

A
Móricz Zsigmond Óvoda, Általános Iskola, Szakiskola, Készségfejlesztő Iskola,
Fejlesztő Nevelés–Oktatást Végző Iskola, Kollégium és Egységes
Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény

Pedagógiai Programja

2022.

1	BEVEZETÉS	7
1.1	A PEDAGÓGIAI PROGRAM HATÁLYBA LÉPÉSE, FELÜLVIZSGÁLATA	7
1.2	A PEDAGÓGIAI PROGRAM NYILVÁNOSSÁGRA HOZATALA	8
1.3	INTÉZMÉNYÜNK KÜLDETÉSNYILATKOZATA	8
2	NEVELÉSI PROGRAM	10
2.1	AZ ISKOLÁBAN FOLYÓ NEVELŐ-OKTATÓ MUNKA PEDAGÓGIAI ALAPELVEI, ÉRTÉKEI, CÉLJAI, FELADATAI, ESZKÖZEI, ELJÁRÁSAI	10
2.1.1	<i>Az iskolában folyó nevelő-oktató munka pedagógiai alapelvei</i>	10
2.1.1.1	A látási fogyatékos tanulók	10
2.1.1.2	Az egyéb pszichés fejlődési zavarral küzdő tanulók	11
2.1.1.3	A középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók	11
2.1.1.4	A mozgáskorlátozott tanulók	14
2.1.1.5	Az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulók	15
2.1.1.6	A súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók	16
2.1.1.7	Az enyhe értelmi fogyatékos tanulók	18
2.1.1.8	A hallássérült tanulók	19
2.1.1.9	A beszéd-fogyatékos (beszéd- és nyelvi fejlődési vagy szerzett zavarral küzdő) tanulók	19
2.2	AZ INTÉZMÉNYBEN FOLYÓ NEVELŐ-OKTATÓ MUNKA PEDAGÓGIAI ÉRTÉKEI, HAGYOMÁNYAI, TÖRTÉNETE	22
2.2.1	<i>Az intézményben folyó nevelő-oktató munka pedagógiai céljai</i>	24
2.2.1.1	A látási fogyatékos tanulók	25
2.2.1.2	Az egyéb pszichés fejlődési zavarral küzdő tanulók	28
2.2.1.3	A középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók	32
2.2.1.4	A mozgáskorlátozott tanulók	33
2.2.1.5	Az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulók	36
2.2.1.6	A súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók	38
2.2.1.7	Az enyhe értelmi fogyatékos tanulók	41
2.2.1.8	A hallássérült tanulók	42
2.2.1.9	A beszéd-fogyatékos (beszéd- és nyelvi fejlődési vagy szerzett zavarral küzdő) tanulók	44
2.2.2	<i>Az intézményben folyó nevelő-oktató munka pedagógiai feladatai, eszközei, eljárásai</i>	48
2.2.2.1	Integráltan nem nevelhető gyermekek óvodai nevelése	49
2.2.2.2	Általános iskolai nevelés – oktatás	49
2.2.2.3	Értelmileg akadályozottak nevelése – oktatása	51
2.2.2.4	Fejlesztő nevelés-oktatás	51
2.2.2.5	Szakiskola	52
2.2.2.6	Készségfejlesztő iskola	53
2.2.2.7	Utazó gyógypedagógiai ellátás	53
2.2.2.8	Kollégiumi ellátás sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók számára	54
2.2.2.9	Egyéni munkarend	55
2.2.3	<i>Az intézményben alkalmazott sajátos pedagógiai módszerek</i>	55
2.3	KULCSKOMPETENCIÁK, KOMPETENCIAFEJLESZTÉS	61
2.3.1	<i>A látási fogyatékos tanulók kompetenciafejlesztése</i>	61
2.3.2	<i>Az egyéb pszichés fejlődési zavarral küzdő tanulók kompetenciafejlesztése</i>	64
2.3.3	<i>A középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók kompetenciafejlesztése</i>	66
2.3.4	<i>A mozgáskorlátozott tanulók kompetenciafejlesztése</i>	68
2.3.5	<i>Az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulók kompetenciafejlesztése</i>	70
2.3.6	<i>A súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók kompetenciafejlesztése</i>	73
2.3.7	<i>Az enyhe értelmi fogyatékos tanulók kompetenciafejlesztése</i>	73
2.3.8	<i>A hallássérült tanulók kompetenciafejlesztése</i>	75
	<i>A beszéd-fogyatékos tanulók kompetenciafejlesztése</i>	78
2.3.9		78

2.4	A SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉSSEL KAPCSOLATOS PEDAGÓGIAI FELADATOK	82
2.4.1	<i>A látás fogyatékos tanulók személyiségének jellemzői, nevelési-oktatási sajátosságai</i>	83
2.4.2	<i>Az egyéb pszichés fejlődési zavarral küzdő tanulók személyiségének jellemzői, nevelési-oktatási sajátosságai</i>	84
2.4.3	<i>A közép súlyos értelmi fogyatékos tanulók személyiségének jellemzői, nevelési-oktatási sajátosságai</i>	84
2.4.4	<i>A mozgáskorlátozott tanulók személyiségének jellemzői, nevelési-oktatási sajátosságai</i>	87
2.4.5	<i>Az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulók személyiségének jellemzői, nevelési-oktatási sajátosságai</i>	88
2.4.6	<i>A súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók személyiségének jellemzői, nevelési-oktatási sajátosságai</i>	90
2.4.7	<i>Az enyhe értelmi fogyatékos tanulók személyiségének jellemzői, nevelési-oktatási sajátosságai</i>	91
2.4.8	<i>Hallásfogyatékos tanulók személyiségének jellemzői, nevelési-oktatási sajátosságai</i>	93
2.5	A BESZÉDFOGYATÉKOS (BESZÉD- ÉS NYELVI FEJLŐDÉSI VAGY SZERZETT ZAVARRAL KÜZDŐ) TANULÓK SZEMÉLYISÉGÉNEK JELLEMZŐI, NEVELÉSI-OKTATÁSI SAJÁTÓSÁGAIK	93
2.6	A TELJES KÖRŰ EGÉSZSÉGFEJLESZTÉSSEL ÖSSZEFÜGGŐ FELADATOK	101
2.7	A KÖZÖSSÉGFEJLESZTÉSSEL, AZ INTÉZMÉNY SZEREPLŐINEK EGYÜTTMŰKÖDÉSÉVEL KAPCSOLATOS FELADATOK	105
2.8	A PEDAGÓGUSOK HELYI INTÉZMÉNYI FELADATAI	107
2.9	AZ OSZTÁLYFŐNÖKI MUNKA TARTALMA, AZ OSZTÁLYFŐNÖKÖK FELADATAI	109
2.10	A KIEMELT FIGYELMET IGÉNYLŐ TANULÓKKAL KAPCSOLATOS PEDAGÓGIAI TEVÉKENYSÉG HELYI RENDJE	113
2.10.1	<i>A hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű tanulókkal kapcsolatos pedagógiai teendők</i>	113
2.10.2	<i>Magatartási problémákkal küzdő tanulók</i>	117
2.10.3	<i>A sajátos nevelési igényű tanulók</i>	118
	A látási fogyatékos tanulók	118
2.10.3.1	.....	118
2.10.3.2	<i>Az egyéb pszichés fejlődési zavarral küzdő tanulók</i>	118
2.10.3.3	<i>A közép súlyos értelmi fogyatékos tanulók</i>	119
2.10.3.4	<i>A mozgáskorlátozott tanulók</i>	120
2.10.3.5	<i>Az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulók</i>	121
2.10.3.6	<i>A súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók</i>	122
2.10.3.7	<i>Az enyhe értelmi fogyatékos tanulók</i>	122
2.10.3.8	<i>A hallássérült tanulók</i>	123
2.10.3.9	<i>A beszédfogyatékos (beszéd- és nyelvi fejlődési vagy szerzett zavarral küzdő) tanulók</i>	124
2.11	TEHETSÉGGONDOZÁST, KÉPESSÉGKIBONTAKOZTATÁST SEGÍTŐ TEVÉKENYSÉGEK	126
2.12	A TANULÓKNAK AZ INTÉZMÉNYI DÖNTÉSI FOLYAMATBAN VALÓ RÉSZVÉTELI JOGAI GYAKORLÁSÁNAK RENDJE	128
2.13	A SZÜLŐ, A TANULÓ, A PEDAGÓGUS ÉS AZ INTÉZMÉNY PARTNEREI KAPCSOLATTARTÁSÁNAK FORMÁI	130
2.14	TANULMÁNYOK ALATTI VIZSGÁK, ÉS AZ ALKALMASSÁGI VIZSGA SZABÁLYAI	134
2.14.1	<i>Javítóvizsga</i>	134
2.14.2	<i>Osztályozó vizsga</i>	134
2.14.3	<i>Különbözeti vizsga</i>	135
2.14.4	<i>Pótló vizsga</i>	135
2.14.5	<i>Vizsgaidőszakok</i>	135
2.14.6	<i>A vizsgabizottság létszáma és megbízása</i>	135
2.14.7	<i>A vizsgák követelménye, részei, az értékelés rendje</i>	136
2.14.8	<i>Vizsgatárgyak értelmileg akadályozott tanulók számára</i>	137
2.14.9	<i>A tanulmányok alatti vizsga iratai</i>	137
2.14.10	<i>Az alkalmassági vizsgák szabályai</i>	138
2.15	A FELVÉTEL ÉS AZ ÁTVÉTEL HELYI SZABÁLYAI, VALAMINT A SZAKKÉPZÉSRŐL SZÓLÓ TÖRVÉNY FELVÉTELRE, ÁTVÉTELRE VONATKOZÓ RENDELKEZÉSEI	138
2.15.1	<i>Az általános iskola első évfolyamára jelentkezés feltételei</i>	138
2.15.2	<i>A magasabb évfolyamokon történő intézménybe lépés feltételei</i>	138

2.15.3	<i>Az iskola magasabb évfolyamába lépés feltételei</i>	138
2.15.4	<i>Az általános iskolából a szakiskolába a továbbhaladás feltételei</i>	139
2.15.5	<i>Az iskolaváltás, a tanulók átvételének szabályai</i>	139
2.16	AZ ELSŐSEGÉLYNYÚJTÁSI ALAPISMERETEK ELSAJÁTÍTÁSÁVAL KAPCSOLATOS INTÉZMÉNYI TERV	140
3	AZ INTÉZMÉNY HELYI TANTERVE	141
3.1	VÁLASZTOTT KERETTANTERV MEGNEVEZÉSE, JELLEMZŐI	141
3.1.1	<i>Általános iskola</i>	141
3.1.2	<i>Szakiskola</i>	141
3.1.3	<i>Készségfejlesztő iskola</i>	141
3.2	KÖTELEZŐ TANÓRAI FOGLALKOZÁSOK ÓRASZÁMAI	143
3.2.1	<i>Óraterv az általános iskolában</i>	143
3.2.1.1	Kifutó rendszer 4. TANAK- Kifutás ideje: 2023.08.31	143
3.2.1.2	Felmenő rendszer – 1-3. TANAK - 2020.09.01-től	144
3.2.1.3	Kifutó rendszer – 8. TANAK -Kifutás ideje: 2023.08.31	144
3.2.1.4	Felmenő rendszer – 5-7. TANAK - 2020.09.01-től	145
3.2.1.5	Kifutó rendszer ~~3-4-7-8.~~ ÉRTAK - Kifutás ideje: 2023.08.31	146
3.2.1.6	Felmenő rendszer – 1-3. és 5-7. ÉRTAK - 2020.09.01-től	147
3.2.2	<i>Szakiskola óraterve</i>	148
3.2.2.1	9/E(Előkészítő)	148
3.2.2.2	Szakácssegéd	149
3.2.2.3	Parkgondozó	150
3.2.3	<i>A készségfejlesztő iskola óraterve</i>	151
3.2.4	<i>9-10. KF (enyhe értelmi fogyatékos)</i>	151
3.2.5	<i>11-12. KF (enyhe értelmi fogyatékos)</i>	152
3.2.6	<i>9-10. KF (középsúlyos értelmi fogyatékos)</i>	153
3.2.7	<i>Kifutó rendszer 11-12. (középsúlyos értelmi fogyatékos) - Kifutás ideje 2022.08.31.</i>	154
3.2.8	<i>Kert és parkápoló készségfejlesztő kerettanterv</i>	155
3.2.9	<i>Udvaros készségfejlesztő kerettanterv</i>	156
3.2.10	<i>Habilitációs célú munkavégzés integrált munkavégzésre nem képes tanulók részére készségfejlesztő kerettanterv</i>	156
3.2.11	<i>Felmenő rendszer - 2020.09.01-től</i>	157
3.2.12	<i>Háztartástan - Életvitel készségfejlesztő kerettanterv</i>	157
3.2.13	<i>Konyhai kisegítő készségfejlesztő kerettanterv</i>	158
3.2.14	<i>Mézeskalács-sütő készségfejlesztő kerettanterv</i>	158
3.2.15	<i>Mosodai kisegítő készségfejlesztő kerettanterv</i>	159
3.2.16	<i>Irodatechnikai eszközök használata készségfejlesztő kerettanterv</i>	159
3.2.17	<i>Habilitációs célú munkavégzés integrált munkavégzésre nem képes tanulók részére készségfejlesztő kerettanterv</i>	160
3.2.18	<i>Árufeltöltő készségfejlesztő kerettanterv</i>	160
3.3	A NEM KÖTELEZŐ TANÓRAI FOGLALKOZÁSOK	161
3.3.1	<i>Napközi, tanulószoba fogalma, célja, feladata, elveink</i>	161
3.3.2	<i>A délutáni tanóra</i>	162
3.3.3	<i>A sajátos nevelési igényű tanulók rehabilitációs, rehabilitációs célú ellátása</i>	162
3.4	KÖTELEZŐ, KÖTELEZŐEN VÁLASZTANDÓ VAGY SZABADON VÁLASZTHATÓ TANÓRAI FOGLALKOZÁSOK MEGNEVEZÉSE, ÓRASZÁMAI	164
3.5	AZ OKTATÁSBAN ALKALMAZHATÓ TANKÖNYVEK, TANULMÁNYI SEGÉDLETEK, TANESZKÖZÖK KIVÁLASZTÁSÁNAK ELVEI	167
3.6	A NAT-BAN MEGHATÁROZOTT PEDAGÓGIAI FELADATOK HELYI MEGVALÓSÍTÁSÁNAK RÉSZLETES SZABÁLYAI	167
3.7	MINDENNAPOS TESTNEVELÉS, TESTMOZGÁS	168
3.7.1	<i>Törvényi háttér, általános elvek és célok</i>	168
3.8	KOMPLEX INTÉZMÉNYI MOZGÁSPROGRAM	169

3.9	VÁLASZTHATÓ TANTÁRGYAK, FOGLALKOZÁSOK, A PEDAGÓGUSVÁLASZTÁS SZABÁLYAI	171
3.10	A TANULÓK TANULMÁNYI MUNKÁJÁNAK ÍRÁSBAN, SZÓBAN, GYAKORLATBAN TÖRTÉNŐ ELLENŐRZÉSI ÉS ÉRTÉKELÉSI MÓDJA, DIAGNOSZTIKUS, SZUMMATÍV, FEJLESZTŐ FORMÁI	171
3.10.1	<i>Az iskola írásbeli, szóbeli, gyakorlati beszámoltatásának, az ellenőrzésnek, az ismeretek számonkérésének rendje:</i>	171
3.10.1.1	Az ellenőrzés.....	171
3.10.1.2	Mérés	173
3.10.1.3	Értékelés.....	173
3.10.1.4	A jutalmazás formái.....	174
3.10.1.5	A tanulók tudásának értékelése	175
3.10.1.6	Szöveges értékelés:	175
3.10.1.7	Érdemjeggyel történő értékelés	177
3.10.1.8	Az értelmileg akadályozott tanulók értékelése	178
3.10.1.9	Nevelési eredményvizsgálatok	180
3.10.1.10	Oktatási eredményvizsgálatok.....	180
3.10.1.11	Alkalmazott diagnosztikus eljárások, tesztek:.....	182
3.11	A MAGATARTÁS ÉS SZORGALOM MINŐSÍTÉSÉNEK ELVEI.....	183
3.11.1	<i>Magatartás</i>	183
3.12	SZORGALOM.....	184
3.12.1	<i>A tanulók fegyelmezése</i>	186
3.13	A CSOPORTBONTÁSOK ÉS AZ EGYÉB FOGLALKOZÁSOK SZERVEZÉSÉNEK ELVEI	187
3.13.1	<i>Tanórák csoportbontásban</i>	187
3.14	A NEMZETISÉGHEZ NEM TARTOZÓ TANULÓK RÉSZÉRE AZ ISKOLA TELEPÜLÉSÉN ÉLŐ NEMZETISÉGEK KULTÚRÁJÁNAK MEGISMERTETÉSÉRE SZOLGÁLÓ TANANYAG	188
3.14.1	<i>A nemzetiségekről szóló oktatás szinterei</i>	188
3.15	A TANULÓK FIZIKAI ÁLLAPOTÁNAK MÉRÉSÉHEZ SZÜKSÉGES MÓDSZEREK.....	188
3.16	EGÉSZSÉGNEVELÉSI ÉS KÖRNYEZETI NEVELÉSI ELVEK.....	190
3.17	A GYERMEKEK, TANULÓK ESÉLYEGYENLŐSÉGÉT SZOLGÁLÓ INTÉZKEDÉSEK	193
3.18	AZ OTTHONI, NAPKÖZIS, TANULÓSZOBAI FELKÉSZÜLÉSHEZ ELŐÍRT ÍRÁSBELI, SZÓBELI FELADATOK MEGHATÁROZÁSÁNAK ELVEI	197
3.19	A TANULÓ MAGASABB ÉVFOLYAMRA LÉPÉSÉNEK FELTÉTELEI.....	200
3.20	A NEVELŐTESTÜLET ÁLTAL SZÜKSÉGESNEK TARTOTT TOVÁBBI ELVEK	201
3.20.1	<i>A fogyasztóvédelemmel kapcsolatos ismeretek</i>	201
3.20.1.1	Jogi meghatározottság	201
3.20.1.2	A fogyasztóvédelmi oktatás célja	201
3.20.1.3	A fogyasztóvédelmi oktatás szinterei az oktatásban	202
3.20.1.4	A fogyasztóvédelem módszertani elemei.....	202
3.21	A TÁRSADALMI BŰNMEGELŐZÉSSEL, AZ ÁLDOZATTÁ VÁLÁSSAL, AZ ERŐSZAKMENTES KONFLIKTUSKEZELÉSSEL ÖSSZEFÜGGŐ ISMERETEK.....	203
3.21.1	<i>Kriminológiai aspektusok</i>	203
3.21.2	<i>A bűnmegelőzés tartalmi elemek</i>	203
3.21.3	<i>A bűnmegelőzés iskolai módszertanának elemei</i>	203
3.22	A PEDAGÓGIAI PROGRAM MELLÉKLETEINEK ÉS FÜGGELÉKEINEK RENDJE	204
3.22.1	<i>A pedagógiai program mellékletei</i>	204
3.22.2	<i>A pedagógiai program függelékei</i>	204
4	LEGITIMÁCIÓS ZÁRADÉK	205
4.1.1	<i>Az intézményben működő egyeztető fórumok nyilatkozatai</i>	205
4.1.2	<i>A pedagógiai program elfogadásáról és jóváhagyásáról szóló záradék</i>	206
4.1.3	<i>Fenntartói jóváhagyó nyilatkozat</i>	207
5	ZÁRADÉKOK MÓDOSÍTÁSA	208

5.1.1	1. sz. függelék: Szakmai alapidokumentum	209
5.1.2	2. sz. függelék A pedagógiai program jogszabályi háttere	210

1 BEVEZETÉS

„Én azt hiszem, annál nincs nagyobb öröm,
mint valakit megtanítani valamire,
amit nem tud, és nagyobb jótétemény sem.”
(Móricz)

1.1 A pedagógiai program hatályba lépése, felülvizsgálata

Intézményünk nevelőtestülete a dokumentumot a vonatkozó jogszabályi előírások alapján módosította. A módosítások bevezetése 2022. év szeptember hónap 1. napjától történik felmenő rendszerben.

Átdolgozott, jelen pedagógiai program: **2022. szeptember 1.**

Felülvizsgált pedagógiai program: **2021. szeptember 1.**

Tanév/ évfolyam	Fejlesztő nevelés - oktatás	Óvodai nevelés
2017/2018	PP (2017)	---
2018/2019	PP (2018)	PP (2018)
2019/2020	PP (2019)	PP (2019)
2020/2021	PP(2020)	PP(2020)
2021/2022	PP(2021)	PP(2021)
2022/2023	PP(2022)	PP(2022)

Tanév/ évfolyam	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
2017/2018	PP (2017)	PP (2017)	PP (2017)	PP (2017)	PP (2017)	PP (2017)	PP (2017)	PP (2017)
2018/2019	PP (2018)	PP (2018)	PP (2018)	PP (2018)	PP (2018)	PP (2018)	PP (2018)	PP (2018)
2019/2020	PP (2019)	PP (2019)	PP (2019)	PP (2019)	PP (2019)	PP (2019)	PP (2019)	PP (2019)
2020/2021	PP (2020)	PP (2020)	PP (2020)	PP (2020)	PP (2020)	PP (2020)	PP (2020)	PP (2020)
2020/2021	PP (2021)	PP (2021)	PP (2021)	PP (2021)	PP (2021)	PP (2021)	PP (2021)	PP (2021)
2021/2022	PP (2021)	PP (2021)	PP (2021)	PP (2021)	PP (2021)	PP (2021)	PP (2021)	PP (2021)
2022/2023	PP (2022)	PP (2022)	PP (2022)	PP (2022)	PP (2022)	PP (2022)	PP (2022)	PP (2022)

Tanév/ évfolyam	9E	9.	10.	Kf.
2017/2018	PP (2017)	PP (2017)	PP (2017)	PP (2017)
2018/2019	PP (2018)	PP (2018)	PP (2018)	PP (2018)
2019/2020	PP (2019)	PP (2019)	PP (2019)	PP (2019)
2020/2021	PP (2020)	PP (2020)	PP (2020)	PP (2020)
2020/2021	PP (2021)	PP (2021)	PP (2021)	PP (2021)
2021/2022	PP (2021)	PP (2021)	PP (2021)	PP (2021)
2022/2023	PP (2022)	PP (2022)	PP (2022)	PP (2022)

A nevelőtestület a pedagógiai programot a jogszabályi változások előírásainak megfelelően, valamint a felülvizsgálatára kezdeményezési jogosultsággal rendelkező közösségek javaslata alapján vizsgálja felül, és szükség szerint módosítja azt. A módosítás szükséges akkor is, amikor a nevelés-oktatás folyamata megkívánja a belső átalakítást, átértékelést. Ezt a nevelőtestület az értékelő értekezletek alapján, szükség esetén elvégzi.

Az intézmény pedagógiai programjának módosítását – a szükséges indoklással – kezdeményezheti:

- az intézményvezető,
- az intézményvezetés,
- az egyes tantárgyi munkacsoportok/munkaközösségek,
- a nevelőtestület bármely tagja,
- a diákönkormányzat,
- az iskolaszék,
- a szülői közösség (szervezet),
- az intézményi tanács.

A módosítási javaslatot és annak részletes indoklását az intézményvezető 30 napon belül a nevelőtestület elé terjeszti.

1.2 A pedagógiai program nyilvánosságra hozatala

A dokumentumot a fenntartó székhelyén, az iskola könyvtárában, az intézményvezetői irodában lehet elolvasni, valamint megtekinthető az iskola honlapján és a Köznevelés Információs Rendszerének elektronikus felületén.

1.3 Intézményünk küldetésnyilatkozata

Intézményünk 1980 óta működött Általános Iskola, Diákotthon, Speciális Szakiskola és Gyermekotthon néven.

2000-ben, a Millennium évében, Móricz Zsigmond nevét vettük fel.

Nekünk a sajátos nevelési igényű, tanulásban-, értelmileg akadályozott, súlyosan-halmozottan fogyatékos, autizmussal élő gyermekeket nevelő - oktató köznevelési intézményben dolgozó

pedagógusoknak, egy igen nehéz életszakasz után kell reményt, bizalmat, hitet kelteni, fejlődési lehetőséget mutatni a szülőnek és gyermeknek.

Az intézmény olyan többcélú köznevelési intézmény, amelyben a sajátos nevelési igényű tanulók és szülei maradéktalanul érvényesíthetik a jogszabályokban meghatározott jogukat. Jól akkor működik az intézmény, ha mindezt úgy teszi, hogy a fejlesztendő képességek körét valós társadalmi szükségletből vezeti le és olyan tevékenységrendszer épít ki, amely valós társadalmi közösségi gyakorlóteret biztosít a fejlődéshez. A fejlesztésben biztosítja mindenki számára az egyéni háttértényezői által igényelt tempót, tartalmi mennyiséget és minőséget, oly módon, hogy az egyéni fejlesztéshez biztosít tartalmi és szerkezeti feltételeket az ellátás valamennyi színterén.

A megvalósításhoz e falakon belül és azon túl is arra törekszünk, hogy az alkalmazott nevelési, tanítási, tanulási módszerekkel olyan készségeket alakítsunk ki és fejlesszünk tovább, amelyek alapul szolgálnak ahhoz, hogy tanulóink egyenlő eséllyel létezzenek majd a nem mindig kiszámítható értékrendű felnőtt világban, az életbe jobb feltételekkel érkező embertársaikkal mellett, és velük együttműködve adottságaik legjavát adják.

2 NEVELÉSI PROGRAM

2.1 Az iskolában folyó nevelő-oktató munka pedagógiai alapelvei, értékei, céljai, feladatai, eszközei, eljárásai

2.1.1 Az iskolában folyó nevelő-oktató munka pedagógiai alapelvei

2.1.1.1 A látási fogyatékos tanulók

Aktív tanulás

A vak, *aliglátó*, gyengén látó tanulók az aktív, lehetőségekhez mért legnagyobb fokú önálló tanulásának alapfeltétele a megfelelő fizikai környezet megteremtése, a speciális eszközök biztosítása, valamint a hagyományos taneszközök adaptálása és a tanúláshoz szükséges motiváció és pozitív attitűd kialakítása. A *gyengén látó, aliglátó* tanulók vonatkozásában a pedagógus feladata és felelőssége, hogy a tanulók vizuális funkcióit is figyelembe vegye tudásuk kialakításakor. Az aktív tanulás támogatásához a gyengénlátó, aliglátó tanulók egyéni látásteljesítményének megfelelő speciális segédeszközök használata szükséges.

A tanulási környezet fizikai feltételei

A vak, aliglátó gyengénlátó *tanulók* számára alapvető fontosságú, hogy a terem megfelelő pontján - egyszerűen megközelíthető tanulópad, asztal, a tanuló látási funkcióinak megfelelő megvilágítás, speciális taneszközök (rajzolófólia, speciális körző, vonalzó stb.), adaptált taneszközök, a speciális optikai segédeszközök, a speciális gyengénlátós füzetek, adaptált taneszközök stb., továbbá a megfelelő képernyőolvasó programmal rendelkező IT-eszközök biztosítják az optimális tanulást. Fontos, hogy a táblára írt, a képernyőn megjelenő vizuális információkat valakinek – a tanárnak, diáktársnak – érthetően, követhető tempóban diktálni kell. A látásfogyatékos gyermek órai jegyzetelése történhet Braille-formában, speciális mechanikus írógép használatával.

A tanulási környezet társas feltételei

A vak, *aliglátó*, és a *gyengén látó tanulóknak* - társadalmi integráció miatt - fontos, hogy a látássérültségük miatt ne maradjanak ki intézményi és osztályszinten szervezett programokból, továbbá, hogy részt vegyenek az őket érintő döntési folyamatokban. A látássérült tanuló teljesítményét a pedagógusnak támogató visszajelzést adva kell értékelnie, ezzel a tanuló önbizalmát erősíti. Ehhez szükséges megfelelő támogató iskolai légkör, a nyílt kommunikáció, osztálytársak részéről elfogadás, tisztelet. A látássérült tanulóknak is tisztelnie kell osztálytársai egyéni különbségekből eredő sokféleségét.

A tanulási környezet megteremtésének pedagógiai irányelvei

A vak, aliglátó, a gyengén látó tanulók is aktívan vegyen részt párban vagy csoportban végezhető tanulási formákban. A pedagógus feladata és felelőssége, hogy úgy tervezze a tanulási feladatokat és feladatcsoportokat, hogy az a látássérült tanuló képességének (látásteljesítményének) megfelelő legyen. A tanúláshoz és az értékeléshez a vak, aliglátó tanuló számára szükséges biztosítani a megfelelő speciális tan- és (informatikai) és (optikai) segédeszközöket.

Egyénre szabott tanulási utak, a tanulói sokféleség figyelembevétele

A vak, aliglátó és a gyengén látó, aliglátó tanulóknál figyelembe kell venni, hogy a vak, aliglátó tanuló látássérülése, illetve egyéb csatlakozó sérülése miatt gyorsabban elfáradhat, kevésbé terhelhető lehet, több és hosszabb pihenést igényelhet.

Személyre szabott tanulás és pedagógiai támaszrendszerek

A vak, aliglátó és a gyengén látó, aliglátó tanulóknak megfelelő mennyiségű időt kell biztosítani minden fontos részlet pontos észlelésére. Jó, ha az érzékeltetés minél több érzékszerven keresztül történik. Kérdésekkel folyamatosan ellenőrizni kell a valós ismereteket. A felmerülő hiányosságokat pótolni, illetve javítani kell. Törekedni kell a valós életszituációban való érzékeltetésre. A tanulók személyre szabott, adaptív tanulás feltételeinek megteremtése az egyéni látásteljesítményüknek megfelelő speciális eszközök használatával is kiegészül.

2.1.1.2 Az egyéb pszichés fejlődési zavarral küzdő tanulók

Az eredményességhez szükséges, hogy nevelésük-oktatásuk az egyéni képességekhez igazodó tevékenységrendszer keretében történjen.

A tanulók fejlesztésében törekedni kell:

- a tudatos, tervszerű, egyénre szabott fejlesztési terv kialakítására,
- a komplex megközelítésre és módszerválasztásra,
- a fejlődési dinamika nyomon követésére.

A tanulás-tanítás folyamatában kiemelt jelentőségű:

- a tananyag adaptálása,
- tanulásmódszertani elemek beemelése,
- változatos tanulásszervezési módok, differenciált oktatásszervezés,
- a tanuló szükségleteihez illesztett tanulási stratégiák megválasztása, a személyre szabott, tanulóközpontú tanulás
- az értékelési eljárások megválasztása,
- a társas beilleszkedés, a szociális kompetenciák fejlődésének kiemelt támogatása,
- az egyéni tanulási utak megismerésének szükségessége, az adekvát pedagógiai támogatás tervezése céljából,
- a kronológiai életkorból adódó sajátosságok kiemelt figyelembevétele,
- az olvasást, írást, számolást megalapozó bázisfunkciók, különösen a nyelvi képességek fejlesztése,
- a környezet illesztése a gyermek szükségleteihez,
- érthető és követhető idői és téri struktúra kialakítása,
- átlátható és érthető szabályok kialakítása.

2.1.1.3 A középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók

A fejlesztés mielőbbi megkezdése: a hátrányok minimalizálása, a meglévő képességek optimális fejlődése érdekében. A nevelhetőség, taníthatóság a felnőttkorig tart, jellemzően szükség van az LLG (lifelong guidance) élethosszig tartó tanulás biztosítására (életpálya-orientáció, kísérés, támogatás). Ez hozzájárul az egyén képzésével, foglalkoztatásával és egyéb

élethelyzetekkel kapcsolatos döntések megalapozására, kompetenciáinak felmérésére, fejlesztésére és használatuk lehetőségeinek tudatosítására.

A fejlesztés, ismeretelsajátítás útjait, módszereit a kommunikáció és a beszédfejlődés szintje, a pszichomotoros fejlődés, a megismerő funkciók késleltetettsége, az organikus éretlenség, az idegrendszeri feldolgozási folyamatok eltérései, a lassúbb tanulási tempó, a figyelem ingadozása, az alacsonyabb fokú terhelhetőség szerint kell megválasztani.

A tanulók fejlesztő támogatása – együttműködés a szülőkkel, gondviselőkkel, egyéb kapcsolati személyekkel – folyamatos, komplex és egymásra épülő gyógypedagógiai tevékenységet igényel. A nevelésnek elsődlegesen a kommunikációs és szociális képességek, a pszichés és kognitív funkciók fejlesztését és a mozgásállapot javítását kell biztosítani. Az elméleti ismereteknek a hétköznapi életben való eligazodást, helyzetfelismerést és megoldásokat kell támogatniuk, továbbá az egyszerű munkafolyamatok elvégzéséhez szükséges, munkavállalói attitűd kialakulását elősegítő készségek elsajátítását, a tartalmas szabadidő-eltöltés megalapozását, valamint a tehetséggondozást.

A sikeres tanulás-tanítás feltétele: a jól átlátható, tagolt és ösztönző tanulási környezet, a kis lépésekben történő haladás és a fokozatosság elvének érvényesülése, a cselekvésbe ágyazott, tapasztalati úton történő tanulás, a gyakori ismétlés, a szemléltetőeszközök használata, minél több érzékszerv bevonása, a szenzoros vagy szenzomotoros integráció, a globális megközelítés egyidejű alkalmazása, az adott jelenség, ismeretanyag apró elemekre bontása.

Speciális fejlesztéshez, valamint az ismerethez, tapasztaláshoz, információhoz hozzáférés: életközeli, gyakorlatias tudás megszerzésére, az adott társadalmi közegnek megfelelő viselkedési normák elsajátítása és alkalmazása, az alkalmazkodóképesség, a szabálykövetés, a közösségi érdekek tisztelete, a saját érdek felismerése, a felelősségteljes joggyakorlás, az önérvényesítés, önrendelkezés elsajátítása és támogatása. A tanuló önazonosságának, tudatos megélésének támogatása – beleértve a nemi identitás fejlődésének elősegítését is – szintén kiemelt feladat.

Individualizált, személyre szabott fejlesztés: a megfelelő figyelemfelkeltő környezet segíti a lényegi elemekre való fókuszálást. A beéréshez fontos a lényegi elemek kiemelése, a korábbi tapasztalati és ismeretanyaggal való kapcsolat tudatosítása, a rövid, közép- és hosszú távú ismétlések szükségessége.

A felidézéshez releváns jelzőingerek biztosítása:

- verbális (ilyenek pl. utasítások, kulcsszavak, vezényszavak, kérdések, rákérdezés, figyelemfelhívás, korábban használt mondókák felidézése);
- képi (pl. fénykép, eseménykép, folyamatábra – vagy ennek egy eleme, piktogramok, szócsík, korábban megoldott feladatlap);
- együttcselekvéses (pl. direkt kézvezetés, példamutatás-utánoztatás),
- promptok (azonnali, direkt, helyzethez kötött megsegítés, „súgás”).

A sikeres tanulást támogató módszerek: rögzítése, támpontot ad a későbbi felidézéshez, illetve e kognitív folyamat elősegítéséhez. A szükséges segítségadás motiváló hatású. Az általánosítás, tudástranszfer eléréséhez: rögzülést követő variációk, változatos gyakorlati,

tapasztalatszerzési lehetőségek szükségesek. A jól elkülönülő, nagy kontrasztok: segítik a megértést, az elemek differenciált észlelését.

A kis lépésekben való haladás: a tanulónak egyszerre csak egy új dologra kelljen figyelnie. Esetenként az egy lépés elemi modalitásokra bontása is szükséges. A gondolati műveletekhez különféle csoportosítási, halmazalkotási feladatok, illetve ezek változatai – mint kakukktojás felismerése, hiányzó elem észlelése, különbségek, ellentétek és azonosságok felismerése, párosítás, illesztés stb. – egyénre szabott alkalmazása javasolt. Belátható (és az egyén számára értelmes), motiváló és elérhető, de erőfeszítést igénylő, egyénre szabott célkitűzésnek kell megjelennie.

A motivációs eszköz - az érzelmi kötődés, a jutalmazás: A rendszeres pozitív megerősítés, biztatás kiemelt jelentőségű az értelmileg akadályozott tanulók motiválásában, önértékelésük fejlesztésében. A pozitív megerősítés: az eredmények, a részvételi hajlandóság, a cél elérése érdekében tett erőfeszítések elismerése – így aktívak, bizakodóak lesznek a kisebb-nagyobb kihívást jelentő feladatokban.

Pihenőfázisok személyre szabása: a tudatosan irányított figyelem a tanulási helyzetben nagy erőfeszítést jelent, számolni kell a fáradással. A pihenőfázisokat tervezni kell, (séta-levegőzés, szellemi és fizikai tevékenykedés váltása, relaxáló zenehallgatás, alvás, csoportmunkát felváltó egyéni feladat, elvonulás lehetőségének szabályozása).

A cselekvésorientált oktatásszervezés: Lényege az önellátást, életviteli ismereteket, készségeket fejlesztő, tevékenykedtető foglalkoztatás, konkrét tartalma a pedagógus személyes belátása által befolyásolt.

A fejlődésorientált oktatásszervezés: az aktuális fejlettségi szint feletti elvárást támasztó, de – pszichés és fizikai értelemben egyaránt – biztonságos, védett környezet, amely a gyermeket próbálkozásra, kísérletezésre ösztönzi. Ez jó alapot adhat a legkülönbözőbb képességprofilok esetén is a legközelebbi fejlesztési cél meghatározásában.

A játék, játékosság: fontos az értelmileg akadályozott tanulók ismeretelsajátításában, főleg a gyakorlás, megerősítés időszakában, és kisebb korban a teljes foglalkozásokat, tapasztalatszerzés folyamatát átjárja, meghatározza. Fontos, hogy tudatosan tervezett legyen. Később ezek a tevékenységek, kedvelt szabadidős elfoglaltságok elemeivé, alapjává válhatnak.

A mondókák, énekek mozgással, mutogatással kísérése - képességhez, életkorhoz illeszkedve: segíthetik a bevést és a felidézést, a koordinációs képességek fejlesztését, valamint sokszor kellemes hangulatot, motiváló légkört teremtenek. Kerülni kell az infantilizáló helyzeteket, mivel ezek negatív hatással lehetnek a szociális készségek, szerepek fejlődésére.

Az új ismeretek - egyéni vizuális rögzítése: a tananyag tartalmának és mennyiségének egyéni meghatározása, másfelől a tárgyi-eszközös rögzítéstől az egyszerű mondatok megfogalmazásáig/leírásáig - az egyes tanulók befogadóképességéhez igazodik.

Differenciálás, egyéni haladási utak: A szociális fejlődés tekintetében a hasonló korú tanulók azonos csoportba sorolása és az ezen belüli differenciálás a legmegfelelőbb eljárás. A kultúrtechnikák (olvasás, írás, számolás-mérés) tanítása során indokolt lehet az aktuális

képesség és tudás szerinti kiscsoportok alkotása. Ezzel szemben a természettudományos és készségtárgyak tartalmi a korábban leírtak szerint jól differenciálhatóak osztályokon belül is.

2.1.1.4 A mozgáskorlátozott tanulók

Tervszerű fejlesztés: A mozgáskorlátozott tanulók nevelése-oktatása képességeikhez, az egyéni fejlődési sajátosságokhoz, az individuális szükségletekhez igazodik mind a pedagógiai tevékenységek, mind a környezeti adaptációk tervezése, megvalósítása annak érdekében, hogy csökkentsük a tevékenység akadályozottságát, segítsük a funkcióképesség kialakulását, és ezáltal elősegítsük a szűkebb és tágabb környezetben való aktív részvételt.

Komplex sérülésspecifikus, pedagógiai fejlesztő folyamat: mozgáskorlátozott tanulók nevelése, oktatása, mozgásfejlesztése, a kommunikáció fejlesztése, az eszközös megsegítése, az egészségügyi szükségletek ellátása és a gondozási feladatok, valamint a személyiségfejlesztés együttes, egymást erősítő és kiegészítő alkalmazásai tartoznak bele.

Az egyéni haladási ütem biztosításával a differenciált, személyre szabott egyéni módszereket, a tantárgyi tartalmakat a mozgáskorlátozott tanuló sajátosságaihoz kell illeszteni.

Az aktív tanulás lehetőségét mozgáskorlátozott tanulók számára is biztosítani kell: ebbe beletartozik a személyes tanulási tér és az adaptált tanulási környezet. Az ismeretszerzés fő forrása a tapasztalás; a megismerési folyamat az egész személyiséget mozgósítja. Az aktív tanulás problémacentrikus, motiváló és kutatásalapú, mindez hozzájárul, hogy a mozgáskorlátozott tanuló önállóan is képes legyen felismerni az összefüggéseket és a kölcsönhatásokat, így fejlődik problémamegoldó gondolkodása, és alkalmazásképes tudást szerezhet.

Az önállóságra nevelés elve: a mozgáskorlátozott tanulók életkorának és mozgásállapotának megfelelően – biztosítani kell pszichés, egészségügyi és fizikai szempontból a biztonságot és állandóságot, olyan szeretetteljes és motiváló légkör kialakításával, amely magában foglalja:

- az akadálymentes fizikai környezetet,
- a személyre szabott segédeszközöket és segítő technológiákat,
- az oktatáshoz szükséges speciális eszközöket (pl. megfelelő méretű dönthető asztallap, állítható magasságú biztonságos szék, írást-olvasást, kommunikációt támogató eszközök, adaptált matematikai eszközök stb.),
- az önálló életvitelhez, mindennapos tevékenységekhez szükséges segítő technológiákat és azok használatát,
- a befogadó, elfogadó, kölcsönös alkalmazkodást kívánó, a tágabb környezetre is hatással bíró személyi környezetet,
- szükség szerint és indokolt esetben – amennyiben a mozgásos akadályozottság a tevékeny és eredményes részvételt súlyosan akadályozza – a személyi segítő jelenlétét.

2.1.1.5 Az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulók

Az egyéni szükségleteinek megértése az autizmusspecifikus nevelés-oktatás alapja.

Az autizmus spektrumán komprehenzív, fejlődési-viselkedéses-oktatási és kognitív-viselkedéses megközelítést alkalmazó módszer egyénre szabott alkalmazása:

A fejlődési megközelítés a gyermek által már elért, vagy kialakulóban lévő, elérhető fejlődési szint egyéni felmérését követően a következő fejlődési szintet célozza. A viselkedéses megközelítés alapja a viselkedés funkcionális analízise, mely a viselkedést pontosan leírja, részletesen elemzi, és feltárja annak okait, mozgatórugóit. Viselkedéses tanítási technikák, eljárások alkalmazását jelenti (a láncolás, formázás, a viselkedések megerősítése, modellezés). A kognitív-viselkedéses megközelítésen alapuló módszerek adaptív gondolkodási és viselkedési stratégiákat tanítanak.

Az oktatási környezet egyénre szabott adaptálási szintje befolyásolja a szokatlan viselkedések, tünetek enyhülését vagy felerősödését, a tanulási teljesítmények javulását vagy romlását.

A tanuló sérülésspecifikus támogatása a rehabilitációs-rehabilitációs órákon és az iskolai élet minden színterén, valamennyi tanórai és tanórán kívüli helyzetben, a szociális interakciókban, a kommunikáció, helyzetek által valósul meg az iskolai életben.

Az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulót fogadó köznevelési intézménnyel szemben támasztott elvárás: valamennyi közösséget (munkatársak, szülői közösség, kortárs közösség) informálni kell az autizmussal kapcsolatos alaptényekről és a támogatás alapvető stratégiáiról. Az iskolai élet minden területére ki kell terjeszteni a támogatás alapvető stratégiáit, módszereit (pl. egyénre szabott motivációs rendszer, strukturált környezet, vizuális környezeti támpontok, zavaró környezeti ingerekkel szembeni védelem, a beszédet kiegészítő vagy helyettesítő augmentatív-alternatív kommunikációs eszközök, pl. írott, képes vagy tárgyi szimbólumok).

Az egyéni fejlesztési terv megvalósítása érdekében minden szakembernek tájékozottnak kell lennie annak tartalmáról, megvalósulását az autizmus spektrum pedagógiája szakirányt végzett gyógypedagógus koordinálja, a tanuló és a szülők folyamatos bevonásával. A családdal való folyamatos együttműködés a siker alapfeltétele. Célja a család terheinek csökkentése, a kölcsönös információnyújtás, a módszerek otthoni és intézményi alkalmazása közötti folyamatosság biztosítása, a tanultak általánosításának elősegítése.

Pozitív tapasztalatok szerzése: a közösségben való részvételtől, a tanuló teljesítményének, erőfeszítésének értékelése rendszeres pozitív visszajelzések biztosításával történik.

Az egyénre szabott augmentatív-alternatív kommunikációs rendszer: az AAK alternatív kifejezés arra utal, hogy a hangzó beszéddel nem kommunikáló és/vagy kommunikációjában súlyosan akadályozott személy számára a hagyományos kifejezési módok (beszéd, írás) helyett más megoldásokat kell keresni, ami az egyszerű reflexektől a nyelvi szintű alkalmazásig terjedhet. Lényege, hogy a beszéd helyett a sajátos nevelési igényű tanuló nonverbális úton fejezi ki magát, felhasználva mindazt a lehetőséget, amelyet a hangjelzések, gesztusok, manuális rendszerek és/vagy a betűket, rajzokat, jelképeket, fotókat, tárgyakat stb. tartalmazó kommunikációs eszközök, valamint hangadó gépek (kommunikátorok)

biztosítanak. Minden augmentatív kommunikációs rendszer több, egyénre szabott, térben és időben eltérő használhatóságú kommunikációs eszközből áll, amelyek tartalmazzák a kommunikációs hatékonyságot növelő valamennyi üzenethordozót, segédeszközt, stratégiát és technikát. Az augmentatív kommunikáció hatékony használata megteremti a társadalmi integrációt, az önkifejezést, az intellektuális, érzelmi és szociális fejlődés lehetőségeit.

Az egyéni képességek, fejlettség szintjén elérhető legjobb felnőttkori életminőség, a szociális adaptáció és önállóság feltételei: ennek alapja a szociális-kommunikációs nehézségek, a viselkedésszervezés és a gondolkodás sérülésének speciális módszerekkel történő kompenzálása és a meglévő készségek fejlesztése.

A tanultak egész életen át történő megfelelő alkalmazhatósága: önkiszolgálás és önellátás, spontán kommunikáció, tanulás, munkavégzés, szabadidő, társas kapcsolatok, közösségi élet, felnőttkorban funkcionális tantárgyi készségek (pl. pénzhasználat valódi élethelyzetben, menetrend elolvasása és értelmezése, az írás kommunikációs célú használata) területén.

Információk szűrése: a tipikusan fejlődő gyermek által spontán, ösztönösen elsajátított nagy mennyiségű információ és készség az autizmus spektrumzavarral küzdő gyermek számára nehéz tananyagot jelent.

Kompenzációs-habilitációs kezelés: a hiányzó készségeket pótló, a fejlődési elmaradást helyettesítő, másodlagos (pl. viselkedés-) problémák leküzdésére. A fogyatékos készségek kompenzálása: a tanulási, szociális és munkahelyzetekbe való beilleszkedés és viselkedés elsajátításához. Az iskolai és a mindennapi gyakorlati életre felkészítő tananyag speciális módszerek segítségével történő elsajátítása. A gondolkodási nehézségek, rugalmatlansága miatt – a továbblépés előtt – kiemelt fejlesztési feladat az elsajátított ismeretek alkalmazásának, általánosításának tanítása, az ismeretek folyamatos használata a fenntartás biztosítására, valamint a változatos problémamegoldási módszerek tanítása.

2.1.1.6 A súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók

A kommunikáció és az interakció elve: A kölcsönös kommunikációs akadályozottság a súlyos és halmozottan fogyatékos emberek egyik központi problémája. A kommunikáció és az interakció kiegészíti és erősíti egymást, csökkenti a pedagógus és a tanuló közti távolságot, lehetővé teszi a kommunikatív viszony és a szociális kapcsolatok emberhez méltó alakulását, hozzájárul a csoportban történő nevelés megvalósításához, és segíti a tanuláshoz szükséges motiváció kialakulását. A világ jelenségeit, tárgyait, személyeit, eseményeit intenzív testi kontaktuson keresztül kell közvetíteni a tanuló felé. A tanulás, a fogalomalkotás kezdeti lépései és a gondolkodás elemi műveletei csak az érzékelésen-észlelésen keresztül, a testtel megragadott tárgyak, személyek és élethelyzetek közegében, a kommunikatív szituációkra építve lehetségesek. A gyógypedagógusnak a fogyatékos személy legegyszerűbb életműködéseiben, jelzéseiben is fel kell fedeznie a kommunikatív szándékot.

A normalizáció és a participáció elve: hozzájárul ahhoz, hogy a súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók számára olyan életfeltételek és életmodellek váljanak hozzáférhetővé, melyek a lehető legjobban megközelítik az életkoruknak megfelelő és társadalmilag érvényes mintákat. Ezek: az emberi méltóság tiszteletben tartása; a napi, heti, éves ritmus kialakítása,

tapasztalatok az egyes életszakaszokról; a szexualitás világába történő belépés előkészítése a felvilágosítás és a visszaélésekkel szembeni védekezés megismertetése útján. Ehhez nem elsősorban a fogyatékos tanuló hiányzó képességeit kell pótolni, hanem az életkörülményeit szükséges úgy alakítani, hogy abban képességeinek maximumát nyújtva teljes emberi életet élhessen, illetve részt vehessen a társadalom életében. A részvételt, beilleszkedést a fogyatékos személy életkora is befolyásolja.

A komplexitás, a személyiség-központúság, a szükségletorientáltság és a rehabilitáció elve: a súlyos és halmozottan fogyatékos tanulóknak speciális, átfogó, egymást kiegészítő fejlesztő, támogató, valamint gondozó eljárásokra, komplex pedagógiai szolgáltatásra van szükségük. Komplex formában valósul meg az oktatás, fejlesztés, nevelés, terápia, az ápolás és a gondozás. A pedagógiai tevékenység a személyiséget komplexen – minden megmaradt és akadályozott funkciót, a tanuló egyedi szükségletei szerint – közelíti meg. Ennek alapfeltétele a szakemberek magas szintű felkészültsége és a teammunka. A fejlesztés figyelembe veszi a tanuló élethelyzetét, a múltbeli tapasztalatokat, élményeket, a jelen állapotot és az érintettre váró jövőt.

A kooperáció és a tudatosság elve: a súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók a legtöbb tevékenységben külső segítségre szorulnak, a cselekvéshez szüksége van egy partnerre. A kooperáció – együttműködés – legjellemzőbb sajátossága, hogy a pedagógus és a tanuló közösen vesznek részt a tanulási folyamat eseményeiben, egy közösen kitűzött cél érdekében, cselekvésük tervezését és kivitelezését egymástól függően és egymáshoz viszonyítva koordinálják. Ez vonatkozik: a fogyatékos tanulókkal foglalkozó valamennyi személy (szülők, pedagógusok, segítők, egyéb teamtagok stb.) folyamatos információ- és tapasztalatcseréjére, továbbá együttműködésére. A mindennapos tevékenységek során a kommunikáció úgy eredményes, ha az elvárások következetesek és egységesek. Az egységes elvárások a tanulók számára könnyebben követhetők, és biztonságérzetüket is növeli.

A differenciálás és az individualizáció elve: a súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók tapasztalat és aktivitás szempontjából heterogén csoportot alkotnak, ezért megfelelő differenciálásra van szükség náluk.

Az egyéni differenciálás: az egyéni különbségek és a különbségekhez való illeszkedés megvalósítását jelenti. A differenciálás egyik formája az egyéni tanulás, az individualizálás: egyéni gyógypedagógiai állapotfelmérés alapján, egyéni (individuális) tanulási terv – egyéni fejlesztési terv – szerint zajlik, amelyben egyénre szabott a célkitűzés, a didaktikai-metodikai elemek kiválasztása, a feladatok megvalósítása és az értékelés.

A csoportban differenciálás: ezek a kreatív, a zeneterápiás, a játékfoglalkozások, a közös étkezések, kirándulások, szabadidős és más programok, melyek során a tanulók olyan ismereteket szereznek, olyan képességeket és készségeket sajátítanak el, olyan élményekhez és tapasztalatokhoz jutnak, amelyeknek a szociális kapcsolatok fejlődésére is hatásuk van.

2.1.1.7 Az enyhe értelmi fogyatékos tanulók

Szakember szükséglet: tanulásban akadályozottak pedagógiája szakirányon vagy (korábban) oligofrénpedagógia szakon végzett gyógypedagógus vesz részt a nevelési-oktatási és/vagy fejlesztési folyamatban, valamint szükségszerűen más szakirányon végzett gyógypedagógus és/vagy egyéb szakember (pszichológus, orvos, szociálpedagógus stb.);

Egészségügyi és pedagógiai célú habilitációs és rehabilitációs foglalkozások: a tanórák mellett az enyhe értelmi fogyatékos tanulók kötelezően részt vesznek a foglalkozásokon, ennek célja a pszichikus funkciók fejlesztése a tanulók egyéni szükségleteinek megfelelően; elengedhetetlen az egészségügyi és pedagógiai célú habilitációs és rehabilitációs foglalkozások dokumentálása, az elért eredmények összehasonlítása a kiinduló állapottal, a pedagógiai diagnosztika eszközeivel pontos és mérhető információk gyűjtése, ezek alapján az egyéni fejlesztési terv módosítása;

Egyéni fejlesztési terv: a gyógypedagógus a partnerekkel együtt (tanuló, pedagógus, szülők stb.) egyéni fejlesztési tervet állít össze, amely konkrét, mérhető és rövid idő alatt elérhető célokra bontja le a távlati fejlesztési célokat;

Egyéni szükségletek szerinti fejlesztés: A tanuló általános fejlettségi állapotának, tanulási képességeinek leginkább megfelelő tanulási tempó és absztrakciós szint biztosítása, amely tanulási területenként/tantárgyanként eltérő lehet;

- A fogalmak lassú érlelése, a sokrétű és intenzív tapasztalatszerzés, az elvonatkoztatás lépéseinek szemléltetésén alapuló folyamat a fogalmak fokozatos „bővítését” teszi lehetővé;
- A megtanultak számbavétele, rendezése és kérdések/problémák segítségével a még nem ismert válaszok keresése. A saját élmények, korábbi tapasztalatok/tudás összekapcsolása a megtanulandó fogalmakkal, cselekvésekkel;
- A gondolkodás rigiditása miatt a kérdések egyszerűsítése, a feladatelemek kis lépésekre bontása vagy analógiák alkalmazása hozzájárul a tanulóban már meglévő tudáselemek megerősítéséhez, a továbblépéshez;
- Fontos a különböző képességeket fejlesztő eljárások és feladatok összehangolása, a tanuló érdeklődésének és motiváltságának elősegítése (pl. feladatok választhatósága, több megoldási lehetőség keresése, az önálló tanuláshoz szükséges technikák elemeinek fokozatos elsajátítása, a metakognitív folyamatok állandó megerősítése, az egyéni tanulási utak feltárása);
- Fontos a tanulásra rendelkezésre álló idő változatos strukturálása, az időtartamok rugalmas változtatása, a legkedvezőbb csoportméret kiválasztása;
- Az elsajátítás folyamatában alkalmazott eszköztár (pl. számológép, szótár, IKT-eszköz, gondolattérkép stb.) alkalmazásának tanítása, majd felhasználásának lehetősége a tanuló számára a pedagógiai folyamat minden szakaszában;
- Megfelelő tanulási környezet kialakítása (térrendezés, berendezés, változtathatóság, stb.).

2.1.1.8 A hallássérült tanulók

A hallássérült gyermekek, tanulók speciális oktatását-nevelését-fejlesztését elláthatja hallássérültek speciális gyógypedagógiai intézménye, többségi általános iskola, vagy más, speciális szolgáltatást nyújtani tudó intézmény. Ebben az esetben a speciális, szakspecifikus ellátást a hallássérült gyermekek és tanulók megsegítésekor a hallássérültek pedagógiája szakirányon végzett gyógypedagógus (szurdopedagógus) látja el.

A tanulói szükségletek ismeretében szakmai támogatás igényelhető:

1. az Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmények (EGYMI) pedagógiai szolgáltatása keretében;
2. az utazó gyógypedagógusi, utazó konduktori hálózat működtetése keretében

A felsoroltak együttesen határozzák meg a hallássérült tanuló eredményes nevelhetőségét, oktathatóságát.

A rendszeresen végzett mérési, speciális pedagógiai vizsgálati, megfigyelési, tapasztalati eredmények figyelembevétele, valamint az audiológus szakorvossal történő folyamatos kapcsolat elengedhetetlen feltétele az eredményes gyógypedagógiai és egészségügyi rehabilitációs és rehabilitációs tevékenységnek.

A szakszerű pedagógiai munka végzéséhez mindezen ismeretek, valamint elemi technikai tudnivalók (hallókészülék stb. kezelésében tájékozottság) szükségesek a sajátos nevelési igényű gyermekeket nevelő-oktató pedagógus számára.

2.1.1.9 A beszéd fogyatékos (beszéd- és nyelvi fejlődési vagy szerzett zavarral küzdő) tanulók

Befogadó attitűd, együttműködési feltételek

- Az érintett tanulók specifikus nevelésének-oktatásának alapja egyéni szükségleteik felismerése, megértése, ezek tanulási-tanítási folyamatokban való figyelembevétele.
- Az iskolaközösség (szülők, pedagógusok, kortársak) érzékenyítése előfeltétele a beszéd fogyatékosok integrációjának. Főként a verbális kommunikáció sajátos helyzetét és a sikeres kommunikációs lehetőségeket fontos bemutatni.
- A gyermekek elsődleges beszéd-/nyelvi zavarainak tünetei, másodlagos tanulási/viselkedési zavaraiak megfelelően adaptált és kommunikációs szempontból akadálymentesített, befogadó-elfogadó légkörű nevelési, tanítási környezetben enyhülnek, nem specifikált, rugalmatlan tanulási környezetben súlyosbodnak.
- Az iskolai integráció csak akkor lehet sikeres, ha a szülői ház és az iskola összehangolja a beszéd fogyatékos gyermek számára legmegfelelőbb nevelési-tanítási környezet kialakítását.
- Az intézménybe lépéskor szükséges a szülők és a pedagógusok (főként az osztálytanító vagy osztályfőnök, illetve a logopédus-gyógypedagógus) közös szándéknyilatkozata és megvalósítási terve a rendszeres együttműködésre. Javasolt erről pedagógiai megállapodást is kötni, melyben a tanuló fejlődése érdekében vázolt közös célok és ennek elérésében mindkét fél feladatai egyértelműen rögzítésre kerülnek. A megállapodás alapját az egyéni fejlesztési terv képezi. Annak megvalósulására érdemes legalább évente visszatekinteni.

A logopédus szerepe

- A tanulók beszéd- és nyelvi sajátosságait, az ezekből következő fejlesztési, kompenzációs szükségleteiket logopédia szakon/logopédia szakirányon végzett gyógypedagógus ismeri leginkább, ezért a rehabilitációs-rehabilitációs munkában kulcsfontosságú szerepe van.
- A kezelési folyamatba a rehabilitációs, rehabilitációs órák mellett a következményes tanulás- és viselkedészavarok megelőzése és kezelése érdekében más szakos gyógypedagógus, pszichológus vagy mentálhigiénés szakember bevonása is szükségessé válhat. Ez azonban nem váltja ki, csak kiegészíti a szakszerű logopédiai ellátást.
- A tanulók sérülésspecifikus támogatásának és a kommunikációs akadálymentesítésnek a tanórák mellett az iskolai élet minden színterén jelentősége van, mivel a verbális kommunikációs aktusok a teljes folyamatot átszövik.

Nevelési-oktatási folyamat

- A közösség elismeri az SNI tanuló tanulásra és részvételre irányuló erőfeszítéseit, és önmagához képest mérlegelve pozitív, előremutató és motiváló értékelést ad.
- Az iskola kezdő szakaszában a kultúrtechnikák elsajátítása előtt széles alapú készség-képességfejlesztéssel azok kognitív nyelvi előfeltételeinek megteremtését biztosítjuk.
- A nyelvfejlődési zavarok és a verbális diszpraxia esetében az írott nyelv szokásosnál lassabb ütemű, kis lépésekben történő, időben is elnyújtott kialakítására van szükség, annak érdekében, hogy az írott nyelvi szimbólumok elsajátításához vezető kettős elvonatkoztatási utat (elvonatkoztatni a beszélő személyétől és a beszéd vokális elemeitől) a beszéd-/nyelvfejlődés zavarával küzdő gyermek is képes legyen követni.
- Változatos, az egyes tantárgyak nyelvi sajátosságaihoz igazodó tanulási, tananyag-feldolgozási stratégiák kialakítására, folyamatos fejlesztésére van szükség.
- A tananyag-feldolgozásban és a számonkérésben részesítsük előnyben a nem nyelvi megoldási módokat. Pl. a különböző művészeti ágak segítségével mozgásos, dramatikus, rajzos vagy más képi feldolgozást, digitális alkalmazásokat használhatunk, ahol a beszéd-/nyelvi zavart mutató tanuló is a többiekhez hasonló, netán kiemelkedő képességeket mutat.
- A pozitív önkép kialakulását, megélését és a következményes emocionális vagy viselkedészavarok megelőzését szolgálja, ha megkeressük azokat az iskolai, sport-, művészeti vagy egyéb tevékenységeket, melyekben a gyermek sikeres lehet.
- A rehabilitációs-rehabilitációs célú egyéni vagy kiscsoportos fejlesztésre biztosított időkeretben a nyelvi képességek (fonológiai tudatosság fejlesztése, szókincs aktivizálása és bővítése, grammatikai készségek fejlesztése, nyelvhasználat alakítása), az írott nyelvi képességek (olvasástechnika, szövegértési és szövegalkotási képesség egyaránt) és felső tagozattól az adaptálható tanulási technikák tanítása (pl. pókhálóábra, idővonal, gondolattérkép készítése) egyenlő súllyal szerepel.
- A rehabilitációs-rehabilitációs célú egyéni vagy kiscsoportos fejlesztő órákon az általános korrepetáló jellegű feldolgozás helyett szaktárgyi szövegek esetén is a

sérülésspecifikusan hatékonyabb nyelvi szempontú feldolgozás a terápiás cél: egy-egy tárgy alapszókészletének, szó- és mondatfordulatainak megértéséhez és használatához segítük hozzá a nyelvi zavarral küzdő tanulót.

Kommunikációs-nyelvi akadálymentesítés

- A mindennapi kommunikációs helyzetekben és a tanórai munkában az oldott, biztonságos légkör, a gondolatok kifejtésére biztosított többletidő segíti a beszédfélelem csökkenését és jelentősen növeli a teljesítményt, a beszéd- és nyelvi zavarok esetében egyaránt.
- Az osztályban, tanulócsoporthoz kialakított jó szokások, világos együttélési, együttműködési keretek segítik a beszéd-/nyelvi zavarral küzdő tanuló eligazodását a mindennapi kommunikációs helyzetekben.
- A nyelvfejlődési zavarral küzdő tanulók esetében a gondolatok kifejtése, a szükséges feladatok elvégzése szóban vagy írásban tipikus fejlődésű társaikhoz képest akár ötszörös-tizenötöszeres többletidőt is igénybe vehet (az egyéni képességektől és a pszichomotoros tempótól függően). Az órai munka és a házi feladatok szempontjából is szükséges a többletidő ehhez igazodó ütemezése.
- A nyelvfejlődési zavar esetén a legtöbb tananyagot lehetőleg digitális formában bocsássuk a tanuló rendelkezésére, mivel az írott nyelvben való gyenge dekódolási képesség miatt szóbeli feldolgozással vagy a kettő kombinációjával jobban hozzáfér annak tartalmához. Ezzel párhuzamosan a tanulót ösztönözni kell a szabad forrásból is hozzáférhető felolvasó programok használatára.
- A nyelvi zavart mutató tanulók számára szükséges a szóbeli és írásbeli instrukciók, feladatok nyelvi egyszerűsítése. Pontos, egyszerű és konkrét instrukciókra van szükség. Főként az alárendelő összetett mondatokat és a közbevetett tagmondatokat alakítsuk át.
- Az órai feladatadásban (nem csak a magyar nyelv és irodalom, de a számolás vagy más közismereti tárgyak esetében is) meg kell győződnünk róla, hogy a tanuló helyesen értette-e a feladatot. Csak így biztosítható, hogy szaktárgyi tudásáról, kompetenciáiról reális képet kapjunk, melyet nem fed el a gyenge olvasási, szövegértési képesség.
- A beszéd- és nyelvfejlődési zavarral küzdő tanulók szóbeli számonkérését lehetőség szerint minimalizáljuk. A beszédzavarral küzdők számára ez a megfelelő írásbeli tevékenységekkel vagy a fentebb említett alternatív számonkérési módok egyikével váltható ki. A nyelvi zavarral küzdők számára legcélszerűbbek a komplementer – nyelvi készségtől független – feldolgozási, számonkérési módok.

2.2 Az intézményben folyó nevelő-oktató munka pedagógiai értékei, hagyományai, története

„Az iskola az a kitüntetett hely, mely sokféle módon, részben célzottan, részben akaratlanul, mélyen bevési a felnövekvő személyiségbe egy bizonyos értékvilág alapjait.”

(Zrinszky László)

A hagyományok kiépítése, ápolása, megőrzése nagyon fontos nevelési feladat, így intézményünk történetének ismerete, a tanulókkal való megismertetése, az évfordulók megünneplése komoly nevelési lehetőségeket rejt magában.

Egy nagy hagyománnyal rendelkező iskola ereje a múltjában és a jelen munkájában keresendő. A pedagógiai programban történetünk azon mozzanatait fogalmazzuk meg, melyek meghatározzák az intézmény nevelési elveit, értékeit, mindennapi életét, hovatartozását.

Alapvető értékkategóriák iskolánkban több szinten értelmezhetőek, hiszen tanulóink értéket közvetítő személyiségjegyei, pozitív tettei, követendő erkölcsi normái, mindazok az eljárások, módszerek, szokásrendek, melyek tanulóink értékrendjét alakítják, éppúgy beletartoznak, mint az intézmény hagyományai, ünnepei, szokásai.

Tanulóink különböző szociális háttérrel rendelkeznek, más-más értéket, elvárásokat tükröző családi környezet határozza meg fejlődésüket erkölcsi, de minden más területen is. Így felelősségünk hatalmas, munkánk erőteljes, de körültekintő és elővigyázatos kell, hogy legyen, valamint átgondolt, alapos és szerteágazó.

A folyamat alakításában fontosnak tartjuk az érték ösztönző, motiváló és szelektivitást feltételező, adott esetben segítő szerepét.

Nevelési rendszerünk kialakításával segítjük az értékek közötti eligazodást és tanulóink saját értékmutatóinak kialakítását.

Alapértékeink között szerepelnek:

- a tanuló személyiségének alakítása, az önfejlesztés, fejlődés igényének belsővé válása,
- humánus, a boldogság, a jövőre történő felkészülés,
- magyarságtudat, népszerűség, egymás elfogadása,
- környezetben, családban, iskolában és a kortárs csoportok között eligazodás, helymegtalálás, megfelelő viszonyulás,
- helyzetnek megfelelő kommunikáció, döntési helyzetek jó kezelése.

Értékelemként erősítjük tanulóinkban:

- a szorgalom, tisztelet, önzetlenség, udvariasság, bátorság, érzelmi gazdagság, felelősség, kötelességtudat alakulását,
- testkultúra, higiénia ápolásában,
- sportban, testnevelésben,
- mindennapi kulturáltságban, ízlésben, környezet alakításban, szabadidős tevékenységben elért fejlődést.

Hagyományaink között szerepel:

Iskolai évfordulókhöz kapcsolódó rendezvények:

- Móricz-napok: intézményünk névadójáról való megemlékezés, programok a tanulók és iskolánk pedagógusai, más intézményekből érdeklődő kollégák számára,
- kiállítások szervezése témakörökhöz, eseményekhez kapcsolódóan,
- az integráció elősegítése érdekében közös programok a többségi intézmények tanulóival.

Tanulmányokkal kapcsolatos hagyományok:

- nyílt napok a leendő elsősök szüleinek, az elsős tanulók volt óvodapedagógusai, tanulóink szülei és az érdeklődő kollégák részére konzultációs lehetőséggel,
- tanulmányi- és sportversenyek megrendezése, tanulók felkészítése,
- az iskolai élet bármely területén elért sikerek értékelése, a jól teljesítő tanulók példaként állítása társaik elé,
- jutalmazások az iskola és iskolai alapítványunk által ünnephez kapcsolódóan
- tanévnyitó és tanévzáró ünnepélyek, ballagás.

Történelmi ünnepeink, megemlékezéseink:

Megemlékezéseink színvonalasak, tartalomban és külsőségekben is. Megszervezésük felelősei és szereplői az iskola különböző nevelési területeiről kerülnek ki.

- október 6., nemzeti gyásznapi – megemlékezés osztálykeretben,
- október 23. - az 56-os forradalom ünnepe – emlékműsor, séta a városi emlékparkba, koszorúzás,
- március 15. - az 1848/49-es forradalom és szabadságharc ünnepe – emlékműsor, a városi Petőfi szoborhoz séta, a tanulók elhelyezik a saját maguk által készített zászlóikat a szobor előtt, koszorúzás.

Fontosnak tartjuk:

- a magyarságtudat erősítését, a nemzeti identitás megalapozását. Tudjanak a gyerekek a határainkon kívül élő magyarokról és képességeiknek megfelelően ismerjék ezek történelmi okait.
- nemzeti értékek megismertetését, a történelmi hagyományok ápolását, a nemzeti kultúránk megőrzését.
- jellemezze tanulóinkat a nemzetiségi és etnikai előítéletektől való mentesség!
- tanítványaink tiszteljék a nemzeti jelképeket, vegyenek részt a nemzeti ünnepeken!
- hassa át őket a szülőföld iránti szeretet és elkötelezettség!
- tiszteljék történelmünk sorsfordító eseményeit, tekintsenek példaképként nemzeti nagyjainkra!

Kulturális és környezetvédelmi hagyományok:

- adventi gyertyagyújtás,
- fogyatékosok világnapja kapcsán megemlékezés,
- Mikulás-várás
- karácsonyi ünnepély
- farsangi mulatság

- húsvéti tojáskereső
- anyák napja

Szabadidővel és sporttal kapcsolatos hagyományok:

- Gyermeknap
- DÖK-napok – különböző témák köré szerveződnek a programok (pl. gyümölcsnap, sportnap, mézes finomságok, mézeskalács díszítés, legszebb ajtódísz, legtisztább osztály stb.)

2.2.1 Az intézményben folyó nevelő-oktató munka pedagógiai céljai

Iskolánk céljai a tanulók sikeres nevelés-oktatása érdekében:

- A sikeres munkaerőpiaci alkalmazkodáshoz szükséges, az egész életen át tartó tanulás (lifelong learning) megalapozását szolgáló képességek fejlesztése.
- A tanulók képességeinek és kulcskompetenciáinak – lehetőség szerint – egyénre szabott fejlesztése.
- A hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű tanulók esélyegyenlőségének biztosítása.
- Újszerű tanulásszervezési eljárások bevezetésével a tanulók motiváltságának növelése.
- Digitális írástudás elterjesztése.
- Önálló intézményi innovációk megvalósítása, folyamatossá tétele.
- Korszerű természettudományos és társadalomtudományos műveltségkép kialakítása, melyet tanulóink eszközként használhatnak a valóság viszonyrendszerének megértéséhez, és alkalmaznak különböző cselekvésformákban.
- Hazáját ismerő és szerető, a nemzeti hagyományokat és az iskolai tradíciókat őrző fiatalok nevelése.
- A tehetség kibontakozásának a segítése, a differenciálással történő fejlesztés, és a hátránykompenzálás az iskolai élet minden területén. Az intézmény az esélyegyenlőség elve szerint saját keretein belül lehetőséget teremt a sajátos nevelési igényű tanulók számára is.
- Tanulóink önismeretének fejlesztése, autonóm személyiségek kialakítása. Olyan személyiségek fejlesztése, akik kellő önismerettel rendelkeznek, akik ön-állóan döntenek képességeiket, lehetőségeiket ismerve. Így egy következő élet-szakaszban képesek az önmegvalósításra. Felkészítjük őket az esetleges kudarcok elviselésére is.
- Kulturált magatartás és kommunikáció a közösségben. Udvariasság, figyelmesség, mások szokásainak és tulajdonának tiszteletben tartása. Fegyelem és önfegyelem. Közösségérzés, áldozatvállalás. Törekvés az előítélet-mentességre, a konfliktusok kezelésére, készség a megegyezésre.
- Az alkotmányosság, a törvényesség, az állampolgári jogok tisztelete. Érdeklődés felkeltése a társadalmi jelenségek és problémák iránt. Igény a közéletiségre, a közösségi tevékenységekre.
- A kulcskompetenciák kialakítása, a problémamegoldó gondolkodás fejlesztése, az életen át tartó tanulás lehetőségének megalapozása. Az anyanyelv helyes használata szóban és írásban, a kommunikációs képességek fejlesztése.

- Célunk, hogy tanulóink megismerjék az egészséges életmód legfontosabb szabályait, tisztában legyenek az egészséges táplálkozás, a rendszeres mozgás egészségét befolyásoló hatásával, a testi-lelki higiéne fontosságával.
- Az idegennyelvi kommunikáció fejlesztése az adott életszakaszra kidolgozott tanterv szerint. Tartalomalapú nyelvoktatás.
- Az infokommunikációs technológia instrumentumai (IKT-eszközök) alkalmazásának folyamatos fejlesztése /internet, e-tananyagok, digitális projektmunkák/.
- A diákok morális és esztétikai szemléletének alakítása, kognitív és kommunikációs képességeinek, az értékes tudás és az értékes alkotások iránti igénynek a megalapozása.
- Az ökotudatos magatartásformák kialakítása a tanulóban.
- Megalapozott, érvényes és személyes értékrend kialakítása, illetve annak elősegítése.
- A kudarc- és sikertűrés készségének fejlesztése.
- Az önálló, felelős állásfoglalás, cselekvés alapjaihoz szükséges, az életkornak, fejlettségi foknak, saját személyiségjegyeknek megfelelő készségeknek a kimunkálása.
- Magas színvonalú és sokrétű ismeretközléssel és hatékony szakmai munkával fejleszteni a tanulók önálló problémamegoldó, gondolkodó képességét, készségét és a kreativitást.

2.2.1.1 A látási fogyatékos tanulók

Testi és lelki egészségre nevelés

A vak, aliglátó, és a gyengénlátó, aliglátó tanulók ismerjék meg látássérülésük kórokat, az ebből eredő következményeket, fizikai terhelhetőségüket (pl. nehéz súlyok emelésének kerülése, megerőltető testmozgás mértéke). Legyenek tisztában azzal, hogy a balesetek elkerülése csak megfelelő tájékozódási és közlekedési ismeretek birtokában lehetséges (pl. a megszokott haladási irány betartása a közvetlen környezetben, egyértelmű/állandó/száma jellegetes stb. támpontok szerinti tájékozódás, a hosszú fehér bot használatának elsajátítása nagyobb térben). Tanulják meg az egészségükkel kapcsolatos kérdések megfogalmazását, egészségügyi igényük és problémájuk kommunikálását. Ügyeljenek a szem higiéne betartására, az orvosi ellenőrzés rendszeres elvégzésére. Az egészséges életmódra nevelés segítse a tanulókat a betegségek megelőzésében, az egészség megőrzésében. Számukra is fontos a rendszeres mozgás, testedzés, amit az együttnevelés keretein belül is biztosítani kell számukra. Ismerjék meg a szembetegségek miatt javasolt és ellenjavallt mozgásformákat, sportokat. Sajátítsák el a sportolás során is szükséges optikai segédeszközök helyes használatát (pl. úszószemüveg). Ismerjék az egészséget károsító tényezőket, a helyes táplálkozás előnyeit. Kerüljék – majd a felnőttélet során is – a káros függőségeket (pl. alkohol, kábítószer, dohányzás). Mozgásfejlesztő szakember – (gyógy)pedagógus/gyógytestnevelő – segítségével teszi lehetővé a járási, testtartási hibák javítását, a túlmozgások megszüntetését, a jobb mozgásállapot kialakítását. Feladat a gyengénlátásból, aliglátásból fakadó fokozott balesetveszély megelőzése. Minél jobban fogadja el szemészeti állapotát és az abból fakadó

nehézségeket, specialitásokat! Legyen nyitott és motivált mások nehézségeinek megismerésére, elfogadására, mások segítésére!

Önismeret és a társas kultúra fejlesztése

A vak, aliglátó, gyengénlátó, aliglátó tanulók ismerjék meg képességeiket, korlátaikat, érzelmi és értelmi lehetőségeiket, ami segíti őket a mindennapi életükben. A vak tanuló is értse meg és fogadja el saját létének egyediségét, értékét, az emberi közösség egészében betöltött fontos szerepét. Legyen tisztában sérülésének mibenlétével, fizikai korlátaival, adottságaival. Az önismeret fejlesztése során ismerje meg képességeit, erősségeit, korlátait, és ismerje fel saját érzelmeit. A reális énkép kialakítása mellett törekedni kell arra, hogy a tanuló önbizalma, én-ereje folyamatosan növekedjen. Legyen képes önálló cselekvésre, döntéshozatalra. Alakuljon ki a vágy arra, hogy minél kisebb mértékben szoruljon mások segítségére. Értse meg és tudja kezelni saját akadályozottságát, miközben élje át saját önállóságának folyamatos növekedését. Tudatában kell lenniük, hogy látássérülésük ellenére felelősek saját biztonságuk, sorsuk és életpályájuk alakításában. A személyiségfejlődésük alakulásában alapvető szerepe van a megfelelő tanulási környezet kialakításának. Környezetük bátorítsa és tegye lehetővé számukra szükségleteik és érzelmeik kifejezését. A látássérült gyermekeket, fiatalokat hozzá kell segíteni a kulturált magatartás elsajátításához, jó emberi kapcsolatok kialakításához, érzelmi intelligenciájuk fejlesztéséhez, a látássérülés tényének feldolgozásában, a személyiségproblémák felismerésében, a kompenzációs készségek tudatos fejlesztésében.

Felelősségvállalás másokért, önkéntesség, erkölcsi nevelés, családi életre nevelés

A vak, aliglátó, gyengénlátó, aliglátó *tanulóknál* a pedagógusok személyiségfejlesztő munkája járuljon hozzá, hogy kialakuljon a más emberek iránti empátia, segítő magatartás, hogy a tanuló felelősséget vállaljon önmaga és közössége iránt, értse az önkéntesség fogalmát, szerepét, abban vállaljon aktív szerepet. Tudjanak az életkoruknak és állapotuknak megfelelően reális döntéseket hozni, egyre nagyobb önállóságot és felelősséget vállalni. A családi életre való felkészítésben figyelmet kell fordítani a következő témákra: pozitív családminták, a családalapítás feltételei, a látássérülés szerepe a közös élet alakításában, felelősségteljes gyermekvállalásra (pl. örökletes szembetegségek), gyermeknevelésre készülés a látássérülés figyelembevételével. Az önálló életvitelhez szükséges ismeretek, szokások folyamatosan alakíthatók ki. Fontos feladat a látássérült emberek életvezetéséhez szükséges rend szeretetének és megtartásának kialakítása. Tudják felmérni, hogy milyen területen és milyen fokú segítségre van szükségük, azt tudják is kommunikálni. A tanulók tudjanak segítséget kérni és elfogadni. Kooperáljanak a nem látássérült társaikkal, tudják kezelni a konfliktusokat, kölcsönösen tiszteljék egymást. Tudjanak felelősséget vállalni önmaguk és közösségük iránt, értsék az önkéntesség fogalmát, szerepét, abban vállaljanak aktívan részt.

Médiatudatosságra nevelés

A vak, aliglátó, és a gyengénlátó, aliglátó *tanulók* az önálló ismeretszerzés érdekében szerezzenek jártasságot az internethasználatban képernyőolvasó programmal, az infokommunikációs csatornák és speciális digitális eszközök, programok felhasználásával (pl. nagyítóprogram). Ismerjék meg a biztonságos internethasználatot, a kommunikáció és médiahasználat etikus formáját és a közösségi portálokban rejlő veszélyeket. Fontos a tanulók

szókincsfejlesztése, a kommunikációs helyzetek során adódó nehézségek kompenzálása. A hagyományos írott csatornák használatához szerezzék meg a megfelelő ismereteket a látásjavító speciális eszközök alkalmazásáról. Ismerjék a könyvtárhasználat szabályait. Tanulják meg a könyvtárak látássérült személyeknek nyújtott szolgáltatásainak igénybevételét.

A tanulás tanítása, pályaorientáció, gazdasági és pénzügyi nevelés

A vak, aliglátó tanulók az iskolai évek során sajátítsák el az önálló tanulást segítő speciális szoftverek, okoseszközök készség szintű használatát. Ismerjék meg a könyvtárak látássérült személyeket segítő szolgáltatásait, az elektronikus könyvtárakat, azoknak a tanulásban betöltött szerepét. A pedagógusok segítsék a tanulók egyénre szabott tanulási stratégiájának kialakítását. Az iskola feladata a nehézségek kompenzálását segítő eljárások megismertetése, alkalmazásuk begyakoroltatása. Az iskola a tanulóknak lehetőséget ad az önkorrekciónak, az együttműködés képességének fejlesztésére, a rugalmas gondolkodás kialakítására. A tanulók ismerjék meg az általuk eredményesen, sikeresen végezhető munkatevékenységeket, foglalkozásokat. A vak, aliglátó pályaválasztásához szükséges a pozitív attitűdjük kialakítása az értékteremtő munka, a munkalehetőségek keresése. Kellő figyelem a pénz- és időgazdálkodás képességének alapozására, életkoruknak megfelelő pénzzel való bánni tudás képességére, valós információk a különböző termékek és szolgáltatások áráról. Tanulják meg felismerni a fémpénzeket, elkülönítve, jelölve tárolják a bankjegyeket, tanulják meg az önálló és biztonságos bankkártyahasználatot és az internetes bankolási lehetőségeket.

A gyengénlátó, aliglátó tanulók esetében olyan tudást kell kialakítani, hogy a tanulók aktívan vállalhassanak szerepet a számukra kedvező külső feltételek, körülmények kialakításában. Lehetőséget kell adni az önkorrekciónak, az együttműködés képességének fejlesztésére, a rugalmas gondolkodás elsajátítására. A gyógypedagógusok feladata optikai segédeszközök (szemüveg, távcsőszemüveg, különböző nagyítók, elektronikus olvasókészülék stb.) és az önálló tanulást segítő speciális szoftverek alkalmazásának megtanítása, a látásteljesítményhez igazodó, egyénre szabott tanulási stratégia, célszerű rögzítési módszerek kifejlesztése, segítsék a tanulók egyénre szabott tanulási stratégiájának kialakítását. A pedagógusok a családdal és a látássérült tanulóval közösen mérjék fel és keressék meg a továbbtanulás legoptimálisabb és legrealisabb lehetőségeit. A tanulók ismerjék meg (szemészeti, fizikai állapotukat figyelembe véve) az általuk eredményesen, sikeresen végezhető munkaterületeket, foglalkozásokat.

Nemzeti öntudat, hazafias nevelés

A vak, aliglátó és a gyengénlátó, aliglátó tanulók sajátítsák el a nemzeti, kulturális örökségünk megismerésének sajátos, a látássérült embereket segítő módjait is (pl. akadálymentesített múzeum, tapintható tárlatok, akadálymentes weblapok látogatása). A tanulók tanulják meg a könyvtárak látássérült személyeknek nyújtott szolgáltatásainak igénybevételét. A tanulók ismerjék meg az Európai Unióról a vak emberek számára készült, esélyegyenlőséget biztosító kiadványokat. Az aktív állampolgárrá válás érdekében a tanítványok ismerkedjenek meg a fogyasztóképes személyek jogairól szóló egyezményekkel, az esélyegyenlőség biztosításáról szóló jogszabályokkal. A tanulók aktív részvételére építő tanítás során alakuljon ki bennük

motiváltság és igény az önálló ismeretszerzésre. Ismerjék a látássérült személyek érdekvédelmi szervezeteit.

A fenntarthatóság, környezettudatosság

A vak, aliglátó és a gyengénlátó, aliglátó tanulók számára minél több közvetlen, valós tapasztalatot szükséges biztosítani a természeti, társadalmi környezetről, az anyagtakarékossággal és az újrahasznosítással kapcsolatos teendőkről. A vak tanulók vegyenek részt környezetvédelmi tevékenységekben, tanulják meg, mit jelent a környezettudatosság (szelektív hulladékgyűjtés, használt elemek gyűjtése, víz- és energiatakarékosság, megújuló energiaforrások). A tanulók fordítsanak figyelmet saját személyes és lakókörnyezetük rendjére, tisztaságára.

2.2.1.2 Az egyéb pszichés fejlődési zavarral küzdő tanulók

Az alapelvek megvalósítása érdekében feladat:

- az optimális és támogató tanulási környezet kialakítása az előzetesen felmért szükségletek alapján,
- előzetes tudás felmérése,
- érdeklődés, motivációs bázis felmérése,
- az énhatékonyság erősítése az osztálytermi és egyéni munkán keresztül is,
- módszertani sokrétűség megvalósítása,
- differenciálás megvalósítása:
  - a feladatok megoldásához hosszabb időszávok, tágabb keretek biztosítása,
  - a feladatok tartalmának, a nevelési-oktatási célt szem előtt tartva, a tanuló egyéni szükségleteihez, képességstruktúrájához és teherbírásához történő igazítása;
  - személyre szabott értékelés, fejlesztő értékelés alkalmazása
- a tanulás iránti motiváció, kitartás és a kudarcűrő képesség növelése,
- a kortársakra és a felnőttközösségre irányuló rendezett társas kapcsolatok kialakítása,
- a társadalmi együttélés szabályainak követése,
- önállóságra nevelés.

Olvasási zavar

Az olvasási zavar (diszlexia) esetében kiemelt feladat az osztályfoknak megfelelő értő olvasás készségének kialakításával az olvasóvá válás elősegítése.

Fő célkitűzések:

- az olvasás, írás tanítása (szükség esetén újratanítása),
- stabil betűismeret, betű-hang megfeleltetés kialakítása,
- biztos szóolvasás kialakítása,
- olvasás fluenciájának/gördülékenységének elősegítése,
- az olvasási készség folyamatos gondozása,
- szövegértési stratégiák kialakítása,
- a kompenzáló technikák alkalmazása valamennyi tantárgy tanulása során,
- az élő idegen nyelv oktatása speciális módszerekkel, auditív megközelítéssel,

- a tanulás segítése a szövegek auditív tolmácsolásával, a tanulás támogatása gépirással, szövegszerkesztő használatának megtanításával és alkalmazásával,
- az olvasási kedv felébresztése, a motiváció erősítése.

A célzott képességfejlesztés kiemelt területei:

- fonológiai, nyelvi, metanyelvi tudatosság fejlesztése,
- verbális emlékezet, munkaemlékezet fejlesztése,
- modalitásspecifikus integráció fejlesztése,
- különböző észlelési funkciók fejlesztése.

Íráskép zavara

Az íráskép (írásbeli kifejezés) zavara (diszgráfia) esetében kiemelt feladat az osztályfoknak megfelelő íráskészség kialakítása, annak elősegítése, hogy a tanuló képes legyen használni az írott nyelvet (akár folyóírás, akár nyomtatott írás, akár gépirás verziókban) a kommunikáció, ismeretszerzés, tudásgyaráítás és társas kapcsolatok létesítésének céljára.

Fő célkitűzések:

- az írásmozgás alapformáinak gyakorlása,
- a különböző írásformák tanulói képességeihez, szükségletekhez és preferenciákhoz illesztése.

A célzott képességfejlesztés kiemelt területei:

- eszköz (ceruza, ceruzafogó) helyes használata,
- megfelelő testtartás kialakítása az írás során,
- a mozgáskoordináció fejlesztése,
- a testséma biztonságának kialakítása, a szenzomotoros integráció fejlesztése,
- a vizuomotoros koordináció/szem-kézmozgás összerendezettségének fejlesztése,
- célirányos mozgások fejlesztése, különös tekintettel a manipulációs mozgásokra, praxiára/célirányos mozgások kivitelezésére,
- a ritmus, a nyomás és a sebesség optimális egyensúlyának megteremtése,
- a végrehajtó működés fejlesztése, különös tekintettel a motoros output optimalizálására.

Helyesírás zavara

A helyesírás zavara (diszortográfia) esetében kiemelt feladat az írott nyelv ortográfiájának/helyesírásának tudatosítása, lehetőség szerint a fluens/gördülékeny íráskészség elérése, az önellenőrzés különböző módjainak (pl. infokommunikációs technológia, helyesírás-ellenőrző és -javító szoftver) készségszintű elsajátíttatása.

Fő célkitűzések:

- a spontán és tollbamondás utáni írás színvonalának javítása,
- a fő helyesírási szabályok begyakoroltatása, analógiás stratégiahasználat kialakítása,
- önmonitorozás, önellenőrzés rögzítése.

A célzott képességfejlesztés kiemelt területei:

- fonológiai, nyelvi, metanyelvi tudatosság fejlesztése,
- beszédpercepció fejlesztése,
- verbális emlékezet, munkaemlékezet fejlesztése,

- modalitásspecifikus integráció fejlesztése,
- hang-betű megfeleltetés fejlesztése.

Számolási zavar

A számolási zavar (diszkalkulia) esetén kiemelt feladat, hogy a tanuló az osztályfokának megfelelő matematikai készséggel rendelkezzen, képes legyen a matematikai kompetencia megszerzésére, a matematikai műveletek használatára, az ismeretszerzés, a tudásgyarapítás és a hétköznapi gyakorlat színterein.

Fő célkitűzések:

- a számosság és a számok iránti érdeklődés felkeltése, megerősítése,
- matematikai törvények és szabályok készségszintű ismerete és alkalmazása,
- a matematikai relációk nyelvi megalapozása, a matematika-nyelv tudatosítása,
- a fogalmak, így a szám- és műveletfogalom kialakításakor a manipuláció előtérbe helyezése, a megfigyelés és a megértés érdekében a matematikai eszközök használata, a képi, vizuális megerősítés,
- segítő, kompenzáló eszközök használatának lehetővé tétele,
- a fokozott mennyiségű gyakorlás során az egyéni sajátosságokhoz igazított, megjegyzést segítő technikák, eljárások alkalmazása,
- a matematikai gondolkodás és érvelés (kérdésfeltevések, szóbeli kifejezés, érvelés, divergens, ill. konvergens gondolkodás, problémamegoldó gondolkodás, problémamodellőzés, algoritmikus gondolkodás) fejlesztése,
- a diszkalkulia reedukáció speciális terápiás programjainak felhasználása.

A célzott képességfejlesztés kiemelt területei:

- a figyelem, az emlékezet, a gondolkodás és a nyelvhasználat összehangolt fejlesztése,
- szám- és mennyiségfogalom kialakítása, magasabb szintű matematikai fogalmak kialakítása, alkalmazása, a mindennapi élethelyzetek problémamegoldásának segítése, fejlesztése,
- a vizuális-téri képességrendszer fejlesztése,
- a sorozatalkotási képesség, a szeriális észlelés fejlesztése,
- az önértékelés fejlesztése, sikerélmény biztosítása.

Figyelemhiányos/hiperaktivitás zavar

A figyelemhiányos/hiperaktivitás zavar (ADHD) esetén kiemelt feladat, hogy a tanuló a figyelmi, aktivitási és impulzivitási nehézségei ellenére elsajátítsa az osztályfokának megfelelő ismereteket és kompetenciákat minden tantárgy esetében. Cél, hogy az ismeretszerzés és -alkalmazás, a tudásgyarapítás és képességfejlődés osztálytermi és hétköznapi színtereken is megvalósuljon.

Fő célkitűzések:

- a figyelem- és viselkedésszabályozás egyensúlyának megteremtése személyre szabott támogatással,
- teammunka,
- a figyelem tartósságát biztosító környezeti feltételek megteremtése,

- a túlzott viselkedéses aktivitás veszélytelen és nem zavaró levezetésének megteremtése,
- fokozott egyéni bánásmód,
- az önszervezési képesség, az önkontroll fejlesztése,
- önbecsülés és pozitív énkép kialakítása,
- szociális készségek fejlesztése, beilleszkedés elősegítése,
- feladatkivitelezés idői és téri struktúrájának megtervezése és kivitelezése,
- dicséret, jutalom, motiválás, sikerélmény biztosítása.

A célzott képességfejlesztés kiemelt területei:

- ADHD esetén a képességfejlesztés kiemelt területe az önszabályozás fejlesztése,
- a társas szabályok, a mindennapi együttéléshez szükséges normák kialakítása és betartatása,
- a mindennapi együttéléshez szükséges szociális/társas készségek kialakítása, fejlesztése,
- a figyelmi működés és a kontrollált viselkedés kialakításának támogatása,
- speciális figyelemtréning, különösen a tartós figyelemre vonatkozóan,
- koncentráció fejlesztése,
- utasításkövetés gyakorlása, fejlesztése,
- a türelem, késleltetés és gátlás képességének fejlesztése,
- mozgáskoordináció, biztonságos mozgáskivitelezés fejlesztése, adekvát mozgásos aktivitás biztosítása.

Magatartásszabályozási zavar

A magatartásszabályozási zavar esetében kiemelt feladat a közösségi szabályokhoz alkalmazkodó, szervezett viselkedés kialakítása, a szélsőséges megnyilvánulások leépítése, az önkontroll, az érzelmi egyensúly megteremtése.

Fő célkitűzések:

- az önszabályozás fejlődésének támogatása pedagógiai eszközökkel,
- kihívást jelentő viselkedések/viselkedésproblémák csökkentése,
- adaptív viselkedés, szabálykövetés, szabálytartás kialakulásának támogatása,
- társas készségek, kapcsolatok fejlesztése.

A célzott képességfejlesztés kiemelt területei:

- düh- és agressziókezelés fejlesztése,
- érzelemfelismerés és érzelmkifejezés fejlesztése,
- kommunikáció fejlesztése,
- konfliktuskezelési képesség, problémamegoldás fejlesztése (együttműködés a családdal és más szakemberekkel),
- megküzdési képesség fejlesztése (a mindennapi tevékenységek végzéséhez, iskolai elvárások teljesítéséhez igazított idői keretek rendszeres alkalmazása (napirend), a tevékenységek végzésének, iskolai feladatok teljesítésének lépésekre bontása (folyamatábra/forgatókönyvek),
- figyelmi működés fejlesztése.

2.2.1.3 A középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók

Mint minden esetben, az értelmileg akadályozott tanulók nevelésének-oktatásának célja is a minél önállóbb, harmonikus életvezetésű felnőtté válás. Ennek alapja a gyengébb és/vagy sajátos rajzolatú kognitív képességek, a szociális és kommunikációs adottságok fejlesztése a korrekció és kompenzáció elvének figyelembevételével. Tanulóink várható életformája egész életen át valamilyen támogató közösségi szolgáltatáshoz kapcsolódik. Ahhoz, hogy ezeken a kereteken belül a lehető legönállóbb, az adott társadalmi berendezkedésben elfogadott normák szerinti teljes életet élhessenek, több szempontot is kiemelten kell kezelnünk. Az oktatás terén a megszerzett tudás várható hasznosulása, praktikus előnye, valamint a minél szélesebb körű tájékozódás, az azonos ismeretanyaghoz való hozzáférés joga együttesen kell, hogy érvényesüljön. A nevelésben egyaránt fontos szempont a társadalmi konszenzuson alapuló normákhoz, írott és íratlan szabályokhoz való alkalmazkodás, a társas érintkezésekben az együttműködő, alkalmazkodni képes személyiség tulajdonságainak erősítése, valamint a tanuló saját életével kapcsolatos döntéseiben való aktív részvétel, az önrendelkezés, érdekérvényesítés képességének fejlesztése. A jellemző kognitív akadályok miatt külön kiemelt fejlesztési feladat az épp elsajátított ismeretek gyakorlati alkalmazása, változó feltételek közötti gyakorlása. A tanítás tervezése, így a megfelelő módszer, szemléltetőeszköz, fogalomhasználat stb. kiválasztása során egyszerre kell tekintettel lenni az egyes tanulók aktuális állapotára, azaz aktuális kognitív, szociális és emocionális fejlettségi szintjére, valamint a biológiai korára.

Testi és lelki egészségre nevelés:

Az értelmileg akadályozott tanulók fizikai-morfológiai adottságai a kórereditől függően igen sokfélék lehetnek, ezért az általános célkitűzéseken túl szükséges az egyedi adottságokra, szükségletekre és lehetőségekre is tekintettel lenni. Érvényesülnie kell a korrekció és a kompenzáció elvének. Esetenként más szakemberekkel (ortopéd szakorvos, neurológus, konduktor, gyógytornász, szomatopedagógus stb., lelki egészség terén pszichológus, pszichiáter, családgyógyász, védőnő) való együttműködés, konzultáció is szükséges lehet.

Önismeret és a társas kultúra fejlesztése:

Kiemelt területe az értelmileg akadályozott tanulók nevelésének, szoros összefüggésben az önállóság fejlesztésével. Ugyanakkor adottságaiknál fogva sokan töredékesen képesek kibontakozni ezen a téren. Tanulóinknál kiemelt feladat annak megtanítása, hogy ismerje fel és tudja kifejezni saját érzelmeit, legyen tisztában saját erősségeivel és ismerje fel saját határait, bizonytalanságait. Ehhez igazodóan legyen képes segítséget kérni és elfogadni, ismerje meg környezetében a segítő személyek körét, az érdekképviseleti szerveket. A szükségletalapú támogatás rendszerében képességeihez, adottságaihoz mértén optimális módon igazodjon el és tudja érvényesíteni érdekeit.

Felelősségvállalás másokért, önkéntesség, erkölcsi nevelés, családi életre nevelés:

Konkrét helyzetekben, az értelmileg akadályozott tanuló saját életterére, napi kapcsolataira jellemző módon kell, hogy megjelenjenek. Kiemelt fontosságú a valóságosság, hitelesség, beláthatóság. Az egészséges öntudat fejlesztése mellett kiemelten fontos olyan szokásrendszer következetes jelenléte az iskolai nevelés során, amely interiorizálása (belső

meggyőződéssé, élete részévé válása) a tanuló részéről elősegíti a hétköznapi életben való eligazodást, a szükséges alkalmazkodást.

Médiatudatosságra nevelés:

Az értelmileg akadályozott tanulók kommunikációs adottságai nagyon eltérőek, de tartalmi és/vagy formai tekintetben többnyire elmaradnak a korosztályi sajátosságoktól. Épp ezért kiemelt jelentőségű a beszélt és az írott nyelv használatának és befogadásának gyakorlása, fejlesztése tartalmi és formai, mennyiségi és minőségi szempontból egyaránt. Ahol jelentősebb akadályokba ütközik a szokásos csatornák alkalmazása, mindenképp indokolt az augmentatív és alternatív kommunikáció lehetőségei közül az adott tanuló számára legmegfelelőbb kiválasztása és tanítása, így biztosítva a kommunikáció jelentőségének és lehetőségeinek megtapasztalását. A médiahasználat ennek egyik eszköze is lehet. A médiumok, a különféle közösségi oldalak, információk megismertetése során kiemelten szükséges a felelősségteljes használatra tanítás, ezáltal az esetleges abúzusok (visszaélések, kihasználások, bántalmazások) megelőzése, tekintettel arra, hogy az értelmi akadályozottsággal gyakran együtt jár a rejtett szándékok fel nem ismerése, a naivitás.

A tanulás tanítása, pályaorientáció:

Értelmileg akadályozott személyek esetében nem várható teljes önállóság e téren. A pedagógus fő feladata a személyiség kibontakoztatása, a tehetséggondozás, az egyéni hajlamok, érdeklődési kör megismerése és a tanuló támogatása az ebben való kiteljesedésben. Az eredményes tanulási stratégiák, a leghatékonyabb segítségnyújtási formák egyénre szabottan, differenciáltan jelennek meg. Fontos, hogy az egyént érintő döntésekbe mindig bevonják az értelmileg akadályozott személyt, belátható és érthető érveket, szempontokat mutassanak fel, megfigyelve a „semmit rólunk nélkülünk” alapelvet.

Nemzeti öntudat, hazafias nevelés:

Kiemelkedően fontos a közvetlen társadalmi és természeti környezet megismerésének és az ezekkel való harmonikus kapcsolat kialakulásának elősegítése. Az értelmileg akadályozott tanulók elsősorban saját élményeken keresztül, tapasztalás révén ismerkedhetnek nemzeti kultúránk értékeivel. A hazai – nem hazai, magyar – nem magyar kategóriákat többségük megtanulja értelmezni, és a sokszínűség, más nyelvek, kultúrák felfedeztetése, a kölcsönös tisztelet elemi megtapasztalása is elérhető. A nevelés egyik sarkalatos pontja az olyan szociális, kommunikációs, kognitív készségek fejlesztése, amelyek megkönnyítik és teljesebbé teszik a szűkebb és tágabb személyes, közösségi és társadalmi környezetben való eligazodást, részvételt. Ennek módja, mértéke nagy egyéni eltéréseket mutat, de túlnyomó többségük felnőttkorra is több-kevesebb támogatást igényel jogainak gyakorlásában, elemi kötelességeinek tudatosításában (pl. okiratok jelentősége), változó társas-viselkedési helyzetek megfelelő értelmezésében és az ezekhez való alkalmazkodásban.

2.2.1.4 A mozgáskorlátozott tanulók

A mozgáskorlátozott tanulók esetében a nevelési-oktatási folyamat kiemelt célja az esélyegyenlőség feltételeinek megteremtése annak érdekében, hogy a mozgáskorlátozott tanulók felkészültté váljanak az életkoruknak, fejlettségi szintjüknek megfelelő önálló

döntéshozatalra, képessé váljanak az önrendelkező életvitelre. Ismerjék meg a mozgáskorlátozottságukból eredő egészségügyi és rehabilitációs teendőket, lehetőségeket, sajátos helyzetükből adódó jogait, hogy mindezek elősegítsék társadalmi beilleszkedésüket. Fontos, hogy a megfelelő életminőség megalapozása érdekében fejlődjön ki a megszerzett tudás és képességek birtokában a testi, lelki, pszichikai jóllét és annak kialakítására irányuló igényesség.

Testi és lelki egészségre nevelés

A testi és lelki egészségre nevelés során törekedni kell arra, hogy a tanulók életkoruk és személyiségük függvényében minél inkább megismerjék mozgáskorlátozottságuk okát és annak következményeit, elsajátítsák az állapottal járó napi teendőket, és alkalmazzák az azzal kapcsolatos higiénés szabályokat. Meg kell ismerniük a számukra javasolt és nem javasolt mozgásformákat, azoknak a gyógyászati és rehabilitációs eszközöknek a használatát, napi karbantartását, amelyek segítségükre vannak a mindennapos tevékenységeikben. A tanulóknak ki kell alakítani a mozgásállapotukhoz történő helyes viszonyulást. Fontos, hogy megismerjék saját értékeiket, hogy életmódjukra vonatkozóan helyes döntéseket tudjanak hozni, képessé váljanak a környezet és a munkaerőpiac elvárásainak megfelelő magatartásformákra, értékrend kialakítására, amelyek a társadalmi beilleszkedés alapját biztosíthatják. A tanulókat ösztönözni kell arra, hogy legyen igényük a helyes táplálkozásra, elő kell segíteni, hogy mozgáskorlátozottságuk ellenére kialakuljon a fizikai aktivitásra, a szabadidő aktív eltöltésére kész, az egészséges életmód kialakításához szükséges magatartás és szokásrendszer, a sportolás iránti igény. Legyenek képesek lelki egyensúlyuk megővésére, társas viselkedésük szabályozására, a konfliktusok kezelésére!

Önismeret és a társas kultúra fejlesztése

A mozgáskorlátozott tanulók nevelése-oktatása során kiemelt feladat a tanulók helyes, reális énképének, illetve önértékelésének kialakítása. Elő kell segíteni a tanulók kedvező szellemi fejlődését, készségeik optimális alakulását, tudásuk és kompetenciáik kifejezésre jutását és valamennyi tudásterület megfelelő kiművelését. A reális önismeret kialakítása segítséget nyújthat a mozgáskorlátozott tanuló továbbtanulására, pályaeorientációjára vonatkozóan, és így biztos alapot adhat a későbbi önálló életvezetéshez. Hozzá kell segíteni a mozgáskorlátozott tanulókat ahhoz, hogy képessé váljanak érzelmeik hiteles kifejezésére, a mások helyzetébe történő beleélés képességének, az empátiának a fejlődésére, valamint a kölcsönös elfogadásra. A megalapozott önismeret hozzájárul a kulturált egyéni és közösségi élethez, mások megértéséhez és tiszteletéhez, a szeretetteljes emberi kapcsolatok kialakításához.

Felelősségvállalás másokért, önkéntesség, erkölcsi nevelés, családi életre nevelés

A közösség részévé válás, a közösségbe való beilleszkedés az egyén szocializációjának része. Ennek a folyamatnak az eredményeként válik a tanuló, a fiatal az iskolai közösség – később a társadalom – teljes jogú tagjává. A nevelés-oktatás során az érték- és kultúraközvetítés folyamatában fejlődnek a mozgáskorlátozott tanuló társas kapcsolatai, közösségi szerepvállalásai, másokért való felelősségvállalása, eközben alakulnak és erősödnek meg a társadalmilag is fontos magatartásformái. Kiemelt fejlesztési cél a segítségnyújtásra való

ösztönzés, az egyének vagy csoportok értékeinek felismerése, azok elfogadása, egymás kölcsönös tiszteletének kialakítása.

Médiatudatosságra nevelés

A mozgáskorlátozott tanulóknak egyes diagnózisokból, mozgásállapotokból fakadóan gondot okozhat a verbális és/vagy nonverbális kommunikáció, valamint a szóbeli információk feldolgozása, érzékelése, megértése és alkalmazása. Hátrányaikat az információszerzésben és -adásban pótolhatja az elektronikus eszközök, a média használata. A tágabb értelemben vett kommunikáció a mozgáskorlátozott tanulók számára a társadalmi integráció előkészítését, az önrendelkezés, önállóság kialakítását, a társadalmi szerepek gyakorlásának lehetőségét szolgálja. Az infokommunikációs eszközök alkalmazásával a tanuló eredményes és sikeres lehet, életminősége javulhat. A mozgáskorlátozottság gyakori velejárója a beszélt és írott nyelv zavara, így a nevelés-oktatás során kiemelt feladat a beszéd- és kommunikációfejlesztés. Cerebrális parézis (korai agykárosodás következtében kialakult mozgás-rendellenesség) esetén előfordul a tanulók kommunikációs akadályozottsága, mely lehet

dysarthria: a beszéd olyan zavara, melyet a beszéd folyamatban szerepet játszó agyi központok, idegpályák, valamint (agy) idegmagvak károsodása okoz, és a beszéd kivitelezésében artikulációs és fonációs zavart eredményez, ennek következtében a beszéd nehezen érthetővé válik; valamint lehet

anarthria: mely teljes beszédképtelenséget jelent. Ezekben az esetekben alternatív és augmentatív kommunikációs eszközök használatával pótoljuk az élő beszédet, de a nevelés-oktatás folyamatában mindvégig fontos szerepe van a logopédiai fejlesztésnek és a hangzó beszéd kialakítására való törekvésnek.

A beszéd útján nehezen kommunikáló tanuló számára sokszor a kapcsolatépítés és -tartás egyetlen csatornája az alternatív és augmentatív kommunikációs technológiák használata, mely megvalósulhat infokommunikációs eszközök használatával és egyéb asszisztív (támogatott) technológiák alkalmazásával. Ha a megváltozott felső végtagi funkciók miatt a mozgáskorlátozott tanuló kézírása olvashatatlan, vagy ceruzafogása nem alkalmas írásra, akkor ezeknél a tanulóknál szükséges bevezetni a technikai eszközökkel támogatott írásbeli kommunikáció kialakítását (infokommunikációs eszközök segítségével való írást pl. tableten, laptopon, asztali számítógépen), a továbbiakban segítő technológiákkal való írást. A mozgáskorlátozott tanulókat az egész nevelési-oktatási folyamat során ösztönözni kell arra, hogy a számukra kialakított kommunikációt segítő technológiát és az élő beszédet változatos helyzetekben használják; tanórákon és tanórán kívüli tevékenységekben, társas interakciókban, szűkebb és tágabb környezetükben. A médiatudatosságra nevelés a mozgáskorlátozott tanulók esetében a tapasztalatszerzés hiányosságai miatt hangsúlyosabb az átlagosnál. Kiemelten kell kezelni a valódi értékek bemutatását, a veszélyforrásokra való tudatos figyelemfelhívást.

A tanulás tanítása, pályaorientáció

A mozgáskorlátozott tanulóknál fokozott figyelmet kell fordítani a tanulás összetevőinek tanítására, az egyénre szabott tanulás módszereinek (típusának, csatornájának) megválasztására, ezzel elősegítve az önálló tanulás képességének kialakulását. Legfőbb cél a

tanulók tanulásának módszertani segítése, a hatékony tanulási stratégia megválasztása, a helyes időbeosztás kialakítása, a célszerű rögzítési módszerek, valamint az önművelés igényének kialakítása, ami az élethosszig tartó tanulás alapja. Számolni kell azzal a ténnyel is, hogy gyakran a részképességek zavarai vagy hiányosságai is nehezítik a tanulás folyamatát. A tapasztalati alapozás lehetőségeinek megteremtésével, életszerű tartalommal, a kíváncsiság, érdeklődés és megoldási késztetés felkeltésével és megtartásával stabil motiváció érhető el az egyéni tanulási formák kialakulásához.

Mozgáskorlátozott tanulók esetében a sikeres pályaorientáció nagyban függ a tanuló mozgásszervi diagnózisától – annak végleges, javuló vagy romló voltától –, a mozgásállapot súlyosságától és klinikai tüneteitől, az akadályozottság mértékétől és formájától, valamint a pszichés funkciók működésétől. A reális pályakép kialakítása rendkívül átgondolt és alapos előkészítő munkát kíván. A pályairányultsághoz nélkülözhetetlen képességek kialakításakor szükség lehet sajátos elő- és felkészítésre, azon képességek kialakítására, amelyek a saját adottságok felméréséhez és elfogadásához vezetnek. Ezt az elő- és felkészítést a mozgáskorlátozott tanuló elképzeléseivel és lehetőségeivel kell összhangba hozni. A pályaalkalmasság vizsgálatakor indokolt lehet speciális szempontok figyelembevétele is.

Nemzeti öntudat, hazafias nevelés

A nemzeti öntudat, hazafias nevelés mozgáskorlátozott tanulóknál megvalósítandó tanulási és nevelési céljai megegyeznek a Nemzeti alaptantervben megfogalmazottakkal.

2.2.1.5 Az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulók

Differenciálás – egyéni tanulási utak – erősségek – fejlesztendő területek

A személyre szabott tanulás biztosítása, a tanuló fejlődését támogató multidiszciplináris team elérhetősége (szükség esetén gyermekpszichiáter, pszichológus, szociális szakember bevonása), az autizmusszemponturnak akadálymentesítés, az adaptált tananyag, a differenciált tanulásszervezési módok alkalmazása egyaránt szükséges az iskolai kudarc megelőzése és a tanuló fejlődésének biztosítása szempontjából.

Erősségek, tehetséggondozás

Az autizmus területén a tehetséggondozás gyakran ugyanolyan fontos feladat, mint a fogyatékoságból fakadó nehézségek kompenzálása. Az autizmussal élő tanulók egyes esetekben olyan képességeket mutathatnak, melyek valóban kiemelkedők. Gyakrabban azonban csak az általános fejlődési elmaradáshoz képest jobbak a képességek valamely területen. A fejlesztési elvekben foglaltaknak megfelelően nem törekedhetünk a kiemelkedő képességek egyoldalú fejlesztésére, hiszen ezzel önmagában nem segítenénk elő a felnőttkori adaptációt.

A pedagógusok általános feladata e téren sokrétű:

- meg kell próbálniuk a jó/kiemelkedő képességeket a későbbi sikeres adaptáció szolgálatába állítani,
- a speciális érdeklődést a gyermek, fiatal motiválására használni.

- segíteniük kell abban is, hogy a családok megértsék az autizmus következményeként kialakult fejlődésmentesség sajátosságait. Így érhető el, hogy a családok reális célokat tűzzenek ki a gyermek jövőjével kapcsolatban.
- fontos feladat a kiemelkedő képességek felismerése és gondozása.
- a tehetséggondozás folyamatában nagyon fontos meglátni a különlegest, a speciális adottságot a tehetséges gyermekben, bármilyen területen nyilvánul is az meg.
- az egyénileg szervezett tehetséggondozással a kiemelkedő képességek fejleszthetők, és a felnőttkori munka, valamint az örömteli szabadidős tevékenységek alapjául szolgálhatnak.

Szociális kommunikáció

Az autizmus spektrumán érintett tanulóknál minden esetben, az intézményrendszer bármely típusában szükséges a szociális-kommunikációs készségek direkt módszerekkel történő, explicit tanítása és a társas megértés fejlesztése. A tanítás céljait, módszereit és eszközrendszerét az egyéni felmérések alapján kell meghatározni és a tanítás eredményét folyamatosan monitorozni szükséges.

Önállóság és autonómia

Az autizmusra jellemző nehézségek kompenzálása érdekében prioritást kap az önállóság kialakulásának támogatása az élet minden területén, szoros együttműködésben a családdal. Az önállóság eléréséhez egyrészt a megfelelő, egyénre szabott sérülésspecifikus eszközrendszer biztosítása szükséges (pl. egyénre szabott vizuális algoritmusok), másrészt megfelelő tanulási helyzeteket kell biztosítani a tanuló számára.

Adaptív viselkedés támogatása

A tanulók számos olyan viselkedést, magatartásformát mutathatnak, melyet a környezet nemkívánatosnak minősít, tilt, esetleg csupán szociálisan furcsának tart. Ezen viselkedések között előfordulnak veszélyes, destruktív, agresszív vagy önkárosító megnyilvánulások, de ide sorolhatjuk a beilleszkedést nehezítő sztereotip viselkedéseket vagy a szélsőséges passzivitást is. A beilleszkedési nehézségeket eredményező viselkedések hátterében sokféle ok állhat. Ezek közül a leggyakoribbak: kommunikációs nehézségek, fokozott érzékenység bizonyos környezeti ingerekkel szemben, a szociális megértés hiánya, változások megértésével, elfogadásával kapcsolatos nehézségek stb. A pedagógusok feladata, hogy a családdal egyetértésben rangsorolják a nem kívánatos viselkedéseket súlyosság és fontosság szempontjából, majd megoldási stratégiát dolgozzanak ki. Szükség esetén a folyamatba bevonandó pszichológus és pszichiáter is. A beilleszkedési, magatartási nehézségek és azok okai rendkívül változatosak az autizmusban, ezért egyéni felmérés és egyénre szabott stratégiák alkalmazása szükséges. A beavatkozás tervezése mindig a nemkívánatos viselkedés pontos meghatározásán és konkrét tartalmú, pontos jegyzőkönyvezésén alapul. Az alkalmazott stratégiák alapja a viselkedés- és kognitív terápia. A sikeres beavatkozás egyik feltétele, hogy adott viselkedés kezelése során a környezet egységes reakciókat adjon.

A leggyakrabban alkalmazott stratégiák:

- Erőszakmentes konfliktuskezelő technikák tanítása.
- A problémás viselkedés megelőzése.

- A kívánatos viselkedések pozitív megerősítése.
- Új készség fejlesztése, megfelelő alternatív viselkedés tanítása.
- Hatékony kommunikációs stratégiák kialakítása.
- Kognitív-viselkedéses stratégiák (pl. képes, ill. írott forgatókönyvek a megfelelő viselkedés szervezéséhez).

2.2.1.6 A súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók

A súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók nevelése, oktatása, fejlesztése - a tanulók személyiségállapotához igazítottan - elsősorban a szükséges képességek és készségek megalapozása, kialakítása útján valósulnak meg. Ennek során az alábbiakat szükséges figyelembe venni.

Testi és lelki egészségre nevelés

A testi és lelki egészség a személyes életminőség és jóllét egyik meghatározó eleme. A súlyos és halmozottan fogyatékos emberek életében a károsodások komplex együttese, valamint ezek pszichofizikai hatásai alapvető módon befolyásolják az életvezetést és az életkilátásokat, hiszen a meglévő szükségletek kielégítésének eszköztára csak korlátozottan áll rendelkezésre. A súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók pedagógiájának – különösen a fejlesztő nevelés-oktatás kezdetén – központi feladata az alapszükségletek kielégítése, a jó testi és lelki közérzet megteremtése, amelynek minden eleme az iskolai nevelés-oktatás alapvető, pedagógiai jelentőséggel bíró feladata is. Magában foglalja az elemi szükségletek kielégítését (a fejlesztési folyamatba épített ápolási és gondozási tevékenységeket), a megfelelő testi és pszichés közérzet kialakulásának támogatását, az emberi alapszükségletek elismerését az élet minden területén. Hozzá tartozik az e szükségletek megélését és differenciált kielégítését szolgáló alapfeltételek megteremtése, kielégítésük kommunikatív, pedagógiai és terápiás elősegítése, az önállóságra és az egészséges életmódra nevelés feladatainak programba építése.

Önismeret és a társas kultúra fejlesztése, felelősségvállalás másokért, önkéntesség, erkölcsi nevelés, családi életre nevelés

Az énkép, az önismeret kialakulása és a környezet fokozatos megismerése: A személyiség fejlődésének és kibontakozásának alapfeltétele, hogy a tanulóban kialakulhasson az identitástudat, önmagukat autonóm személyként, az emberi és dologi világ aktív résztvevőjeként tapasztalják meg. A személyes identitás elsőként a test megéléséhez, differenciált érzékeléséhez és észleléséhez, a saját személyiségnek a másiktól való elkülönítéséhez, önmaga egyedi, autonóm személyként való megtapasztalásához kötődik. Az önazonosság kialakulásában mindezen túl meghatározó szerepet játszanak a személyes élmények és történések, amelyek az érintett személy egyedi élettörténetének alkotóelemeit adják. A súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók esetében az identitás kialakulásának pszichofizikai feltételei jelentős mértékben korlátozottak lehetnek. Ezért a nevelés-oktatás kitüntetett és komplex feladata, hogy a tanulók pozitív tapasztalatokat szerezzenek saját testükről és legszűkebb környezetükről, valamint e kettő egymáshoz való viszonyáról. Meg kell tanulniuk elkülöníteni magukat más személyektől, s a testséma kiépítése révén meg kell

tapasztalniuk testük és – ezzel párhuzamosan – személyiségük határait. Mivel a súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók számára a környezet eleinte a másik ember testi jelenlétéként élhető meg, a tágabb emberi, dologi és kulturális jelenségekre tagolódó világ számukra fokozatosan válik megismerhetővé. Ezért a fejlesztő nevelés-oktatás során az egyes tartalmakat koncentrikusan, egymásra építve, egymásra vonatkoztatva és egymásból kifejtve kell tanítani úgy, hogy a tanulók a tágabb környezet megismerése során mindig saját közvetlen tapasztalataikra és a már korábban megismert szűkebb környezetre támaszkodhassanak. Lehetővé kell tenni számukra az eltérő szenzoros modalitások (látás, hallás, tapintás, ízlelés, szaglás) közötti összefüggések megtapasztalását, illetve az ugyanazon modalitások által közvetített eltérő tartalmak elkülönítését. Szükséges, hogy megtanulják felismerni az életük különböző szinterein, eltérő időpontokban szerzett tapasztalataik közötti kapcsolatokat, az azonosságokat és különbözőségeket, valamint fontos, hogy megtapasztalhassák az események ok-okozati összefüggéseit.

Az önrendelkezés elismerése, a gyermekkor megélésének biztosítása és felkészülés a felnőttlet szerepeire: Az a tény, hogy a súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók személyiségfejlődése jelentősen nehezített, és életük folyamán számos akadállyal kell megküzdeniük, nem változtat azon, hogy a növekedés és érés folyamatában megjelennek azok a szükségletek és igények, amelyek általában az egyes életszakaszok jellemzői. A tanulóknak a gyermek- és pubertáskort, az ifjú- és felnőttkort, végül az időskort jellemző tulajdonságok kibontakoztatásához segítségre van szükségük, hiszen számukra csak igen korlátozottan adóttak a változó életszakaszokkal fellépő szükségletek és igények kielégítéséhez szükséges képességek. Az önállósodás, az autonóm döntéshozatal, a szociális kapcsolatok kiszélesedése, a párválasztás és a szexualitás világába való belépés a tanulók emberi jogai közé tartoznak. Mivel a kiszolgáltatottság mértéke nem értelmezhető az önrendelkezésre való képesség mutatójaként, a lehető legszélesebb körben – a mindennapi élet helyzeteiben is – biztosítani kell a tanulók számára a választás és önálló döntéshozatal lehetőségét.

Médiatudatosságra nevelés

Az információs és kommunikációs technikák a súlyos és halmozottan fogyatékos személyek életében és életvezetésében egyre nagyobb jelentőségre tesznek szert. A tanulóknak kommunikációjukban, a szabadidő eltöltése és a művelődés terén, valamint későbbi életük során egyaránt szükségük lehet különféle kommunikációs eszközökre, illetve modern informatikai és számítástechnikai eszközökre, amelyeknek különösen nagy jelentőségük van a beszédet kiegészítő vagy azt helyettesítő (úgynevezett alternatív és augmentatív) kommunikáció terén, a mindennapos helyzetekben való eligazodás, a személyi függetlenség és az egyénileg elérhető legmagasabb szintű önállóság biztosításában.

Az AAK alternatív kifejezés arra utal, hogy a hangzó beszéddel nem kommunikáló és/vagy kommunikációjában súlyosan akadályozott személy számára a hagyományos kifejezési módok (beszéd, írás) helyett más megoldásokat kell keresni, ami az egyszerű reflexektől a nyelvi szintű alkalmazásig terjedhet. Az augmentatív kommunikáció az érthető beszéd hiánya következtében súlyosan károsodott kommunikációs funkció átmeneti vagy tartós pótlására szolgáló kommunikációs rendszerek csoportja. Lényege, hogy a beszéd helyett a sajátos

nevelési igényű tanuló nonverbális úton fejezi ki magát, felhasználva mindazt a lehetőséget, amelyet a hangjelzések, gesztusok, manuális rendszerek és/vagy a betűket, rajzokat, jelképeket, fotókat, tárgyakat stb. tartalmazó kommunikációs eszközök, valamint hangadó gépek (kommunikátorok) biztosítanak. Minden augmentatív kommunikációs rendszer több, egyénre szabott, térben és időben eltérő használhatóságú kommunikációs eszközből áll, amelyek tartalmazzák a kommunikációs hatékonyságot növelő valamennyi üzenethordozót, segédeszközt, stratégiát és technikát. Az augmentatív kommunikáció hatékony használata megteremti a társadalmi integrációt, az önkifejezést, az intellektuális, érzelmi és szociális fejlődés lehetőségeit.

Különösen indokolt, hogy a nevelés, oktatás, fejlesztés során kellő súlyt kapjon – a megfelelőképpen akadálymentesített, azaz hozzáférhetővé tett – informatikai és számítástechnikai eszközök, illetve egyéb más egyénre szabott kommunikációt segítő eszközök megismerése, használata.

A tanulás tanítása

A súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók fejlesztő nevelése-oktatása során a tanulás és tanítás hagyományos felfogása nem alkalmazható. A tanuló és a gyógypedagógus közös tanulási folyamaton megy keresztül, amelynek során egymás jelzéseit, kettejük személyes viszonyát, egymás megértésének lehetőségeit tanulják, és a másikat önmaguk jelzéseinek megértésére, kifejezéseik helyes értelmezésére tanítják. Erre alapozva – ezzel párhuzamosan – válik lehetségessé a tanulás és tanítás olyan megközelítése is, amelynek célja az egyes képességek, funkciók fejlődésének elősegítése és adott tevékenységek megtanítása.

A súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók pedagógiájának alapvető tételei:

- a tanulás és tanítás kezdeti lépéseként a tanulók legalapvetőbb szintű – akár vegetatív, a fizikai állapotváltozás legelemibb szintjén zajló – megnyilvánulásainak értelmes közlésként való felfogása és értelmezése;
- a tanuló és a gyógypedagógus közti partneri kapcsolat fokozatos kialakítása;
- következetes együttműködés;
- a tanuló kommunikációs lehetőségeinek kipuhatolása, feltárása és kiaknázása;
- mindennapi cselekvésekre alapozottság;
- a tanulás része és színtere a tanuló alapszükségleteinek kielégítése is.

Nemzeti öntudat, hazafias nevelés

A súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók a világot mindenekelőtt testi tapasztalataikon keresztül ismerik meg. Ezért fejlesztésükben kitüntetett helyet foglal el a kommunikáció, a szociális interakció, a másik ember megértésének és önmaguk kifejezésének kölcsönösen egymásra épülő fejlesztése. Ennek során számos tanuló számára lehetségessé válhat, hogy a kultúra alapvető fontosságú értékeit, annak számukra közelségbe hozható részeit megismerjék és megértsék. A képzőművészeti alkotásokról, zeneművekről, irodalmi művekről szerzhető tapasztalatok a fejlesztő nevelés-oktatás részét képezik. Fontos, hogy a tanulók környezete biztosítsa számukra az alapvető emberi jogokat, és mindenki törekedjen ezek betartására, megtapasztaltatására.

2.2.1.7 Az enyhe értelmi fogyatékos tanulók

Testi és lelki egészségre nevelés

Az egészséges és tudatos életmód kialakítása, a káros szenvedélyek kialakulásának megelőzése kiemelt feladat. Az erőnlétnek és a fizikai állóképességnek – mint a munkavégzés alapvető feltételének – kiemelt szerepe van a tanulók társadalmi beilleszkedésében. Ennek érdekében nagy hangsúlyt kell helyezni a szabad mozgás, a sport és a rekreáció lehetőségeire. Az enyhe értelmi fogyatékos tanulók számára érdemes támogatást nyújtani a kortárskapcsolatok kialakításában. A konfliktusok megoldásához a pedagógus modellálása és a konfliktuskezelési technikák tanítása/begyakoroltatása is szükséges. A célok elérése érdekében fontos a tanulók családjával keresni az együttműködési lehetőségeket.

Önismeret és a társas kultúra fejlesztése

A megfelelő önértékelés, a tanuló saját személyiségének megismerése nagy jelentőséggel bír, mivel a társas kapcsolatok alakításában, a társadalmi beilleszkedésben elengedhetetlenül szükséges a reális énkép, a megfelelő önismeret. Ehhez a mindennapokban fontos a folyamatos visszajelzés, a belső kontroll erősítése, az önbizalom fejlesztése.

Felelősségvállalás másokért, önkéntesség, erkölcsi nevelés, családi életre nevelés

A kooperatív csoportmunka segíti megtapasztalni az alkalmazott szabályokat, később pedig hozzájárul a munkavállalás során szükséges együttműködési készségek fejlődéséhez. Az enyhe értelmi fogyatékos tanuló a szükséges támogatással fokozatosan képessé válik a felelősségteljes döntések meghozatalára.

Médiatudatosságra nevelés

A tanulók az egyéni sajátosságaiknak megfelelően legyenek képesek a társadalmi érintkezést szolgáló információk megtalálására, értelmezésére, közvetítésére és alkotására. Ismerjék fel a hiteles, megbízható és fontos információkat. A pedagógus választékos kommunikációval segíti ezt a folyamatot, valamint fejleszti digitális kompetenciáit, és rendszeresen használ digitális eszközöket a nevelés-oktatás folyamatában, amelyeket a tanulók pszichológiai jellemzőinek megfelelően válogat és gyűjt össze.

A tanulás tanítása, pályaorientáció

Az enyhe értelmi fogyatékos tanulók nevelését ellátó intézmények biztosítják azokat az információkat és tapasztalatokat, amelyek a tanulók egyéni sajátosságainak megfelelően támogatják az életpálya-tervezést és a pályaorientációt. Fontos az egyénre szabott motiválás, az egyéni tanulási módok biztosítása, az élményt adó tanulási szokások kialakítása. Az életkori sajátosságokhoz illeszkedve törekedni kell a tanulók saját tudásáról való reális ismeretek kialakítására, valamint a növekvő felelősségvállalásra a saját tanulásukért. Az egész életen át tartó tanulásra való felkészítés fontos a társadalmi integráció és a munkaerőpiacra történő sikeres belépés szempontjából.

Nemzeti öntudat, hazafias nevelés

Az emberiség és hazánk múltjának és jelenének megjelenítésén, megértetésén keresztül képessé kell tenni a tanulókat a társadalom megismerésére, a társadalomban elfoglalható helyük reális felismerésére, a társadalmi színtereken való eligazodásra. Ki kell hogy alakuljon a tanuló attitűdje, viszonya önmagához, szűkebb és tágabb környezetéhez, a történelmi

múlthoz. Fontos felkészíteni a felnőttlét és a tágabb környezet közügyeinek megismerésére, az állampolgári jogok és kötelezettségek érvényesítésére. Az iskolai szintéren belül ajánlott lehetőséget adni a demokratikus jogok gyakorlására (diákönkormányzat).

A fenntarthatóság, környezettudatosság

Elengedhetetlenül szükséges a személyes megtapasztalás, a környezeti ártalmak és az emberi élet szükségleteinek összefüggéseire való rávilágítás, a helyes szokásrend kialakítása. Ehhez fontos a környezet adott szempontok alapján történő megfigyelése, a következtetések közös levonása, az egyéni felelősség tudatosítása. A szorosan vett természeti környezet ápolása, gondozása mindennapi feladatként kell, hogy jelentkezzen.

2.2.1.8 A hallássérült tanulók

Testi és lelki egészségre nevelés

A hallássérült tanulókat szükséges megismertetni – az életkoruknak, esetleges társuló fogyatékoságuknak megfelelő szinten – azokkal a tényezőkkel, melyek hallássérülésüket, illetve annak következményeit okozták. El kell sajátíttatni a tanulókkal a nélkülözhetetlen hallásjavító eszközök karbantartását, használatát, valamint azokat az egészségügyi ismereteket, melyekkel biztosítható számukra hallásmaradványuk aktivizálása és az esetleges további hallásromlás elkerülése. Életmódjuk, életvitelük alakításában hangsúlyos szerepe van komplex kommunikációs lehetőségeik fejlesztésének (hallásmaradvány kihasználása, szájról olvasás, jelnyelvi ismeretek). Szükséges, hogy felismerjék a környezetükben előforduló káros szokásokat, hogy az ártalmas magatartási formákat ne vegyék át. Ismerjék meg saját értékeiket, hogy életmódjukra vonatkozóan helyes döntéseket tudjanak hozni, képessé váljanak a környezet és a munkaerőpiac elvárásainak megfelelő társadalmi integrációra. A hallássérült gyermek számára a mozgás, a testedzés olyan kompenzációs terület, ahol kommunikációs hátrányaikkal is jelentős sikereket érhetnek el. Emellett a sport hozzájárulhat a belső feszültségeik levezetéséhez, így segítve az indulatok kezelését. A mozgás, a testedzés hozzájárulhat a hallássérüléssel esetlegesen együtt járó egyensúlyproblémák kezeléséhez is. A hallássérült gyermekek nyelvi korlátozottságuk miatt kevesebb információval rendelkezhetnek a világról, bizonytalanságuk, befolyásolhatóságuk miatt jobban ki vannak téve különböző veszélyeztető hatásoknak. Ezért fontos a szexuális nevelés, a szenvedélybetegségeket megelőző programok, illetve a biztonságos internethasználat megismertetése.

Az érzelmek, indulatok, belső feszültségek verbális kifejezésének nehezített volta miatt fontos, hogy a tanulóknak legyen lehetőségük ezek nem verbális módon való kifejezésére akár a művészetek (képzőművészet, tánc), akár a sport terén. A társadalomba való beilleszkedésüket segítve meg kell ismertetni velük az érzelem, az indulat kifejezésének társadalmilag elfogadott verbális és nonverbális formáit.

Tanuljanak meg segítő szakemberekhez fordulni (pszichológus stb.), illetve legyenek ismereteik arról, hogy különböző felmerülő problémák során milyen szakemberhez, szervezethez fordulhatnak támogatásért, segítségért.

Önismeret és a társas kultúra fejlesztése; Felelősségvállalás másokért, önkéntesség, erkölcsi nevelés, családi életre nevelés

Az érintett gyermekek tanulják meg, hogy felelősek saját sorsuk, életpályájuk alakításáért, tanulják meg elfogadni és tisztelni a környezetükben élő személyek különbözőségét, az emberek közötti kommunikáció kívánatos formáit, tudjanak udvariasan segítséget kérni, elfogadni, és ők is készek legyenek másoknak segítséget nyújtani. A hallássérült tanulókat segíteni kell abban, hogy önmagukat megismerjék, hogy önmagukról reális képet alakítsanak ki, hogy önértékelésük megfelelő legyen (alul- és felülértékelés, reális énkép). Támogatni kell őket abban, hogy érzékszervi fogyatékosságukkal együtt élve, önmagukat elfogadva, a munka világának aktív részesévé, kiegyensúlyozott személyiségekké váljanak a sikeres társadalmi beilleszkedés céljából. Tanulják meg, hogy felelősek saját sorsuk, életpályájuk alakításáért, és azon túl másokért, a közösségért is. Tudják felismerni mások érzéseit, szükségleteit, szándékait, tulajdonságait, és azokhoz empátiákkal tudjanak viszonyulni. Tanulják meg elfogadni és tisztelni a környezetükben élő személyeket és azok különbözőségét. Tanulják meg, hogy a másik bántása, zaklatása megengedhetetlen, tudják, hogy mit tehetnek, ha elszenvedői vagy szemlélői annak, illetve ismerjék az elkövetőt érintő jogi következményeket.

Médiatudatosságra nevelés

A hallássérült tanulók ismeretszerzésében kiemelkedő szerepe van a vizuális csatornának. Ezen a téren a nyomtatott sajtón kívül egyre inkább szerepet kap az elektronikus média: a televízió és az internet.

A tanulóknak fontos tudniuk, hogy a média közvetíthet pozitív (információ, tanulás, szórakozás), illetve negatív (agresszív, pornográf stb.) tartalmakat, illetve a valóságnak nem megfelelő tartalmakat is. Ismerjék a függőség fogalmát és káros hatását. Tudják, hogy a média modelljeinek pozitív és negatív hatása is lehet az értékrendszerre, a gondolkodásra, a viselkedésre. Tudjanak a média befolyásoló szerepéről, a reklámok hatásáról. Törekedni kell arra, hogy az ezen az úton szerzett ismeretek tartalma valósághű legyen, és hogy az ismeretanyag a fogalmi általánosításokat, az árnyaltabb kommunikációt is fejlessze. A komplex ismeretanyagon nyugvó fejlesztési feladat feltételezi a térben, időben, tartalmakban eltérő összefüggések felismerését. Mindezek súlyos gondot okozhatnak a kommunikációjukban akadályozott hallássérült tanulóknak. A szókincs és a fogalmak bővítése, a nonverbális úton szerzett ismeretek fontos részét képezik az egyéni szükségletekhez igazított fejlesztésnek. Szükséges a társadalmi kapcsolatépítés és a kapcsolattartás formáinak megismertetése, elsajátítása, gyakorlása. Fontos a hallássérült személyek számára készült feliratozott műsorok, filmek használata.

A tanulás tanítása, pályaorientáció

A hallássérült gyermekek tanulási folyamatát lényegesen nehezíti különböző mértékű kommunikációs akadályozottságuk. A tanulással kapcsolatos speciális igényeik, lehetőségeik (emlékezet, annak struktúrája, diszfáziás jegyek, részképességzavarok stb.) feltárására építve valósítható meg az egyénre szabott fejlesztés. Az iskolai évek során sajátítsák el az önálló tanulást segítő eszközök (pl. számítógép, internet, elektronikus és iskolai könyvtár) készségi szintű használatát. A hatékony tanulás módszereinek elsajátíttatása magában foglalja

a csoportos tanulás módszereinek, a kooperatív tanulási technikák vagy a távoktatás megismerését. Az iskolai fejlesztések során kiemelt feladat a lehető legnagyobb önállóság elérése. Lényeges azoknak az eljárásoknak, módszereknek, tevékenységeknek a megkeresése és alkalmazása, amelyek a tanuló életének minden színterén az önálló életvitel kialakítását segítik. Alapvető fontosságú feladat mindazon személyiségjegyek feltárása, melyek a tanulók további sorsát döntően befolyásolhatják. Ezek fejlesztése jó esélyt adhat arra (is), hogy pályaválasztásuk sikeres legyen. Segíteni kell őket, hogy reálisan mérjék fel a hallássérülésükből adódó akadályozó tényezőket. Reális énképük, önismeretük kialakítása segíti a számukra megfelelő, elérhető szakma tanulását, majd a munka világába, azon keresztül a társadalomba való beilleszkedésüket. Ehhez a speciális intézményi keretek között tanuló hallássérült gyermekeknek is szükségük van rendszeres integrációs alkalmakra (pl. szabadidős tevékenységek), ahol megismerhetik a hallók világát (pl. kapcsolattartás halló közösséggel, kommunikáció gyakorlása „természetes” közegben, illemszabályok, írott és íratlan szabályok megismerése).

Nemzeti öntudat, hazafias nevelés

Az identitástudat kialakítása a kulturális örökségek megismerésén keresztül, a tanulók életkorának megfelelő gyakorlatorientált módszerekkel (pl. tárgyi emlékek, múzeumlátogatások) történhet. Szemléletük, nyitottságuk alakításában nagy jelentőséggel bír, ha kommunikációs lehetőségeik segítségével kapcsolatot tudnak teremteni tágabb környezetükben élő sorstársaikkal (pl. internet, pályázatok, szabadidős tevékenységek, kulturális rendezvények). Közvetlen élmények biztosításával kell ismereteket adni a hazánkon kívüli kultúr-kincsek megismeréséhez.

A fenntarthatóság, környezettudatosság

A tanulókat a lehető legfiatalabb korban tevékeny részvétellel, megfigyelés útján kell eljuttatni a környezet alakításának, megóvásának és fontosságának felismeréséhez (pl. interaktív tananyagok alkalmazása, természetben töltött programok). Tudatos pedagógiai segítséggel minél több vizuálisan jól érzékelhető, saját élményen alapuló ismeret gyűjtését kell lehetővé tenni.

2.2.1.9 A beszéd fogyatékos (beszéd- és nyelvi fejlődési vagy szerzett zavarral küzdő) tanulók

Testi és lelki egészségre nevelés

A fizikai és szellemi állóképesség kialakítása kiemelt feladat, mivel a tanulás az átlagosnál jóval nagyobb kognitív és akár fizikai terhelést is jelent az érintett tanulók számára. A fokozott kognitív terhelés miatt fontos, hogy az alsó tagozatos tanulóknak szabad játékra, a felsősöknek kikapcsolódást nyújtó időtöltésre is maradjon lehetőségük, így a házi feladatok mennyiségét és minőségét ennek és pszichomotoros tempójuknak megfelelően szükséges kijelölni. A beszéd-/nyelvi zavarral küzdő tanulók minden csoportjában fontos a hanghigiéne kialakítása. Ezen belül meg kell tanítanunk a diákokat, hogy a hangképző szerveknek a lehető legkisebb terhelést jelentő hangszínt, beszédhangfekvést, és hangerőt válasszák, felső légúti megbetegedések esetén tartsanak hangdiétát (szigorúan tartásuk be, hogy nem beszélnek, de még suttogva sem). Emellett ügyeljenek a hidratációra, tegyék tudatos szokássá, hogy

rendszeresen és kellő mennyiségű tiszta vizet fogyasszanak, mivel a hangszalagok (hangajkak) csak nedves közegben működhetnek optimálisan) Ugyancsak lényeges a káros szenvedélyek – mint a dohányzás, az alkohol- és drogfogyasztás – kialakulásának megelőzése, a hangra, beszédre, nyelvi képességekre való hatásuk tudatossá tétele. Ezt alsó tagozatban helyes táplálkozás és életritmus szokássá alakításával, felső tagozaton és középiskolában ehhez társuló felvilágosítással, valamint önmegfigyelésen és metakognitív készségek fejlesztésén alapuló tudatos életvezetés kialakításával segíthetjük. A dadogóknál és a diszfóniák esetében kiemelt feladat a légzési folyamat kiegyenlítése, a harmonikus vegyes (hasi-mellkasi) légzés kialakítása. Minden beszéd- és nyelvi zavar esetén a kifejezés akadályozottságából fakadó rezignáció, frusztráció és egyéb negatív érzések, indulatok megfelelő csatornázását és pozitív érzelmekké alakítását biztosíthatják a különböző alkotó-, sport- és hobbitevékenységek és a relaxációs technikák. A tanuló nyelvi és kognitív képességeinek megfelelő kompenzációs tevékenység megtalálása kiemelten fontos nevelési feladat, főként az általános iskola második szakaszában és a középiskolában.

Önismeret és a társas kultúra fejlesztése

A bizalommal teli, szeretetteljes, kölcsönös elfogadáson alapuló nevelési légkör segíti legjobban a beszéd- és nyelvi zavarral küzdő tanulók önbizalmának és önértékelésének egészséges alakulását, ezáltal a tanulási motiváció fenntartását.

Már az általános iskola kezdő szakaszában is érdemes időt és fáradságot szánni az egyes tanulási folyamatokat lezáró, több megfigyelési szempontot felvonultató visszatekintésre, és ebben a tanulók önreflektív és egymást segítő megnyilvánulásaira. A nyelvfejlődési zavarral küzdő tanulók önreflexióját érdemes egyszerű kérdésekkel, szempontokkal segíteni, megfogalmazásaikat, mondatalkotásukat szükség esetén pontosítani, a társak számára egyértelművé tenni. A megvalósításkor figyelniünk kell arra, hogy akár a tanuló önmagára, akár társaira vonatkozó reflexiója lehetőség szerint ne lezárt ítélet, hanem a fejlődés perspektíváját felmutató megnyilvánulás legyen akkor is, ha negatív érzelmek csatlakoznak hozzá. Így érhető el a felső tagozatra, hogy a beszéd/nyelv fejlődési zavarával küzdő tanulók is reális önértékeléssel rendelkezzenek, erősségeiket tehetségként, gyengeségeiket, megküzdési stratégiáikat és helytállásukat erősítő fejlesztő lehetőségként élhessék meg, amelyet részben képesek meglévő képességeik segítségével kompenzálni. A fent leírt folyamat lépéseinek következetes betartása vezeti a közösség egyes tagjait ahhoz, hogy a kevés differenciálási lehetőséget kínáló ötfokú értékelés mögé nézve a tanulók önmaguk és mások valódi teljesítményét és erőbefektetését is értékelni tudják, ami szintén segíti az SNI tanulók reális önértékelését. Egyben kiteljesedik az egymás (ezáltal embertársaik) iránti érzékenység, nyitottság és elfogadás értéke, ami ebben az esetben nem naiv rácsodálkozásra, hanem reális, sokoldalú megfigyeléseken alapuló ítéletalkotásra épül, ezáltal nyújtva biztos alapot a társadalmi integrációhoz.

Különösen középiskolás korban nyújthatnak hathatós segítséget és kompenzációs lehetőséget a beszéd-/nyelvfejlődési zavarral küzdő tanulók számára a koherens személyiség és az egészséges megküzdési stratégiák kialakításához az olyan kiegészítő, segítő eljárások, mint az autogén tréning, a különböző testtudat-erősítő mozgásos és táncterápiák, a sorstársakkal és

mentálhigiénés szakemberekkel folytatott segítő beszélgetések. A társas kapcsolatok nehezítettsége miatt érdemes külön figyelmet fordítani a párbeszéd, a társas kommunikáció fejlesztésére és a konfliktuskezelés különböző technikáinak megtanítására, alkalmazására.

Médiatudatosságra nevelés

A beszéd-/nyelvi zavarral élő tanuló számára a teljes iskoláztatás folyamán kiemelt feladat a kommunikáció minden csatornájának (extralingvális csatorna: gesztus, mimika, térközszabályozás; szupraszegmentális csatorna: vokális eszköztár; szegmentális csatorna: verbális kifejezőeszközök) fejlesztése. A gesztusok és a mimika (digitális nyelvben az emoji és motikonok) megértésének és adekvát használatának fejlesztése segíti a tanulókat a verbális közlések egy részének kiváltásában, állapotuk, mondanivalójuk könnyebb kifejezésében. Ezek különböző mnemotechnikai eljárásokkal való összekötése segíti a verbális formában nehezen feldolgozható tananyagrészek megjegyzését is.

A beszédtechnika, a beszéd vokális elemeinek (hangszín-, hangerő-, tempó- és dinamikaszabályozás, helyes hangsúlyozás) és az artikulációnak a fejlesztését szolgálja. Az effajta készségfejlesztő feladatokat az anyanyelv- vagy nyelvtanórába minden nevelési szakaszban rendszeres gyakorlást biztosítva szükséges beépíteni. Erős fejlesztő hatással bír a dráma- és szituációs játékok alkalmazása a különböző szakórákon. Ez a módszer nemcsak a kommunikáció és az önkifejezés fejlesztésében hasznos, hanem a tananyag mélyebb átélése folytán annak feldolgozásában és hatékonyabb megjegyzésében is segít.

A nyelvi zavarral küzdő személyek szóbeli és írásbeli nyelvi megértésének és nyelvi kifejezőképességének fejlesztése nemcsak a rehabilitációs-rehabilitációs órákon, hanem a tanórákon is fontos feladat. Az általános iskola felső tagozatán is nehézségek mutatkozhatnak a megértésben, a kontextusnak megfelelő szavak megtalálásában, a szövegközi összefüggések megragadásában. Az akadálymentesített kommunikációs helyzetekkel támogatjuk a tanulási folyamat mellett a társas kapcsolatok kialakítását és fenntartását is, megelőzzük az SNI tanuló peremre szorulását, elmagányosodását.

A digitális eszközök és a média használatára nevelés szintén kiemelt feladat tanulóinknál. Ennek egyik oldala a jegyzetelés és az otthoni tanulás digitális eszköztárának, az eszközök biztos használatának kialakítása (pl. hanganyagok írássá alakítása, felolvasó programok, hangoskönyvek és jegyzetek, szövegszerkesztő és helyesírást ellenőrző funkciók). Másik oldala a képi információk felhasználásának helyes aránya a tanulási folyamatban. A megfelelő képi információk segítséget nyújtanak a verbális információk feldolgozásához, kiegészítik azokat, ugyanakkor nem nyomják el a verbális feldolgozás gyakorlását. Fontos segíteni az internetes médiafelületeken való eligazodást, kialakítani az információk szűrésének módját.

A tanulás tanítása, pályaorientáció

Az autonóm tanuláshoz szükséges motiváció erősségét az iskola kezdő szakaszától fogva meghatározza az osztályban létrehozott bizalomteljes bátorító légkör, a fejlesztő értékelést helyesen alkalmazó módszertan és a gyermeki aktivitást megkívánó heurisztikus és kooperatív tanulási formák alkalmazásának gyakorisága. Mivel a beszéd-/nyelvi zavarral küzdő tanuló sokkal több energiát fektet az önálló tanulásba, mint tipikus társai, már kezdetektől bátorítani szükséges az önálló érdeklődésének megfelelő pluszinformációk begyűjtésére, rövid, rajzzal,

vizuális elemekkel megtámogatott beszámolók készítésére. Ezzel tanulási, megküzdési képességeit fejlesztjük, de egyben elismerést válthat ki osztálytársai körében is. Az általános iskola felső tagozatán a szaktanárok és a gyógypedagógus egyeztetésével jelöljük ki (feldolgozási szempontokkal együtt) olyan egyéni vagy csoportos kooperációt igénylő mini projekttémákat, melyek érdeklődés szerint választhatók. A beszéd-/nyelvi zavarral küzdő tanulókat segítsük a képességeiknek megfelelő feldolgozásban. A 10–11. osztályban bátorítsuk őket az érdeklődési körüknek és tehetségüknek megfelelő fakultáción való részvételre, akkor is, hogyha nem az emelt szintű érettségi, hanem az esetleges szakmaválasztással kapcsolatos tájékozottság növelése az elérendő cél.

A középiskolai szakasz képzési feladatainál (4.3. alfejezet), valamint az önismeretre és emberismeretre nevelés feladatainál (5.1. alfejezet) már részletezett módon az eddig megszerzett helyes önértékelésre és egészséges önbizalomra építhetjük fel a megfelelő pályaaorientációt. A tanulóval együtt tudatosan vegyük számba erősségeit, tehetségét, kompenzációs technikáit és nyelvi képességeit. Már a 9–10. osztálytól kezdve keressük a pályaválasztás reális lehetőségeit, segítsük hozzá a tanulót az egyes szakmákat érintő tapasztalatszerzéshez, hogy a megalapozott döntéshez a lehető legtöbb információ álljon rendelkezésre.

Nemzeti öntudat, hazafias nevelés

A társadalmi integráció sikeres elérésében fontos szerepet játszik a szűkebb és tágabb társadalmi környezet megismerése, ami az egyes tanévek során koncentrikusan bővül. Kezdetben a szűkebb lakókörnyezet nyelvi és zenei hagyományai, a helyi szokások átélése, a velük való érzelmi azonosulás játszik fontos szerepet. A nyelvi zavarral küzdő tanulók számára fontos az anyanyelv gyermekversek, népi mondókák, szólások, közmondások, népdalok, anyanyelvhez kötődő szokások átélésén keresztül való ápolása. A felső tagozat elején a hazai tájakkal való ismerkedés tágítja a nyelvhasználatra való rátekintés fókuszát. A tanulók megismerkednek más tájegységek nyelvi fordulataival, kifejezéseivel, dalaival, ami elősegíti a rugalmas nyelvhasználat fejlesztését. A nyelvi zavarral küzdő tanulók számára ehhez kapcsolatosan lényegesen könnyebb az adott tájegységekhez kötődő irodalmi művek megértése is. Európa és a világ földrajzának és történelmének megismerésével mindenképpen célszerű összekötni a különböző népek gondolkodásmódjának nyelvhasználatban való megjelenését. Az állampolgári ismeretek tanulásában és a demokráciára nevelésben a nyelvi zavarral küzdő fiatalok számára a jogi értelmezések kibontása, feldolgozása, konkrét cselekvésre váltása a kiemelt feladat, főképp a középfokú oktatás során.

Fenntarthatóság, környezettudatosság

A személyes tapasztalatokon, a konzekvensen megvalósított környezettudatos szokásokon át (pl. a közvetlen környezet tudatos óvása, szépítése, iskolai szelektív hulladékgyűjtés, még inkább a hulladék keletkezésének megelőzése) vezet az út előbb a természet fenntarthatósága iránti érzékenyséig, majd az életösszefüggések megértéséig és az etikus cselekvésért való felelősségvállalásig. A cselekvéses, multiszenzoros tapasztalatszerzés segíti a nyelvi megértést. A törvényszerűségek nyelvi leképezésében tanulóink biztosan több segítséget igényelnek. Ugyanakkor egyszerű, lényegre törő verbális kifejezésformákkal (pl. kulcsszavas

összefoglalások), audiovizuális médiahasználat segítségével vagy művészeti alkotásokban kompetensen láttathatják a környezet jelenlegi állapotát és a környezettel kapcsolatos teendőiket is.

2.2.2 Az intézményben folyó nevelő-oktató munka pedagógiai feladatai, eszközei, eljárásai
Iskolánk nevelési feladata a tanulók személyiségének formálása, esélyeinek növelése, kibontakozásuk támogatása.

Kiemelt fejlesztési feladatok:

- Az alapvető tanulási képességek fejlesztése.
- Eredményes, sikeres ismeretszerezés önmaga képességeihez mérten.
- Az önálló tanulás képességének fejlesztése.
- Az általános műveltség megalapozása a tanulási akadályozottság figyelembevételével.
- A tanulók szociális képességének fejlesztése.
- Rehabilitációs célú fejlesztő terápia alkalmazása.
- A sajátos nevelési igényből fakadóan a szokásosnál nagyobb mértékű differenciálás, speciális eljárások alkalmazása.
- A tanulók állapotához igazodó szervezeti, tartalmi és módszerbeli megoldások alkalmazása.
- A másság elfogadása, elfogadtatása.
- Általános emberi értékek megismertetése, elfogadtatása a fejlettségi szintnek megfelelően.
- Reális önismeret, önelfogadás fejlesztése, az önbecsülés erősítése.
- A testi és lelki egészség megóvása, a maradandó állapotváltozás megismertetése és elfogadtatása.
- Értékeink, kultúránk, szűkebb, tágabb szülőföldünk, népünk, gyökereink megismertetése.
- Európai azonosságtudat fejlesztése, más kultúrák elfogadása.
- A tanulók megtanítása a média működésére, annak hatásmechanizmusára, a valóságos és virtuális érintkezések megkülönböztetésére.
- Tanulóink saját felelősségének hangsúlyozása gazdasági, pénzügyi területeken, a pénzügyi rendszer alapismereteinek elsajátíttatása.
- Környezettudatos, környezetkímélő, értékvédő, a környezet iránt elkötelezett magatartási minták adása.
- Az erkölcsi nevelés lehetőségeit kihasználva az embert körülvevő világ lényegi kérdéseinek megértésére nevelés. Olyan nélkülözhetetlen készségek megalapozása, mint a kötelességtudat, munka megbecsülése, segítőkészség, tisztelet, türelem, megértés.
- A családi közösség megbecsülésére, a pozitív családi minták közvetítésére, felelős párkapcsolat alakításra, családvállalásra nevelés. Szexuális kultúrával kapcsolatos ismeretek alakítása.
- Önismeret alakítása, énkép gazdagítása, empátia készség fejlesztése, kulturált egyéni és közösségi élet kialakításának elősegítése.

- Felelős, a hazájáért cselekedni akaró és tudó állampolgárok nevelése, akik ismerik jogaikat és kötelezettségeiket.
- Azoknak az ismereteknek az elsajátítása, gyakorlása, melyek megalapozzák szűkebb és tágabb lakóhelyük, szülőföldjük szeretetét, a haza és népei megismerését, megbecsülését.

A köznevelési törvényben meghatározott alapfeladatok közül intézményünk az alábbiakat látja el:

2.2.2.1 Integráltan nem nevelhető gyermekek óvodai nevelése.

Óvodás korú tanulásban, ill. értelmileg akadályozott, valamint súlyosan, halmozottan sérült, ill. érzékszervileg fogyatékos és mozgásfogyatékos, autista gyermekek ellátására működtetett szolgáltatás.

Pedagógiai feladatai:

- A fogyatékoságból eredő hátrányok megelőzése, csökkentése, kompenzálása, a képességekre alapozott fejlesztésük az iskolába, majd a társadalomba történő beilleszkedés elősegítése szempontjából.
- A beilleszkedési, magatartási nehézségek leküzdése.
- Interperszonális kapcsolatok alakítása, alkalmazkodóképesség, önismeret fejlesztése.
- A mozgásfunkciók fejlesztésével a tanulási képességek elősegítése.
- Speciális módszerek, terápiák alkalmazásával az egyre pontosabb észlelés, figyelem, a gondolkodás, az emlékezetet fejlesztése, a verbális és nonverbális kommunikáció kialakítása, beszédértés, beszédfejlesztés elősegítése.
- A fejlődés nyomon követése, a fejlesztés korlátainak értelmezése szakértői team (gyógypedagógusok, pszichológus, pszichiáter, gyermekorvos) közreműködésével.

2.2.2.2 Általános iskolai nevelés – oktatás

Sajátos nevelési igényű gyermekek nevelését-oktatását látja el 1-8. osztályig.

Az alapfokú nevelés-oktatás szakaszában

- a tanuláshoz nélkülözhetetlen pszichés funkciók fejlesztésére helyeződik a hangsúly
- a tanulók között meglévő eltérések differenciált eljárások, tartalmak és oktatásszervezési megoldások, terápiák alkalmazását teszik szükségessé
- a képességfejlesztésben hangsúlyos szerepük van a közvetlen érzéki tapasztalatoknak, a tárgyi cselekvéses megismerésnek, a céltudatosan kiválasztott tevékenységnek
- a tanuló fejlesztésének hosszú folyamatában az aktuális igényeknek megfelelően kell módosulnia a pedagógiai folyamat korrekciós, kompenzáló jellegének
- az alsó tagozat első évfolyamán javasolt tananyag elsajátítására – a Nemzeti alaptanterv által biztosított lehetőséggel élve – lehetőség van egy tanévnél hosszabb időtartamot tervezni. A hosszabb időkeret nagyobb esélyt nyújt az alapvető kultúrtechnikák eszközzintű elsajátítására

megfelelő motiváltság mellett, ismétlődő tanulási folyamatban, állandó aktivitásban, egyre önállóbb tanulási tevékenységet végeznek a tanulók.

Alsó tagozaton

Az 1-2. évfolyamon fő célunk az egyéni képességekre épülő funkcionális képességfejlesztés, a személyiség biztonságérzetének megteremtése, a tantárgyi fejlesztéshez szükséges legoptimálisabb állapot, fejlettségi szint kialakítása. A tanulókat fogékonnyá, befogadóvá kell tenni a környezet, a közvetlen meg tapasztalható természet és a társas kapcsolatok iránt, miközben tág teret adunk az életkori sajátosságoknak, a fejlettségnek megfelelő gyermekjátéknak és mozgásnak, mindezzel felkeltve érdeklődésüket a tanulás iránt.

A 3–4. évfolyamon a cél az alapvető képességek és alapkészségek fejlesztése tanulóink egyéni háttértényezőinek figyelembevételével, a pszichés funkciók fejlesztésének stratégiáját tartalmazó egyéni fejlesztési tervek alapján, tantárgyi rendszerben végzett intenzív fejlesztési folyamatban.

Kiemelt feladat a személyiség érésének, az önismeret fejlődésének elősegítése a tanulási, viselkedési szokások elsajátításával, magatartási normák közvetítésével; a sérülésből, a fogyatékoságból eredő tanulási nehézségek leküzdésének, a jól működő funkciók továbbfejlődésének segítése individualizált programok, terápiák, differenciáló pedagógiai eljárások alkalmazásával.

A felső tagozaton

- a tanulók fejlesztése elsődlegesen a megismerési módszerek további fejlesztésére, a szemléletes képi gondolkodás nyomán kialakuló képzetekre, ismeretekre, az önálló tanulási tevékenységre helyeződik a hangsúly
- a tudásgyarapítást, a képességek, a személyiség fejlesztését a konkrét tapasztalásokra alapozva, a gondolkodási funkciók különböző sérülését, eltérő ütemű fejlődését figyelembe véve alakítjuk.

Az 5–6. évfolyamon a cél a tevékenységek számának és minőségének növelésével, az önálló tanulás képességének fejlesztésével az alapvető kultúrtechnikák használatának eszközszintűvé tétele, valamint az intenzív személyiségfejlesztés. Ehhez szükséges az alapkészségek megerősödésének biztosítása a tanulói tevékenységek középpontba állításával, a gyakorlás lehetőségeinek megteremtésével, továbbá a konkrét megtapasztaláson alapuló tudásgyarapítás erősítése a gondolkodási funkciók különböző sérülését, eltérő ütemű fejlődését figyelembe véve. A tantárgyi tartalmakat, a tevékenységeket, feladatokat, a terápiás célú eljárásokat a fejlődés egyéni üteméhez, a módosult tanulási képességhez kell igazítani. Ezekon az évfolyamokon meg kell alapozni a tanulók felkészítését az önálló életvitelre és önálló munkavégzésre, a szakiskolai továbbtanulásra, társadalmi beilleszkedésre.

A 7–8. évfolyam legfontosabb célja a tudáselemek szintetizálása, a képességstruktúra megszilárdítása, a személyiség integritásának növelése. E cél eléréséhez szükséges feladataink: a tanuló sikeres továbbtanulási, szakmaelsajátítási lehetőségeinek kialakítása; az önálló tanulás, a tájékozódási képesség, a tájékozottság, a döntési képesség erősítése; a társadalmi beilleszkedéshez szükséges szociális és cselekvési kompetenciák kialakítása, az önálló életvitelre való alkalmasság megszilárdítása.

2.2.2.3 *Értelmileg akadályozottak nevelése – oktatása*

Az értelmileg akadályozott tanulóink többsége a tanulásban akadályozottak osztályaiban vannak elhelyezve „együtt tanulnak”. Egyéni megsegítésük, fejlesztésük a rehabilitációs – és bontott órákon történik.

2.2.2.4 *Fejlesztő nevelés-oktatás*

A rehabilitációs pedagógiai program a tanköteles korú, súlyosan-halmozottan fogyatékos gyermekeknek, fiataloknak nyújt iskolai keretek között fejlesztési lehetőséget.

Feladatok:

- A családban már kialakított szokások, jelzések, megszerzett képességek, készségek, elsajátított tudásanyag feltérképezése és az iskolai életbe való lehetőség szerinti beépítése, fejlesztése.
- A súlyosan-halmozottan fogyatékos tanulók épen maradt funkcióira alapozva a sérült funkciók fejlesztése egyéni lehetőségeik szerint a kidolgozott rehabilitációs pedagógiai program, egyéni fejlesztési tervek alapján.
- Elemi szintű ismeretek elsajátíttatása szűkebb és tágabb környezetük jelenségeiről.
- A kommunikáció egyénenként változó lehetőségeinek feltérképezése, a tanulók állandó ösztönzése a számukra lehetséges önkifejezési módok tudatos alkalmazására, gyakorlására.
- A tanulók mozgásállapotának lehetőség szerinti javítása, a meglévő funkció állandó fejlesztése, az önállóan kivitelezhető mozgások adta lehetőségek folyamatos kihasználása, a kóros tartási-, mozgásminták lehetőség szerinti leépítése. (prevenció, korrekció, kompenzáció)
- A szociális készségek, társas kapcsolatok, elemi magatartási formák megismertetése.
- A szabadidős és játéktevékenységben való aktív részvétel elősegítése.
- Szoros kapcsolattartás a szülőkkel a tanulók eredményes fejlesztése, a szülő- gyermek kapcsolat segítése érdekében.
- A másodlagos, degeneratív elváltozások meggátolása. A megelőzés nem csak a testi állapot romlására kell, hogy vonatkozzon, hanem az egész személyiségre együttesen.
- A sérült funkciók egyidejű korrigálása, hiszen mindegyik hatással van a másik területre is.
- A sérült, kiesett funkcióknak, amelyeket nem lehet korrigálni, más tevékenységgel történő helyettesítése.
- A fejlesztés a számukra megfelelő és szükséges tartalommal történjék, ami segíti a lehetőség szerinti legnagyobb önállóság elérését, és a társadalomba való mind teljesebb beilleszkedést, ennek érdekében szükséges a folyamatos jelenlét a gyermek életében közös étkezésekkel, gondozási feladatokkal stb.
- Az iskolai elvárások az egyéni teljesítőképességnek megfelelően kerüljenek megfogalmazásra, és igazodjanak a fejlődés lehetséges üteméhez.
- A tanulókat a nevelés - oktatás, fejlesztés ne terhelje túl.

- A nevelés - oktatás kitüntetett és komplex feladata, hogy a tanulók pozitív tapasztalatokat szerezzenek saját testükről és legszűkebb környezetükről, s e kettő egymáshoz való viszonyáról.
- Mivel a kiszolgáltatottság mértéke nem értelmezhető az önrendelkezésre való képesség mutatójaként, a lehető legszélesebb körben biztosítani kell a tanulók számára az önálló döntéshozatal lehetőségét.
- Törekedni kell a mozgásos tapasztalatszerzés belülről jövő igényének kialakítására, az akadályozottság, hátrány leküzdésének készítésére, a pozitív személyiségjegyek, képességek megismertetésére.
- Nyújtunk segítséget a tanköteles korú, mozgáskorlátozott és halmozottan sérült gyermekek fejlődéséhez, iskolai beilleszkedéséhez, biztonságérzetének kialakulásához.
- Lehetségesé kell tenni, hogy a kultúra alapvető fontosságú értékeit, annak számukra közelségbe hozható részeit megismerjék és megértsék.

2.2.2.5 Szakiskola

A sajátos nevelési igényű tanulók iskolai nevelés - oktatása céljából a szakiskola, a többi tanulóval sajátos nevelési igénye miatt együtt-haladásra képtelen tanulókat készíti fel szakmai vizsgára.

A szakiskolai oktatás felkészíti a tanulókat az egész életen át tartó tanulásra, a munkaerőpiacon való eredményes részvételre, a sikeres munkaerőpiaci és társadalmi integrációra.

Célja, támogatni a szakmai elméleti és gyakorlati ismeretek elsajátítását és a sikeres szakmai vizsgára való felkészülést, gyakorlási-kipróbálási lehetőséget adni a társadalmi beilleszkedés, az önálló életvezetési technikák, a társadalmi cselekvőképesség, a személyiségstruktúra megszilárdítására.

Feladatai:

- Az előzetes tudás megerősítése és tovább építése, alkalmazása.
- Önálló életvezetési technikák tudatos gyakorlása.
- Gyengébb vagy sérült funkciók korrigálása, kompenzálása.
- A szakmatanuláshoz, munkába álláshoz szükséges motiváció megteremtése.
- Általános tudás elmélyítése, illetve szinten tartása.
- A szociális kompetenciák fejlesztése.
- A tevékenységközpontú tanulásszervezés.
- A szakma elmélet elsajátíttatása.
- Gyakorlati fogások megtanítása.
- Munkamorál, munkabírás formálása.
- Környezettudatosság erősítése.
- Munkavédelmi ismeretek elsajátíttatása és alkalmaztatása.
- Tananyag feldolgozása során a vizsgakövetelményekben megfogalmazottak hangsúlyos kezelése.
- Differenciálás.

- Felkészítés az országos képzési jegyzékben szereplő részszakképesítések körében szakmai vizsgára.

Emellett biztosítani a tanulásban akadályozott diákok pályaválasztásának segítségét, munkába állásának előkészítését, valamint olyan képességek, készségek fejlesztését is, amelyek a tanulók későbbi, önálló életvezetésével kapcsolatosak.

2.2.2.6 Készségfejlesztő iskola

A készségfejlesztő iskola a középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók részére biztosítja az életkezdéshez való felkészülést, a munkába állást lehetővé tevő egyszerű betanulást igénylő munkafolyamatok elsajátítását, továbbá a szakképzésben részt venni nem tudó enyhe értelmi fogyatékos tanulók számára nyújt a munkába álláshoz és az életkezdéshez szükséges ismereteket.

A készségfejlesztő iskolai képzés célja

Olyan életvezetési ismeretek kialakítása, amely képessé teszi a tanulókat viszonylag önálló életet élni.

Szolgálja a képzés a tanulók személyiségének formálását, munkaszocializációs képességeik kialakítását, valamint alkalmassá válásukat a lakókörnyezetük életébe való integrálódásra.

A készségfejlesztő iskola általános feladatai

Ismertesse meg a tanulókkal a munkafolyamatokat, a munkahelyet, a baleset megelőzésének legfontosabb módjait, szokásait.

- Törekedjen a rend, a tisztaság szokásainak kialakítására.
- Nyújtson alapvető ismereteket a munkával és a társadalmi együttélésről kapcsolatos jogokról és kötelességekről, segítse elő azok megértését és betartását.

2.2.2.7 Utazó gyógypedagógiai ellátás

A sajátos nevelési igényű gyerekek csoportjába tartozó, tanulási zavarral küzdő (diszlexiás, diszgráfiás, diszkalkuliás), integráltan oktatott tanulásban akadályozott, halmozottan sérült, valamint személyiség és magatartási problémákkal küzdő iskolás – és óvodáskorúak gyógypedagógiai ellátását, fejlesztését több éve vállalja fel intézményünk utazó gyógypedagógiai szolgáltatás keretében.

Célunk az integráltan oktatott SNI gyermekek, tanulók közvetett és közvetlen gyógypedagógiai megsegítésének biztosítása.

Az utazó gyógypedagógus alapfeladatai:

- A gyermekkel való szakszerű foglalkozás, speciális fejlesztés.
- Az integráló pedagógusokkal való kapcsolattartás.
- A szülővel való kapcsolattartás – igény szerint.
- Adminisztrációs munka (egyéni fejlesztési tervek, dokumentáció, jellemzések elkészítése).
- Szakmai felkészülés.

Feladatok, tevékenységi formák:

- *Egyénre szabott fejlesztési terv kidolgozása* - alapjául a szakértői vélemény szolgál – amely biztosítja a gyermek számára az állapotához illeszkedő szolgáltatásokat.
- *Diagnosztikus eljárások* - a gyermek minél alaposabb megismerése, képességstruktúrájának feltárása.
- *Magasabb osztályfokon a gyermekek alapkészségeinek* – olvasás – írás - számolás – szintjét, tantárgyi tudás fejlettségének felmérése.
- *Az egyéni és kiscsoportos gyógypedagógiai fejlesztés.*
- *Tantárgyi megsegítés.*
- *A többségi pedagógusok munkájának folyamatos segítése.*
- *Differenciálást biztosító – tanulószervezési módok alkalmazása:*
  - kooperatív tanulás,
  - páros, kiscsoportos munkavégzés,
  - önálló, egyéni feladatvégzés,
- *Együtműködés a szülőkkel.*

2.2.2.8 Kollégiumi ellátás sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók számára

A kollégiumi szolgáltatást az egységes gyógypedagógiai módszertani intézmény tanulói vehetik igénybe.

A diákotthoni nevelés célja a bentlakásos intézmény sajátos eszközeinek és módszereinek felhasználásával a tanulók szocializációjának, kiegyensúlyozott és egészséges fejlődésének, tanulásának, személyiségének fejlesztése, kibontakoztatása.

A kollégium alapfeladata:

- Megteremteni a megfelelő feltételeket azon tanulók számára, akiknek lakóhelyén nincs lehetőség a tanuláshoz, a szabad iskolaválasztáshoz való joguk érvényesítésére, a kisebbségi oktatásra, illetve akiknek a szülő nem tudja biztosítani a tanuláshoz szükséges körülményeket.
- Együtműködik az iskolával, figyelembe véve annak pedagógiai célkitűzéseit.
- Tevékenysége során kiegészíti a családi és iskolai nevelést, egyben szociális ellátást, biztonságot és érzelmi védettséget nyújt.
- A megfelelő pedagógiai környezet biztosításával elősegíti a társadalmi szerepek tanulását, a diákok önszerveződése során kialakuló „mikro-társadalomban” a közösségi együttélés, az önkormányzó képesség, a döntés és felelősség, a konfliktuskezelés demokratikus technikáinak megismerését, gyakorlását.
- Sajátos támogatást nyújt a sikeres társadalmi beilleszkedéshez.
- Kiemelt társadalompolitikai szerepe és feladata, hogy a tanulók számára - lakóhelyüktől és szociális helyzetüktől függetlenül – biztosítja a minőségi tudáshoz történő hozzáférést, így meghatározó jelentősége van az esélyteremtés és társadalmi mobilitás elősegítésében.
- Korrigálja azokat az egyenetlenségeket, amelyek gátolják a gyermek beilleszkedését, vagy további fejlődését.

- A speciális tantervű intézmény tanulói részére nyújt biztos háttérrel az eredményes tanuláshoz, a mindennapi felkészüléshez.

2.2.2.9 Egyéni munkarend

A tankötelezettség iskolába járással teljesíthető. Ha a tanuló egyéni adottsága, sajátos helyzete indokolja, és a tanuló fejlődése, tanulmányainak eredményes folytatása és befejezése szempontjából előnyös, a tankötelezettség teljesítése céljából határozott időre egyéni munkarend kérelmezhető. A szülő, nagykorú tanuló esetén a tanuló a kérelmet a tanévet megelőző június 15-éig nyújthatja be a felmentést engedélyező szervhez. Ezen időpontot követően csak abban az esetben nyújtható be kérelem, ha a tankötelezettség iskolába járással történő teljesítését megakadályozó körülmény merül fel. Jogszabályban meghatározott esetben az egyéni munkarendet biztosítani kell.

2.2.3 Az intézményben alkalmazott sajátos pedagógiai módszerek

1. A kompetencia alapú oktatás

A kompetencia egy képesség és egy adott területen való jártasság ötvözete, valamint egy adott területen jelentkező követelmények magas szintű teljesítése. A legjobb eredményt a kompetenciák (intellektuális, szociális és érzelmi intelligencia), a követelmények (szakmai tudás, szociális alkalmazkodás és önfegyelem) és a körülmények (optimális, nehezített és megszokott) megfelelő együtt-állásában érhetjük el.

A kompetencia alapú oktatás célja:

A ma jellemző frontális és zömmel lexikális ismeretközlő eljárásokat felválthatjuk kompetencia alapú nevelési, oktatási módszertannal.

A kompetencia alapú oktatással célunk az, hogy a gyermekek a mindennapi életben hasznosítható tudással rendelkezzenek– nem lemondva az ismeretek elsajátításáról, vagyis „ismeretekbe ágyazott képességfejlesztés” megvalósítására törekszünk. Kompetencia alapú fejlesztésen a készségek, képességek fejlesztését, az alkalmazásképes tudást középpontba helyező oktatást értjük. Hangsúlyt fektetünk a tudatos egyéni fejlesztés folyamatára a tanuló adott tudásából, képességeiből, szociális helyzetéből kiindulva. Erősen építünk a hozott tudásra, képességekre és az iskola keretein kívül megszereshető ismeretekre. Komplex, életszerű, izgalmas kontextusba helyezzük a tanulandó ismeretet, a fejlesztendő kompetenciát, mivel a kulcskompetenciák nem köthetők tantárgyi területekhez, fejlesztésük minden tantárgy keretében lehetséges és szükséges.

A kompetencia alapú oktatás feltételei

A kompetencia alapú oktatás bevezetése magában hordozza a pedagógiai kultúra átalakítását, különös tekintettel a tanár személyiségére (személyes példamutatás és kongruens felnőtt magatartás, önismeret) és felkészültségére; a személyközpontú pedagógiai gyakorlat megszilárdítására; a gyermekek életkorának megfelelő, támogató, facilitáló pedagógusszerep kialakítására; az új tanulási technikákra; a tanár, szülő, gyerek kapcsolatra; az iskola-szülő viszonyra.

2. Kooperatív tanulás

A kooperatív tanulási forma a tanulók kiscsoportokban végzett tevékenységén alapul, és az ismeretek és az intellektuális képességek fejlesztésén túl kiemelt szerepet játszik a szociális kompetencia, azaz a tanulók szociális készségeinek és együttműködési képességének kialakulásában és fejlődésében is.

a) A kooperatív tanulás általános hatásai:

- Együttműködés;
- Egyenlő esélyt biztosít a hátrányos helyzetű és a lassabban haladó tanulóknak;
- Toleranciára, elfogadásra, egymás segítésére nevel;
- Alapot teremt az egyenlő részvételre, az építő egymásrautaltságra, a párhuzamos interakciókra és az egyéni felelősségre;
- Örömmel és kedvvel végzett munka;
- Csökkenti az iskolai kudarcokat;
- A későbbi munkavállaláshoz szükséges képességeket fejleszt: figyelem, empátia, felelősségvállalás, önzetlen segítség, kommunikáció, szervezőkészség, tolerancia.

b) A kooperatív tanulás elvei:

Szemtől szembe kommunikáció

Az együttműködő kiscsoportok mindegyikében szükségszerűek a közvetlen, szemtől szembe interakciók, ennek lehetősége nélkülözhetetlen. Ez egyidejűleg, párhuzamosan biztosítja minden résztvevő aktivitását a tanulási folyamatban.

Kölcsönös függés

A kooperáló tanulás során a résztvevő egyének és az együttműködő csoportok fejlődése, eredményessége kölcsönösen összefügg. Az építő egymásrautaltság, a pozitív kölcsönös függés (pozitív interdependencia) tudatosítását, a mindenki egyért, egy mindenkiért attitűd kialakulását a közös cél, a versenyhelyzet, a munkamegosztás, a tananyag, az információk, a szerepek szétosztása vagy a közös jutalom motiválhatja.

Megosztott felelősség

Az együttműködő tanulás során mindenki mindenkitől kérhet és kaphat segítséget. A feladatokat, szerepeket együtt osztják szét, mindenkinek jut belőle, senki nem maradhat ki a közös tanulásból. Csak akkor lehet eredményes a közös munka, ha mindenki felelősen elvégzi a részfeladatát.

Egyéni számon kérhetőség

A kooperatív tanulásban minden résztvevő egyénileg felelős azért, hogy a közösen feldolgozott tananyag, közösen összerakott eredmény egésze megfelelő színvonalon a tudásává váljon. A csoportot bármikor egyénileg is képviselheti bármelyik tagja, így beszámolója mind az egyén, mind a csoport eredményeként értékelhető.

Megfelelő szintű szociális készségek minden tanulónál

A tolerancia, az empátia, a bizalomépítés, a döntéshozás és a konfliktuskezelés megfelelő szintje nélkül lehetetlen az együttműködés. Ezek fejleszthetők, a kooperatív tanulás alkalmas szituáció erre.

Időkeretek

Az együttműködő tanuláshoz szükséges előzetesen meghatározni az időkereteket is, hogy a tanulók meg tudják tervezni, szervezni, valósítani, bemutatni és értékelni a vállalt vagy kapott feladatot.

A kooperatív tanulás alkalmazott munkaformái:

- Páros
- Csoportos

3. Projektoktatás

Projekt: Egy adott tantervi fejlesztési cél elérése érdekében, egy kijelölt témakör keretén belül, meghatározott időkeretben, a tanár és a tanulók közös célmeghatározásával és közös tevékenységével, konkrét – legtöbbször tárgyasult – eredménnyel járó tanulás.

A kerettanterv megkülönböztet:

- a) Éves projektet heti 1-2 alkalommal végeznek a tanulók;
- b) Témahetet, amelyben egy adott homogén korcsoportban (osztály, tanulócsoport), egy közösen meghatározott cél, akár egy tantervi témakör tanulása érdekében, egy tanítási hét egészében, egész napos elfoglaltsággal, tanári animációval végeznek a tanulók;
- c) Komplex projektet, amelyet tipikusan az alapozó szakaszban, a nem szakrendszerű oktatás részeként, kiemelt kompetenciafejlesztési cél érdekében az epochánál meghatározott időkeretben tanulnak a tanulók. A komplex projekt több műveltségterület tananyagtartalmát ötvözi.

A projektoktatás meghatározott ideig tartó, több résztvevő együttműködésével megvalósuló tanulási módszer, ami különféle tanulási célok érdekében összehangolja a tervezés, a szervezést, a végrehajtást és az értékelést. A projektoktatás során a témaegységek feldolgozása, a feladat megoldása a tanulók érdeklődésére, a tanulók és a pedagógusok közös tevékenységére, együttműködésére épül a probléma megoldása és az összefüggések feltárása útján. A projekttanulás több formáját megvalósítanánk, a különböző életkorokban eltérő módszerekkel és célokkal. A projekttanulás pedagógiai értéke, hogy valóságos feladatokat nyújt; növeli a tanulók önállóságát, autonómiáját; emeli a természetes, spontán tanulás arányát; tevékenységen, tapasztalaton alapul, ezért képességfejlesztő hatású; gyors visszajelzést biztosít a diákok számára, mivel rövid távú eredménye van; közvetlen az egyéni és közösségi hasznosulása.

A projektek megvalósulásakor a komplexitás érvényesül. A különböző műveltségterületek közötti kapcsolatok, a komplexitás a projekteken jelenik meg. Egy-egy projekt több műveltségterület kompetenciafejlesztési feladatait és tananyagait integrálja. Lehetővé válik a társadalomtudományi, természettudományi a technikai, valamint a művészeti (Vizuális kultúra, az Ének-zene és a dráma-tánc területek) integrációja. A projektek tantárgy és műveltségközi megközelítéssel lehetővé teszik az egyes kompetenciák fejlesztésében megnyilvánuló összetettség megvalósulását.

A projekt tartalma, témája szerint:

- tananyaghoz, műveltségi területhez kötött
- tankönyvhöz, tananyaghoz, részben kapcsolódó

- tankönyvhöz, tananyaghoz, nem kapcsolódó

Interdiszciplinaritása alapján:

- szűk tartalmú
- multidiszciplináris

A tanítási időhöz való viszonyulása alapján:

- a hagyományos órakeretet változatlanul hagyó
- epochális oktatás
- szaktáborok, erdei iskolák, gyermekfoglalkozások, műhelyek, alkotó táborok

Időtartama alapján:

- rövid távú: 1-2 nap, de egy hétnél rövidebb
- középtávú: 1-2 hét – témahét
- hosszú távú: többhetes projektek

A résztvevők száma szerint:

- egyéni
- kiscsoportos, team
- közép- és
- nagy létszámú

Produktum alapján:

- tárgy, modell, játék
- írásmű
- színpadi előadás, videó vagy magnófelvétel, kiállítás
- rendezvény, rendezvénysorozat
- nyilvános vita, tárgyalás
- ezek kombinációja

A projekt tervezési folyamata

- A projekt címe
- Projekt témája
- Projekt készítője/felelőse
- Rövid összefoglaló projektről
- A projekt célja
- A projekt célcsoportja
- Elsajátítható ismeretanyag
- Elsajátítható képességek
- Tantervi követelmények
- Tantárgyi kapcsolódások, javasolt óraszám
- Megvalósítás lépései
- Tanórai és tanórán kívüli tevékenységek
- Időtartam, időbeosztás
- Tárgyi, technikai feltételek
- Projektmunka eredménye (Tárgyi eredmények, A tárgyi eredményen felüli eredmények)

- A projekt értékelése (Önértékelés, Csoportmunka értékelése)
- Az értékelés szintjei
- Az értékelés módszerei

4. Interaktív tábla használata

Az interaktív tábla használatának indokltsága:

Az interaktív tábla változatos formában történő használata, hozzájárul a pedagógusok módszertani kultúrájának gazdagításához, szélesítéséhez, többek között:

- A differenciálás érvényesítése miatt, hogy tudniillik megtaláljuk a gyerekek, az osztályok számára a tanulás megfelelő módszereit.
- A motiváció felkeltése, fenntartása miatt, mert az érdekesebb módszereknek, valamint a többféle módszer alkalmazásának motiváló hatása van.
- A többféle megközelítés elvének érvényesítése miatt, mert ha többféle módszert használunk, az lehetőséget biztosít arra is, hogy a gyerekek eltérő megközelítéseket alkalmazzanak, éljenek át.
- A kontextus elv miatt is, mert más és más módszerek másfajta kontextusok alkalmazását teszik lehetővé, s ezzel igazodhatunk a gyerekek ezzel kapcsolatos igényeihez (mi számukra a leginkább megfelelő, a leggazdagabb kapcsolódásokat lehetővé tevő kontextus), és ez persze kapcsolatban van a differenciálás elvének érvényesítésével is.

Az interaktív tábla használatának feladata:

Az interaktív tábla használata a gyakorlatban könnyű, mind a tanulásban akadályozott, mind az értelmileg akadályozott tanulók által elsajátítható.

Az egyedi igények szerint lehet összeállítani az anyagot: kép, film, zene, dokumentumok, jegyzetek, grafikonok, feladatok.

Az eszköz használható minden tanítási órátípusnál, úgy, mint új ismeretet feldolgozó óra, alkalmazó (feladatmegoldó) óra, rendszerező óra, ellenőrző (értékelő) óra.

A tanárok jelölik az IKT eszköz használatát a tanmenetekben az „Eszközök” oszlopban a tanév tervezésének fázisában. Kérésre statisztikát készítenek az interaktív tábla használatáról.

5. A Lépésről lépésre program irányelvei

A közösségi élet humanista értékeinek közvetítésével, a gyermekek egyéni különbségeinek tolerálásával, a változó társadalomban a kitüntetett személyiségjegyek megalapozása. A sokféle családi értékrend kiegészítésével felkészíti a gyermekeket az együttműködésre, a választásokra és a döntésekre, a saját erőforrásaik megismerésére és aktivizálására. A gyermeki szabadság biztosítására törekszik, az autonómia és az ésszerű korlátok összehangolásával. Ebben a folyamatban meghatározónak tartja a pedagógus gyermeki szükségletekre épülő, individualizáló és szocializáló tevékenységét.

Az iskolai program specifikumai (a program 4 koncepciója):

- Az egyéni eltéréseket toleráló
- A sajátos tevékenységközpont-rendszer
- A családok bevonása az iskolai életbe
- A nyitott iskola

Az iskolai program szemléletében, módszertanában és tárgyi-környezeti feltételeiben is azonos pedagógiai modellt képvisel, így megkönnyítve a gyerekek számára az óvoda és az iskola közötti átmenetet. Az óvodában és az iskolában is „tevékenységi sarkokat”, központokat alakítanak ki, tehát a termet bizonyos fontos tevékenységeknek megfelelően rendezik be. Közös beszélgetésekre, mesehallgatásra egy nagy szőnyeg nyújt lehetőséget. A terem falain köröskörül, a gyermekek szemmagasságában a tanultakhoz kapcsolódó képeket, táblázatokat, gyermekmunkákat helyeznek el. Az iskolában a gyermekek tanszer, taneszköz használata is eltér a hagyományostól. A tankönyvek, feladatlapok, írószerek, egyéb anyagok a terem berendezéséhez tartoznak, egyéni feladatlapjaikat, munkáikat pedig személyes „irattartó papucsban”, egy polcon tartják.

A tanulási folyamatról:

Az iskolában a nevelés - oktatás alapja a műveltségi területek (tantárgyak) közötti összefüggések kiaknázása. Ez a közös csoporttémák, projektek készítésében valósul meg. Egy-egy fogalom (például Víz, Karácsony, Falu, Ősz stb.) köré gyűjtik, rendezik a különböző műveltségi területek elsajátítandó anyagát, így megvalósítva azok integrációját. Egy tanítási év alatt 3-4 nagy, átfogó témát dolgoznak fel. A témákhoz kapcsolódó matematikai, természeti ismeretek, mesék, versek, énekek, művészeti alkotások összegyűjtése, megismerése, alkalmazása rengeteg változatos lehetőséget kínál az ismeretszerzésre, a készségfejlesztésre, az egyéni és csoportos (kooperatív) tanulásra. A projekt valamilyen kollektív tevékenységgel fejeződik be. Ez lehet egy kiállítás rendezése, egy közös tárgy elkészítése, közös színdarab vagy más előadás szervezése, közös könyv írása, kirándulás stb. Az ismeretelsajátítás során a gyermekek kötelező, kötelezően választható és szabadon választható feladatokat kapnak. Az egyéni differenciált fejlesztésre a tanulók aktuális tudásának, képességeinek ismeretében a feladatok megválasztásánál nyílik lehetőség. Bár a nem kötelező feladatok közül a gyermek választ, a pedagógus figyelemmel kíséri a feladatválasztást, s tapintatosan irányítja a gyermek munkáját, megfelelő feladatokat, játékokat ajánlva neki. A kiválasztott feladatok befejezéséért azután a gyermek a felelős, aki így nap, mint nap megélheti a megismerés, a tudáskeresés örömét. A program változatos iskolai munkaformákat alkalmaz, vagyis a frontális, tanári magyarázatra építő tudásátadás mellett nagy szerepet juttat a páros és csoportos kooperatív, együttműködő munkaformáknak, s természetesen az egyéni munkavégzés is jelen van a mindennapokban.

A Lépésről lépésre program és a szülői ház

A programban dolgozó pedagógusok törekednek a szülőkkel való harmonikus viszony kialakítására, sőt, célkitűzésük nem áll meg ezen a ponton: igyekeznek bevonni a szülőket a nevelés folyamatába. Ez azt jelenti, hogy a szülők, természetesen előzetes megbeszélés alapján, részt vehetnek az iskolai foglalkozásokon; alkalmanként a nevelők segítői lehetnek; részt vehetnek egy-egy gyengébb tanuló korrepetálásában; „szakértőként” beszélhetnek a gyerekeknek egy-egy témáról; kézműves foglalkozást vezethetnek; tevékeny feladatot vállalhatnak intézményen kívüli programok szervezésében, lebonyolításában. Különösen a projekt-feldolgozások során kapnak a szülők és a családok meghatározó szerepet. Ilyenkor

nem ritkán fordul elő, hogy a gyerekek egymás testvéreivel, szüleivel dolgoznak együtt, így megélve a közös munka, erőfeszítés s a közös siker élményét.

2.3 Kulcskompetenciák, kompetenciafejlesztés

2.3.1 A látási fogyatékos tanulók kompetenciafejlesztése

Alapkompetenciák

A *gyengénlátó, aliglátó tanulók* alapkompetenciák elsajátításához a szükségük van egyénre szabott speciális, adaptált taneszközökre és környezetre, továbbá optikai segédeszközökre, speciális módszertani eljárásokra. A vak és a látásukat praktikusán kismértékben használó aliglátó tanulók iskolai nevelésének-oktatásának is alapvető célja a felnőttélet sikerességét megalapozó kompetenciák fejlesztése, az egész életen át tartó tanulásra való felkészítés. A látássérült tanulóknak is szükségük van azokra az ismeretekre, képességekre, attitűdökre, melyek birtokában alkalmazkodni tudnak a változásokhoz.

A tanulás kompetenciái

A *gyengénlátó, aliglátó tanulóknál* az egyénileg szükséges optikai segédeszköz ismerete, készségszintű használata az önálló tanulás feltétele. A szokásrend kialakítására megteremtik a megfelelő tanulási környezetet: emelhető asztallapú munkaasztal, megfelelő világítás, optikai eszköz biztosítása stb. A hatékony tanulás feltétele a személyiség és a látássérülés szempontjából leghatékonyabb tanulási módszerek és stratégiák begyakorlása. A pozitív attitűd folyamatosan fennálló motivációt, fejlett teherbíró, alkalmazkodó és kudarcűrő képességet feltételez.

A *vak és az aliglátó tanuló* a leghatékonyabb tanulási módok elsajátításával, egyéni tanulási stratégia kialakításával alkalmassá válik a vakságból vagy az aliglátásból fakadó hátrányok leküzdésére. Az önálló tanulás fejlesztése érdekében apró lépésekre bontjuk a feladatokat, a gyermek a maga számára próbálja megfogalmazni a megoldási stratégiát. Bátran építsünk a gyerekek spontán, kreatív ötleteire. Biztassuk őket, hogy gyakran nem csak egyféle úton juthatunk el a megoldáshoz, ill. bizonyos esetekben többféle megoldás is létezhet. A tanuló legyen tisztában azzal, hogy eredményességének alapfeltétele a következetes rend megtartása környezetében, taneszközei között. A vak tanuló sajátítsa el a tanulást segítő speciális eszközök (pl. pontírógép, abakusz, számítógépes szoftverek) készségszintű használatát.

A kommunikációs kompetenciák (anyanyelvi és idegen nyelvi)

A *gyengénlátó, aliglátó tanulók* számára a megfelelő látási kontroll hiányának következtében nehezített a kommunikáció, a metakommunikáció által terjedő információk érzékelése, megértése, feldolgozása és alkalmazása. Tanári irányítással válnak képessé a kommunikációban használt paralingvisztikai eszközök használatára (a beszédhang minőségének változtatása, az arckifejezések, gesztusok alkalmazása). A tanulók az ismeretszerzés és az írásos kommunikáció során szükség esetén a látássérült személyek számára kifejlesztett speciális szoftvereket használnak. A pozitív attitűd kialakítása magában foglalja a nyilvánosság előtti magabiztos megszólalásra való törekvést. Az esélyegyenlőséget növeli a társadalmi beilleszkedésben az idegen nyelv tudása.

A vak és aliglátó gyermek ismeretsajátításában elsődleges szerepe van a verbális kommunikációnak. Törekedni kell arra, hogy a bő szókincs mögött tényleges tartalom legyen. Azokon a területeken, amelyek csak vizuálisan érzékelhetők (pl. színek, fények, fényképek, festmények, távolság, monumentalitás érzékelése), a fogalmi általánosításokat, az árnyaltabb kommunikációt sokoldalú megközelítéssel, érzékeltetéssel lehet kialakítani. A metakommunikáció használata (fej- és testtartás, a beszélő felé fordulás, távolságtartás, gesztus, mimika stb.) következetes nevelői ráhatással, különféle helyzetekben történő sok gyakoroltatással sajátítható el. A tanuló legyen képes a kommunikációs helyzetek értelmezésére, a metakommunikáció részleges, tudatos elsajátítására, tudjon szóban és írásban a helyzetnek megfelelően kommunikálni. Tanuljon meg udvariasan segítséget kérni és elfogadni, törekedjen a nyilvánosság előtti magabiztos megszólalásra, valamint a látás hiányában könnyen rögzülő túlmozgások felismerésére és leépítésére is a befogadó környezet felelősségteljes, segítő visszajelzései alapján.

A digitális kompetenciák

A gyengénlátó, aliglátó tanulók ismeretei kiegészülnek a szabályos, tízujjas gépirás elsajátításával. A digitális kompetencia felöleli a speciális képernyőnagyító, olvasó programok használatát, a látássérült embereket érintő weboldalak ismeretét is. A tanulók képesek a számukra megfelelő tanulási/munkakörnyezet kialakítására, ahhoz segítség kérésére: megfelelő méretű monitor, másolóállvány, egyedi megvilágítás, speciális program stb.

A vak és aliglátó tanuló esélyegyenlőségének megvalósulása a tanulásban feltételezi az IKT-eszközök használatát. A tanulót a szabályos tízujjas gépirás tudása, a speciális képernyőolvasó programok, az internet ismerete és használata segíti az információs társadalomba való aktív bekapcsolódásban. A tanuló tudjon információt szerezni virtuális csatornákon keresztül: használja a látássérült személyek számára kifejlesztett speciális szoftvereket, online felületeket!

A matematikai, gondolkodási kompetenciák

A gyengénlátó, aliglátó tanulók segítséget igényelnek a kvantitatív és kvalitatív adatok összegyűjtésében, rendszerezésében, a modellek használatában. Fokozott látásvédelem szükséges egyes empirikus megközelítések (például kísérlet, megfigyelés, modellezés) alapvető eljárásaihoz.

A vak és aliglátó tanulóknál törekedni kell arra, hogy a verbális tudás valós tartalmat takarjon. Azokon a területeken, amelyek csak vizuálisan érzékelhetők, sokkal több magyarázat, szemléltetés, más érzékszervekkel történő megtapasztaltatás szükséges. Tapintásnál csak a két tenyér alatt elférő részletekből adódik össze a valós képzet, így az analízis-szintézis technikáira nagyobb hangsúlyt kell fektetni, de a monumentalitás megértése még így is túl elvont lehet a tanulók számára. A színek csak a látók számára képviselnek információt, ez viszont szükséges, de pusztán verbális tudás marad a vak tanulók számára (az ég kék, a fű zöld, a hó fehér).

A személyes és társas kapcsolati kompetenciák

A gyengénlátó, aliglátó tanulóknál fontos saját szembetegséggel kapcsolatos ismeretek megszerzése, a higiéniai szabályok betartása, a látáskímélő életmód, a konstruktív

kommunikáció képességének kialakítása, a látássérült személyek jogainak, pozitív diszkriminációs lehetőségeinek ismerete. Fokozott figyelem szükséges mások bizalmának elnyerésére, eredményes stressz-, frusztráció- és konfliktuskezelésre.

A súlyosan látássérült tanuló harmonikus életvitele szempontjából kiemelt jelentőségű a jó kommunikációs képesség kialakítása, a stressz-, frusztráció- és konfliktuskezelés. Személyes és szociális jólléte érdekében a tanuló rendelkezzen saját szembetegségével kapcsolatos ismeretekkel, legyen képes a higiéniai szabályok követésére, a tudatos egészségmegőrzésre! Fontos megerősíteni a vak tanulóban, hogy nem csak a látássérült közösség, hanem a teljes társadalom része és egyenjogú tagja. Saját sorsa alakulásáért személyes felelősséggel tartozik; élete alakításában és jogai érvényesítésében – képességeinek és lehetőségeinek megfelelően – önállóan részt kell vállalnia.

A gyengénlátó, aliglátó, vak tanulók ismeretekre tesznek szert a látássérülésükkel kapcsolatos jogaikról, a látássérült személyek érdekvédelmi szervezeteiről.

A kreativitás, a kreatív alkotás, önkifejezés és kulturális tudatosság kompetenciái

A gyengénlátó, aliglátó tanuló látóképességétől függ képi gondolkodása, ábrázolási, önkifejezési készsége. A tanuló élményeinek, érzéseinek színvonalas kifejezése erős kontrasztos hatást biztosító képalkotó technikák elsajátításával, a megfelelő rajzeszközök használatával, aliglátás esetén pedig agyag mintázásával, plasztikával biztosítható. Tudatosuljon a tanulóban, hogy társas kapcsolatainak alakításában jelentősége van a saját külső megjelenés esztétikumának is.

A vak és aliglátó ember esztétikai, művészeti tudatossága magában foglalja azt a felismerést, mely szerint kreativitása kifejezésére előnyös kiemelkedő területként kezelni a zenét, az irodalmat, a képzőművészetet. Pozitív emberi viszonyai alakításában hasznos, ha a látássérült egyén képes saját esztétikus külső megjelenését biztosítani. A tanuló törekedjen a kor és korának megfelelő ápolt külsőre és öltözködésre, amiben környezete visszajelzései és aktív segítsége is támogatást kell, hogy nyújtson.

Munkavállalói, innovációs és vállalkozói kompetenciák

A gyengénlátó, aliglátó tanulóknak, fiataloknak ismerniük kell azokat a látássérülésből adódó nehézségeket, melyek a munkavállalást befolyásolják. A sikeres munkavállaláshoz szükséges, hogy a tanulók reálisan ismerjék saját erősségeiket és fejlesztendő területeiket. Tudatosuljanak a munkavégzéssel kapcsolatos jogok és etikai alapelvek!

A vak és aliglátó egyén boldogulásához szükséges a képességeit figyelembe vevő egyéni tervek készítésére, életpálya-építésre való képesség, az általa választható foglalkozások körének ismerete, az alkalmazkodás a változó, kínáló lehetőségekhez. A tanuló pozitív attitűdjéhez tartozik a sikerorientáltság, az eltökéltség a tanulással, a munkával kapcsolatos céljai elérése érdekében. Új közösségbe (iskola, munkahely) kerülés esetén a tanuló aktívan vegyen részt a környezet adaptációjában, akadálymentesítésében saját személyes szükségleteinek megfelelően!

2.3.2 Az egyéb pszichés fejlődési zavarral küzdő tanulók kompetenciafejlesztése

Alapkompetenciák

Az egyéb pszichés fejlődési zavarral küzdő tanulók esetében kiemelt jelentőségű az alapkompetenciák kialakítása: az olvasáshoz, íráshoz, szövegértéshez szükséges nyelvi funkciók, mennyiségi, számfogalmi (készségszintű, elvont számolás kis számköröktől kezdve), téri-vizuális és idői viszonyokban való tájékozódáshoz, valamint a mozgáshoz kapcsolódó ismereteknek, készségeknek és attitűdöknek a rendszere.

A tanulás kompetenciái

Kiemelt fejlesztési terület az érintett gyermekek aktív, önirányított tanulási kompetenciájának kialakítása a tanulási területeken átívelve. Tudatosítani kell a tanulóban az erősségeit és gyengeségeit/nehézségeit, valamint hangsúlyozni szükséges, hogy az eltérő információfeldolgozási stratégia és tanulási stílus nem feltétlenül hibás, csupán a megismerés másfajta útja. A tanulóval közösen meg kell találni azt a tanulási-kognitív stílust, mely illeszkedik képességmintázatához és személyiségéhez, s mellyel hatékony, önálló tanulóvá képes válni. A pedagógus a reális tanulási célok kitűzésében, a tanulási preferenciák megtalálásában támogathatja őt. Lépésekre bontott, idői ütemezést is tartalmazó, elérhető tanulási tervek összeállítása szükséges. Lényeges elem a kíváncsiság, önreflexió és önellenőrzés iránti igény felkeltése és fenntartása, valamint annak a megerősítése, hogy a tanulás természetes velejárója a hibázás, s ezt kellő belátással, türelemmel és problémaérzékenységgel erőforrássá lehet tenni. Lényeges továbbá a saját tanulásért érzett felelősségvállalás kialakítása, a kitartás erősítése és az érintett gyermekek kimozdítása a tanult tehetetlenségéből azáltal, hogy megélik saját kompetenciájukat és kontrolljukat a tanulási tevékenységük felett.

A kommunikációs kompetenciák (anyanyelvi és idegen nyelvi)

Az egyéb pszichés fejlődési zavarral érintett gyermekek számára gyakran nehézséget jelent mások arckifejezésének, érzelmeinek leolvasása és értelmezése, a gesztusok, testbeszéd felismerése, értelmezése, a másik hanghordozásának, hangsúlyának, hangerejének észlelése, ezek jelentésének, üzenetének értelmezése, megőrizni és tiszteletben tartani mások személyes terét, szociálisan megfelelő módon érintkezni másokkal, gondolatokat, érzéseket, szükségleteket és benyomásokat hatékonyan, összeszedetten kifejezni. A tanulás-tanítás során ki kell aknázni a kommunikációs helyzetekben meglévő fejlesztési lehetőségeket a fenti kommunikációs kompetenciák gyakorlására, a metakognitív viselkedési stratégiák kialakítására, például kooperatív technikák, projektmunkák alkalmazásával.

A digitális kompetenciák

A digitális kompetenciák kiváló lehetőséget kínálnak az érintett tanulók hatékony információszerzésére, a kompenzációs utak megtalálására. A szövegszerkesztő, a bemutatókészítő, az adatkezelő, az adatfeldolgozó, a grafikus, hang-, videoszerkesztők hatékonyan használhatók fel a tananyag adaptálására, ezáltal a nehézségek leküzdésére, valamint tehetség gondozásra. Az érintett gyermekek sérülékenysége miatt különösen fontos, hogy tisztában legyenek a digitális technológiák alkalmazásának jogi és etikai alapelveivel,

megtanulják, hogyan lehet megvédeni a magánszférát, a személyes adatokat és a digitális identitást.

A matematikai, gondolkodási kompetenciák

A tudomány és technológia iránti érdeklődés, nyitottság felkeltése azért lényeges, mert az egyéb pszichés fejlődési zavarral küzdő tanulók negatív énképük, önértékelésük miatt gyakran elveszítik az intellektuális nyitottságukat, különösen a kognitív kihívással telített helyzetekben. Valós, érdeklődési körükbe eső problémamegoldás során megtanulják alkalmazni az analizáló, szintetizáló és algoritmizáló gondolkodási formákat, valamint az induktív (rávezető, egyediből az általános felé mutató), deduktív (levezető, általánosból az egyedire mutató) és abduktív (hipotézisalkotás, célja a magyarázat) következtetések szabályait, alkalmazási területeit.

A személyes és társas kompetenciák

Az egyéb pszichés fejlődési zavarban érintett gyermekek gyakran nehezen boldogulnak családi és intézményi kapcsolataikban, nehezítettek lehetnek a felnőttekkel és kortársakkal való társas interakciók. A kortársközösség a tanulási, viselkedésszervezési problémáik miatt kevésbé elfogadó lehet velük szemben, ezért mindenképpen támogatni szükséges a kapcsolati hálókat kiépítését, fenntartását. Fontos, hogy megtanulják az érzelmek és más szociális jelzések felismerését, a metakommunikatív jelzések megértését, az érzelmek, vágyak, célok, gondolatok megfelelő kifejezését és értelmezését. A társas interakció az egészen alapvető készségektől (pl. üdvözlés) az összetett készségekig (pl. érzelmileg feszült helyzetben kritika elfogadása) számos elemből tevődik össze, alapjai jellemzően a családi szocializáció során kerülnek elsajátításra, melyeket az intézményes nevelés megerősít, kiegészít. Az egyéb pszichés fejlődési zavarban érintett tanulók esetében – az eltérő fejlődésment következtében – hiányos vagy nem megfelelő lehet a szociális készségek készlete (különösen ADHD és magatartásszabályozási zavar esetén). Vagy az ismételt rossz tapasztalatok és kudarcok következtében gátoltság, visszahúzódság (különösen tanulási zavarok esetén), esetleg a kritikai mérlegelés hiánya alakulhat ki. Valamint a végrehajtó működések gyengesége miatt tartós jellemzője is lehet a fejlődésnek, ezért a pedagógiai figyelemnek fokozott mértékben ki kell terjednie ennek a kompetenciának a fejlesztésére. A kortárskapcsolatok kiépítéséhez és fenntartásához szükséges készségek fejlesztésével, a kapcsolatépítés facilitálásával/ösztönzésével lehetőség adódik a szociális viselkedéselemek fejlesztésére, gyakorlására. Lényeges az érintett tanulók kimozdítása az esetleges passzivitásból, az iskolai életben való aktív részvétel támogatása. Támogatni kell a tanulóban a felelősségvállalást, a gondoskodást, a segítőkészséget, az empátiát, a toleranciát, az együttműködést, a szolidaritást, a kockázatvállalást, a konfliktushelyzetekben az asszertivitásra támaszkodó konfrontációt is.

A kreativitás, a kreatív alkotás, önkifejezés és kulturális tudatosság kompetenciái

Az esztétikai átélés élménye és a művészi önkifejezés lehetősége az érintett tanulók rezilienciáját (a nehézségekhez való rugalmas és adaptív alkalmazkodáshoz szükséges készségek) és rekreációját egyaránt támogatja. Így a kreatív tevékenységekbe történő aktív bekapcsolódás lehetősége elengedhetetlen eszköz a pszichés fejlődési zavarral küzdő tanulók esetében.

Munkavállalói, innovációs és vállalkozói kompetenciák

Az egyéb pszichés fejlődési zavarral küzdő tanulók esetében hangsúlyos szerepe van az iskolák pályaorientációs tevékenységének, hogy a tanulók és szüleik megismerjék a továbbtanulási, szakmatanulási opciókat, a felvételi rendszerben adható többlettámogatási, méltányossági lehetőségeket. Kellő figyelmet kell fordítani a sikerorientáltság, az innovációs készség kialakítására.

2.3.3 A középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók kompetenciafejlesztése

Az értelmileg akadályozott tanulók egyénileg nagyon eltérő képességprofilja miatt a kulcskompetenciák fejlesztése is egyéni, individualizált módon valósulhat meg. Kiindulási alap a kognitív fejlesztés, amely meghatározza a többi területen való sikerességet is. Ugyanakkor nem szabad megfeledkezni arról sem, hogy az egyes kompetenciaterületek nem elszigetelten, hanem kölcsönhatásban jelennek meg és fejlődnek.

Alapkompetenciák

Az értelmileg akadályozott tanulók nevelését, oktatását, a köznevelésben eltöltött egész idejét áthatja az alapkompetenciák fejlesztése. Abban az esetben, ha ezen kompetenciák valamelyike nem vagy nehezen fejleszthető a szokásosnak tekinthető célkitűzések mentén (pl. verbális önkifejezés, szövegértő olvasás), az egyén képességeihez igazodó korrekciós-terápiás támogatásra van szükség (pl. kiemelten sok közvetlen tapasztalatszerzés, augmentatív kommunikáció). Ahol a speciális módszerek sem vezetnek eredményre, kompenzációt kell biztosítani (pl. alternatív kommunikáció, képes napirend, speciális markírozás, vagyis az egyén számára jól értelmezhető és követhető vizuális jelzések, piktogramok, iránymutatók, vezetőcsíkok elhelyezése, felfestése a téri tájékozódáshoz – lásd még 2.1 „Nevelési és oktatási alapelvek”). Elengedhetetlen a korábban részletezett személyre szabott, egyéni felméréseken alapuló tanulási utak meghatározása és tágabb időkeretbe helyezése.

A tanulás kompetenciái

A fejlesztést kis lépésekre, részcélokra kell bontani, az egyes tanulók képességstruktúrájához igazodva. Különös figyelmet kell fordítani a motiváció kialakítására, illetve fenntartására, az éntudatosság, a saját értékek és lehetőségek felismerésének fejlesztésére. Elsődleges cél a szűkebb, majd tágabb környezetben való eligazodás, a közösségi részvétel különféle szerepköreire való felkészülés, a minél önállóbb életvitel kialakítása.

A kommunikációs kompetenciák (anyanyelvi és idegen nyelvi)

A kommunikációs kompetenciák fejlesztése nélkülözhetetlen az információ befogadásához, az elemi gondolkodási műveletek hatékony működéséhez. Elsődleges a kommunikációs szándék felkeltése/fenntartása, a kommunikációs csatornák hatékony alkalmazása mind a megértés és információszerzés, mind az önkifejezés tekintetében. Mivel a társas helyzetek, kapcsolatok alapja, a szociális készségek fejlesztése szempontjából is kiemelten fejlesztendő terület. A más nyelvekkel való ismerkedés opcionális, sok értelmileg akadályozott tanuló esetében nem megvalósítható. Néhányan azonban rendelkezhetnek a szükséges alapképességekkel, és általános adottságaikhoz képest jó nyelvelsajátítási képességük lehet.

A digitális kompetenciák

A digitális kompetenciák oktatása során - a hamis információk kiszűrésére, valamint a lehetséges visszaélések elkerülése érdekében - fokozottan figyelmet kell fordítani a „gyanús”, „bizonytalan” internetes tartalmak felismerésére, a megfelelő kapcsolati személytől való segítségkérésre, a támogatott döntéshozatal gyakorlására. A verbális kommunikációra képtelen tanulók esetén helyettesítő/kiegészítő jelleggel egyaránt alkalmazunk különféle IKT-eszközöket.

A matematikai, gondolkodási kompetenciák

A gondolkodás kompetenciái megfelelően adaptálva jól értelmezhetők az értelmileg akadályozott tanulókra is. Különös figyelmet kell fordítani a meglévő képességek fejlesztésére, a látókör szélesítésére, az elemi kritikai érzék, óvatosság alakítására, miközben meg kell tartani / ki kell alakítani a környezet iránti nyitottságot, kíváncsiságot is. Alapcél az egyszerű logikai összefüggések felismerése, az ismeretek minél rugalmasabb, eltérő kontextusokban való hatékony előhívása és alkalmazása.

A személyes és társas kapcsolati kompetenciák

Az értelmileg akadályozott ember számára kiemelten fontos terület, mivel nagy valószínűséggel hosszú távon, egész életen át valamilyen közösségi ellátásban fog részesülni. Az egyéni és közösségi javakat szolgáló tevékenységek, készségek gyakorlása a személyes jóllétnek is egyik alappillére. A saját személyiség, a külső és belső tulajdonságok ismerete, a viselkedésszabályozás alapjai, az együttműködési készség (ki)alakítása, a társas kapcsolatok szabályrendszerének megismerése kiemelten fejlesztendő. Cél a harmonikus, reális önértékeléssel, pozitív énképpel rendelkező személyiség kibontakoztatása. Fontos a helyes önellátási-önkiszolgálási szokások (beleértve a napirend, az egészséges életmód), a tanuló önmaga és környezete iránti igényesség kialakítása. Kiemelten fontos, hogy a tanuló érdeklődéséhez, igényeihez mértén megfelelő nemi és szexuális nevelést biztosítsunk, mint az önazonosság, én-tudatosság integráns része. Mint minden nevelésben, kisebb korban a szokások kialakítása van inkább előtérben, de az értelmileg akadályozott tanulóknál is fontos, hogy fokozatosan megtanulják az önálló felelősségvállalást. Ennek kardinális kérdése, hogy a tanuló felismerje a lehetőségek és lehetséges következmények közötti összefüggéseket, tudja, hogy mit jelent a következmények vállalása, és felismerje, hogy mikor van szüksége segítségre a lehetséges következmények feltárásában (támogatott döntéshozatalra való felkészítés). Ez leginkább konkrét élethelyzetekhez, eseményekhez kötötten valósulhat meg.

A kreativitás, a kreatív alkotás, önkifejezés és kulturális tudatosság kompetenciái

A kreativitás, az alkotótevékenység sok értelmileg akadályozott ember számára az önkifejezés alapvető eszköze. Ennek elemei épülnek be a felnőttkori foglalkozásterápiás tevékenységekbe is. Sok esetben ez a szabadidő tartalmas eltöltésének egyik módja lehet. Külön figyelmet kell szentelni e téren a kiemelkedően teljesítő tanulók tehetséggondozására.

Munkavállalói, innovációs és vállalkozói kompetenciák

Elsődleges a pályaaorientáció: adjuk meg a lehetőséget, hogy a tanuló különféle területeken próbálja ki magát. Ezáltal felszínre kerülhetnek erősségei, egyben érdeklődésének megfelelő elfoglaltságot végezhet. Fejlesztendő területek a kitartás, a munkafegyelem, az adott

tevékenység jelentőségének belátása, a munkavállalói szerepkörhöz igazodó viselkedési normák gyakorlása. Ettől elválaszthatatlan, hogy a tanuló tisztában legyen az alapvető jogokkal, amelyek munkavállalóként megilletik. A különféle eszközök, nyersanyagok, munkafolyamatok célirányos megismertetése is szükséges. Tudatossá kell tenni a különbséget a precíz teljesítményelvárás és a kreativitás, az alternatív megoldások lehetőségei között.

2.3.4 A mozgáskorlátozott tanulók kompetenciafejlesztése

Mozgáskorlátozottság esetén – a cselekvéses tapasztalatszerzés hiányosságai, illetve a szociális kapcsolatok sajátos alakulása miatt – az egyes kompetenciaterületek által meghatározott képességek fejlődése, ismeretek elsajátítása, attitűdök alakulása során gyakran eltérő fejlődés tapasztalható. A kompetenciafejlesztés folyamatában a tevékenységek kivitelezését, illetve a különböző helyzetekben való részvételt biztosító eljárások, technikák alkalmazása szükséges annak érdekében, hogy a mozgáskorlátozott tanulók is képesek legyenek a hatékony alkalmazkodásra, a környezet befolyásolására.

A mozgáskorlátozott tanulók esetében a gyors, cselekvőképes alkalmazkodás, illetve az élethosszig tartó tanulásra való felkészülés érdekében valamennyi kompetenciaterület fejlesztése kiemelt fontosságú.

Alapkompetenciák

Az alapkompetenciák magukban foglalják azoknak a beszédhez, íráshoz, szövegértéshez, a mennyiségi, téri-vizuális és idői viszonyokban való tájékozódáshoz, valamint a mozgáshoz kapcsolódó ismereteknek, készségeknek és attitűdöknek a rendszerét, melyek lehetővé teszik a használható tudás megszervezését. A mozgáskorlátozott tanulóknál az alapkompetenciák fejlesztése, mint előkészítő folyamat, kiemelt szerepet kap az iskolai nevelés-oktatás során.

A tanulás kompetenciái

A mozgáskorlátozott tanulóknál fokozott figyelmet kell fordítani a tanulás összetevőinek tanítására, az egyénre szabott tanulás módszereinek (típusának, csatornájának) megválasztására, ezzel elősegítve az önálló tanulás képességének kialakulását. Az előzetes tapasztalatszerzés a mozgáskorlátozottság miatt minőségileg és mennyiségileg is módosulhat, ezért a tanuló előzetes tudása is hiányos, szórt lehet. Számolni kell azzal a ténnyel is, hogy gyakran a rész-képességek zavarai vagy hiányosságai is nehezítik a tanulás folyamatát. A tapasztalati alapozás lehetőségeinek megteremtésével, életszerű tartalommal, a kíváncsiság, érdeklődés és megoldási késztetés felkeltésével és megtartásával stabil motiváció érhető el az egyéni tanulási formák kialakulásához. Fontos, hogy a mozgáskorlátozott tanuló az aktív, önirányított tanulás kompetenciáit az élet különböző területein változatos helyzetekben és szerepekben, önállóan, valamint másokkal is együttműködve alkalmazza céljai megvalósítása érdekében. Fontos, hogy a tanulók az iskolai évek során sajátítsák el az önálló tanulást segítő eszközök (pl. számítógép, internet, elektronikus és iskolai könyvtár) készségszintű használatát. A hatékony tanulási módszerek elsajátítása magában foglalja a csoportos tanulás módszereit, a kooperatív tanulási technikát vagy a távoktatást.

A kommunikációs kompetenciák (anyanyelvi és idegen nyelvi)

A kommunikáció teszi lehetővé a társas kapcsolatok kialakítását, a gondolatok közlését, az információ megszerzését és közvetítését – ezek mindegyike hatással van a mozgáskorlátozott

tanulók önálló életvitelének kialakítására, illetve szűkebb és tágabb környezetükbe történő beilleszkedésére. Amennyiben – a sérülés következtében – akadályozott a szóbeli, az írásbeli vagy a nonverbális kommunikáció, a képességek speciális módszerekkel történő fejlesztésére van szükség (mozgás-, egyensúly-, ritmus-, grafomotoros képességek, térbeli tájékozódás, testséma, érzékelés, észlelés, figyelem, emlékezet, nyelv és beszéd stb.), mindig igazodva az értelmi és mozgásállapothoz, illetve az életkorhoz.

A szóbeli kommunikáció érintettsége esetén szükséges lehet a logopédiai kezelés, a beszédterápia eljárásainak alkalmazása, súlyosabb esetben a kiegészítő, kiegészítő alternatív vagy augmentatív kommunikációs forma (a szóbeli kommunikációt helyettesítő, vagy kiegészítő, segítő, támogató kommunikációs rendszerek) használata. Az írásbeli kommunikáció akadályozottsága az infokommunikációs eszközök használatával kompenzálható. A kifejező beszéd fontos alkotóeleme a mimika, a beszédet kísérő kéz- és testmozgások, melyek kivitelezésének akadályozottsága esetén a tanulók mozgásfejlesztésébe is integrálni kell mindezek fejlesztését.

Az idegen nyelvi kommunikáció kiemelt fejlesztése támogatja a sikeres munkaerőpiaci integrációt és a társadalmi beilleszkedést. Minden esetben a sérülésnek leginkább megfelelő tanulási módszer megválasztása szükséges. Differenciálásra, a tananyag és a taneszközök adaptálására leginkább az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetése előtti oktatási időszakban van szükség. A testbeszédet és a mimikát csak részben lehet bevonni a nyelvtanulásba, ugyanakkor többször kerülhet sor egyéb nonverbális eszközök használatára. A mozgásos játékokban, feladatokban differenciálásra vagy adaptálásra lehet szükség. Az eljátszással, utánzással, hangeffektusokkal, manipulációval járó tevékenységekben és az azokkal kapcsolatos elvárásokban is az érintett tanuló képességeihez kell alkalmazkodni.

A digitális kompetenciák

A digitális kompetencia megfelelő szintje biztosíthatja a mozgáskorlátozott tanulók részvételét szinte valamennyi élethelyzetben. A nevelés-oktatás során az információs-kommunikációs technológiák használatának olyan szintű és minőségű elsajátítása szükséges, ami alkalmassá teszi a tanulókat az önálló ismeretszerzésre, az információk kritikus szűrésére, azok feldolgozására és kreatív használatára. A digitális kompetenciák megfelelő szintje lehetővé teszi a digitális platformokon folytatott kommunikációt, együttműködést, valamint hozzájárul ahhoz, hogy a mozgáskorlátozott tanulók digitális tartalmakat legyenek képesek létrehozni. Mozgáskorlátozottság esetén sokszor speciális, illetve adaptált eszközök használata szükséges (speciális egér, klaviatúra, szoftverek stb.).

A matematikai, gondolkodási kompetenciák

A problémamegoldó gondolkodás, a mennyiségi és minőségi adatgyűjtés, az adatok rendszerezése, az információk különböző logikai módszerekkel történő átalakítása, értelmezése és elemzése hozzájárul az önálló életvitel, az önrendelkező életforma kialakulásához, így a kompetenciafejlesztés kiemelten fontos területe. Az egyes jelenségek közötti összefüggések felismerése, értelmezése és gyakorlati alkalmazása révén a tanuló a mindennapi életet érintő kritikus helyzetekben megalapozott tényekre és bizonyítékokra támaszkodó döntéseket hoz.

A személyes és társas kompetenciák

A megfelelő önismeret hozzájárul a társas kapcsolatok kialakulásához, ami a társadalomban való boldogulás alapját képezi. A tapasztalatszerzés módosult folyamatai, a kommunikáció esetleges nehezítettsége, a társas kapcsolatok alakulásának sajátos módja miatt szükséges a terület kiemelt, tudatos fejlesztése, a megvalósítható célok kitűzése, a reális értékelés, a pozitív megerősítés. A személyiség építésének és a lelki egyensúly fenntartásának egyik eszköze a lehetőségek szerinti önállóságra nevelés. A tanulóknak akkor alakul ki reális, pozitív énkép, ha önmagukhoz képest fejlődnek, érnek el sikereket. Fontos, hogy a mozgáskorlátozott tanulóknak legyenek céljai különböző területeken, mikro-, illetve makrociklusokra tervezzenek, ezáltal belső motivációjukat folyamatosan alakítsák, fejlesszék, majd a folyamat végén értékeljék teljesítményüket. Fontos, hogy közös munkában vállaljanak feladatot, ismerjék a csoportban betöltött szerepüket. A másokkal való együttműködés a mindennapi élet megszervezéséhez nélkülözhetetlen. A társadalmi integráció kölcsönös alkalmazkodást, a mozgáskorlátozott tanulóktól is aktív részvételt kíván. A társadalomban való aktív részvétel megköveteli a fogyatékos személyek esélyegyenlőségét biztosító jogokról, az érdekvédelmi szervezetek működéséről, szerepéről elsajátított ismereteket, valamint a kölcsönös alkalmazkodás képességének kialakulását.

A kreativitás, a kreatív alkotás, önkifejezés és kulturális tudatosság kompetenciái

A művészi kifejezés és a kulturális életben való aktív részvétel a mozgáskorlátozott tanulók számára is adott, egyben a tehetség kifejeződésének lehetőségét biztosítja a művészet bármely területén. A mozgáskorlátozott tanuló harmonikus fejlődésének és önkifejezésének egyik fontos eszköze a rajzolás, festés, zene, mozgás, dramatikus interakció, tánc és egyéb alkotótevékenységek. A megfelelő eljárások, módszerek, testhelyzetek, eszközök megtalálása hozzásegíti a mozgáskorlátozott tanulót, hogy önmaga is kreatív alkotásokat hozzon létre, valamint, hogy meg tapasztalja az esztétikai átélés és a művészi önkifejezés hatásait.

Munkavállalói, innovációs és vállalkozói kompetenciák

A reális önismeret, a megfontolt és minden körülményt figyelembe vevő pályaorientáció hozzájárulhat a megvalósítható pályakép, az önálló életvitel, az alkotó életforma kialakításához.

2.3.5 Az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulók kompetenciafejlesztése

Alapkompetenciák

Az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulók esetében az alapkompetenciák fejlesztésekor is igen nagy egyéni eltérésekkel kell számolni, nem csupán a tipikus kortársakhoz képest, hanem a célcsoporton belül is.

Az alapkompetenciák megszerzése és megszilárdulása jellemzően tágabb időkeretben valósul meg, mint a tipikus kortársak esetében. Az alapkompetenciák fejlesztése is az egyéni felmérésen alapuló egyéni fejlesztési terv szerint történik.

A beszéd, olvasás, írás, szövegalkotás, mennyiségekkel, számokkal, idővel kapcsolatos ismeretek elsajátítása gyakran mechanikus, ezért feltétlenül szükséges a megszerzett ismereteket valós élethelyzetekben alkalmazni. Az írott és beszélt nyelv funkcionális használatának elsajátítása kulcsfontosságú, annak spontán fejlődése nem elvárható.

A szociális kommunikáció és a rugalmas gondolkodás minőségi sérülése akadályozza a nyelv és beszéd rugalmas, funkcionális használatát, az absztrakt szimbólumok rugalmas kezelését. A pozitív attitűd kialakításához sikerélményt nyújtó, egyénre szabott tanulási helyzetek kialakítása szükséges.

A tanulás kompetenciái

Az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulók esetében minden esetben egyénileg azonosítjuk a hatékony és önálló tanuláshoz szükséges feltételek meglétét, majd a felmérés alapján egyéni fejlesztési célokat tűzünk ki. A szükséges feltételek közül a sérülés természete miatt általában számolni kell a gyenge vagy sérült motivációval, az énkép, önismeret hiányával, töredékességével. A tanulás tanítása során alapvető fontosságú arra alapozni, hogy a tanuló mely ismeretek, tudások, képességek birtokában van, illetve milyen kialakulóban lévő készségekre építhetünk. Az önállóság elősegítésének egyik fontos módszertani eszköze az élő nyelv és a szociális közvetítés helyettesítése, kiegészítése egyénre szabott vizuális környezeti támpontokkal. Az informatikai eszközök egyénre szabott alkalmazása ugyancsak elősegíti a fejlődést.

A munkavállaláshoz szükséges képességek fejlesztése prioritást kap az érintett tanulók iskolai nevelése-oktatása során. Az autizmussal élő tanulók között lehetnek olyan, az autizmus mellett értelmi fogyatékossgal is küzdő gyermekek, akik nem vagy kortársaiknál jóval később sajátítják el az írást, olvasást, számolást, ill. az IKT-eszközök használatát. Az értelmi és nyelvi képességektől függetlenül hiányozhatnak a hatékony és önálló tanulás egyes feltételei: a tartós, irányítható figyelem, a motiváció, a tanulás céljának, jelentőségének megértése. Hiányozhatnak a csoportos helyzetben való tanulás kognitív és viselkedéses feltételei, ezért szükség lehet az új ismeretek egyéni helyzetben való tanítására. A tanulás iránti pozitív attitűd gyakran csak a saját érdeklődési kör esetében jelenik meg, egyébként számolnunk kell az újdonságokkal szembeni ellenállásra.

A kommunikációs kompetenciák (anyanyelvi és idegen nyelvi)

A fejlesztés fő célterülete a kommunikáció, mint a kapcsolatteremtés és fenntartás, valamint az információcsere eszköze. Az alapvető probléma nem a beszéd hiánya vagy fejlődési zavara, hanem a kommunikációs szándék, illetve a kommunikációs funkciók megértésének sérülése. Minden autisztikus gyermeknél – függetlenül verbális képességeik színvonalától – elsődleges cél az egyén képességszintjének megfelelő kommunikatív kompetencia megteremtése. A cél eléréséhez szükség lehet alternatív kommunikációs eszközrendszerek alkalmazására. Az autizmus spektrumzavarral küzdő gyermekek esetében a kommunikációs képességek fejlődése és a nyelvelsajátítás folyamata minőségileg eltér a tipikusan fejlődő kortársakétól. A fejlődési zavar kihat a szókincs, jelentés, nyelvtan és nyelvi funkciók elsajátítására, rugalmas alkalmazására. Hiányozhatnak vagy sérülhetnek azok a képességek, melyek lehetővé teszik a helyzetnek megfelelő személyközi kommunikációt és a nyelvi úton történő ismeretszerzést. Különösen nehezített az élő nyelv és szociális közvetítés útján való tanulás. A kommunikációs képességek sérülése és a kompenzáció lehetősége egyénenként mérendő fel, a fejlődési zavar spektrum jellege, az egyéni képességek és tünetek nagyfokú változatossága miatt.

A digitális kompetenciák

Az IKT-eszközök lehetőséget nyújtanak az élő nyelv és a szociális közvetítés helyettesítésére, a kölcsönös kommunikáció segítésére, az önálló ismeretszerzésre. A későbbi munkavállalás szempontjából is szerepe lehet az informatikának, mivel számos tanuló mutat érdeklődést e terület iránt. Az IKT alkalmazása egyedülálló lehetőséget jelent az autizmussal élő tanulók számára, a kommunikációs akadálymentesítés, a tanulás és későbbi munkalehetőségek tekintetében egyaránt, sokan közülük pedig kifejezetten tehetségesek az IKT alkalmazásában. Az érintett tanulók esetében azonban kiemelten fontos a lehetséges veszélyek megelőzése. Fokozottan veszélyeztetettek azzal kapcsolatban, hogy függővé váljanak a számítógép és az internet használata során. Szociális-kommunikációs sérülésük miatt nehézséget jelenthet számukra az IKT interaktív használattal összefüggő veszélyeinek felismerése, elkerülése, valamint a rendelkezésre álló információk közötti kritikus válogatás.

A matematikai, gondolkodási kompetenciák

A kvantitatív és kvalitatív adatok összegyűjtése, rendszerezése, az információk különböző logikai eljárásokkal történő átalakítása, értelmezése és elemzése az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulók erőssége lehet. Nehézséget jelenthet ugyanakkor az adatok értelmezése, a rugalmas problémamegoldás és az információk alkalmazása a mindennapi életben.

A személyes és társas kapcsolati kompetenciák

A személyes és társas kompetenciák explicit tanítása az autizmusspecifikus fejlesztés kulcsterülete. A sikerélményeket biztosító, a tanuló érdeklődését és motivációját fenntartó oktatási környezet kialakítása kulcsszerepet játszik a reális önértékelés és pozitív énkép kialakításában. Hangsúlyos szerepet kap a saját személyiség, a külső és belső tulajdonságok megismertetése, a saját viselkedés kontrolljának, a kooperációnak, a szociális normáknak a direkt tanítása, mivel azok intuitív megértésére, spontán elsajátítására korlátozottan számíthatunk. Elsődleges az érzelmi biztonság megteremtése, a pozitív, reális énkép és önértékelés támogatása, a fejlődési zavarral gyakran együtt járó szorongás megelőzése, oldása. A helyes étkezési, alvási, önápolási szokások, a rendszeres mozgás iránti igény kialakítása szintén prioritást kap az egyéni fejlesztési tervben. A saját testtel, sexualitással, nemiséggel és emberi kapcsolatokkal összefüggő ismeretek, viselkedési normák direkt tanítása ugyancsak prioritást kell, hogy élvezzen, mivel a szociális megértés sérülése e területet speciálisan nehezzé teszi. Előtérbe kerül az önismeret és a közvetlen szociális környezet megismerése, a társas viselkedés szabályainak direkt tanítása, ismerete, betartása. A történelmi időszemléletet, képzelőerőt, valamint az elvont, szociális jelentést hordozó fogalmak megértését kívánó tartalmak elsajátítása általában nehézséget jelent. A szociális és állampolgári kompetencia körébe tartozó ismeretek, képességek és attitűdök teljes körű elsajátítása mélyebb szociális megértést feltételez. Mivel az autizmus spektrumzavarok lényegi jellemzője a szociális megértés sérülése, az érintett tanulók esetében elsősorban a tények, ismeretek, együttélési szabályok elsajátítása kap prioritást.

A kreativitás, a kreatív alkotás, önkifejezés és kulturális tudatosság kompetenciái

A művészetek sokoldalúan segíthetik az autizmus-specifikus egyéni fejlesztést. A művészeti tevékenységek a szabadidő tartalmas eltöltésében is jelentős szerepet játszanak. Az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulók között lehetnek kiemelkedő zenei, rajz- vagy egyéb művészi tehetséggel bíró gyermekek.

Munkavállalói, innovációs és vállalkozói kompetenciák

Az autizmusban azonosított kognitív sérülések jellege miatt (végrehajtó működések zavara, naiv tudatelméleti sérülés) e kompetencia fejlesztésekor általában sokféle képesség, készség célzott, egyénre szabott, intenzív fejlesztésére van szükség. A szükséges képességek többsége (pl. tervezés, szervezés, irányítás, hatékony kommunikáció, csapatmunka, kreativitás) az autizmussal élő tanulók esetében sérült, illetve hiányozhat. A képességek terén a típusos nehézségek mellett szintén nagy egyéni különbségek mutatkoznak az autizmus spektrumán. A felnőttkori munkavállalásra való felkészítés, az egyén erősségeihez illeszkedő foglalkozások körének meghatározása prioritást kap.

2.3.6 A súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók kompetenciafejlesztése

A gyógypedagógiai támogatás kiindulási pontja a fejlődő és kibontakozó ember. Az alapkompentenciák közül a mozgás kiemelt jelentőségű, mert az alapozza meg a többi kompetencia kibontakozásának lehetőségét. A mozgásos kompetenciák fejlődésének támogatása a mozgásnevelés során valósul meg. A szövegértés és szövegalkotás kompetenciákat a súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók esetében a kommunikációs kompetenciák megalapozásaként kell értelmezni.

2.3.7 Az enyhe értelmi fogyatékos tanulók kompetenciafejlesztése

Alapkompentenciák

Az alapkompentenciák teszik lehetővé a többi kompetenciaterület fejlesztését. Ezáltal a tanulók használható tudáshoz jutnak, ami kiemelten fontos az enyhe értelmi fogyatékos tanulók esetében is. Az írás, olvasás, számolás, a térben és időben való tájékozódás, valamint az IKT-eszközök alapszintű használata lehetővé teszi, hogy az enyhe értelmi fogyatékos tanuló képes legyen önálló ismeretszerzésre. Fontos a tanuló pozitív viszonyulásának kialakítása a feladatokhoz és az élethelyzetekhez. Ezen feltételek megteremtése az egész nevelési folyamaton végighúzódik.

A tanulás kompetenciái

A hatékony, önálló tanúláshoz alapvető készségekkel, képességekkel kell rendelkezni, amit az alapkompentenciák biztosítanak. A tanuló támogatni kell abban, hogy megtalálja saját érdeklődési körét, hogy minél több tanulási technikát megismerjen, és ezek alapján képessé váljon majd saját tanulási stratégia kialakítására. Segíteni kell a tanuló abban, hogy lehetősége legyen a metakogníció (gondolkodásról való gondolkodás) gyakorlására, tudatos alkalmazására, a tanúláshoz való pozitív viszony kialakítására.

A kommunikációs kompetenciák (anyanyelvi és idegen nyelvi)

Az anyanyelv elsajátításának folyamatában az enyhe értelmi fogyatékos tanulók esetében a közlés és befogadás szóbeli ágát javasolt a középpontba állítani. Az anyanyelv elsajátítása

során – a tanulók egyéni sajátosságaihoz való igazodás mellett – alapelv, hogy esetükben a nyelvvelsajátítás lényegi módja nem az elszigetelt nyelvi jelenségek oktatása, hanem az a folyamat, amelyben az ember nyelvileg fogalmazza meg a valóságra vonatkozó ítéleteit. Az anyanyelv tanításában csak az a fejlesztő tevékenység hozhatja meg a kívánt eredményt, amely (az egyén képességének és beszédállapotának figyelembevételével) a beszédnek, mint összetett folyamatnak a fejlesztésére irányul, s a „nyelvet” funkcióinak (kifejező, informáló, felhívó) megfelelően, elemi formáiban (közlés, megbeszélés, rábeszélés) és alaptípusaiban (élőbeszéd, írott beszéd) gyakoroltatja és alkalmaztatja.

Az idegen nyelvi kommunikáció, mint kiemelt kompetenciaterület az enyhe értelmi fogyatékos tanulók nevelésében egyénileg differenciált tananyagstruktúrát igényel. A hallási észlelés, a figyelem, az emlékezet fokozott fejlesztése mellett a célokat a tanulók szükségletei határozzák meg. A sikeres kommunikáció érdekében szükség van a nagyobb időkeretre, a folyamatos gyakorlásra, a játékos helyzetekben történő megvalósításra, a helyzetgyakorlatokra. Törekedni kell a digitális technológia kínálta eszközök, lehetőségek kommunikációs célú alkalmazására.

A digitális kompetenciák

A digitális kompetenciák elsajátítása, felhasználói szintű alkalmazása az esélyegyenlőség megteremtése és a minél önállóbb életvitel támogatása szempontjából is kiemelkedő jelentőségű. Az online zaklatás gyakori megjelenése miatt a tanulóknak ismerniük kell a biztonságos eszközhasználatot, valamint a digitális tartalmak létrehozásával kapcsolatos etikai szabályokat is. A munka, a szabadidő és a tanulás egész életen át ívelő folyamatai során a digitális eszközök használata, az így megszerzett információk feldolgozása és alkalmazása is a digitális kompetenciákat igényli. A tanulók számára fontos a megbízható információk, az online biztonság, a digitális eszközök társadalmilag elfogadott formáinak alkalmazása a kommunikáció során, illetve azok alapvető szabályainak ismerete a társadalomban való részvétel érdekében.

A matematikai, gondolkodási kompetenciák

A matematikai kompetencia fejlesztése során lehetőség nyílik a problémamegoldó gondolkodás, valamint a kognitív képességek fejlesztésére. A matematikai kompetencia fejlesztésével az enyhe értelmi fogyatékos tanuló képessé válik a környező világ mennyiségi és térbeli viszonyainak felfedezésére, valamint a tapasztalatok útján megszerzett tudás praktikus felhasználására a mindennapi élet különböző területein. Ez úgy érhető el, hogy a tanulás-tanítás folyamatában döntően a mindennapok során létrejött helyzetekben ismertetjük meg a matematikai tartalmakat. Kiemelten fontos a konkrét cselekvéssel összekapcsolt, a konkrét élethelyzetekhez kötött tapasztalatszerzés és matematikai tevékenység, a szabálytudat és a stratégiahasználat kialakítása, valamint a mindennapokban használható tudás biztosítása. A természettudományos kompetencia fejlesztése során az enyhe értelmi fogyatékos tanulóknál a gyakorlati jellegű természettudományi műveltség kialakítása, a mindennapi életben előforduló természettudományos jelenségek körében a felhasználói tájékozottság elérése, az egységes természettudományos világgép kialakítása a

feladat. Fontos a mindennapi életet érintő, konkrét tényeken, tapasztalatokon alapuló egyszerű következtetések levonásának és az erre alapozott döntéshozatalnak a tanítása.

A személyes és társas kapcsolati kompetenciák

A tanulókat támogatni kell a társas kapcsolatok kialakításában és fenntartásában, ehhez elengedhetetlen a pozitív énkép és az emberi kapcsolatokban való eligazodás képessége. Az eltérő képességeknek megfelelően fel kell készíteni a tanulókat a változó társadalmi-gazdasági helyzet adta kihívásokra (változó egyéni szerepkör, érdekérvényesítés, tulajdonviszonyok). A tanulóknak ismereteket kell szerezniük a célszerű gazdálkodás, a pénzhasználat és a fogyasztás, valamint – az egyéni képességeket figyelembe véve – a rövidebb és hosszabb távú élethelyzetek tervezése kapcsán.

Az enyhe értelmi fogyatékos tanulók felkészülnek a közügyekben való aktív részvételre. A társadalmi részvétel és felelősségvállalás kompetenciái fejlesztése során – a tanulók gyógypedagógiai-pszichológiai jellemzőit figyelembe véve – a tartalmakat sajátélményű tevékenységek formájában gyakoroltatva kell biztosítani. Az önismeret, a kapcsolatteremtés, kapcsolattartás képességének fejlesztése elősegíti a harmonikus közösségi beilleszkedést, a felelős társadalmi részvételt.

A kreativitás, a kreatív alkotás, önkifejezés és kulturális tudatosság kompetenciái

Az eredetiség és ötletgazdagság, a divergens gondolkodás, a kíváncsiság és az alkotókedv nem csak az intellektuális tényezők függvénye, ezen a területen nagy szerepe van a motivációnak és az érzelmeknek is. Fontos a sok érzékszervi, megfigyelési, manipulatív tevékenységre épülő tapasztalatszerzés, a nyitottság, az értékítélet kialakítása.

Munkavállalói, innovációs és vállalkozói kompetenciák

A munkavállalói és innovációs kompetenciákhoz szükséges ismeretek, képességek és attitűdök alakítása, formálása a tanulók egyéni sajátosságait figyelembe véve lehetséges. A tanulási-tanítási folyamatban az enyhe értelmi fogyatékos tanuló minden esetben saját cselekedeteinek tükrében ismerje fel lehetőségeit, próbálja elérni céljait. A munkavégzésre való szocializálás, a munkavállalói magatartás kialakítása, a tanulók élettervezésének elősegítése, az önálló életvezetés megalapozása a társadalmi beilleszkedés

2.3.8 A hallássérült tanulók kompetenciafejlesztése

A tanulás kompetenciái

A hallássérült tanuló önértékelése esetenként nem reális, a szókincs- és beszédértési nehézségei miatt - önálló tanuláshoz szükséges képességek kialakítása - nagyobb figyelmet igényel. Munkába állásuk, karrierépítésük a kommunikációs akadályozottságuk miatt nehezített, ezért ajánlott megtanítani őket munkájuk értékelésére, tanácsok, információk kérésére. A különböző tanulási technikák megismertetése elengedhetetlen (szótárak, lexikonok, ezek digitális változatainak használata, jelnyelvi videók, jelnyelvi szótárak). Fontos az önálló ismeretszerzés igényének kialakítása (könyvtár, internet), valamint a motiváció fenntartása a képességekhez, előzetes ismeretekhez igazodó tananyag biztosításával, teljesíthető követelmények támasztásával.

A kommunikációs kompetenciák (anyanyelvi és idegen nyelvi)

Anyanyelvi kommunikáció: A hallássérült gyermekek/fiatalok ismeretszerzését nehezítheti a nyelvi kommunikációs szintjük életkorhoz viszonyított elmaradása. Szókincsük, fogalmi gondolkodásuk szegényes lehet, kifejezésmódjuk hangzó magyar nyelven esetleg kevésbé árnyalt, mint halló társaiké. Az ismeretek megértését segíti a változatos szemléltetés, a saját élményen alapuló tevékenységbe ágyazott nyelvi fejlesztés, a digitális technika nyújtotta lehetőségek kihasználása. A társas kapcsolatokban, a társadalmi és kulturális tevékenységek során a különböző kommunikációs helyzetekben társadalmilag elvárható, helyes viselkedési formák értelmezése, megértése, nyelvi kifejezése valósítható meg. Cél, hogy a tanulók a mindennapi helyzetekben előforduló metakommunikációt tanulják meg helyesen értelmezni. Fontos továbbá, hogy egyéni képességeiknek megfelelően tudjanak írásban kommunikálni. Ugyancsak fontos a pozitív attitűd kialakítása, mely segíti a nyilvánosság előtti magabiztos megszólalásra való törekvést. Kiemelt feladat: a beszédértés (jelértés), a szövegértő olvasás, konkrét tapasztalatokon alapuló szókincsfejlesztés, jelkincsfejlesztés, a hangzó nyelv használata (egyéni képességeiknek megfelelően), és az írásbeli kifejezés fejlesztése.

Azon hallássérült (elsősorban siket) tanulók számára, akik esetében a kommunikáció elsődleges formája a magyar jelnyelv, lehetőséget kell nyújtani arra, hogy a legkönnyebben hozzáférhető nyelven (magyar hangzó nyelven és/vagy magyar jelnyelven) juthassanak hozzá az információkhoz, mind a tanórákon, mind az iskolai szervezésű szabadidős programokon. Fontos, hogy a tanulók ismerjék meg a jelnyelvi tolmácsok szerepét a kommunikációs akadálymentesítés területén, ismerjék a szolgáltatás igénybevételének lehetőségeit és formáit.

Idegen nyelvi kommunikáció: Az idegen nyelv elsajátítására való képességet jelentősen befolyásolja a hallássérült tanuló hallásállapota, szókincse, nyelvi kommunikációs szintje, valamint az esetleges társuló tanulási zavarok. Az idegen nyelv tanulásánál a gyermek egyéni képességeihez alkalmazkodva a nyelv megismerése és elsajátítása, illetve a köznapi élethelyzetekkel vagy egy adott szakmával kapcsolatos kifejezések megértése és használata lehet a cél. A nyelv oktatása mindig az egyes tanulók egyéni képességeihez, hallásállapotához, anyanyelvi szintjéhez igazodva történik. Kívánatos a korszerű idegennyelv-tanítási módszerek alkalmazása, a köznapi helyzetekben történő kommunikációfejlesztés. Lehetőség van az idegen nyelv tanulására, illetve az értékelés alóli felmentésre. Az értékelés alól felmentett tanulók számára külön szervezett foglalkozások elsődleges célja a képességfejlesztés, melynek egyik fő feladata az idegen nyelvi készségek fejlesztése, az idegen nyelv elemi szintű tanulás.

A digitális kompetenciák

A hallássérült személyek egyik legfontosabb információszerzési, illetve kommunikációs eszköze a számítógép, az okoseszközök és ezeken keresztül az internet. Használatukat nehezíti szűkebb szókincsük és szövegértési nehézségük. Ebből adódóan kiemelt feladat a keresőoldallal, szótárakkal, helyesírás-ellenőrző programokkal stb. való megismertetésük, ami segíti a lényegkiemelést és az írott szöveg megértését. Fontos megismertetni a tanulókkal a digitális eszközök hasznos, a mindennapokat segítő szolgáltatásait, az internet használatának etikai szabályait (többek között az adatvédelemre, a törvényes megosztás lehetőségeire és

korlátaira vonatkozóan). Fontos, hogy ismerjék az internet veszélyeit, szerezzenek jártasságot azok elhárításában. Mivel nehézségeik lehetnek az ok-okozati összefüggések felismerésében, ezért szükséges az IKT használata során felmerülő valós és virtuális kapcsolatok megkülönböztetésének oktatása. Mivel a hallássérült tanulók erősen motiváltak a digitális eszközök használatában, ezt a motivációt ajánlott kihasználni más tanórákon is. Ajánlott a szabályos tízujjas gépírás elsajátítása (gépírást tanító program segítségével).

A matematikai, gondolkodási kompetenciák

A matematikai gondolkodás fejlesztését a hallássérülés következtében kialakult szűkebb szókincs és az alacsonyabb nyelvi szint jelentősen befolyásol(hat)ja. A gondolkodás kevésbé flexibilis, esetenként gondot okozhat az egyes témakörök, feladattípusok, műveletek közötti váltás. A matematikai fogalmak értelmezését segíthetik a mindennapi élethelyzetek (pl. vásárlás, mérés, bankolás, térbeli tájékozódás, tapasztalatok) tanórai modellezése, valamint verbális megfogalmazása, illetve a matematikai szaknyelvi szókincs fejlesztése. Kiemelt jelentőségű a speciális szemléltetés és a segédeszközök használata. Az auditív csatorna részleges vagy teljes kiesése miatt a matematikai kompetencia kialakulásához több időre, rendszeres gyakorlásra, ismétlésre van szükség. A természettudományos és technikai kompetencia terén a hallássérült gyermek/fiatal a környezetéről elsősorban látás útján szerez információkat. Fontos, hogy az egyes természeti folyamatok megértését szemléltetés, modellezés, tényleges cselekedtetés, kísérletezés útján segítsük (pl. terepasztalok, tanulmányi séta, iskolakert, kirándulás, feliratozott természetfilmek, digitális tananyagok, interaktív tábla használata).

A személyes és társas kapcsolati kompetenciák

A személyes kompetenciák keretében fontos többek között a szorgalom, kitartás, pontosság, önállóság, önfegyelem, stressztűrő képesség, felelősségtudat, a társas kompetenciák keretében pedig a kapcsolatteremtő és -fenntartó készség, udvariasság, kezdeményezőkézség, határozottság, empátia, tolerancia, segítőkészség fejlesztése. Fontos továbbá a társas normák, illemszabályok elsajátíttatása. A tanulókat támogatni kell a társas kapcsolatok kialakításában és fenntartásában, ehhez elengedhetetlen a pozitív, reális énkép és az emberi kapcsolatokban való eligazodás képessége. Fontos lehetőséget biztosítani – amennyiben erre a tanulónak igénye mutatkozik – a halló közösség tagjaival való kapcsolódásra, valamint a sorstársakkal való személyes kapcsolatok kialakítására. A hallássérült gyermeket/fiatalt támogatni kell sérülésének és ebből adódó esetleges hátrányainak elfogadásában, az esetenként kialakuló konfliktusok és stressz kezelésében. Az önismeret, a kapcsolatteremtés, kapcsolattartás képességének fejlesztése elősegíti a harmonikus közösségi beilleszkedést. A megfelelő társas kapcsolatok kialakításának képessége nagy szerepet játszik az udvarias viselkedés tekintetében és a későbbi társadalmi beilleszkedés során. A tanulók individuális beállítódása, gondolkodása miatt fontos a közösségi beilleszkedés szabályaira nevelés. Képességeiknek megfelelően aktívan vállaljanak feladatokat a közösségért, tegyenek másokért. Gondolják át tetteik következményeit, vállaljanak felelősséget azokért. Ismerjék az iskolai szabályokat, jogaikat és kötelezettségeiket, a jogszabályok őket érintő fontosabb elemeit. Elengedhetetlen továbbá a tanulók érdekvédelmi

ismereteinek alkalmazása, az őket megillető támogatási rendszer, valamint jogi lehetőségeik érvényesítésének ismerete.

A kreativitás, a kreatív alkotás, önkifejezés és kulturális tudatosság kompetenciái

A hallássérült tanulók esztétikai nevelése, ízlésük formálása nemcsak személyiségük színesebbé tételét szolgálja, hanem fontos eszköze a társadalmi beilleszkedésüknek, önkifejezésüknek is. A művészeti ágak közül elsősorban a vizuális kultúra, a manuális tevékenységek (festés, agyagozás, szövés, bőrtárgykészítés, fotózás, kézimunka, gyöngyfűzés, ékszerkészítés) lehetnek az önkifejezés eszközei, melyek a későbbi megfelelő pályaválasztást is befolyásolhatják.

Munkavállalói, innovációs és vállalkozói kompetenciák

Minél korábbi életkorban (5. osztálytól) fontos az iskolák életpálya-építést megalapozó, pályorientációs tevékenysége, hogy a hallássérült tanulók és szüleik megismerjék a választható szakmák körét, a továbbtanulási lehetőségeket. Kellő figyelmet kell fordítani a sikerorientáltságra, innovációs készség kialakítására. A tapasztalatszerzés hiánya, a nevelés során gyakran kialakuló, másoktól függő életforma indokoltá teszi a terület hangsúlyozott fejlesztését. A gazdasági és pénzügyi ismeretek, az életkornak megfelelő pénzügyi jártasság a hallássérült tanulók későbbi beilleszkedését szolgálja.

2.3.9 A beszédfigyelmetes tanulók kompetenciafejlesztése

A tanulás kompetenciái

A beszédfejlődési zavarral küzdő tanulók tanulási kompetenciáinak fejlesztése nem tér el jelentősen a tipikus fejlődésű gyermekekétől. A nyelvrejlődési zavart mutató tanulók számára a zavar sokszínű tüneti képe miatt egyénileg szükséges azonosítani a hatékony tanulási utakat. Kisiskoláskorban az utánzásra épülő tanulási kompetenciából indulunk ki, ami a nyelvi zavarok egyes formáinál szintén sérül. A biztos utánzás kialakítása az alsó szakaszban még tart, de vele párhuzamosan egyre nagyobb jelentőségre tesz szert az önálló munka. A tanulót – önmaga erősségeinek és nehézségeinek megismerésén finoman, de folyamatosan dolgozva, sokféle megismerési-tanulási utat megmutatva – segítjük a számára leghatékonyabb tanulási formák felismeréséhez. Végül egy belső motivációval rendelkező, önreflexióra képes önálló tanulási potenciálhoz juttatjuk, mely a mai információalapú társadalomban elengedhetetlen élethosszig való tanulás alapjává válik. A tanulási folyamatok nehezítettsége és „energiaigényessége” miatt kiemelten kell figyelni a tanuló motivációjának fenntartására, az érdeklődésére számot tartó tanulási célok megválasztására. Ezzel tehetünk a legtöbbet azért, hogy ne fejlődési hátrányai, hanem tudatosan megszerzett kompetenciái határozzák meg későbbi életútját.

A kommunikációs kompetenciák (anyanyelvi és idegen nyelvi)

A fejlesztés fő iránya a kommunikációs-nyelvi intervenció. A kommunikációs szándék jelen van, de többnyire a nyelvi (írott nyelvi), néhol a vokális (pl. hangsúly, hanglejtés, tempó, hangszín) vagy a metakommunikáció (pl. gesztus, mimika, térköz) is akadályokba ütközik. A beszéd- és/vagy nyelvi zavart mutató tanulóknál a kommunikáció mindhárom csatornáján a társas kapcsolatok kialakításához és fenntartásához megfelelő kompetenciákat kell kialakítani. Ez élteti a tanuló későbbi társas kapcsolatait. A metakommunikációban erős

tanulók kompetensebbnek élik meg magukat a kommunikációban akkor is, hogyha a vokális és/vagy a verbális csatornán egyébként akadályokba ütköznek. A beszédfejlődési zavarok körében gyakori a vokális csatorna akadályozottsága (pl. hangképzési, rezonancia-, beszédfolyamatossági és beszédmotoros zavarok). Fontos, hogy a tanuló megtanulja szabályozni hanglejtését, beszédtempóját, hangerejét stb. Ezek által kifejezőbbé válik beszéde, nagyobb figyelemfelkeltő ereje lesz. A nyelvfejlődési zavarokkal élő tanulók a verbális csatornán kényszerülnek folytonos akadályátlépésre. A verbális kommunikáció fejlesztése számukra életen át tartó program. A kommunikációs partner megértése, a szókincs és a grammatika, valamint a jelentéshez való hozzáférés szempontjából éppen úgy fejlesztésre szorul, mint a kifejező beszéd. Utóbbi a bennük élő képzetek, gondolatok „átvivő anyaga”. A szaktárgyak tanulásában gyakran nehezíti a tanulók helyzetét a rugalmatlan nyelvhasználat, ami nem alkalmazkodik az adott szituációhoz, tartalomhoz. Az egyes szaktárgyak speciális kifejezései és fordulatai nem épülnek be automatikusan a beszédbe, ezeket külön-külön szükséges gyakorolni.

A digitális kompetenciák

A „Z generáció” és az azt követő generációk már „digitális bennszülöttként” élik meg gyermekkorukat. A digitális kompetenciák fejlesztésének a beszédfoggyatékos populáció szempontjából két kiemelt területe van. Az egyik, az egyre korábban rutinszerűvé váló eszközhasználat a kommunikációs akadálymentesítést jelentősen megkönnyíti. A különféle szövegszerkesztők, felolvasó programok, hangzóbeszédet felismerő applikációk, fordítóprogramok, szinonima- és idegen nyelvi digitális szótárak, képszerkesztő alkalmazások széles tárháza áll rendelkezésre.

A célcsoport alapproblémáját jelenti a verbális információk szűrése, válogatása, feldolgozása, megértése vagy éppen létrehozása. Különös gondot kell fordítani arra, hogy az információözből a tanuló képes legyen a szükséges információk kiszűrésére, rendszerezésére, más információkkal való összevetésére, és az érvényes, valamint az álinformációk elkülönítésére. Fokozottan kell ügyelni – és később megtanítani –, hogy a tanuló csak olyan és annyi információt gyűjtsön, amit nyelvi készségei, érzelmi és értelmi fejlődése aktuális szintjén képes feldolgozni, megérteni és alkalmazni.

A matematikai, gondolkodási kompetenciák

A társuló zavarokkal nem küzdő, nyelvfejlődési zavart mutató tanulók erőssége lehet a praktikus gondolkodás, a képi gondolkodás, a természettudományos jelenségeket és folyamatokat átlátó gondolkodás, a matematikai gondolkodás vagy az intuitív gondolkodás. Ezek fejlesztése a tehetséggondozás része is lehet. Ehhez célszerű az induktív út, ahol nem túl összetett nyelvi műveletek végzésével jutunk a következtetéshez, hipotézishez, amit aztán újra kiteszünk a gyakorlat próbájának. Az érintett tanulók a szövegértési folyamatok közben megnyilvánuló gondolkodási műveletek közül is az ábrákhoz, képekhez kapcsolódó feldolgozási folyamatokban és az egyszerű információk kikeresésében a legeredményesebbek. Az írott vagy beszélt nyelv feldolgozásakor nehezen találják meg a különböző mondatok között rejlő összefüggéseket. A metaforikus gondolkodás sem az erősségük. Nyelvi kifejezőkészségük

fejlesztésére azért is szükség van, hogy a belső képekből származó önálló gondolataikat minél teljesebb formában közölhessék.

A személyes és társas kapcsolati kompetenciák

A személyes kompetenciák fejlesztése a tanuló önmagáról alkotott részletgazdag, reális belső kép kialakításával és az önmaga észlelési és mozgásos funkcióinak felfedezésével kezdődik. A testtudat és a téri tájékozódás szempontjából gyakran érési késést mutató beszéd-/nyelvi zavarral küzdő tanuló számára még kisiskoláskorban is ez a legfontosabb feladat. Lényeges, hogy a gyermeki személyiség mozgásában szabadnak, ezzel végtelen lehetőséggel bírónak és alkotóképesnek élje meg önmagát. Minél több a mozgásos játék és alkotás, annál pontosabb lesz a mozgás, cselekvés kontrollja is. A gyermek az alkotó folyamatokban megtapasztalja a fantázia kibontakozását, később pedig ennek segítségével éli meg saját lelki-érzelmi működéseit. A kamaszkorban szintén a belső képekhez kapcsolódva figyel fel önmaga gondolkodására. Ahogyan a kisiskolás uralni igyekszik mozdulatait (pontos koordináció, finommotoros működések), a kamasz úgy tanulja kordában tartani érzelmeit, indulatait, a fiatal felnőtt pedig már fegyelmezni képes saját gondolkodását, ítéletalkotását. Csak a testi-lelki-szellemi szempontból koherens személyiség képes reális önreflexióra, és megküzdési stratégiái által ő tud erényt kovácsolni nehézségeiből, túllépni az újra és újra elé álló nyelvi akadályokon. A saját testtel való kapcsolat különösen érzékeny olyan esetekben, amikor valamilyen látható anatómiai elváltozással él a gyermek (lásd fentebb, pl. ajak- és/vagy szájpadhasadék, orrhangzóság mutató gyermekek).

Ezeket a kompetenciákat tanulóinknál nem verbális tanítási módszerekkel, magyarázatokkal, inkább mintaadás útján lehet hatékonyan fejleszteni. Amennyiben a családi, az iskolai vagy osztályközösségben megtapasztalják a nyitottságot, a befogadást, a kölcsönös figyelmet és toleranciát, a bizalommal teli, nyílt kommunikációs légkört, ez a minta meghatározó lesz későbbi életükben is, érdeklődők és érzékenyek maradnak a társadalmi jelenségek iránt, mivel ez a hozzáállás akaratlanul is szokássá válik, majd a szokás a felnőttkor felé haladva egyre tudatosabb felismeréssé alakul.

A kreativitás, a kreatív alkotás, önkifejezés és kulturális tudatosság kompetenciái

Az alkotás a fent említett személyiségfejlesztő hatás mellett akadálymentes kifejezési csatornát jelent a beszéd- és nyelvfejlődési zavarral élő tanuló számára. Ebben a kifejezési módban kompetensnek éli meg önmagát (akár különös tehetséget is mutathat). A csoportos vagy egyéni formában végzett művészeti tevékenységek, komplex művészeti terápia vagy zenei improvizáció a dadogás, a hangképzési zavar kezelésének hatékony módja lehet. A másodlagos pszichés vagy magatartási zavarok oldásában is jelentős szerepet játszik a művészi alkotó folyamat vagy a művészeti alkotások szemlélése. Az ének-zene tanulás a gyakran érintett auditív feldolgozóképeség fejlődéséhez járul hozzá. A művészeti alkotás során jelentkező „flow élmény” segít a kialakult belső feszültségek oldásában, az érzelmi terhelés elengedésében.

Munkavállalói, innovációs és vállalkozói kompetenciák

A társadalmi integrációban több kompetencia is fontos szerepet játszik, pl. az alapkompentenciák, a személyes és társas, a kommunikációs, a kreatív alkotás, önkifejezés és

a tanulási kompetenciák. Ezek fejlődése a munkavállalói kompetencia több területét is megszólítja. A társadalmilag hosszú távon hasznos munkavállaló: kreatív, adaptív, képes az élethosszig tartó tanulásra, gördülékenyen kommunikál, képes használni a digitális rendszereket. Jó problémafelismerő és -megoldó képességgel rendelkezik. Amennyiben a beszéd- és nyelvi zavarral élő tanuló kompetenciáit kiegyenlítően fejlesztjük, növekszik a sikeres társadalmi integráció esélye.

2.4 A személyiségfejlesztéssel kapcsolatos pedagógiai feladatok

"A személyiség az egyén azon viszonylag tartós sajátosságainak együttese, amelyek őt mindenki mástól megkülönböztetik, meghatározva a viselkedését és gondolkodását."

Az iskolának, mint másodlagos szocializációs szintérnek a címben megjelölt területeken nagyon széles sávban van tennivalója. Tanulóink személyisége különböző területeken sérült. Ez maga után vonja a személyiségfejlődési zavarokat is. Jellemzőek a magatartási problémák, az erkölcsi értékítélet fejletlensége, a kommunikációs és beilleszkedési zavarok, ezért szocializációjuk nehezített.

A mi iskolatípusunkban alapvető feladata a pedagógusoknak:

- A családi nevelés hiányosságait pótlandó reszocializációs, korrekciós funkció.
- Autonóm életvitelre való felkészítés.
- Humanisztikus értékek preferálására való képesség kialakítása a tárgyi értékekkel szemben, erkölcsi ismeretek nyújtása.
- Énazonosság-tudat kialakítása és erősítése.
- A személyiség sokoldalú, harmonikus fejlesztése, testi és lelki egészség megőrzésére történő felkészítés.
- Társas kompetencia kialakítása.
- Bűnmegelőzés, drog prevenció.

Ezen funkciók magukba foglalják mind a személyiség-, közösségfejlesztés, mind pedig a beilleszkedési, magatartási nehézségek prevenciójára való törekvést. Fontosnak tartjuk a személyhez szóló magatartásformáló életminta átadását, életgyakorlat alakítását.

A személyiségfejlődés egész életünkön át tartó, gyorsabban vagy lassabban haladó folyamat, melyet nagyban befolyásolnak a velünk született adottságok, a családi hatás, az értékek, a minták, a szociokulturális közösség.

A pedagógus és gyermek között igaz emberi kapcsolat kialakítása a cél. Sikere abban rejlik, hogy a belső folyamatokhoz szükséges külső környezetet, feltételeket megteremtse, hogy gondoskodik a fejlődéshez szükséges azon külső hatásokról, ingerekről, alapanyagokról, érzelmekről, melyekből táplálkozva kibomlik a személyiségben rejlő jó és önfejlődésre képes tartalom.

Ezért elengedhetetlenek tartjuk:

- A szociális ismereteket és az általános szociális értékrend megjelenítését a mindennapokban.
- Társadalmi normák közvetítését, az emberi együttélés alapvető normáinak megismertetését, gyakoroltatását, tiszteletadást a pedagógusok, iskola dolgozók, társak felé.
- Emberi jogok, kötelességek, valamint azok gyakorlásának, a kötelességek teljesítésének lehetőségeivel történő megismerkedést, azok gyakorlását.
- Az iskola értékeinek követését, ennek igényének kialakítását.
- Közösségi megbecsülés, tisztelet, felelősségérzet alakítását.
- Reális önismeretre törekvést.
- Képességei maximumának kihasználását, hiányok pótlását.
- A testi, lelki egészség tudatos őrzésének igényét tanulóink számára.

Cél és feladat:

Ismerkedjenek meg:

- A serdülés életkori sajátosságainak összes pozitívumaival és negatívumaival.
- Az emberi képességek rendszerével, a kialakulás folyamatával.
- Saját személyiségükkel, egyéni adottságaikkal.
- Élvezeti cikkek egészségügyi és személyiségromboló hatásával.
- Különböző kommunikációs stratégiákkal.
- Problémamegoldó készségek variációival.
- A konfliktusmegoldások fajtáival.
- Lelki szükségleteikkel és azok kielégítési módjaival.
- A pozitív változások, eredmények hatásával – elismerés, kiemelés.
- Az emberi kapcsolatok, értékek világának hasznosságával, a fegyelmezettség szerepével.

A személyiségfejlesztés a következő területekre terjed ki:

- Kreativitásfejlesztés
- Nonverbális készségek fejlesztése, empátia
- Önkép, önismeret fejlesztése, én-azonosság tudat alakítása
- Társismereti és kapcsolatfejlesztés

A személyiségfejlesztés az első osztállyal kezdődően a szakiskola befejezéséig folyamatosan jelen kell, hogy legyen a pedagógiai munkában a tanuló sérültségi fokától függetlenül. Ahhoz, hogy a tantárgyi céloknak megfelelő nevelést - oktatást tudjuk biztosítani, minden gyermekből a lehetőségeinek, adottságainak megfelelően a maximumot kell kihozni.

Ennek érdekében a pedagógus alkalmazza a személyiségközpontú pedagógiát, mely szerint:

- Megismeri és elemezi a tanulókat, személyiségüket, problémáikat, segít a nehézségek tisztázásában.
- Érezteti, hogy tanulói (személyiségük) értékesek a közösség számára.
- Igényt ébreszt, nevelési helyzetet teremt, motivál, helyzetbe hoz.
- Módszerekkel, segédletekkel, eszközökkel segít az eredményes tanulás, személyiségfejlődés alakításában, a hibák elemzésében, javításában.
- Közvetlen személyiségével oldja a kudarctól való félelmet, segít a konfliktuskezelésben, a kapcsolatok alakításában, biztat, tanít.
- Együttműködik a nevelésben részt vevő partnerekkel.

2.4.1 A látás fogyatékos tanulók személyiségének jellemzői, nevelési-oktatási sajátosságaik
A látássérülés egyéni megélése sok különböző tényezőtől függ. Ide tartozik többek között a megelőzés és a beavatkozó kezelések hozzáférhetősége, a látási rehabilitáció (ideértve a szemüvegeket, fehér botokat is) elérhetősége, és a megélt akadályozottság a közlekedés, tájékozódás, mindennapi élet, ügyintézés, információkhoz való hozzáférés terén.” (www.who.int).

A vak, valamint a látásukat praktikusán kismértékben használó aliglátó tanulókat elsősorban a tapintó-halló életmód, a látásukat praktikusán jól használó aliglátó tanulókat és a gyengénlátó tanulókat a látó-halló (tapintó) életmód jellemzi.

A pedagógiai fejlesztés szempontjából elsődlegesen a látásélesség és a látási funkciók ismerete.

Fontos a pedagógusnak tájékozottnak lenni:

- a látássérülés kórokáról, kialakulásának időpontjáról;
- a szemészeti állapot prognózisjavuló vagy romló tendenciájáról;

- a pedagógiai látásvizsgálat eredményéről;
- a gyermek intellektuális képességeiről;
- a látássérülés személyiségre gyakorolt hatásairól.

A látássérüléshez gyakran társulhat egyéb fogyatékoság is (mozgás-, hallás- és intellektuális képességzavar, autizmus spektrumzavar stb., illetve mindezek halmozott megjelenése). A nevelés-oktatás szervezeti keretének megválasztását, az alkalmazott speciális módszer- és eszközrendszert minden esetben a tanulók állapotából fakadó egyéni szükségletek határozzák meg.

Az érésben és fejlődésben késést mutató gyermekek számára az óvoda–iskola átmenet megkönnyítésének lehetséges útja például az egyéni előrehaladású nevelés és oktatás vagy az egyes évfolyamok követelményeinek teljesítéséhez egy tanítási évnél hosszabb idő megjelölésének lehetősége.

Az alkalmazandó irányelvek elkülönülnek a vak, a gyengénlátó és a halmozottan sérült látássérült gyermekek esetében.

2.4.2 Az egyéb pszichés fejlődési zavarral küzdő tanulók személyiségének jellemzői, nevelési-oktatási sajátosságai

Az egyéb pszichés fejlődési zavarral küzdő tanulók gyakran élnek át kudarchelyzetet, sikertelenséget, elutasítást, amelynek következtében az iskolai teljesítményelvárások iránti közömbösség vagy ellenállás, önértékelési zavarok, különböző jellegű és mértékű társas interakciós és alkalmazkodási problémák alakulhatnak ki. Ezek a sajátosságok az életkor előrehaladtával a társadalmi beilleszkedés szempontjából fokozott veszélyeztetettséget idézhetnek elő.

Az idegrendszer csökkent terhelhetőségének jelei abban is megmutatkoznak, hogy a tanulók általában fáradékonyabbak, a változásokra érzékenyebbek, nehezebben tűrnek zajokat, szenzorosan könnyen túlterhelődnek, nehezen viselik el a várakozás, kivárás okozta feszültséget. Továbbá aktivációs szintjük erősebben ingadozik, nyugtalanabbak, gyakrabban van szükségük pihenésre, szünetre, esetleg egyedüllétre, támasznyújtásra, fokozottabban igénylik a tevékenységet meghatározó állandó kereteket, érthető és követhető szabályokat, valamint a pozitív visszajelzést, a sikeres teljesítmények megerősítését, a dicséretet.

2.4.3 A középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók személyiségének jellemzői, nevelési-oktatási sajátosságai

Általánosan meglátszóbbodott fejlődési tempó, a tanulási folyamatok időbeli elnyújtottsága jellemző, egyes esetekben eltérő mértékben és ritmusban váltakozó stagnálásokkal, megtorpanásokkal és megugrásokkal.

- Gyakori az egyenetlen, töredezett képességprofil, azaz az egyes képességek megléte, szintje között nagy különbségek lehetnek, rendkívül sokféle rajzolata alakul ki az egyes képességek, részképességek meglétének, illetve hiányának.
- Gyakori ismétlések, különféle érzékszervek, modalitások bevonásával történő sokszínű tapasztalatszerzés és gyakorlás szükségessége.
- Hiányzó vagy korlátozott belátás jellemzi - nagyobb korban is - az érintett saját tudása, illetve az elsajátítandó tudás jelentősége, hasznosulása vonatkozásában.
- A belső motiváltság és/vagy explorációs drive (felfedezési késztetés, kíváncsiság) gyakran alacsonyabb szintű és/vagy más töltetű, leginkább érzelmi alapú. Oka, lehet a hiányos szituációértelmezés.

- Kommunikációs szituációk feldolgozásának nehézségei: a beszédészlelés, beszédértés, a kifejezőkészség, a szókincs területén mutatkozó elmaradások, valamint a közvetett utalások, nonverbális, kiegészítő jelzések pontatlan vagy hiányzó értelmezése.
- A tudás rugalmas alkalmazása, az általánosítás, a transzfer (más helyzetekre való átvitel és sikeres alkalmazás) nehézségei.

Jellemző erősségek, amelyekre rendszerint támaszkodhatunk (személyenként más-más hangsúlyokkal):

- Jó utánzási készség.
- Tanult rutinok, szabályok szituációhoz kötött felidézése, alkalmazása.
- A vizuális megsegítés hatékony alkalmazása (egyéni képességszinthez illeszkedő hívótárgy, hívókép, piktogram, gesztus stb.).
- Érzelmi kötődés.
- Monotóniatűrés.

A közép súlyos értelmi fogyatékos tanulók igen eltérő egyéni adottságokkal bírnak, fejlesztésük során egyénenként is eltérő nevelési, oktatási igények és szükségletek jelentkeznek. A tanulási képességet az értelmileg akadályozott tanulók esetében elsősorban a kognitív képességek eltérései határozzák meg. Jellemző az idegrendszer (elsősorban a központi, de gyakran a környéki is) struktúrájának átfogó érintettsége.

Az érzékelés gyakran differenciálatlanabb, így a releváns ingerek, észleletek feldolgozási folyamata – detektálása (felfedezése-tudatosítása), szelektálása (az adott helyzetben lényegesek szűrése, kiemelése) – is nehezített.

Gyakran tapasztaljuk az önkéntelen figyelem ingadozását, csapongását különféle ingerforrások között, vagy merev megtapadását egy-egy dolognál. A figyelem szándékos fókuszálása, irányítása nagy erőfeszítést kíván, így hamarabb alakul ki fáradtság. Ennek megnyilvánulási formái lehetnek rendhagyók, pl. ingerlékenység, kapkodó munkavégzés, indokolatlanul gyakori mosdóba vagy egyéb helyre kéredzkedés, egyéb elkerülő magatartás (állandó orrfújás, ceruzahegyezés vagy bármi, az egyénre jellemzően).

Az emlékezeti funkciókra jellemző, hogy a munkamemória egyszerre kevesebb, sok esetben csupán egy-egy új elemet tud befogadni. A hosszú távú tárba nehezebben rögzülnek új elemek. A felejtés kevésbé jellemző, de a felidézéshez gyakran szükségesek a megfelelő kulcsingerek. A felidézést jelentősen támogatja, ha az adott dologhoz, ismerethez a tanulónak pozitív érzelmi kötődése van.

A gondolkodásban a megszokott sztereotípiák fontos támpontokat adnak, ugyanakkor ezek okozzák más kontextusban a rigiditást (gondolkodásbeli merevséget, rugalmatlanságot) is. Általában az egy szempont szerinti ítéletalkotás, az egyenes következményes következtetések, a ha-akkor összefüggések felismerése jól alkalmazható. Az új ismeret korábbiakhoz való kötése, változó kontextusban való értelmezése, rugalmas alkalmazása, azaz az ismeretek generalizálása nehezített. Az imént vázolt kognitív sajátosságokból adódnak a legfontosabb pedagógiai feladatok, módszerek is.

Differenciálás, egyéni tanulási utak

Az általános alapelvek egységes érvényesítése mellett a sikeres tanulás-tanítás folyamatához elengedhetetlen a személyre szabott, individualizált tervezés. A tanulási képességet, aktivitást, hatékonyságot leginkább jellemzően az alábbi tulajdonságok befolyásolhatják. Ezek figyelembevételével tervezhető a differenciálás, az egyéni tanulószervezés.

- Az érzékszervi ingerfeldolgozás, a megfelelő szelekció nehezítettsége.
- Figyelem szándékos fókuszálásának, irányításának és fenntartásának nehézsége.

- Vizuomotoros koordinációs nehézségek (a látott információ feldolgozása, megfelelő mozgásos válaszreakció adása, pl. menet közben kikerülöm vagy átlépek a tócsát anélkül, hogy a mozgásom megakadna vagy az egyensúlyom elveszíteném), egyéb (inger-reakció) koordinációs nehézségek (gyors, zökkenőmentes reakció hallott, látott, érzékelt – pl. fájdalom, hő, nyomás – dolgokra, eseményekre).
- Térészlelési és orientációs zavarok saját magához viszonyítva és a tágabb térben.
- Időbeli tájékozódás nehézségei.
- Analízis, szintézis, szerialitás műveletek bizonytalansága.
- Kauzális logikai kapcsolatok felismerésének nehézsége.
- Lényeges-lényegtelen információk szelektálása különféle elvonatkoztatási szinteken.
- Az új ismeret bevéésének és a korábbi ismeretekhez való megfelelő asszociációs kapcsolódás kialakításának nehezítettsége.
- A tanultak általánosításának, változó körülmények közötti felidézésének, alkalmazásának nehezítettsége.
- Fáradás.
- Passzivitásra való hajlam, kudarckerülő magatartás.
- Félelmek, túlzott visszahúzódás és impulzivitás.
- Naivitás, kritikai érzék hiányossága.
- Kommunikációs készségek eltérései.

Az eltérő kognitív képességek miatt a tudástartalmak befogadása mennyiségi és minőségi téren is eltérő lehet. Ennek megfelelően a fentiek felmérése és a hozzájuk való alkalmazkodás mellett a következő tényezők figyelembevételével biztosíthatja a megfelelő differenciálást:

- a személyre szabott tartalom,
- ennek mennyisége,
- a szemléltetés, tapasztalatszerzés mikéntje,
- a felidézést leghatékonyabban támogató vizuális rögzítés,
- a tanulási tempó,
- az ismétlések mennyisége és gyakorisága,
- a feladatvégzés önállósági szintjének meghatározása.

A differenciálás egy további szempontja a feladatvégzéshez nyújtandó segítség mértéke és fajtája.

Optimális fejlesztést csak az egész életre szóló védő-irányító, de az önálló személyiséget is kibontakoztató nevelés biztosíthat, amely arra törekszik, hogy a tanulók képességeik maximumát ériék el.

A nevelésnek támaszkodnia kell a tanulók meglévő képességeire, pozitív tulajdonságaira és érzelmi kötődéseik gazdagságára. Ezek folyamatos fejlesztése, aktivizálása valamennyi nevelési helyzetben az alábbiak figyelembevételével történik:

- Az ismeretszerzés, -feldolgozás és -alkalmazás során vezetésre, segítségre, irányításra van szükség.
- A tanulók fogékonyabbak a közvetlenül észlelt tapasztalati és tevékenységekhez kötött közlések/ismeretek befogadására, ezért a fejlesztés eredményesebb szemléletes képi rávezetéssel, cselekvésbe ágyazott ismeretszerzéssel.
- Az ismeretszerzés tervezésénél számolni kell a tanulók rövid idejű odafordulásával és tevékenységi kedvével, a figyelemkoncentráció zavarával, a verbális tanulás nehezítettségével, az alacsony motiváltsággal.

- A tanulási tempó, a bevésés jelentős változása, a tanulási helyzetekhez való kötődés, a bizonytalan megőrzés, a pontatlan felidézés igényli a fejlesztés idejének növelését, a fokozott mennyiségű és eltérő helyzetekben végzett gyakorlást.
- A fejlesztés, nevelés során folyamatosan szem előtt kell tartani a szociális képességek területén jelentkező akadályozottságok (pl. a normakövetés képességének zavara, a kooperatív készségek és az önfegyelem, saját vágyak késleltetésének hiánya, a kommunikációs zavarok, a naivitás) korrekcióját.
- A fejlesztést nehezítő külső tényezők (hospitalizáció, nem elfogadó szülői magatartás, a diszharmonikus személyiségfejlődés következményeként fellépő magatartászavar stb.) esetén különös hangsúlyt kell helyezni az egyéni megsegítésre.
- Az értelmi fogyatékosághoz társuló egyéb fogyatékoságok, betegségek (pl. érzékszervek működési zavarai, mozgászavar, epilepszia, autisztikus magatartás) befolyásolják az egész személyiség fejlődését.
- A felnőttkori élet – egyénileg különböző – behatárolt lehetőségei.

A nagymértékű egyéni különbségek miatt a tanulócsoportok összetétele rendkívül heterogén lehet. Ez a tanulók képességeihez igazodó egyéni fejlesztési programok, pedagógiai többlétszolgáltatások (habilitációs, rehabilitációs foglalkozások, gyógytorna, gyógytestnevelés, logopédia, különféle terápiák) biztosítását teszi szükségessé. A pedagógiai folyamat során tág teret kap a hátrányok leküzdése, az erősségek kibontakoztatása, az egyéni bánásmód.

2.4.4 A mozgáskorlátozott tanulók személyiségének jellemzői, nevelési-oktatási sajátosságaik

Mozgáskorlátozott tanulóknál átalakulhat a külvilágról való információfelvétel módja és lehetősége. A mozgásos tapasztalatszerzés akadályozott voltából eredően az ismeretszerzés minőségileg és mennyiségileg is eltérhet a tipikusan fejlődő társaik tapasztalataitól. Mindez megzavarhatja a mozgáskorlátozott tanulónak a környezetre való ráhatását, illetve nehezítheti a külvilágban lévő ok-okozati összefüggések megértését. Megváltozhatnak a környezethez való alkalmazkodás és aktív ráhatás lehetőségei és formái. Nehezített lehet a környezet állandóan változó feltételeihez való alkalmazkodás. A beszűkült mozgásképesség megakadályozhatja a differenciált észlelési teljesítményt. A különböző érzékleti modalitások integrációjában kevesebb tapasztalatszerzésre van lehetősége, ezáltal átfogóan érintett lehet a percepció teljes spektruma. A korai agykárosodás utáni mozgásrendellenességek esetén számolhatunk a propriocepció (belső érzékelés) zavarával, melynek következtében akadályozott a saját testen való tájékozódás, később a tér észlelése, a téri tájékozódás. A testrészek és a testhelyzet hibátlan észlelése és fogalmi ismerete nélkül akadályoztatott a cselekvéstervezés és -irányítás. Hiánya másodlagos percepció problémákhoz vezethet. Az akadályozott helyváltoztatás és korlátozott kézhasználat miatt a taktilis érzékelés zavart lehet, emiatt a mozgáskorlátozott kisgyermek jóval kevesebb tapasztalatot szerezhet. Nehezítetté válhat minden olyan tevékenység, amihez a tárgyak tulajdonságait vesszük alapul (összehasonlítás, válogatás, relációk, sorba rendezés, mérés stb.).

A vizuális és akusztikus észlelés zavarai cerebrális parézissel diagnosztizált tanulók esetében a fejkontroll hiánya, kóros együttmozgások (szinergizmusok), kóros reflextevékenység, vagy szemtekerezgés (nystagmus), kancsalság (strabismus) miatt konkrét látási és hallási fogyatékoság nélkül is befolyásolhatják a fixálást, az alakállandóságot, az alak-háttér észlelést, a differenciálást, a szerialitást. Mindezek pedig nehezítik a vizuomotoros és az akusztiko-motoros teljesítményt, súlyos esetekben beszédészlelési, beszédmegértési

problémákat eredményezhetnek, illetve jelentős mértékben befolyásolják az írás és az olvasás folyamatát.

A mnesztikus funkciók terén problémát jelenthet:

- a tartós figyelem kialakításának, fenntartásának nehézsége,
- a különböző jelrendszerek (kódok) használata,
- az emlékezeti teljesítmény csökkenése.

A felső végtag tartási és mozgási funkcióinak, illetve a kézfunkció érintettsége esetén számolhatunk a manipuláció és a grafomotoros készség éretlenségével. Akadályozott lehet a manipuláció, a tárgy- és eszközhasználat; a tárgyakért való nyúlás, azok megfogása, majd elengedése. Illetve módosulhat a ceruzafogás, a megfelelő írásnyomaték létrehozása, illetve a rajzolás és az írás során nehezített lehet a pontos alakformálás, méretezés.

A mozgáskorlátozottsághoz kapcsolódó beszédzavarokat két csoportra lehet osztani:

- a beszédmegértési zavarokra, melyek háttérében elsősorban percepció, szenzoros zavarok, valamint a tárolás zavarai állnak, illetve
- a beszédmotorium zavarára, melynek háttérében a beszédszervek különböző eredetű sérülései vagy fejlődési rendellenességei, illetve a központi idegrendszer sérülése áll.

A mozgáskorlátozottság tényéből fakadóan számos egészségügyi, szociális és emocionális nehézséggel is találkozhatunk a tanulóknál. Jellemző lehet a fizikai és a szellemi teljesítőképeség fáradékonysága, a diszkomfortérzés megélése, a motiváció ingadozása, esetleg viselkedészavarok, önértékelési zavarok jelenhetnek meg. Eltérő lehet a tanulók egészségi állapota, előfordulnak belgyógyászati problémák, szükséges lehet a napi gyógyszerelés, valamint egyes diagnózisok esetében a légzés nehezítettségével is számolni kell, illetve megváltozhat az egészségügyi és mozgásállapot a műtétet követően is.

2.4.5 Az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulók személyiségének jellemzői, nevelési- oktatási sajátosságai

Az autizmus spektrumzavarok gyakran társulnak egyéb problémákkal, amelyek az ellátási szükségletet, taníthatóságot és a gyermek jövőjére vonatkozó előjelzéseket jelentősen befolyásolják.

Gyakori társuló állapotok:

- intellektuális képességzavar (értelmi fogyatékos) mint a leggyakoribb társuló fejlődési zavar;
- beszéd-, érzékszervi, mozgás- vagy egyéb fogyatékos;
- ADHD (figyelemhiányos/hiperaktivitás zavar);
- epilepszia;
- alvási és étkezési nehézségek, zavarok;
- egyes pszichiátriai zavarok (pl. szorongás, depresszió);
- viselkedésproblémák (pl. agresszió, önbántalmazás, súlyos passzivitás).

A fejlesztésnél szem előtt kell tartani, hogy a tanítás lehetséges módszertanát illetően a tanuló autizmusa az elsődlegesen meghatározó tényező. Általában a szükségletek egyéni kombinációjához kell hangolni a járulékos zavar speciális szempontjait és az autizmus-specifikus pedagógiai módszereket.

Az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulók pedagógiai szempontú jellemzése

Az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulók – a tanítás, illetve a tanítási módszerek és tervezés módosítása szempontjából – kiemelkedő jelentőségű tulajdonságai:

- A másik személy szándékának, érzéseinek, gondolatainak, szempontjainak (pl. az információátadás szándékának) meg nem értése, az önmagára vonatkoztatás hiánya.

- A szociális megerősítés jutalomértékének hiánya, vagy az ezzel kapcsolatos öröm későbbi, csak direkt tanítás útján való kialakulása, illetve a belső motiváltság gyengesége vagy hiánya. Sokszor nagyon kevés vagy szokatlan dolog okoz számukra örömet.
- A beszéd korlátozott megértése, még az életkornak megfelelő beszédprodukciónak mellett is, amit nehezítenek a beszéd érzelmi, társas aspektusaival kapcsolatos megértési nehézségek, mint pl. a hanghordozás.
- A beszéd vagy más kommunikációs eszköz spontán, funkcionális, rugalmas alkalmazásának eltérései, elmaradása.
- Egyenetlen képességprofil, pl. a szigetszerű ismeretek, képességek (pl. kiváló mechanikus emlékezet, matematikai vagy zenei képesség), jelentős elmaradás az önellátásban, szakadékszerű különbség a mechanikus és a személyes memória között.
- Hiányzó vagy korlátozott belátás, pl. a gyermek saját tudásával, az ismeret forrásával, módjával, a szubjektív jelentőséggel kapcsolatban.
- A változásokkal, újdonsággal kapcsolatos ellenállás, szorongás.
- A társas környezetben, felnőttekhez és gyermekekhez való szokatlan kapcsolódás, mely megnyilvánulhat a teljes visszahúzódtástól, passzivitástól az erőteljes, túlzó ragaszkodásig, aktív, de bizarr kezdeményezésekig, vagy megnyilvánulhat az egysíkú, formális kapcsolatteremtésben.

Típusos erősségek, amelyekre építeni lehet a tanulás támogatása során

- Az egyénre szabott vizuális információ általában jól értelmezhető.
- Tanult rutinkhoz, szabályokhoz való alkalmazkodás.
- Jó mechanikus memória.
- Megfelelő környezetben, a gyermek érdeklődésének megfelelő témákban kiemelkedő koncentráció, kitartás, precizitás.
- Egyes, nem szociális tartalmú tantárgyi területeken – pl. szó szerinti tanulás, nem szöveges számtan, földrajz, zene – jó vagy akár kiemelkedő teljesítmény.

Típusos nehézségek és kognitív problémák, amelyekkel számolni kell a tanulás támogatása során

- Túlérzékenységre és/vagy fokozott ingerkeresésre utaló viselkedések (hallás, látás, szaglás, tapintás, ízlelés terén, vagy bármely érzékszervi modalitásban).
- A figyelem felkeltésével, irányíthatóságával, fenntarthatóságával és váltásával kapcsolatos gyakori nehézségek.
- Az utánzási képesség hiányosságai.
- Ingerfeldolgozási, vizuomotoros koordinációs problémák.
- Tér-idő értelmezés gyengesége, esetleg hiánya.
- Analízis (sorrendiség)-szintézis műveleteinek problémája.
- Ok-okozati összefüggések felismerésének problémája.
- A lényegkiemelés, problémamegoldó gondolkodás deficitje.
- Az általánosítás, a tanultak új helyzetben való alkalmazásának sérülése.
- Felidézési problémák (pl. speciális szociális tartalmaknál és személyes élményeknél).
- Ismert tananyagban váratlan nehézség felmerülése szociális elem bevezetésével vagy új körülmények közötti alkalmazás során.
- A feladat céljának nem értése, a reális jövőre irányultság hiánya.
- A szimbolikus gondolkodás (pl. játék) fogyatékosága.
- Humor, irónia, metafora, képes beszéd félreértése, nem értése.

- A valóság téves értelmezése, felfogása.
- Realitás és fantázia összetévesztése.
- A szóbeli kérések, közlések félreértése, különösen a többértelmű, elvont kifejezések, többrészes utasítások esetén.
- Szó szerinti értelmezés.
- Képességek, ismeretek önálló, változatos alkalmazásának nehézsége.
- Gyermekközösségekben áldozattá, illetve bűnbakká válás, egyes esetekben szociálisan a helyzetnek nem megfelelő viszonyulás a kortársakhoz.
- Szabadidőben passzivitás, kudarcokból eredő viselkedésproblémák megjelenése.
- Félelmek, fóbiák, szorongás.

2.4.6 A súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók személyiségének jellemzői, nevelési- oktatási sajátosságai

Kötődés a tárgyakhoz és a jelenhez

A tanuló figyelmét és érdeklődését elsősorban azok a tárgyak és jelenségek kötik le, amelyek térben és időben közel vannak hozzá, tartalmilag pedig „testközeliek”, azaz leginkább közvetlenül az ő személyére vonatkoznak. Elsődleges feladat a világ tárgyainak, jelenségeinek és személyeinek „elérhető” közelségbe helyezése, a különböző tevékenységeknek a fogyatékos tanuló számára értelmessé, jelentőségteljessé tétele a tevékenység végrehajtásához elengedhetetlen motivációs szint megteremtése érdekében.

Cselekvéses tanulás és komplex (totális) kommunikációs beágyazottság

Minden élethelyzetben és minden tevékenység során biztosítani kell az aktív nagymozgásos vagy finommotoros részvétel lehetőségét, hogy megvalósulhasson a szemléletes-cselekvéses tanulás „megfigyelés-próba-szerencse-utánzás” útján. A tanulási szituációt és tartalmakat több oldalról megerősítő, szemléltető – nem verbális, metakommunikációs és verbális – jelzésekkel kell kiegészíteni. A tevékenységek rögzítése és emlékezetbe idézése hatékonyabb, gyorsabb, ha az adott helyzetet és tartalmat – a tanuló számára a tevékenységet érthetőbbé, megragadhatóbbá, felfoghatóbbá tevő – komplex kommunikációs stratégiákkal erősítik meg. Az egyénileg kialakított gesztus- vagy hangjelzésektől kezdve a különböző kép-, jel-, szimbólumrendszereken keresztül a verbális kommunikáció bármely formája használható.

Tevékenységtanulás kis lépésekben

Egy-egy tevékenység elsajátítása során a tanuló apró részleteken akadhat el, ami lehetetlenné teheti az egész tevékenység végrehajtását. A tevékenységeket kis lépésekre kell bontani, de nem célszerű az egyes mozzanatok izolált gyakoroltatása, mert a szituációhoz és a tárgyhoz való kötődés miatt azt a tanuló nem fogja tudni célzottan és tudatosan beépíteni a mindennapos tevékenységekbe. A mindenkori tevékenységláncolatot (például öltözködés, főzés, terítés, étkezés stb.) teljes egészében célszerű tanítani, s a folyamatban érdemes esetleg egy-egy részletet aktuálisan célzottan gyakoroltatni. A tevékenység akkor nem veszíti el értelmét, jelentését és összefüggéseit a tanuló számára, ha a teljes folyamatot látja és tapasztalja.

Tevékenységtanulás segítséggel – speciális irányítás és vezetés biztosítása a problémás tevékenységelem aktív végrehajtásához

A pedagógusnak csak és kizárólag annyi segítséget kell nyújtania, amennyi feltétlenül szükséges. Első a verbális segítségadás, szükség szerint nonverbális jelzésekkel – gesztusok stb. – kiegészítve. Ezt követi a bemutatás és az utánzásra ösztönzés. A komolyabb motoros vagy intellektuális képességzavarral küzdő tanulóknál a bemutatás utáni próbálkozás már kiegészül motoros segítségadással. A vezetett aktív tevékenységen belül a segítségnyújtás fokozatai a

határozott mozgásvezetéstől az érintésen alapuló („emlékeztető” jellegű) mozgáskontrollig terjedhetnek. A személyes segítségadás mellett – szükség esetén – döntő jelentősége van a rehabilitációs segéd- és segítő eszközöknek, melyek kiválasztása személyre szabottan, a cselekvési kompetenciát és a tevékenység jellegét szem előtt tartva történik. A segítségnyújtás mértékét fokozatosan kell csökkenteni. A cél, hogy a tanuló a cselekvésláncolatot képes legyen néhány verbális vagy egyéb kommunikációs jelzésre végrehajtani.

A tanulási szándék gyengesége esetén a megfelelő tanulási motiváció kialakítása és fenntartása

Kiemelt jelentősége van a megfelelő tanulási motiváció kialakításának, melynek legfontosabb feltétele a jó kapcsolat és a tanuló alapos ismerete (erősségei, gyengeségei, hiányosságai, meglévő képességei). Ez megalapozza a reális célok kitűzését, amivel elkerülhető a túl alacsony elvárások tanulást lassító, illetve a túl magas követelmények frusztráló hatása.

A tevékenységeket célirányosan, értelmes szituatív összefüggésekbe helyezve célszerű gyakoroltatni. A tanulási és cselekvési motiváció eredményes lehet, ha egy tevékenység sikeres elvégzését egy, a tanuló által kedvelt és várt tevékenység követi (például: aki ügyesen közreműködik a kézmosásban, máris mehet uzsonnázni). Ehhez társul a pedagógustól kapott pozitív megerősítés, melynek közvetlenül a tevékenységmozgáson sikeres befejezése után kell következnie, mert a fejlődésnek ezen a szintjén a késleltetett jutalomnak nincs hatása a tevékenységre. Fontos, hogy összhang legyen a pedagógus verbális megnyilvánulásai és az azokhoz kapcsolódó nem verbális és metakommunikatív jelzések között. A megerősítés kezdetben intenzív, később – amikor a tevékenység végrehajtása már sikerélményhez juttatja a tanulót – a külső megerősítés fokozatosan leépíthető, és csak a befejezés után kell nyugtázni a sikert.

2.4.7 Az enyhe értelmi fogyatékos tanulók személyiségének jellemzői, nevelési-oktatási sajátosságai

Az enyhe értelmi fogyatékos sok esetben először iskolai tanulási helyzetekben jelentkezik, összefüggésben az alapképességek eltérő, lelassult fejlődésével. Így a tanulási sajátosságok szinte valamennyi tantárgyban generalizáltan, átfogóan és tartósan jelentkeznek.

Különösen jellemző:

- a kognitív funkciók, valamint a beszéd lassúbb fejlődése;
- a diszpraxiás (helytelen vagy kialakulatlan testséma, koordinálatlan mozgás eszközhasználatban) tünetek megjelenése;
- a figyelem-összpontosítás, a téri tájékozódás és a finommotorika nehézségei;
- a lassú feladatvégzés; a gyakori hibázás;
- az érdeklődés hiánya a kultúrtechnikák elsajátításával kapcsolatban
- és a viselkedési problémákban megmutatkozó szociális tanulás nehézségei.

Ezek egyéenként változó mértékben és mindig egyedi kombinációban jelennek meg, a tanulási képesség különböző mértékű fejlődési zavarát mutatják, és akadályozzák az iskolai tanulás eredményességét.

Mindezek következményei a középiskolás fiatal tanulási teljesítményében is megjelennek, ezért a nevelés-oktatás során még ekkor is figyelemmel kell lenni rájuk. Az enyhe értelmi fogyatékos emberek döntő többsége minimális támogatással képessé válik az önálló életvezetésre.

Már iskoláskor előtt tapasztalhatunk egyértelmű, fogalmi területen mutatkozó eltérést.

Az iskoláskorú gyerekeknek nehézségeik vannak:

- A kultúrtechnikák (pl. olvasás, írás, számolás, órahasználat, pénzhasználat) elsajátításában.
- Az absztrakt gondolkodás és a tervezés akadályozott, a gondolkodás inkább konkrét. Ez a konkrét (tárgyhoz kötött vagy képi szintű) gondolkodásmód befolyással van a feladatok megértésére az elsajátítás folyamatában és a visszacsatolás fázisában egyaránt.
- A szociális dimenzióban azt tapasztaljuk, hogy az enyhe értelmi fogyatékos tanulók kommunikációja, beszéde és az általuk használt nyelv konkrétabb és éretlenebb, mint a hasonló életkorú társaiké.
- A gyermeknek nehézségei lehetnek a szociális jelzések megértésével, a játékszabályok betartásával, a barátságok kialakításával és fenntartásával.
- Az érzelem- és viselkedésszabályozás is nehezített.
- A praktikus dimenzióban, az öngondoskodásban az általános iskoláskorú tanulók életkoruknak megfelelően funkcionálhatnak.
- Serdülőkorban segítséget igényelnek a komplexebb mindennapos tevékenységekhez, mint pl. bevásárlás, főzés, pénzügyek.

Az enyhe értelmi fogyatékos tanulók esetében fő feladat:

- A minél korábban megkezdett, hosszantartó, rendszeres és intenzív gyógypedagógiai fejlesztés és terápia,
- a tanulási képesség szintjéhez igazodó tanulási módszerek folyamatos alkalmazása,
- a tanulási motiváció megfelelő fejlesztése,
- valamint a stigmatizációs hatások (eredménytelenség a tanulásban, kisebbségi érzés kialakulása, csúfolódás stb.) megelőzése/kompenzálása.
- A tanulási képesség fejlesztéséhez a pedagógiai, gyógypedagógiai eszközök alkalmazása mellett szükséges a környezeti, szociális feltételek javítása is.

Az enyhe értelmi fogyatékos gyermekek/tanulók képességszintje a megközelítően azonos életkorú tanulócsoportokban sem homogén. A differenciálás kiindulópontja, hogy nincs két egyforma enyhe értelmi fogyatékos tanuló. Az iskolában együtt tanított tanulók különböznek egymástól, ugyanakkor mindenkinek joga van a képességeihez mért legmagasabb szintű, minőségi oktatáshoz. A differenciálás lényege a tanulók egyéni szükségleteihez igazodó fejlesztés és/vagy az önvezérelt fejlődés körülményeinek biztosítása a nevelés gyakorlatában. A differenciálás célja annak biztosítása, hogy a tanulók abban a tempóban fejlődhessenek, amely számukra a leoptimalisabb, illetve önmagukhoz képest érik el a lehető legnagyobb fejlődést, teljesítve a követelmények megfelelő szintjét.

A hatékony differenciálás megtervezéséhez szükséges a tanulókat megismerni a következő tekintetben:

- a tovább-haladáshoz szükséges előzetes, megalapozó tudás;
- az aktivizálhatóság;
- az önálló, egyéni munkavégzés terén való fejlettség;
- az együttműködési képesség;
- a társas helyzet jellemzői.

Fontos, hogy a tudatos differenciált tanulásszervezés használata pozitívan hat az önértékelésre, valamint a társakkal való viszonyra is.

2.4.8 Hallásfogyatékos tanulók személyiségének jellemzői, nevelési-oktatási sajátosságai

A hallássérült tanuló fejlesztési lehetőségeit személyiségjegyei, intellektusa mellett döntően befolyásolja a hallássérülés bekövetkeztének, felismerésének időpontja, kóroka, mértéke, segédeszközzel való ellátásának, a fejlesztés megkezdésének ideje. A hallássérült gyermekek fejlesztése az általános pedagógiai tevékenységen kívül egészségügyi és pedagógiai célú rehabilitációs és rehabilitációs foglalkozások, eljárások folyamatában valósul meg. A komplex ellátás a korai fejlesztésre és óvodai nevelésre építkezve, döntően a szurdopedagógiában használatos módszerek alkalmazásával, megfelelő audiológiai ellátással, a jól beállított hallókészülékek és hatékony hangátviteli technikák használatával és/vagy a legkorszerűbb műtéti technika alkalmazásával beépített cochleáris implantátumokkal történik.

A hallássérült gyermekek csoportja rendkívül heterogénnek tekinthető sokféle, a tanulást alapvetően meghatározó szempontból. A tanulók közti különbséget és az arra való megfelelő reagálást a gyógypedagógiai munkában alapvető fontosságúnak kell tekinteni. A differenciálás irányulhat a tanulás tartalmára, amikor a különböző tanulók vagy tanulócsoporthok különböző témákat dolgoznak fel, majd osztják meg egymással az ismereteket, vagy a tanulás módszereire és az alkalmazott eszközökre is. Ha a megfelelő diagnosztikus eljárásokkal fel tudjuk tárni, hogy kinél milyen kompetenciaterületen mutatkoznak elsősorban hiányosságok, akkor megszervezhető ezeknek a területeknek a differenciált fejlesztése. Az alkalmazott módszertani alapelvek egyik legfontosabbja a differenciálás. Hallássérült tanulók esetén ez a következő területeken valósulhat meg:

- a tananyag, feladat választásában;
- az alkalmazott nyelvi szintben, az alkalmazott nyelvben (hangzó magyar nyelv, magyar jelnyelv);
- a tananyag feldolgozásának menetében;
- a feldolgozás módjában;
- a segítségnyújtás mértékében, minőségében;
- az értékelésben;
- az alkalmazott kommunikációs módokban;
- a tanulási tempóban.

2.5 A beszéd-fogyatékos (beszéd- és nyelvi fejlődési vagy szerzett zavarral küzdő) tanulók személyiségének jellemzői, nevelési-oktatási sajátosságai

A törvényben a beszéd-fogyatékos SNI tanulók csoportján belül leírt zavarok mindegyike – még gondos fejlesztés ellenére is – végigkíséri a tanulók egész iskolai pályafutását, és természetükből adódóan más-más területen, de markáns teljesítményhátrányt jelentenek. A beszédfejlődési zavarral küzdő tanulók a társult zavaroktól eltekintve szinte minden esetben jobb teljesítményt nyújtanak az írott nyelvhez kötődő feladatokban (pl. olvasás, szövegértés-szövegalkotás). Az írásbeli szövegalkotás és szövegértés kompetencia esetükben akár teljesen tipikus fejlődést is mutathat. Ugyanakkor a nyelvrejlődési zavarral küzdő tanulók a nyelvi megértés és/vagy kifejezés zavara miatt a szóbeli és az írásbeli nyelvi teljesítmények terén egyaránt akadályokkal küzdenek. A beszédzavarok esetében ritkán társul az alapproblémához specifikus tanulási zavar. A nyelvi zavarok másodlagos következménye a különböző súlyosságú specifikus tanulási zavar, más néven verbális tanulási zavar. A nyelvrejlődési zavar következtében kialakuló tanulási zavarok elsősorban az olvasás-írás tanulósa során jelentkeznek, ezen belül a dekódolás (olvasástechnika) és a szövegértés is jelentősen eltérő fejlődést mutathat. Tágabb értelemben azonban a teljes szövegértés-szövegalkotás

kompetenciát érintik. Vagyis minden verbális tanulási folyamatban jelentős teljesítményeltéréshez vezetnek, amit nem magyaráz a tanuló intelligenciája, egyéb, nem verbális kognitív képességei vagy szociokulturális helyzete. A tanulónak a tankönyvek leckéinek feldolgozásában éppen úgy akadálymentesítésre lesz szüksége, mint a kötelező olvasmányok vagy a szöveges példák esetében. A következményes viselkedési zavarokkal az írásbeli, illetve a szóbeli kommunikáció nehezítettségével arányosan mind a két csoportban találkozhatunk. Ezek megelőzése a nevelő-oktató munka és a rehabilitációs-rehabilitációs fejlesztő beavatkozások fontos feladata. A beszéd- és nyelvi zavarokhoz társuló fejlődési zavarok közül a figyelem- és aktivitászavarok, a szenzoros integrációs zavarok, a hallássérülés esetei fordulnak elő leggyakrabban.

Beszédzavarok

- A súlyos beszédfejlődési vagy szerzett zavarokról összefoglalóan elmondható, hogy a tanuló a hangzó beszéddel való kommunikációra motivált, azonban beszédének gyenge érthetősége miatt a szóbeli kommunikáció sikertelen, vagy csak részben tudja beteljesíteni funkcióját. Ez az iskolai életben nehezíti:
  - az önálló szóbeli megnyilvánulásokat a tanórán és a tanórán kívüli tevékenységekben;
  - a szóbeli kommunikációs helyzetek létrehozását és fenntartását;
  - a megfelelő társas kapcsolatok alakítását.
- Az iskolában - a verbális tanulási folyamatokban - a beszédzavarral küzdő tanuló jelentős hátránnyal indul, ezért napi szinten szenved el kudarcot, frusztrációt.
- A frusztráló tapasztalatok sokasodásával egyenes arányban a lehetőségekhez képest kerülni igyekszik a szóbeli megnyilvánulásokat.
- A megjelenik a szorongás fokozódásával beszédfélelem (logofóbia).
- Társas kapcsolataiban egyre visszahúzódóbbá válik.
- Különböző pszichés tünetek jelenhetnek meg: agresszió, bohóckodás vagy éppen apatikus viselkedés (mely kamaszkorban akár depresszióig fokozódhat).
- Így másodlagos viselkedési, magatartási zavarok keletkeznek, melyek gyökere a beszédzavar.
- Emellett maguk a kommunikációs partnerek is kerülik társaságát, mivel őket is frusztrálja, hogy nem értik a beszédet, vagy a természetes beszédől idegen jelenségeket észlelnek.
- Az osztályban a beszédzavarral küzdő tanuló könnyen perifériára szorulhat, kapcsolatrendszere beszűkülhet.
- Ezek a tapasztalatok alacsony önértékeléssel párosulnak, bűnbakká válhatnak a gyenge kommunikációs és ezáltal gyenge érdekérvényesítési képességgel bíró tanuló.
- A nagy emocionális terhelés következményes tanulási zavar is kialakulhat. Különösen olyan esetekben fordul ez elő, ahol a hangzó beszéd jelentős eltérése mellett a beszédértés nehézsége is tapasztalható (pl. rezonanciazavarok).

Az egyes beszédfejlődési vagy szerzett zavarok speciális jellemzői:

A hangképzési (fonációs) zavarok a zöngképzés zavarait jelentik. A hangjakak (hangszalagok) működése zavart, túlságosan összepréselődnek, vagy nem érnek egymáshoz hangadáskor. Ettől függően a hangképzés túl feszes lesz vagy erőtlenné válik. A hang állandóan fátyolos, rekedt, a hangtartás és a levegőbeosztás nehéz, a hang terhelhetősége kicsi. A jelenséget másodlagos tünetek is kísérik. Feltűnő a nyakizomzat vagy az arcizmok hangadás közbeni túlfeszültsége, kidagadása, valamint a kapkodó levegővétel. Az erős izgalmi helyzet vagy a félelem, szorongás fokozza a tüneteket. Az ilyen tanuló általában fizikai és lelki értelemben

egyaránt állandó feszültségben él. A problémának lehet funkcionális és organikus oka is, azonban a sokáig fennálló funkcionális zavar a hangjakak (hangszalagok) organikus elváltozását (pl. hangszalagcsomó) okozhatja. A probléma rendszeres szakorvosi (főként foniátriai) és logopédiai ellátást igényel.

A hangképzési zavarral élő tanulók számára az önálló szóbeli megnyilatkozások válnak nehezen kivitelezhetővé, és folytonos pluszfeszültséggel járnak. Ezeket az alkalmakat amennyire lehet, érdemes kerülni, mert a teljesítményszorongás hangadási képtelenségig fokozódhat.

A rezonanciazavarok az orális és nazális rezonancia (a szájüregben és az orrüregben képződő hangzók) beszédbeli arányának kóros megváltozását jelentik. Ez lehet a szájhangzók orrhangzós színezetűvé válása (hipernazalitás) vagy az orrhangzók szájhangzóssá válása (hiponazalitás). A hipernazalitás leggyakoribb oka az ajak- és/vagy szájpadhasadék. Ez a súlyos organikus elváltozás már újszülöttkorban nyilvánvaló, a légzésben, a táplálkozásban, a hangadásban és a beszédben egyaránt súlyos nehézségeket okoz. Az egyébként szájrezonanciával képzett magán- és mássalhangzók erős orrhangzós színezetet kapnak, a zárhangzók – pl. k, g – elvesztik zárkarakterüket, ami önmagában is jelentősen csökkentheti a beszéd érthetőségét. Az elváltozás súlyosságától és kiterjedésétől függően egyes beszédhangzók képzéséhez nincsenek meg a megfelelő anatómiai feltételek, így ezek hiányozhatnak a beszédből, ami tovább rontja az érthetőséget. E mellett a hangadás is préselt, erőltetett lehet, ami pedig társult hangképzési zavart is okozhat. A gyermekek csecsemőkoruktól több ülésben számos helyreállító műtéten esnek át. A műtéti szakasz a kemény szájpad zárásával és a plasztikai helyreállító műtétekkel zárul, melyek még iskoláskorban is tartanak. Így előfordul, hogy a beszéd érthetősége az alsó tagozaton még gondos logopédiai kezelés ellenére sem kielégítő.

A lágyszájpad veleszületett rövidülése is okozhat orrhangzósságot, ezen belül hipernazalitást. Ilyenkor a lágyszájpad nem zárja el az orrgarat felé vezető utat, így a szájhangzók erős nazális színezetet kapnak (legjobban a magánhangzók és a zöngés mássalhangzók színezete, ezáltal érthetősége szenved kárt). Itt is lehet műtéti beavatkozás, ami az ezt követő hatékony logopédiai terápiával jelentősen javíthatja a beszéd érthetőségét.

Ritkán, de előfordulhat olyan rezonanciazavar, ahol az orron át nem tud távozni a levegő valamilyen funkcionális vagy organikus okból (pl. orrpolip), és így a nazális hangok ([n], [m], [ny]) is orális színezetet kapnak, ami szintén rontja a beszéd érthetőségét.

A műtéteket követően a rezonanciazavarok szinte minden típusánál előfordulhat átmeneti teljesítménycsökkenés is, akár a beszéd- és/vagy nyelvi teljesítményben, ezzel párhuzamosan a tanulási teljesítményben, mivel az új anatómiai viszonyok mellett újra kell építeni a funkciókat is. Szintén gyakori a rezonanciazavarok esetén a fülkürt átszellőztetésének nehézsége, emiatt a klinikai képhez gyakran társul kisebb, nagyobb, átmeneti vagy tartós halláscsökkenés. Ez utóbbi a nyelvi és a beszédmegértést hátráltatja, gátolja. Ezáltal a teljes nyelvi fejlődésre is negatív hatást gyakorol, pl. a szókincs vagy a nyelvtani szerkezetek fejlődésére. Akár az enyhe, kb. 25-30 dB-es átmeneti halláscsökkenés is kihatással lehet az iskolai teljesítményre, valamint társuló verbális tanulási zavarhoz vezethet.

A beszéd folyamatossági (fluencia) zavarok közül legtöbbször a dadogás válik olyan súlyossá, hogy a tanuló külön többletsegítséget igényel. A dadogó gyermek a beszéd folyamat minden fázisában különbségeket mutat az átlagos beszélőtől (a légzés, a hangadás, a beszédtempó, az artikuláció és a mimika működésében is). A dadogó beszéd szerveiben megjelenő görcs a

dadogás közvetlen oka (függetlenül attól, hogy organikus vagy funkcionális okból jelenik meg). A beszéd folyamatosságának zavara két típusú lehet.

- A tónusos típusba tartoznak azok a gyerekek, akik a szó első hangjának kiejtésével küszködnek,
- a klónusosba pedig azok, akik általában az első hangot vagy szótagot ismételve.

A két forma tünetváltással és egyszerre is jelen lehet. Utóbbi általában a zavar súlyosbodását jelzi. Gyakran jellemző a túl kemény és elnyújtott hangindítás, ami a hangszalagok (hangajkak) tartós túlfeszítése miatt rekedtséget vagy hangképzési zavarokat is okoz. A legtöbb megakadás a zárhangzóknál fordul elő, de lehet, hogy egyes magánhangzók válnak kerülendő hangokká. A beszédfélelem fokozódásával vagy társuló beszédzavarok miatt jellemző lehet a monoton beszéd, a bizonytalan vagy elmosódott artikuláció, ami tovább rontja a beszéd érthetőségét, nehezzé teszi a kommunikációs helyzetben a partner figyelmének fenntartását.

A gondolkodásban globálisan „látjuk” a dolgokat, a beszéd pedig időben lineárisan szervezett folyamat. A dadogók a gondolkodásban (belső beszédben) folyamatosan beszélő tanuló társaikhoz hasonlóan működnek, ám a beszéd folyamatban a megakadásoktól való félelem okán kerülőutakat keresnek. Például gazdag passzív szókincs mellett is gyakran iktatnak a beszédükbe sztereotip módon megjelenő szavakat vagy fordulatokat, esetleg kötőszavakat; ez az automatizmus segíti a folyamatosság fenntartását. A mondatok szerkezetét gyakran egyszerűsítik, szinonimákat keresnek, hogy a „rettegett” hangot, hangokat elkerüljék. Ez a mondat jelentésének torzulását is okozhatja.

Tünetek:

- A fő beszédtünetek mellett a nyak és a váll izomzatának megfeszülése, a légzésfolyamat szakadozottsága, a belégzés felületessége is mutatkozik, emiatt a beszédhez szükséges kilégzés rövid időtartamú és szakadozottá válik, miközben az élettani légzés akár zavartalan is lehet.
- Előfordul, hogy tik vagy valamilyen állandó mimikai vagy végtagtevékenység kíséri a beszédet, esetleg csak a megakadásokat (pl. karlendítés, lábdobbantás vagy szemhunyás, esetleg grimasz). Ezek intenzitása, mennyisége lelki megterhelés, izgalom esetén fokozódik.
- Megtévészto lehet, hogy egyes kommunikációs helyzetekben a dadogó tanuló képes folyamatos beszédre is (pl. éneklés, ritmikus versek mondása, suttogás).
- A beszéd folyamatossága nem függ a dadogó szándékától, igyekezetétől, figyelmétől. A szokásos felszólítások, figyelmeztetések (pl. ne dadogj, igyekezz, figyelj jobban) csak fokozzák a zavart, a megakadások és szünetek számát és időtartamát. A tünetek súlyosbodhatnak testi és/vagy szellemi fáradtság esetén, az idegrendszert vagy a hormonháztartást ért hatásokra, illetve ha nagy jelentőségű az adott beszélgetés vagy közlés.

A beszédmozgászavarok a fejlődési diszpraxia speciális esetei. A beszéd motoros tervezésének, szervezésének, kivitelezésének olyan zavarai, melyek a beszéd- és más, a kommunikációban szerepet játszó mozgások (pl. mimika) akaratlagos kivitelezését akadályozzák, míg az automatikus mozdulatok (pl. ásítás) megtartottak. Az ilyen típusú beszédmozgászavarok esetén nincs praktikusán diagnosztizálható neurológiai eltérés, valamint az izomtónus-szabályozás vagy a központi idegrendszer sérülése (pl. Cerebrál parézis) sem mutatható ki a háttérben. Az egyes diszpraxiafajták külön-külön és együttesen is előfordulhatnak.

Kiterjedésük szerint:

- érinthetik a végtagok mozgáskoordinációját
- vagy önállóan a beszédszervi régió mozgásait (orofaciális diszpraxia,)
- de érintett lehet külön vagy ezek mellett a nyelvi kivitelezés is (verbális diszpraxia.)

A beszéd fogyatékos SNI-kategóriájába csak a két utóbbi forma, az orofaciális és a verbális diszpraxia tartozik. A végtagokat érintő diszpraxia – korábban motoros ügyetlenségként vagy ügyetlen gyermek szindrómaként is emlegették – mint nem verbális tanulási zavar az egyéb pszichés zavarok SNI-kategóriába sorolódik.

A diszpraxiák közös jellemzője: átlagos vagy kimagasló intelligencia mellett ezek a tanulók nem csak a verbális, de a performációs feladatokban is gyengén teljesítenek. Olyan, mintha mindig, minden mozdulatsort újra kellene tervezni, mert ezek nem automatizálódnak, és nem kapcsolódnak folyamatosan egymáshoz. E mellett a mozgásszervezés nem tud rugalmasan adaptálódni a különböző tanulási, cselekvési helyzetekhez. Jellemző, hogy az érintett tanulók az egy elemből álló egyszerű mozgások során jobban teljesítenek, mint az összetett mozgásszekvenciákban. A beszédmozgások (társuló végtag diszpraxia esetén a végtagmozgások) kivitelezésének folyamata az inputtól függetlenül zavart mutat. Így a tanulók utánzás útján ugyanolyan nehezen sajátítanak el, mutatnak be új mozgásformákat, mint verbális instrukcióra vagy belső intenció, pl. emlékezetből való felidézés alapján. Ezek a tünetek jelentősen módosítják a tanulási folyamatokat, és akadályozzák a készségjellegű és az információs tudás megszerzését egyaránt. Emellett a táplálkozásban és az önellátásban is zavarokat okoznak, ami a kommunikációs nehézségek mellett tovább ronthatja a tanulók társas elfogadottságát. A szinte törvényszerűen fellépő verbális tanulási zavarok mellett a cselekvések tervezésének zavarából adódó frusztráció viselkedés-, magatartászavarokhoz vezethet; ezek másodlagos zavarként diagnosztizálhatók. Társuló zavarként leggyakrabban figyelem- és aktivitászavarok jelentkeznek, valamint gyakori még a memóriafunkciók zavara. A végtagokra is kiterjedő forma esetében az írásmozgás kivitelezésének zavara is minden esetben fennáll.

A hazai diagnosztikai háttér hiányosságai miatt gyakori, hogy a fel nem ismert diszpraxiával küzdő tanuló a már arra ráépülő tanulási vagy viselkedési zavar miatt kerül vizsgálatra. Ilyenkor fontos visszatekinteni a mozgáskoordináció és az önellátás fejlődésére, melyben a diszpraxiás gyermekek szinte mindig, a más viselkedés- vagy aktivitászavarral küzdő gyermekek ritkábban küzdenek nehézségekkel.

Az orofaciális diszpraxia: az arc, az ajkak, a nyelv, a garat, valamint a rágóizmok területén mutatkozó akaratlagos mozgásteljesítmények zavarát jelenti. Általában a beszéd folyamat időbeli szervezését (szériális elrendezését) is különböző súlyosságban érinti a zavar, így több hangra kiterjedő, nehezen oldódó, inkonzekvens tévesztésekkel, hang- és szótagkihagyásokkal, átvetésekkel járó artikulációs zavarokat okoz. A hosszabb szavak kiejtése felismerhetetlenné válik. Emellett a beszéd prozódiai elemei (hanglejtés, tempó, hangszín, hangtartás) is zavart szenvedhetnek. Előfordulhat, hogy az ilyen tanuló hanglejtése idegen hatású, a magyar nyelv tipikus lejtésétől eltérő, annak ellenére, hogy anyanyelvi beszélő. A verbális diszpraxia esetében a beszédzavar mellett a nyelvi teljesítményekben is jelentős.

Auditív feldolgozási zavarok

Az auditív feldolgozási zavarokkal küzdő tanulók a hallható információk felismerésének, megkülönböztetésének és megértésének zavarát mutatják.

Nehézségek:

- Az auditív észlelés különböző zavarai mellett a hangzó beszéd észlelésében, feldolgozásában, ezért megértésében is zavart mutatnak. Nehézségeik nem perifériás eredetű hallássérülésből vagy intellektuális sérülésből fakadnak.
- A tanulási folyamatban a szóbeli közlések, instrukciók, magyarázatok megértése okozza a legnagyobb gondot. A zavar markáns tünete, hogy az auditív, a verbális ingerekből sem tudják azonosítani a releváns, feldolgozandó információt. Szűrés hiányában a feldolgozás sok kognitív energiát emészt fel, hamarabb fáradnak el, és a feladatokban hirtelen teljesítménycsökkenés áll be.

A tünetegyüttes indukálja a tanulási teljesítmények különböző zavarait.

Az egyik legfontosabb az írott nyelvi zavar kockázata:

- Az érintett tanulók gyakran küzdenek a beszédhangzók megkülönböztetésének és azonosításának nehézségével.
- Ennek következtében a betűtanulás, a dekódolás (olvasástechnika) és a helyesírás terén is nehézségek jelentkeznek.
- Az órai verbális tanulási helyzetekben is intelligenciájukhoz képest váratlanul alulteljesítenek, nem értik meg az instrukciókat, magyarázatokat, ezért más feladatba kezdenek, másképp viselkednek.
- A társas helyzetekben (pl. közös játék, konfliktuskezelés) szintén kiütköznek nehézségeik, nem tudják maradéktalanul feldolgozni a verbálisan elhangzott szabályokat, így szándékuktól függetlenül nem is tudják betartani azokat.
- Kifejező beszédük csak ritkán érintett, így a beszédészlelési zavar az iskoláskorig gyakran felderítetlen, kezeletlen marad.
- A tanulási zavar iskolai - az egyéb pszichés fejlődési zavar SNI kategóriájába tartozik, a beszédfeldolgozás érintettsége miatt.

Nyelvi zavarok

Jelentős azon gyermekek száma, akiknek nyelvfejlődési zavarát nem magyarázzák neurológiai, szenzoros, intellektuális vagy társas-érzelmi problémák. Ők is a beszéd fogyatékos SNI-besorolást kapják. Ebben az esetben a nyelvvelsajátítás folyamata már a koragyermekkorban jelentős időbeli és strukturális eltérést mutat. Nyelvfejlődési zavar esetén a nyelvi kifejezés atipikus volta mindig, míg a nyelvi észlelés, értés zavara csak az esetek egy részében jellemző.

Az eltérő fejlődés tartósan megmarad és a nyelvi hierarchia bármely szintjén megjelenhet:

- a késve induló szókinccsfejlődés nem éri be a tipikusan fejlődő társakét még iskoláskorban sem;
- a szókinccs szerkezete is eltérő lehet, pl. a főnevek nagyobb, az igék vagy melléknevek, határozószavak kisebb arányban kerülnek be a passzív és/vagy az aktív szókinccsbe;
- a kontextusnak megfelelő szó előhívása, aktiválása is gondot okozhat, jellemzőek a szótalálási nehézségek;
- a beszédhangok (fonológiai) feldolgozásában és produkciójában is elmaradás tapasztalható, ami az írott nyelvi zavarok kockázatát vetíti előre;
- a szavak hangalakjának pontos feldolgozása és emlékezeti megőrzése nehéz;
- egy-egy szó hangzósorának jelentős egyszerűsítése nemcsak a beszéd érthetőségét rontja (még iskoláskorban is), hanem nehezíti a szavak emlékezeti tárolását, akadályozza a szótanulást és az előhívást;

- a szókombinációk használata és a mondatalkotás, a spontán beszéd az iskoláskorban is alacsony nyelvtani komplexitású (jellemzően tömondatokat, hiányos mondatokat alkotnak);
- mondataik még a felnőttkorhoz közeledve is nyelvtanilag helytelenek (diszgrammatikusak) lehetnek;
- nem használnak vagy rosszul értelmezik a kötő-, rámutató szavakat, ez főként az összetett alárendelő mondatokat tartalmazó instrukciók, szövegek megértésében okoz gondot.

Mindezeket a jelentésfeldolgozásban és a nyelvhasználatban mutatkozó nehézségek kísérik. Pl. a tanulók nehezen fejezik ki és értik meg a szövegek rejtett, átvitt tartalmait, többek között nagy nehézséget okoz a képes beszéd, a metaforák vagy a közmondások megértése.

A nyelvfejlődési zavar jelentős és életre szóló kommunikációs hátrányt jelent akkor is, ha az egyén intelligenciája átlag feletti, hiszen nehezen tudja gondolatait kifejezni, megértetni társaival.

Megjelenési tünetei:

- A nyelvfejlődési zavarral küzdők visszahúzódása,
- szociális kapcsolatainak beszűkülése,
- súlyosabb esetben, alacsony önértékeléssel párosulva akár beilleszkedési vagy pszichés fejlődési zavar is kialakulhat.
- A nyelvi zavar a beszélt és az írott nyelvben egyaránt megmutatkozik.
- Az óvodáskori nyelvfejlődési zavarra minden esetben verbális tanulási zavar épül.
- A dekódolás (olvasástechnika), a helyesírás, az értő olvasás, később a szövegalkotás, a fogalmazás is zavart mutat.
- A tanulók nehezkésen, sok hibával, töredezetten olvasnak, gyakoriak az újratekintések.
- Az olvasástechnika nem automatizálódik, a gyermekek az alsó tagozat végére sem válnak gyakorlott olvasókká. Emiatt az írott szöveg tartalma számukra kevésbé ragadható meg.
- A nyelvi feldolgozás az átlagosnál jelentősen több kognitív energiát emészt fel, a tanuló a kognitív-nyelvi feladatokban hamarabb elfárad, mint tipikus nyelvi fejlődésű társai. Teljesítménye hirtelen romlik.

A tanulási zavar súlyosságát a nyelvi fejlődési eltérés mértéke mellett főként az befolyásolja, milyen korán történt annak felismerése és megfelelő kezelése, valamint milyen erős védőfaktort képez a családi háttér.

A tanulási teljesítmény eltérése nyelvfejlődési zavarok esetén:

- Nemcsak a magyar nyelv és irodalom tantárgyban jelentkezhet, hanem minden olyan tárgyban is, ahol verbális tanulási folyamatok dominálnak az ismeretszerzésben (pl. történelem, földrajz, biológia).
- A társuló zavarok nélkül jelentkező nyelvi zavarral küzdő gyermekek általában más – nem nyelvi – szimbólumrendszerekben jól eligazodnak, ezért pl. matematikai képességeik vagy képi-vizuális feldolgozásuk általában megfelelő, akár kiváló is lehet.
- A nyelvi zavar a matematikai fogalmak megtanulásában és adekvát használatában szintén hátrányt jelent.

Jelenleg az elsődleges nyelvfejlődési zavart mutató gyermekek egy része későn kerül diagnosztizálásra.

Oka:

- rejtett zavarról van szó, mely külső fizikai jegyek híján nehezebben felismerhető, annak ellenére, hogy későbbi hatásait tekintve jóval súlyosabb, mint pl. a beszédhangejtés eltérései.
- a nyelvfejlődési zavar hazai diagnosztikai bázisának hiányosságai is hátráltatják a korai felismerést. Előfordulhat, hogy először csak az olvasástanulás sikertelensége folytán figyelnek fel a jelenségre. Ekkor már tanulási zavar, vagyis egyéb pszichés fejlődési zavar SNI kategóriát kap a tanuló.
- a beszéd fogyatékos kategória sajátos átfedést mutat a tanulási zavarokkal, azon belül is a verbális tanulási zavarokkal.

2.6 A teljes körű egészségfejlesztéssel összefüggő feladatok

A köznevelésről szóló törvény a köznevelés alapvető feladatai közé sorolja az egészséges életmódra nevelést.

Az intézményi környezet, mint élettér fontos szerepet játszik az egészséges testi, lelki, szociális fejlődés biztosításában. Az egészséges, harmonikus életvitelt megalapozó szokások a tanuló cselekvő, tevékeny részvételével alakíthatók ki. Ebben a pedagógusok életvitelének, személyes példamutatásának is jelentős szerepe van.

Helyzetelemzés

Intézményünkben sajátos nevelési igényű tanulók, óvodás gyermekek járnak, akiknél már az áthelyezési folyamatban is jelen van az egészségügyi tevékenység az orvosi diagnózis felállításánál. Ezután a gyermekre irányuló nevelő - oktató munka szinte minden fázisát átszövik egészségügyi vonatkozások.

Ez következik a fogyatékoság tényéből, illetve a tantervi követelményekből és rendtartásbeli szabályokból. Hangsúlyt kap a balesetmegelőzés és az elsősegélynyújtás. Tanulóink jelentős hányada orvosi kezelés alatt áll. A társuló tünetek és betegségek okán sokan tartós gyógyszerelést igényelnek.

Vannak olyan gyermekek, akiknek speciális diétára van szükségük, és egy részüknek az orvosok terhelhetőségi korlátokat írtak elő. A járulékos tünetek és betegségek célzott terápiája sajátos szükségyszerűség, másrészt a gyógypedagógiai nevelői ráhatások sikerességének egyik biztosítéka.

Számolnunk kell a kommunikációs nehézségekkel is. A pályaválasztás is sajátos egészségügyi problémákat hoz magával, hiszen a sérülés specifikus fogyatékosági alkalmasság szempontjaira is tekintettel kell lennünk, az általában szokásos szempontokon túl.

Intézményünk minden kiszolgáló, szükségleteket ellátó helyiségénél fokozott figyelmet fordítunk a tisztaságra, az egészséges környezetre.

Tanévenként védőnői és orvosi szűrővizsgálaton, időszakosan kötelező védőoltáson vesznek részt a tanulók. Az iskola-egészségügyi szolgálat rendszeres tisztasági vizsgálatot (fejtetvesség) végez. Nagy hangsúlyt fektetünk a megelőzésre, valamint a felvilágosításra.

Folyamatosan nő az idegrendszeri megbetegedéssel gondozás alatt állók létszáma. Problémáik megoldása érdekében az iskolapszichológus és a szakszolgálat pszichológusai segítenek.

Az egészségfejlesztési program része az nevelő - oktató munkának, az osztályfőnöki munkaterv, a tanmenetek szerves része. Tervezése a munkaközösségi munkatervben is megjelenik. Tantestületünk tagjai mindennapi tervezőmunkájukba beépítik az egészségnevelés, egészségfejlesztés mozzanatait.

A nevelési-oktatási intézményben, valamint a nevelési-oktatási intézményen kívül a gyermekek, tanulók részére szervezett rendezvényeken alkohol- és dohánytermék nem árusítható és nem fogyasztható.

Az egészséges életmódra vonatkozó támogató intézményi munkarendben és házirendben előírt szabályok betartása az intézményben mindenki számára kötelező.

Az egészségnevelés célja

A teljes körű egészségfejlesztés célja, hogy az intézményben eltöltött időben minden gyermek részesüljön a teljes testi-lelki jóllétét, egészségét, egészségi állapotát hatékonyan fejlesztő, az intézmény mindennapjaiban rendszerszerűen működő egészségfejlesztő tevékenységekben. Az egészségnevelési program alapelve, hogy segítse a tanulókat testi és lelki egészség harmóniájának megteremtésében, az egészséges életmód kialakításában és megtartásában. Fejlessze az életvezetési képességeket, a tanulók felelősségérzetét egészségük megőrzéséért. Segítse a környezeti- és egészségtudatosság erősödését. Valósítsa meg a mindennapi testedzést a tanulók számára és terjedjen ki a mentálhigiénés nevelésre is. Az iskolának minden tevékenységével szolgálnia kell a tanulók egészséges testi, lelki és szociális fejlődését. Személyi és tárgyi környezetével az iskola segítse azoknak a pozitív beállítódásoknak, magatartásoknak és szokásoknak a kialakulását, amelyek a gyerekek, a fiatalok egészségi állapotát javítják.

Az egészségnevelés feladata

Az egészségnevelés feladata, hogy a tanuló képes legyen objektíven felmérni saját egészségi állapotát, ismerje az egészségkárosító tényezőket, azok veszélyeit. El kell érni, hogy az egészségéért tegyen valamint, alkalmazza a tanultakat.

A teljes körű iskolai egészségfejlesztés az alábbi egészségfejlesztési alpfeladatok rendszeres végzését jelenti a nevelési-oktatási intézmény partneri kapcsolati hálójában szereplők ésszerű bevonásával:

- Egészséges táplálkozás megvalósítása (lehetőleg a helyi termelészeli fogyasztás összekapcsolásával).
- Mindennapi testnevelés/testedzés minden tanulónak (ennek részeként sok más szakmai elvárás közt jól végzett tartásjavító torna, relaxáció és tánc is).
- A tanulók testi és lelki egészség fejlesztése, a viselkedési függőségek, a szenvedélybetegségekhez vezető szerek fogyasztásának megelőzése, érett személyiséggé válásának elősegítése személyközpontú pedagógiai módszerekkel és a művészetek személyiségfejlesztő hatékonyságú alkalmazásával (ének, tánc, rajz, mesemondás, népi játékok és népi rítusjátékok stb.).
- Számos egyéb téma között a baleset-megelőzés és elsősegélynyújtás, családi életre nevelést, személyi higiéniát is magában foglaló egészségfejlesztési tematika oktatása.
- A bántalmazás és iskolai erőszak megelőzése.

Az egészségfejlesztési ismeretek témakörei az iskolában:

- Az egészség fogalma.
- A környezet egészsége.
- Az egészséget befolyásoló tényezők.
- A jó egészségi állapot megőrzése.
- A betegség fogalma.
- A táplálkozás és az egészség, betegség kapcsolata.
- A testmozgás és az egészség, betegség kapcsolata.
- Balesetek, baleset-megelőzés.

- A lelki egészség.
- A társadalom élete, a társadalmi együttélés normái: illem és etika, erkölcs.
- A szenvedélybetegségek és megelőzésük (dohányzás, alkohol- és drogfogyasztás, játék-szenvedély, internet- és tv-függés).
- Iskola-egészségügy igénybevétele.
- Bántalmazási esetek, iskolai erőszak formái.
- Személyi higiéné.

Az iskolai étkeztetés

A táplálkozásnak a gyermekkorban külön jelentőséget ad az, hogy nemcsak a mozgás, játék során fogyasztott energiát kell a tápanyagokkal pótolni, hanem a szervezet növekedéséhez, a szervek, szervrendszerek fejlődéséhez, az asszimilációs folyamatokhoz is elegendő energiát kell biztosítani. Fontos, hogy az étkeztetés során az egész év folyamán valamennyi tápanyagot kellő mennyiségben megkapják: fehérjét (húst, tojást, tejes, tejterméket) szénhidrátot (cukrot, kenyeret, burgonyát, rizst, tésztafélét) zsírt, vitaminokat, ásványi sókat (zöldségfélékben, főzelékekben, gyümölcsben lévő vasat, foszfort). Fontos az étkeztetésben a tej, hiszen a fehérjén kívül a csontok fejlődése szempontjából is szükséges fogyasztani.

A konyha ellátja a speciális szükségletű (liszt érzékeny, tej érzékeny, cukorbeteg, pépes ételt igénylő stb.) gyermekeket.

Mindennapos testmozgás

A felmenő rendszerben bevezetésre került mindennapos testnevelés és a sport keretei között az egészségnevelés, a szociális kompetenciák, a csapatmunka, valamint a társakkal történő kreatív együttműködés egyaránt fejleszthető.

A tanulók idejük legnagyobb részét az iskolapadban, az osztályteremben töltik, keveset vannak friss levegőn és kevés időt töltenek mozgással, ezért törekedni kell arra, hogy a szabadban tartott órák, foglalkozások számát a lehetőségekhez mérten növeljük. A szünetek nagy részét – ha az időjárás engedi – a friss levegőn töltik a gyerekek.

Azt a tanulót, akinek egészségi állapota indokolja, az iskolaorvosi, szakorvosi szűrővizsgálat alapján könnyített testnevelés- vagy gyógytestnevelés-óra osztjuk.

Felmenti az intézményvezető azt a tanulót a testnevelésórán való részvétel alól, akinek mozgásszervi, belgyógyászati vagy egyéb, szakorvos által megállapított egészségkárosodása nem teszi lehetővé a gyógytestnevelés-órán való részvételét sem.

Célunk:

- A gyerekek számára a mindennapos testmozgás megvalósuljon.
- A mozgás életelemmé váljon.
- A mozgás, a játék az önfelelt szórakozást jelentse.
- A testedzés népszerűsítse.
- Erőnlétüket, állóképességüket növeljük.
- Megszerettessük a gyerekekkel a mozgást.
- A mozgás iránti igényt kialakítsuk.

Az egészség védelme

Az intézményben folyó lelki egészségfejlesztés célja, hogy elősegítse a kiegyensúlyozott pszichés fejlődést, támogassa a gyermek, tanuló esetében a környezethez történő alkalmazkodást, felkészítsen, és megoldási stratégiákat kínáljon a környezetből érkező ártalmas hatásokkal szemben, így csökkentve a káros következményeket, továbbá pozitív hatást gyakoroljon a személyiséget érő változásokra, a lelki rendellenességek megelőzésére, az egyén pszichológiai beilleszkedésére a társadalomba, és harmonikus szociális kapcsolataira. Az intézmény pedagógusai kiemelt figyelmet fordítanak a magatartási függőség és a szenvedélybetegség kialakulásához vezető szerek fogyasztásának, valamint a nevelési-oktatási intézményben megjelenő bántalmazás és agresszió megelőzésére, továbbá a bántalmazott tanulók beilleszkedésének elősegítésére, ennek során indokolt esetben együttműködik az iskola-egészségügyi szolgálattal.

Abban az esetben, ha a pedagógus a gyermek, a tanuló bántalmazását vagy deviáns viselkedésformákat észlel, az adott osztály vagy tanulócsoport nevelésében, oktatásában közreműködők bevonásával esetmegbeszélést kezdeményez, majd a pedagógusokkal közösen feltárja azokat a lehetséges okokat, amelyek a viselkedés sajátos formájához vezethettek. A konfliktusban érintett gyermekek, tanulók szüleinek jelezzük a problémát és javasoljuk, hogy gyermeke részére kérje pszichológus szakember által történő mentálhigiénés támogatást a területileg illetékes pedagógiai szakszolgálatnál.

Iskolakezdés

Az iskolakezdés nagy változást hoz egy kisgyermek életében. Az alkalmazkodás gyakran jár olyan pszichés tünetekkel, mint szorongásos zavarok, regresszív, kisgyermekes megnyilvánulások, nyugtalanság, viselkedészavar.

Az alkalmazkodási zavar elhúzódása miatt szükség lehet szakember igénybevételére.

Tanórán megjelenő egészségnevelés

Az egészségnevelés elvei valamennyi tantárgy oktatása során érvényesülnek. A tanórán megjelenő tananyagot a tanmenetek tartalmazzák. A fő hangsúlyt a prevencióra helyezzük.

A tanórán kívüli egészségnevelés területei

A tanulóink egészségének megőrzéséhez, mozgásigényük kielégítéséhez, higiénés szokásainak alakításához nagyban hozzájárulnak hagyományos és alkalmankénti iskolai rendezvényeink.

Rendszeres és alkalmankénti rendezvényeink:

- évente osztályonként iskolafofogszat
- sportprogramok, versenyek
- egészségnap
- túra
- film, video
- vetélkedő
- témanap, témahét
- előadások, kiállítások

Nincs olyan tanóra, szakkör, verseny, gyakorlati foglalkozás, óraközi szünet, szabadidős tevékenység, vagy egyéb nevelési helyzet, amelyben a nevelőnek ne lenne egészségnevelési feladata. A részletes feladatokat a kerettanterv tartalmazza.

A teljes körű iskolai egészségfejlesztés az alábbi részterületeken jelentkező hatásokban eredményez növekedését:

- A tanulási eredményesség javítása.
- Az iskolai lemorzsolódás csökkenése.
- A társadalmi befogadás és esélyegyenlőség elősegítése.
- A dohányzás, az alkoholfogyasztás, a kábítószerfogyasztás és egyéb szenvedélyek megelőzése.
- Bűnmegelőzés.
- A társadalmi kapcsolatok javulása a kortársakkal, szülőkkel, pedagógusokkal.
- Az önismeret és önbizalom javulása.

Az alkalmazkodó készség, a stresszkezelés, a problémamegoldás javulása.

2.7 A közösségfejlesztéssel, az intézmény szereplőinek együttműködésével kapcsolatos feladatok

*“A közös cél, közös értékrend és a tudat tart össze.”
(Hankiss Elemér)*

A közösségfejlesztés mindannyiunk feladata. Az iskola valamennyi dolgozójának figyelembe kell vennie mindennapi munkája során, hogy példaként áll a diákok előtt megjelenésével, viselkedésével, beszédstílusával, munkájával.

A pedagógiai program szempontjából iskolánk keretén belül működő közösségi nevelés területei:

- A tanítási órák – szaktárgyi órák, osztályfőnöki óra.
- A tanítási órán kívüli foglalkozások: napközi, kollégium, iskolai rendezvények, versenyek, bemutatók, szakkörök, kirándulások, erdei iskolák, hittancsoportok, sportkörök. Egyéb foglalkozások, napközi.
- A diákönkormányzat.

Általános pedagógiai alapvetés az értelmi fogyatékos gyermekek nevelésében is, hogy a gyermek személyiségének formálása, sokoldalú fejlesztése a közösségben valósul meg a legteljesebben.

Ezeknek a gyermekközösségeknek a kialakítása azonban - a fogyatékoságok okozta akadályok miatt, az általános törvényszerűségek mellett - sajátos jellegzetességeket is tartalmaz. A megismerő tevékenység, a beszéd sérülése akadályozza a gyermeket társaival és nevelőjével való kapcsolat kialakításában.

A fogyatékoság gátló következményeként jelentkezik az alkalmazkodás hiánya vagy kezdetleges kialakulása, amely később is különféle konfliktusok formájában jelentkezhet.

További következménye lehet sajátos magatartási formák - esetenként súlyos magatartási zavarok - kialakulása, mely nagyban akadályozza a közösség harmonikus fejlődését.

Mindezek a problémák akadályozzák a közösség kialakítását, fejlesztését, a közösségi élet tartalmát egyszerűbbé teszik. Ilyen közösségben a pedagógus (osztályfőnök) vezető szerepe, irányító tevékenysége kiterjedtebb, átfogóbb.

A közösségi nevelés célja

- Példamutatással, helyes cselekvések bemutatásával, bírálat, önbírálat segítségével segíteni a közösségi cselekvések, szokások és normák kialakulását, megerősödését.
- A tanuló ismerje meg a társas együttélés alapvető szabályait, követelményeit, amelyek a közösségben való harmonikus kapcsolatok kialakításához elengedhetetlenek.
- Sajátítsa el és gyakorolja azokat az ismereteket és tevékenységeket, melyek a szűkebb és tágabb közösség, (a család, az iskola, a lakóhely, a szülőföld, a haza) megismerésében mutatkoznak meg, és az ezekkel való azonosuláshoz vezetnek.
- Ismerje meg nemzeti kultúránk alapvető értékeit.
- Életmódjában tisztelje a körülötte lévő természetet, védje, óvja azt.
- Tanulóink tudjanak társaikkal, a felnőttekkel kulturáltan kommunikálni.
- Ismerjék meg a környezet leggyakoribb egészségét és testi épséget veszélyeztető tényezőit, a káros szenvedélyek elkerülésének, megelőzésének módjait.
- Alakuljon ki olyan nevelői közösség, mely összehangolt követeléseivel és nevelési eljárásaival egységességet közvetít a tanulók felé.

A tanórán megvalósítható közösségfejlesztési feladataink:

- A tanulás támogatása kölcsönös segítségnyújtással, ellenőrzéssel, a tanulmányi és a munkaerkölcser erősítésével.
- A tanulók beilleszkedésének segítése.
- A tanulók kezdeményezéseinek, a közvetlen tapasztalatszerzésnek a támogatása.
- A közösségi cselekvések kialakítása, fejlesztése (példamutatással, helyes cselekvések bemutatásával, bírálat, önbírálat segítségével), kooperatív együttműködésből adódó feladatok, elvárások.
- A tanulók önállóságának, öntevékenységének fejlesztése.
- Szociális kompetencia fejlesztése: empátia, egymásra figyelés, együttműködés, tolerancia, alkalmazkodó képesség.
- Különböző változatos munkaformákkal (csoportmunka, differenciált, egyéni munka, kísérlet, verseny, projekt) az együvé tartozás, az egymásért való felelősség érzésének erősítése.
- Olyan pedagógus közösség kialakítása, amely összehangolt követeléseivel és nevelési eljárásaival az egyes osztályokat vezetni, és tevékenységüket koordinálni tudja.

Az egyéb foglalkozások közösségfejlesztő feladatai:

- Nevelje a tanulókat az önellenőrzésre, egymás segítésére.
- Átgondolt játéktervvel és a tevékenység pedagógiai irányításával biztosítsák, hogy a különböző játékok, tevékenységek megfelelően fejlesszék a közösséget, erősítsék a közösséghez való tartozás érzését.
- A sokoldalú és változatos foglalkozások (zene, tánc, képzőművészeti, kézműves stb.) járuljanak hozzá a közösségi magatartás erősítéséhez.

- A séták, a kirándulások mélyítsék el a természetszeretetet és a környezet iránti felelősséget.
- A közösségben végzett munka, a közösség szabályainak megismerése erősítse az értékek iránti fogékonyságukat.
- Minden tevékenység vigye közelebb a tanulót a fenntarthatóság elméletének gyakorlati megvalósításához.

A diákönkormányzat közösségfejlesztő feladatai

A diákönkormányzat a tanulók önirányító, önszervező közössége, a közösségi nevelés sajátos területe, ahol a tanulók:

- Együttműködést gyakorolnak.
- Ön- és közösségérvényesítő érdeket ütköztetnek.
- A társadalmi demokratizmust tanulják.
- Erősödik a közösség iránti felelősségtudatuk.
- Ápolják és bővítik iskolánk hagyományait, amelyek a közösségépítés fontos elemei.

A diákönkormányzat:

- Jelöljön ki olyan közös értékeken és érdekeken alapuló közös és konkrét célokat, amellyel nem sérti az egyéni érdekeket.
- Fejlessze a meglévő közösségi munkákat, közösségépítő tevékenységeket.
- Törekedjen a közösség iránti felelősségtudat kialakítására, fejlesztésére.
- Alakítsa ki a tanulóban a felelősségteljes közszereplés igényét, a demokratikus kommunikáció rutinját.

A pedagógus közösségfejlesztő feladatai a szabadidős tevékenység során:

- Építsen ki jó kapcsolatot az adott korosztállyal, szüleikkel, külső partnerekkel.
- Fejlessze a csoportokban végzett közös munka során az önismeretet, az önfegyelmet, az együttműködést.
- Segítse olyan csoportok kialakítását, amelyek az emberi kapcsolatok pozitív irányú elmélyítésével hatnak az egész személyiség fejlesztésére.
- Támogassa az integrációt, a befogadás képességét.

A szakemberek együttműködésének jelentősége és módszerei

- Az együttműködés kialakítására hatékony módszer lehet az érintettek részvételével tartott csoportos esetmegbeszélés. A személyes konzultációk, esetmegbeszélések hozzásegítenek ahhoz is, hogy a gyermekkel foglalkozó, nevelésükért, fejlődésükért, gyógyulásukért felelős szakmák képviselői kölcsönösen megismerjék egymás munkáját, lehetőségeit, ezzel csökkenhetnek az egymással szemben esetleg fennálló előítéletek is.

2.8 A pedagógusok helyi intézményi feladatai

A pedagógusok helyi intézményi feladatai

Az intézményben dolgozó pedagógusokkal kapcsolatos általános elvárások, valamint a tevékenységükkel kapcsolatos feladatok meghatározása jelentős eleme intézményünk nevelő-oktató arculata meghatározásának. Tevékenységünkkel jelentősen befolyásoljuk a tanulók

személyiségfejlődését, önképzés iránti fogékonyságukat, az igényes munka iránti tiszteletüket, a tolerancia valós értékeit, a helyes viselkedésminták beépülését a fiatalok magatartásába.

Ennek érdekében:

- Minden tanár legyen tudatában annak, hogy elsősorban saját élete példájával nevel.
- Az intézményi élet egészére figyelve segítse a közösség tagjainak emberi kibontakozását.
- Személyi ügyekben a szeretetről és diszkrécióról se feledkezzen meg.
- Rendszeres önképzéssel és továbbképzéseken való részvétellel fejlessze szakmai és pedagógiai műveltségét.
- Tartson rendszeres kapcsolatot diákjai osztályfőnökével, nevelőtanáraival, szüleivel, többi tanárával.
- Tantárgyanként, osztályonként, illetve csoportonként megtervezett egész tanévi munkáját, a megvalósulás dokumentálását, a reflexiók beépítését a munkája minőségének emelése és mind tudatosabbá tétele érdekében időben elvégzi.
- Szakmailag és módszertanilag alaposan felkészül.
- Munkáját pontosság jellemzi, a tanulók munkáját, dolgozatait javítja, rendszeresen értékeli, a megtartott tanítási órákat és helyettesített órákat dokumentálja, a tanulmányok alatti és az állami vizsgák lebonyolításában aktívan részt vesz.
- Saját órájáról indokolt esetben az intézményvezetővel folytatott megbeszélés után tanulót elengedhet.
- Szakmai munkaközösségével egyetértésben megszervezi a tehetséggondozás és felzárkóztatás teendőit.
- Részt vesz a nevelőtestületi értekezleteken, a munkaközösségi értekezleteken, megbeszéléseken. Az intézmény működési rendjében felmerülő elfoglaltságokba bekapcsolódik.
- Közreműködik az iskolai dokumentumok készítésében, felülvizsgálatában.
- Ismeri és alkalmazza az iskola nevelési dokumentumaiban megfogalmazott elveket az ellenőrzés-értékelés feladataiban. Ezek szerint cselekszik.
- A munkatervben előírt tanulmányi kirándulásokon, iskolai rendezvényeken, iskolai kulturális, és sportprogramok, iskolai ünnepek szervezésében aktívan részt vesz.
- A tantermekben, szertárban, tornateremben rendet biztosít, a leltározásban, iskolai dekorálásban, dekoráció készítésében részt vesz.
- A tanulmányi versenyek összeállításában, lebonyolításában, értékelésében aktívan részt vesz.
- A pedagógus által foglalkoztatott tanulókról szóló szakvéleményeket, szakértői véleményeket megismeri, ajánlásait figyelembe veszi a nevelő – oktató munkája, s az értékelés során.
- A tanulók fejlesztésével kapcsolatos feladatokat, rehabilitációt ellátja.
- Felügyeletet lát el a vizsgákon, tanulmányi versenyeken, iskolai méréseken.
- Osztályfőnöki, munkaközösség-vezetői, diákönkormányzatot segítő, ifjúságvédelemmel kapcsolatos feladatokat lát el,

- Szülői értekezleteken, iskolai nyílt napokon részt vesz, bemutató órákat tart.
- Felügyeli az osztályterem rendjét, a tanulókat óráközi szünetekben és ebédeléskor.
- Tanítás nélküli munkanapon, az intézményvezető által elrendelt szakmai jellegű munkát végez.
- Mindennapi tevékenységére az együttműködőkészség, valamint a változásokra való nyitottság legyen jellemző.

A pedagógusok feladatainak részletes listáját személyre szabott munkaköri leírásuk tartalmazza.

2.9 Az osztályfőnöki munka tartalma, az osztályfőnökök feladatai

Az osztályfőnöki munka tartalma, az osztályfőnökök feladatai

Az azonos évfolyamra járó, azon belül közös tanulócsoportot alkotó tanulók egy osztályközösséget alkotnak. Az osztályközösségek diákjai a tanórák /foglalkozások/ túlnyomó többségét az órarend szerint közösen látogatják.

Az osztályközösség élén, mint pedagógusvezető, az osztályfőnök áll. Az osztályfőnököt az intézményvezető-helyettes és a munkaterületen működő munkaközösség vezetőjének javaslatát figyelembe véve az intézményvezető bízza meg. Az osztályfőnök jogosult az egy osztályban tanító pedagógusok értekezletének összehívására.

Az osztályfőnök felelőssége, feladatai és hatásköre

Az osztályfőnököt az intézményvezető bízza meg minden tanév szeptemberében.

Osztályfőnöki felelősségek:

- Munkáját a Pedagógiai Program és az intézményi külső és belső elvárásrendszer szellemében, az SZMSZ-ben és a Házirendben meghatározottak, és az iskolai dokumentumok (pl: éves munkaterv) betartásával végzi.
- Munkavégzése során szem előtt tartja az intézményi önértékelés elvárásrendszerét.
- Személyes felelősséggel tartozik a tanulókkal kapcsolatos adatok, tanügyi dokumentumok pontos vezetéséért.
- Nevelőmunkáját folyamatosan tervezi, ennek írásos dokumentuma az osztályfőnöki munkaterv/osztályfőnöki óra tanmenete.
- Felelős a tanulói és szülői személyiségjogok maximális tiszteletben tartásáért.
- Bizalmasan kezeli a kollégákkal és az osztályokkal kapcsolatos információkat.
- Maradéktalanul betartja az adatkezelés rá vonatkozó szabályait.
- Bizalmasan kezeli az ellenőrzési tapasztalatokat (pl. óralátogatás).
- A hatáskörét meghaladó problémákat haladéktalanul jelzi az intézményvezetőnek vagy helyettesének.

Osztályfőnöki feladatok (nem érintve az osztályfőnöki nevelőmunka tartalmi részeit)

1. Adminisztrációs jellegű feladatok:

- A tanulók személyi adatait beírja a dokumentumokba, összesítéseket készít, statisztikai adatokat szolgáltat.
- Kitölti a törzslapot, bizonyítványokat, értesítőket.

- A haladási napló kitöltésének ellenőrzése, a szaktantárgyi órabeírások (tananyag, sorszám) hetente történő ellenőrzése és a hiányok pótlása (szükség esetén az iskolavezetés értesítése)
- Az érdemjegyek beírásának és az osztályozó napló kitöltésének ellenőrzése.
- A tanulói hiányzások igazolása, összesítése. A Házirend előírásai szerinti értesítéshez rendszeresen ellenőrzi a tanulói hiányzások mértékét, módját, a vezetőknek jelzi az osztályozhatóság veszélyeztetését, valamint a lemorzsolódással veszélyeztetett tanulók tanulmányi előmenetelét, szükség esetén elektronikus üzenetben vagy levélben értesíti a szülőket.
- A Házirendben leírtak szerint figyelemmel követi a tanulók kérését, szükség esetén elektronikus üzenetben vagy levélben értesíti a szülőket.
- Elektronikus üzenetben, illetve ellenőrzőbe történő beírással, vagy egyéb módon értesíti a szülőket a tanulóval kapcsolatos problémáról.
- Folyamatosan nyomon követi és aktualizálja a naplóban a diákok adatainak változását, a bejárók, a menzások, a kollégisták adataiban bekövetkező változásokat.
- Elvégzi a tanulók továbbtanulásával kapcsolatos adminisztrációs teendőket, továbbtanulási lapjait szabályszerűen és pontosan továbbítja.
- Nyilvántartást vezet a hátrányos helyzetű és a halmozottan hátrányos helyzetű tanulókról.
- Figyelemmel kíséri az egészségügyi, szociális, érzelmi gondokkal küzdő tanulókat, segítséget nyújt számukra.
- Segíti, nyomon követi és adminisztrálja osztálya orvosi vizsgálatait.
- Minősíti a tanulók magatartását, szorgalmát, a velük kapcsolatos észrevételeit, javaslatait a tanártársai elé terjeszti.
- Vezeti a tanulók dicséretével, elmarasztalásával kapcsolatos bejegyzéseket.
- Elvégzi az osztályfőnöki egyéb adminisztrációs feladatait.

2. Irányító, vezető jelleű feladatok:

- Végrehajtja mindazokat a feladatokat, amelyeket a Pedagógiai Program hatáskörébe utal.
- A helyi tantervben meghatározott órakeretben rendszeresen osztályfőnöki órát tart. Az osztályfőnöki óra tartalma és vezetése, mint a pedagógiai munka kiemelt színtere az osztály éves tanmenete alapján valósul meg, amely során a tanulók tanulmányi eredményeinek a nyomon követése mellett, évente több alkalommal, változó tematikával, releváns társadalmi témákat is érintve saját maga, vagy meghívott előadókkal foglalkozásokat tart.
- Céltudatosan törekszik a tanulók személyiségének minél teljesebb megismerésére, egyéni fejlesztésükre, közösségi életük irányítására, öntevékenységük, önkormányozó képességük fejlesztésére.
- Együttműködve az osztály tanulóival segíti a tanulóközösség kialakítását.

- Minden tanév első hetében ismerteti osztályával az iskolai házirendet, vagy az évfolyamnak megfelelően felhívja a figyelmet egyes előírásaira.
- Tanév elején osztálya számára megtartja a tűz-, baleset- és munkavédelmi tájékoztatót, az oktatásról szóló feljegyzést aláírattja a tanulókkal.
- Tanulóit rendszeresen tájékoztatja az iskola előtt álló feladatokról, azok megoldására mozgósít, valamint közreműködik a tanórán kívüli tevékenységek szervezésében.
- Figyelemmel kíséri a tanulók tanulmányi előmenetelét, az osztály fegyelmi helyzetét.
- Felkészíti osztályát az iskola hagyományos rendezvényeire, ünnepségeire, szervezi osztálya szabadidős foglalkozásait.
- Kirándulásokat, közös kulturális programokat szervez osztálya tanulói számára. Ezek terveiről, programjairól és tapasztalatairól tájékoztatja az intézményvezetőt vagy/és helyettesét, valamint a szülőket.
- Részt vesz osztályát érintő rendezvények előkészítő munkálataiban és a rendezvényeken.
- Folyamatos figyelmet fordít osztályának dekorációjára, a faliújság karbantartására.
- Javaslatot tesz a tanulók jutalmazására, kitüntetésére. A tanulókat saját hatáskörben is jutalmazza (pl: osztályfőnöki dicséret)
- Fegyelmező intézkedéseket hoz, fegyelmi vétség esetén eljárást kezdeményezhet.
- A tanulók minden iskolai tevékenységét, beleértve a tanórán kívüli szabadidős foglalkozásokat is értékeli, kialakítja bennük a reális önértékelés igényét.

3. Szervező, összehangoló jellegű feladatok:

- Segít abban, hogy a gyerek otthonosan és biztonságban érezze magát az iskolában. Ennek érdekében tájékozódik a rábízott tanulók neveltségi szintjéről, osztályban, egyéb közösségben elfoglalt helyéről, életviteléről, környezetéről.
- Kapcsolatot tart az intézményben működő civil szervezetekkel. A nevelési folyamat tervezésében a civil szervezetek szerepét, közreműködését segítő eszközként használja (pl. iskolai alapítvány)
- Munkája során figyelembe veszi a DÖK programját, felelősséggel vesz részt annak szervezésében, tervezésében, irányításában.
- Koordinálja a sajátos nevelési igényű tanulók ellátását, segíti a tanulásban lemaradók felzárkóztatását.
- Gondot fordít a helyes tanulási módszerek elsajátíttatására.
- A gyermekekről gyűjtött egyéni megfigyelési tapasztalatait, az érvényes diagnosztikai eredményeket, valamint a Szakértői Bizottság véleményét és javaslatát az osztályban tanító pedagógusokkal ismerteti, ezeket közösen elemzik, és a továbbhaladási célokat meghatározzák
- Kapcsolatot tart az osztály szülői munkaközösségével, a tanítványaival foglalkozó nevelő tanárokkal, a tanulók életét, tanulmányait segítő személyekkel (pl.

logopédus, pszichológus, gyógytestnevelő, közösségi szolgálat koordinátorával stb.)

- A hátrányos helyzetű és halmozottan hátrányos helyzetű tanulók segítése érdekében ellátja a gyermekvédelmi feladatokat, gondoskodik számukra szociális és tanulmányi segítség nyújtásáról.
- Kapcsolatot tart a Gyermekjóléti Szolgálat munkatársaival, szükség esetén részt vesz esetmegbeszéléseken.
- Koordinálja és segíti az osztályban tanító pedagógusok munkáját, és látogatja óráikat.
- Szükség esetén – az intézményvezető hozzájárulásával – az osztályban tanító tanárokat és az érintett más pedagógusokat tanácskozássra hívja össze.
- Szükség esetén családlátogatást végez.
- A Munkatervben meghatározott időközönként szülői értekezletet, illetve fogadóórát tart.
- Szülői értekezletek, fogadóórák keretében a gyermek pedagógiai jellemzését a gondviselőkkel egyeztetni, továbbtanulási lehetőségekről tájékoztatja őket, tanácsot ad és segítséget nyújt felvételi jelentkezésükhöz, tudatosan fejleszti az életpálya-kompetenciákat.
- A szülői értekezletek tapasztalatairól tájékoztatja az intézményvezetőt vagy helyettesét.
- Törekszik a család és az iskola nevelőmunkájának összehangolására, együttműködik a szülőkkel.
- Tanév elején megismerteti a szülőkkel az iskola pedagógiai programját, házirendjét, megbeszéli velük a gyerekeket érintő nevelési elképzeléseit az osztály, illetve az egyes tanulók fejlesztésére vonatkozóan.
- Az osztályozó konferencia napján ellenőrzi, hogy minden tanulónak le van-e zárva az osztályzata, valamint a lezárt érdemjegy nem tér-e el jelentősen az osztályzatok átlagától a tanuló kárára.
- Közreműködik a tanulói tankönyvrendelésben, szükség esetén a támogatásra jogosító dokumentumok beszerzéséről értesíti a szülőket/gondviselőket.
- Közreműködik a választható foglalkozások lebonyolításában.
- Javaslatot tesz az iskolai munkaterv osztályát, évfolyamát érintő pedagógiai, szervezési stb. feladataira.
- Egészségfejlesztéssel kapcsolatos feladatokat tervez és megvalósít az intézményi dokumentumokkal összhangban.
- Segíti a tanulók iskolai élettel kapcsolatos pénzügyi kötelezettségeinek teljesítését, az életkori adottságokra tekintettel folyamatosan követi és ellenőrzi azokat.
- Indokolt esetben a szülő írásos kérésére engedélyt ad a tanuló három napig terjedő távolmaradására. A hiányzásról tájékoztatja az élelmezésvezetőt.

Amennyiben egy rendkívüli esemény idején magára van utalva, teljes felelősséggel intézkedik, majd jelenti feletteseinek.

2.10 A kiemelt figyelmet igénylő tanulókkal kapcsolatos pedagógiai tevékenység helyi rendje

2.10.1 A hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű tanulókkal kapcsolatos pedagógiai teendők

A veszélyeztetettség megelőzésében, megszüntetésében a nevelési-oktatási intézmény minden pedagógusára feladat hárul. E tevékenység biztosítása az intézményvezető felelőssége. A gyermek- és ifjúságvédelemmel kapcsolatos feladatokat az intézményben az osztályfőnökök látják el a munkaköri leírásukban leírtaknak megfelelően.

Az iskolában folyó gyermek- és ifjúságvédelem a gyermekek testi és szellemi fejlődését kívánja biztosítani, a gyermeki jogok érvényesítésével és a szocializáció elősegítésével. A gyermekvédelmi problémák feltárásának a célja, hogy a gyermekek fejlődését veszélyeztető okokat az iskola a Gyermekjóléti Szolgálat segítségével minél hatékonyabban tudja kezelni, megelőzve ezzel a súlyosabbá válásukat.

1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról 67/A. rendelkezik a hátrányos helyzet, halmozottan hátrányos helyzet fogalmáról:

Hátrányos helyzetű az a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre jogosult gyermek és nagykorúvá vált gyermek, aki esetében az alábbi körülmények közül egy fennáll:

- a) a szülő vagy a családba fogadó gyám alacsony iskolai végzettsége, ha a gyermeket együtt nevelő mindkét szülőről, a gyermeket egyedül nevelő szülőről vagy a családba fogadó gyámról - önkéntes nyilatkozata alapján - megállapítható, hogy a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény igénylésekor legfeljebb alapfokú iskolai végzettséggel rendelkezik,
- b) a szülő vagy a családba fogadó gyám alacsony foglalkoztatottsága, ha a gyermeket nevelő szülők bármelyikéről vagy a családba fogadó gyámról megállapítható, hogy a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény igénylésekor az Szt. 33. §-a szerinti aktív korúak ellátására jogosult vagy a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény igénylésének időpontját megelőző 16 hónapon belül legalább 12 hónapig álláskeresőként nyilvántartott személy,
- c) a gyermek elégtelen lakókörnyezete, illetve lakáskörülményei, ha megállapítható, hogy a gyermek a településre vonatkozó integrált településfejlesztési stratégiában szegregátumnak nyilvánított lakókörnyezetben vagy félkomfortos, komfort nélküli vagy szükséglakásban, illetve olyan lakáskörülmények között él, ahol korlátozottan biztosítottak az egészséges fejlődéséhez szükséges feltételek.

Halmozottan hátrányos helyzetű az a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre jogosult gyermek és nagykorúvá vált gyermek, aki esetében az a)-c) pontjaiban meghatározott körülmények közül legalább kettő fennáll, és nevelésbe vett gyermek, vagy utógondozói ellátásban részesülő és tanulói vagy hallgatói jogviszonyban álló fiatal felnőtt.

A gyámhatóság a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre való jogosultság elbírálásával egyidejűleg kérelemre - külön döntésben, a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre való jogosultsággal egyező időtartamra - megállapítja a gyermek, nagykorúvá vált gyermek hátrányos vagy halmozottan hátrányos helyzetének fennállását.

Veszélyeztetettség fogalma: A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. tv. 5. §. n) pontja szerint a veszélyeztetettség *olyan* - a gyermek vagy más személy által tanúsított - magatartás, mulasztás vagy körülmény következtében kialakult állapot, amely a gyermek testi, értelmi, érzelmi vagy erkölcsi fejlődését gátolja vagy akadályozza.

A veszélyeztetettség okait és tüneteit:

- a gyermek szocializációjának környezeti feltételeiben, valamint
- a gyermek pszichés diszpozícióiban (viselkedési zavaraiiban) található meg.

A veszélyeztetettség okai:

Anyagi ok: amikor a családban anyagi ill. jövedelmi problémák hátrányosan hatnak a gyermek fejlődésére, és esetenként veszélyeztető tényezőként is jelentkezhetnek.

Környezeti ok: a szülők életvitelében, nevelési tevékenységében felmerülő negatívumok, amelyek a gyermek megfelelő fejlődését gátolják, vagy akadályozzák.

Magatartási ok: a gyermeknél általában a korábbi veszélyeztetettség következtében kialakult agresszivitás, bűnözés vagy szorongás, csavargás, pszichés problémák kialakulása.

Egészségi ok: beteg személy a családban vagy a gyermek betegsége, ami miatt a kiskorú megfelelő fejlődése a családban nem biztosítható.

A gyermekek bántalmazása = a gyermekkel való rossz bánásmód

A WHO definíciója szerint magában foglalja a fizikai, és/vagy érzelmi rossz bánásmód, a szexuális visszaélés, az elhanyagolás vagy hanyag bánásmód, a kereskedelmi vagy egyéb kizsákmányolás minden formáját, mely a gyermek egészségének, túlélésének, fejlődésének vagy méltóságának tényleges vagy potenciális sérelmét eredményezi egy olyan kapcsolat keretében, mely a felelősségen, bizalmon vagy hatalmon alapul

Az elhanyagoló magatartás formái :

Fizikai elhanyagolás: az alapvető fizikai szükségletek, higiénés feltételek hiánya, a felügyelet hiánya, a gyermek védelmének elmulasztása olyan esetekben, amikor veszélynek van kitéve. Ide sorolható az orvosi ellátás késleltetése, az orvosi utasítások be nem tartása, a védőoltások beadatásának elhanyagolása vagy indokolatlan késleltetése.

Érzelmi elhanyagolás: az érzelmi biztonság, az állandóság, a szeretetkapcsolat hiánya, a gyermek érzelmi kötődésének durva mellőzése, elutasítása, a gyermek jelenlétében történő erőszakos, durva, támadó magatartás más családtaggal, többnyire az anyával szemben.

Oktatási- nevelési elhanyagolás: az iskolalátogatási kötelezettség elhanyagolása vagy a rendelkezésre álló és javasolt speciális képzési, fejlesztési szolgálatok igénybevételének elmulasztása.

A bántalmazó magatartás formái:

Az érzelmi bántalmazás: egy gyermek érzelmeivel való tartós visszaélés, amely a gyermek érzelmi fejlődésére súlyos és tartósan káros hatást gyakorol. (megfélemlítés, megvesztegetés, zsarolás)

A fizikai bántalmazás: jelenthet ütést, rúgást, lekötözést, bezárást, rángatást, rázást, el- vagy ledobást, gondatlan leejtést, mérgezést, megégetést vagy leforrázást, vízbe fojtást, fojtogatást, és a gyermeknek más módon történő fizikai sérülés okozását.

A köznevelési intézmények is a Gyvt.-ben szabályozott gyermekvédelmi rendszerhez kapcsolódó feladatot látnak el - a gyermek családban történő nevelkedésének elősegítése, a gyermek veszélyeztetettségének megelőzése és megszüntetése érdekében - a törvényben meghatározott alaptevékenység keretében.

- A nevelési-oktatási intézmény ellátja egyéb feladatai mellett a beilleszkedési nehézségek korrekációjával, a hátrányos helyzetű gyermekek felzárkóztatásával, valamint a gyermek- és ifjúságvédelemmel kapcsolatos feladatokat;
- felderíti a gyermekek és tanulók fejlődését veszélyeztető okokat, és pedagógiai eszközökkel törekszik a káros hatások megelőzésére, illetőleg ellensúlyozására.
- Közreműködik a gyermekek, tanulók veszélyeztetettségének megelőzésében és megszüntetésében, ennek során együttműködnek a gyermekjóléti központ és szolgálattal, illetve a gyermek- és ifjúságvédelmi rendszerhez kapcsolódó feladatot ellátó más személyekkel, intézményekkel és hatóságokkal.
- A köznevelési intézmények részéről közreműködő természetes és jogi személyek is azok, akik a család és a szűkebb lakóhelyi, munkahelyi közösség mellett a legnagyobb rálátással rendelkeznek egy gyermek és családja helyzetére.
- Ha a nevelési-oktatási intézmény a gyermeket, tanulót veszélyeztető okokat pedagógiai eszközökkel nem tudja megszüntetni, vagy a gyermekközösség, illetve a tanulóközösség védelme érdekében indokolt, - jelzést tesz a gyermekjóléti szolgálat felé.
- A jelzés célja, hogy felhívja a figyelmet a gyermeket érő elhanyagolásra, nem megfelelő nevelésre, bántalmazásra, vagy „csak” a gyermek magatartásában észlelt jelenségekre, melyek az előbbiekre engednek következtetni.
- A jelzőrendszer tagjának felmerülő gyanúja esetén a jelzést úgy kell megszövegeznie, hogy abból a gyanú alapja, oka kiderüljön, de a gyermek veszélyeztetésének mértéke és súlyossága ekkor még nem minden esetben megítélhető. Azt természetesen tartalmaznia kell a jelzésnek, ha a gyermek érdekében azonnali beavatkozás szükséges.
- A jelzést tevőnek nem kell mérlegelnie a veszélyeztetettség súlyosságát.
- Fontos a jelzés megtételének megfontolása közben, hogy a titokvédelem, a gyermek adatainak védelme ne élvezzen elsőbbséget a jelzést tevő tudatában a gyermek veszélyeztetésének, bántalmazásának stb. gyanúja esetén, hanem a veszélyeztető okok elhárítása és a gyermek alapvető jogainak védelme legyen a fókuszban. A Gyvt. 135–136/A. §-ában foglalt rendelkezések a jelzőrendszeri tagoknak az adatkezelésre, beleértve a törvényben meghatározott szervnek, hatóságnak való továbbítást is, kifejezett felhatalmazást adnak.
- A jelzést tevő személy vagy intézményi felelős azt is fel kell tüntesse jelzésében, hogy a gyanú felmerülését követően, személy szerint ő, vagy az általa képviselt intézmény milyen lépéseket tett már meg, miket tenne vagy javasolna.

Munkajogi felelősség

A gyermekvédelmi és gyámügyi feladat- és hatáskörök ellátásáról, valamint a gyámhatóság szervezetéről és illetékességéről szóló 331/2006. (XII. 23.) Korm.rendelet 13. § c) pontja alapján a gyámhivatal a gyermekvédelmi jelzőrendszer elégtelen működése esetén megteszi a Gyvt. 17. § (4) és (5) bekezdésében foglalt intézkedéseket, azaz amennyiben a gyermekvédelmi jelzőrendszer tagja jelzési vagy együttműködési kötelezettségének nem tesz eleget, a szociális és gyámhivatal értesíti a fegyelmi jogkör gyakorlóját és javaslatot tesz az érintett személlyel szembeni fegyelmi felelősségre vonás megindítására.

A pedagógus szerepe a megelőzésben:

- Ismerje a gyermek egyéni képességeit, szociokulturális helyzetét.
- Kísérje figyelemmel a családban jelentkező problémákat, a gyermek elmondásai, észlelt pszichés diszpozíciói alapján, tartson folyamatos kapcsolatot a szülőkkel (családlátogatás, vagy fogadóóra).
- Kísérje figyelemmel a gyermek tanulmányi teljesítményét!
- Ismerje fel a napi nevelő – oktató munkában nem fejleszhető képesség- és jártassághiányokat, majd jelezze a szülőknek és a szakembernek!
- Tanulási és teljesítményzavarok esetén – fejlesztőpedagógus, logopédus, pszichológus támogatásának megszervezése.
- Beilleszkedési és magatartászavarok esetén – pszichopedagógus támogatásának megszervezése!
- A gyermek elhanyagolása esetén – gyermek és ifjúságvédelmi felelős, iskolai szociális munkás bevonását kezdeményezi.

Osztályfőnök kiemelt szerepe a megelőzésben:

- Ismerje meg a tanulók társas kapcsolatait, viszonyait!
- Segítse a társas beilleszkedési készségek javítását!
- Kísérje figyelemmel a tanulók iskolai és iskolán kívüli teljesítményét!
- Tanulók személyiségének sokoldalú megismerése.

Iskolai szociális munkás feladatai a megelőzésben:

- Pedagógusok szemléletformálása a másság és hátrányos helyzet elfogadása iránt.
- Tájékoztatja a szülőket, tanulókat, hogy milyen problémákkal, mikor kereshetik fel, továbbá közvetít külső intézmények felé.
- Veszélyeztettség gyanúja esetén kezdeményezi a gyermekjóléti szolgálattal való kapcsolatfelvételt.
- Egészséges életmódot támogató, bűnprevenziós, szenvedélybetegségeket megelőző programok kidolgozásának segítése.
- Figyelemmel kíséri és kiszűri a hátrányos és veszélyeztetett helyzetű tanulókat.

A szociális hátrányokat enyhítő tevékenységek

A szociálisan hátrányos helyzet olyan anyagi és kulturális életkörülmény, amely a tanulók egy részénél az átlagnál gyengébb iskolai teljesítményt vagy a tanulással kapcsolatos motiváció hiányát eredményezheti. A szociálisan hátrányos helyzet veszélyezteti a gyermek személyiségfejlődését, ezért a hátrányok enyhítése, illetve a prevenció rendkívül fontos.

A szociális hátrány enyhítését segítő tevékenységek, feladatok:

- Kiemelt figyelem az alsó tagozat első két évében, mely egyaránt értendő mind a gyermekre, mind a szülőre.
- Az egyéni fejlődésbeli és magatartásbeli hátrányok csökkentése.
- Segítségnyújtás a pályaválasztás terén.
- Differenciált oktatás.
- Személyiségfejlesztés (osztályfőnöki óra, drámapedagógia, szakkörök).
- A DÖK aktív működése.
- A pedagógus érzékeny, empátikus legyen a problémás gyermek iránt.
- Reszocializációs feladatok vállalása.

A veszélyeztetettség megelőzésére és megszüntetésére irányuló pedagógiai tevékenységek

- Szabadidős tevékenység
- Egészségnevelés
- Családlátogatás
- Célzott segítségnyújtás – gyermekvédelmi alap- és szakellátás

2.10.2 Magatartási problémákkal küzdő tanulók

A társadalom írott és íratlan szabályainak betartása, betartatása a hivatalos szervek, az iskola, a családok és a tanuló közös feladata.

Az együttműködés kialakítása, folyamatos fenntartása kiemelt feladatunk.

Az iskola egyik feladata az agresszió minden formájának megelőzése.

Ezen a téren az iskola feladatai:

- Az együttműködés fenntartása és továbbfejlesztése a fenntartóval, a város és a kistérség szakigazgatási szerveivel.
- A pedagógusok és az intézmény dolgozóinak felkészítése az agresszió megelőzésére, kezelésére.
- A szülők, a családok bevonása, folyamatos párbeszéd fenntartása.
- A tanulók felkészítése az agresszió kezelésére.
- Esetmegbeszélések a kollegák között, egymás segítése, tanácsadás, továbbképzéseken új módszerek megismerése, ezek kipróbálása, a jól használható módszerek megismertetése a kollegákkal.

Az iskolai agresszió kezelésének fokozatai:

- Eseti, személyes, csoportos megbeszélések.
- Együttműködés a kollegák között, munkaközösség-vezető véleményének kikérése.
- Szülők, családok, gyermekvédők, családsegítők bevonása a probléma megoldásába.
- Fegyelmi büntetések fokozatainak betartása

A beilleszkedési, magatartási nehézségek enyhítését szolgáló tevékenységek

- Az osztályfőnökök és a gyermekkel foglalkozó szakemberek összehangolt munkája.
- Az egyéni képességekhez igazodó tanórai munka megszervezése.
- A nevelők és a tanulók személyes kapcsolata.
- Szakkörök, kirándulások, nyári táborok.
- Családlátogatások, fogadóórák.

- Kapcsolattartás a hivatalos szervekkel (családsegítő szolgálat, gyámhivatal, rendőrség).

2.10.3 A sajátos nevelési igényű tanulók

2.10.3.1 A látási fogyatékos tanulók

A látássérülés a látószerv (a szem, a látóideg és/vagy a látásért felelős agykérgi/kéreg alatti területek) sérülése következtében kialakult állapot, mely megváltoztatja a tanuló megismerő tevékenységét, alkalmazkodóképességét, kihat személyiségének alakulására.

Gyógypedagógiai szempontból azok a tanulók látássérültek, akiknek látásteljesítménye az ép látáshoz (vízus: 1) viszonyítva két szemmel és korrigáltan (szemüveggel) vízus: 0 – 0,3 közötti. Látássérült az a tanuló is, akinek centrális látótere legfeljebb 20°.

Ezen belül:

- vakok azok a tanulók, akiknek látóképessége teljesen hiányzik (vízus: 0);
- aliglátók azok a tanulók, akik minimális látással rendelkeznek (vízus: fényérzés – 0,1);
- gyengénlátók azok a tanulók, akiknek az életvitelét nagymértékben korlátozza a csökkent látásteljesítmény (vízus: 0,1 – 0,3).

A BNO 11 (WHO) 2018-as meghatározása alapján „megkülönböztetünk távoli és közeli látássérülést.

Távoli látássérülés:

- enyhe – a látásélesség (vízus) < 0,5
- mérsékelt – a látásélesség (vízus) < 0,3
- súlyos – a látásélesség (vízus) < 0,1
- vakság – a látásélesség (vízus) < 0,02.

Közeli látássérülés: A közeli látásélesség (vízus) < 0,5 maximális korrekcióval.

2.10.3.2 Az egyéb pszichés fejlődési zavarral küzdő tanulók

Az egyéb pszichés fejlődési zavar gyógypedagógiai meghatározása

Az egyéb pszichés fejlődési zavar a Köznevelési törvény által használt gyűjtőfogalom.

Az egyéb pszichés fejlődési zavar gyógypedagógiai szempontú felosztása:

1. (specifikus) tanulási zavar

A (specifikus) tanulási zavar multifaktoriális meghatározottságú, ún. idegrendszeri fejlődési zavar. A tünetek markánsan és perzisztensen/tartósan fennállva jelentkeznek, nem tekinthetők csupán fejlődési késésnek. A (specifikus) tanulási zavarok hátterében a nyelvi rendszer eltérő fejlődése, a munkaemlékezet gyengesége, valamint az információfeldolgozás sajátos szerveződése áll. Mindezek mellett gyakran mutatkoznak a mozgásszervezés, kézügyesség, bizonytalan kézpreferencia, téri tájékozódás, vizuális észlelés, szenzoros integráció, végrehajtó működés nehézségei. Az egyéb pszichés fejlődési zavar kategóriába tartozó állapotok gyakran együttesen is előfordulnak, illetve más idegrendszeri fejlődési zavarokkal is együtt járhatnak (komorbiditás).

Megjelenési formái.

- olvasási zavar (diszlexia): neurobiológiai eredetű specifikus tanulási zavar, az olvasás, írás elsajátításának nehézségét jelenti,

- helyesírási zavar (diszortográfia)
- íráskivitelezés (íraskép) zavara (diszgráfia)
- számolási zavar (diszkalkulia): az intellektuális teljesítményhez, életkorhoz (osztályfokhoz) viszonyítva jelentős elmaradás mutatkozik a számköri ismeretek, számérzék, szám- és műveleti fogalmak kialakulásában, az alapvető műveletek végzésében és a bázisfunkciók (téri-vizuális rendszer, központi végrehajtó rendszer, munkamemória, beszéd és nyelv, gondolkodási funkciók) működésében.

2. figyelemhiányos/hiperaktivitás zavar (ADHD)

Az ADHD hátterében a végrehajtó funkciók gyenge és/vagy eltérő szerveződése áll, amely a munkamemória (rövid távú emlékezetben megtartott elemek és az ezekkel való mentális műveletvégzés), a viselkedésgátlás (gátlás kontroll), a kognitív flexibilitás (rugalmas váltás) és a figyelem működését befolyásolja.

Altípusai (a két altípus önállóan vagy kombinált formában is előfordulhat):

- figyelemhiánnyal jellemezhető altípus
- túlmozgással (hiperaktivitás) és impulzivitással jellemezhető altípus

3. magatartás-szabályozási zavar

A magatartásszabályozás zavarával együtt járó problémák súlyosan és tartósan megnehezítik a tanulási helyzetekben való aktív és produktív részvételt, ezáltal jelentős tanulási hátránnyal járnak. Kihatással vannak a társas viselkedésre, az interperszonális kapcsolatokra, kommunikációra, a normakövetésre és a szabályok betartására, így ezek a problémák az oktatási, nevelési helyzetekben is jelen vannak.

Megjelenési formái:

- impulzuskontroll-zavar: személyre és/vagy tárgyra, tulajdonra irányuló agresszív, destruktív szóbeli és viselkedéses kitörések,
- diszruptív viselkedészavar: irritált, vitatkozó, bomlasztó viselkedés,
- diszszociális viselkedésavar: normasértő, agresszív, megbotránkoztató viselkedés

2.10.3.3 A középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók

Gyógypedagógiai szempontú megközelítésben inkább használatos az „értelmileg akadályozott” kifejezés. A középsúlyos értelmi fogyatékoság inkább egy statikus fogalom, állapotjelző, míg az értelmi akadályozottság (a német „geistige Behinderung” honosított változata) egy kifejezetten dinamikus megközelítés, mivel az egyén életvezetésében, boldogulásában a környezeti tényezők támogató vagy akadályozó voltára is utal. Tehát nemcsak az egyén és környezete közötti kölcsönhatásra, a környezet elvárásaihoz, szabályaihoz való alkalmazkodási képességre, hanem a környezet oldaláról megjelenő felelősségre is rávilágít. A pedagógiai szemlélet, hozzáállás tekintetében mindez meghatározó, ezért ahol a szöveg mondanivalója megengedi, ezt fogjuk használni.

Az értelmileg akadályozott tanuló esetében mérsékelt vagy súlyos fokú intellektuális képességzavarral kell számolnunk (a hátterében középsúlyos vagy súlyos fokú értelmi fogyatékosággal). Ez azt jelenti, hogy az intelligenciahányados 50 körüli vagy ennél alacsonyabb, és jelentős nehézségek mutatkoznak az adaptív jártasságok terén, azaz a

különböféle életvezetési feladatok megoldásában, az általános társadalmi, környezeti elvárásokhoz való alkalmazkodásban. Az érintettek számára a megfeleléshez tartós támogatásra van szükségük felnőttkorban is. Az adaptív jártasságok színvonala részterületenként igen eltérő lehet, egyesek szinte épek, míg mások folyamatos, intenzív támogatást igényelnek.

Részben a kognitív feldolgozás módosult menete miatt, részben egyéb járulékos okok (nem ritkán egyes, főleg észlelési és feldolgozási funkciók gyengébb, kevesebb asszociációt lehetővé tévő beidegzése) miatt szinte mindig találkozunk a pszichés, a kommunikációs, a szociális és a motoros képességek meglassult és/vagy módosult fejlődésével is. E területek (és részterületeik) fejlődésének üteme gyakran nem egyenletes, egymáshoz képest is eltérőek lehetnek.

2.10.3.4 A mozgáskorlátozott tanulók

A mozgáskorlátozottság gyógypedagógiai meghatározása:

Gyógypedagógiai értelemben azokat a személyeket tartjuk mozgáskorlátozottaknak, akiknél a mozgásszervrendszer (tartó-: csont-, ízületrendszer és/vagy mozgató-: izom-, idegrendszer) veleszületett vagy szerzett károsodása és/vagy funkciózavara következtében olyan jelentős és maradandó mozgásos akadályozottság áll fenn, amelynek következtében megváltozik a mozgásos tapasztalatszerzés, és a szocializáció csak nehezített körülmények között lehetséges.

A mozgáskorlátozottság gyógypedagógiai szempontú felosztása:

Végtagredukciós fejlődési rendellenességek vagy szerzett végtaghiányok: ebbe a kategóriába sorolható minden veleszületett vagy szerzett, teljes végtagra vagy végtagrészre vonatkozó hiány vagy többlet.

Petyhüdt bénulást okozó kórformák:

- progrediáló kórképek (állapot rosszabbodásával járó): különböző (izom, gerincvelő) eredetű izombetegségek pl.: dystrophia musculorum progressiva (DMP) vagy a spinalis izomatropia (SMA);
- a nem progrediáló kórképek: különböző etiológiájú gerincvelő sérülések (veleszületett vagy szerzett) vagy a perifériás idegbénulások, járványos gyermekbénulás utáni állapot stb.

Korai agykárosodás következtében kialakult mozgás-rendellenességek (cerebrális parézis, CP):

- spasztikus (fokozott izomtónussal járó) tünetcsoport, mely lehet:
  - hemiplégia (féloldali érintettség),
  - diplégia (a két alsó végtag spasztikus bénulása a felső végtagok érintettségével) és
  - tetraplégia (mind a négy végtag, a teljes test érintettségével);
- diszkinetikus (akaratlan túlmozgással járó) tünetcsoport, mely lehet:
  - atetózis (a törzs és a végtagok koordinációs zavara)
  - disztónia (folyamatosan változó izomtónus);
- kisagyi tünetcsoport, az ataxia (koordinációs és egyensúlyzavar);

➤ kevert formák

Ortopédiai és egyéb kórformák

pl. arthrogryposis multiplex congenita (veleszületett ízületi merevség, mely az izmok gyengeségével jár), vagy osteogenesis imperfecta (a csontok rendellenes törékenységgel járó betegség), vagy deformitások, különböző gerincbetegségek, dongaláb, egyéb mozgáskorlátozottsággal járó rendszerbetegségek stb.

Súlyos-halmazott sérülés: jelen felosztásban a vezető tünet a mozgáskorlátozottság, mely mellé egyéb/más fogyatékoság (látás-, hallássérülés, beszéd fogyatékoság vagy intellektuális képességzavar stb.) társulhat.

2.10.3.5 Az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulók

Az autizmus spektrumzavarok (a szövegben az autizmus kifejezés mindig a teljes spektrumra utal) az idegrendszer igen korai, nagy valószínűséggel veleszületett ártalmának, illetve a genetikai, egyéb biológiai és környezeti tényezők együttes hatásának következményei. Az iskoláskor eléréséig – vagy tovább – kezeletlenül maradt fejlődési zavar és szélsőséges viselkedésformák fejlesztő célú ellátása a gyermek növekedésével egyre nehezebbé válhat, bár a nevelhetőség, taníthatóság időszaka belenyúlik a felnőttkorba, így sosem túl késő elkezdni a fejlesztést.

Az autizmus spektrumzavarok lényege a társas viselkedés, a kommunikációs és a rugalmas viselkedésszervezés minőségi károsodása, amely jellegzetes viselkedési tünetekben nyilvánul meg. Az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulóra legjellemzőbb a kölcsönösséget igénylő társas viselkedési készségek területén tapasztalható gondolkodási képesség sajátos hiányossága, a beszéd szintjéhez képest károsodott kölcsönös kommunikáció, a rugalmas viselkedésszervezés és -kivitelezés képességének minőségi sérülése, valamint az egyenetlen képességprofil.

Autizmus spektrumzavar minden értelmi szinten előfordul, jelen lehet átlagos (vagy átlag feletti) intelligencia mellett éppúgy, mint intellektuális képességzavarral (értelmi fogyatékosággal) együtt járva. A fejlődési zavar átlagos vagy átlag feletti intelligencia esetében is jelentősen befolyásolja, áthatja a gyermeki fejlődést, megváltoztatja a megismerés folyamatát és a társas viselkedés fejlődését, ezért sérülésspecifikus fejlesztésre minden érintett gyermeknek joga és szüksége van.

Autizmusban a beszédfejlődés gyakran megkésik, súlyos esetekben nem alakul ki beszélt nyelv. A központi probléma azonban nem a nyelv hiánya vagy megkésített fejlődése, hanem a funkcionális, kölcsönös kommunikáció sérülése. A nyelvhasználat színvonalától függetlenül az alapvető problémák közé tartozik, hogy hiányozhat a kommunikáció és a beszéd hasznának, jelentőségének megértése, vagyis hiányozhat annak megértése, hogy mások érzéseit, gondolatait, tetteit kommunikáció útján befolyásolni lehet. Az alapvető gondolkodási és viselkedési képességek spontán elsajátításához szükséges képességek hiánya jellemzően egész életen át megmarad, de a speciális intenzív terápiás és pedagógiai ellátás segítségével jelentős fejlődés érhető el. A hiányzó/sérült képességek okozta elsődleges és másodlagos viselkedési tünetek a jól kompenzált állapotokban csaknem eltűnhetnek vagy változhatnak, és

az élet különböző szakaszaiban különböző formákban jelentkezhetnek. Új helyzetben, váratlan események, körülmények hatására felerősödhetnek a típusos tünetek. A tünetek változatossága mellett a tanulók autizmusának lehetséges súlyossága széles skálán szóródik. Az időben megkezdett sérülésspecifikus fejlesztés nagymértékben hozzájárulhat az állapot pozitív kimenetéhez.

2.10.3.6 A súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók

A súlyos és halmozott fogyatékos az egész élet során fennálló állapot, amelyre jellemző, hogy a testi struktúrák károsodása következtében az alapvető humán funkciók – mint a kommunikáció, a mozgás, a megismerő funkciók, az érzékelés-észlelés, és az önkiszolgálás – minimálisan két területén súlyos vagy legsúlyosabb mértékű zavar mutatható ki. Ennek következtében az érintett személy pszichofizikai teljesítményei extrém mértékben eltérnek az átlagtól, így tevékenységeiben erősen akadályozottá válik, és társadalmi részvételében jelentősen korlátozott lehet. A súlyos és halmozott fogyatékoság háttérében rendszerint a korai életszakaszban bekövetkező, a központi idegrendszert érintő komplex károsodás áll. A fogyatékoságok a legkülönbözőbb kombinációkban és súlyossági fokozatokban, esetleg eltérő időben jelenhetnek meg.

A súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók (továbbiakban: súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók) esetében a leggyakrabban a súlyos kommunikációs zavar, a különböző súlyosságú mozgásszervi fogyatékoság (mozgáskorlátozottság) és a különböző súlyosságú értelmi fogyatékoság (intellektuális képességzavar) igen változatos kombinációit találjuk. Ezek mellett előfordulhat látási fogyatékoság (látássérülés), hallási fogyatékoság (hallássérülés), figyelemzavar, magatartás-szabályozási zavar, autizmus spektrumzavar, továbbá egyéb társuló rendellenességek (pl. epilepszia). A fenti funkciózavarok egyedi kombinációinak köszönhetően egyénileg nagyon változó igényű személyiségekkel találkozunk. Ebből következően a tanulócsoporthoz összetétele rendkívül heterogén lehet.

A fenti fejlődésbeli eltérések és tevékenységbeli akadályozottságok a pedagógiai megsegítés, nevelés, oktatás, fejlesztés szempontjából sajátos nevelési igényként jelentkeznek. E tanulók speciális segítséget igényelnek szükségleteik kielégítése, egészségük megtartása, az emberi, a dologi és természeti világhoz való viszonyuk kialakítása és a társadalom életében való aktív részvétel érdekében. Egész életükben a környezet fokozott mértékű és folyamatos, komplex segítségére, támogatására utaltak; személyiségük kibontakoztatása és életminőségük javítása érdekében fejlesztő iskolai oktatásra van szükségük.

2.10.3.7 Az enyhe értelmi fogyatékos tanulók

Az enyhe értelmi fogyatékos tanulók gyógypedagógiai értelemben a tanulásban akadályozott gyermekek körébe tartoznak, akik az idegrendszer biológiai és/vagy genetikai okokra visszavezethető gyengébb funkcióképessége, illetve a tartósan kedvezőtlen környezeti hatások miatt a neurológiai érés lelassulása folytán tartós, átfogó tanulási problémákat mutatnak.

Az enyhe értelmi fogyatékoság (enyhe intellektuális képességzavar) diagnosztizálása orvosi, gyógypedagógiai és pszichológiai feladat.

Pszichodiagnosztikai vizsgálatokkal megállapítható a **kognitív funkciók lassúbb/eltérő fejlődése, valamint az adaptív funkciók érintettsége**. Az enyhe értelmi fogyatékos személyek fejlődése igen változatos attól függően, hogy milyen egyéb érzékszervi, motorikus, beszédfejlődési, viselkedési stb. rendellenességeket mutatnak, amelyek vagy oksági összefüggésben állnak az értelmi fogyatékossgal, vagy egyéb hatásokra alakulnak ki.

Az enyhe értelmi fogyatékossgához sok esetben társul más fogyatékossgai típus is:

- hallássérülés,
- látássérülés,
- mozgáskorlátozottság,
- autizmus spektrumzavar.

Mindezek befolyásolják az ellátási szükségletet, a taníthatóságát és a gyermek jövőjére vonatkozó előrejelzéseket.

2.10.3.8 A hallássérült tanulók

Hallássérülésnek nevezzük a hallószerv valamely részének veleszületett vagy szerzett sérülését, illetve fejlődési rendellenességét, amelynek az éptől eltérő hallásteljesítmény lesz a következménye.

A hallássérülés gyűjtőfogalom. Hallássérült személyek a nagyothallók, a siketek és a cochleáris implantátumot (továbbiakban: CI) viselőik. A cochleáris implantátum a belső fülbe ültetett hallásjavító eszköz. A hallássérült tanulónál – a hallás hiánya vagy csökkenése miatt – a szokásostól eltérhet a nyelvi kommunikáció (beszédértés, szövegértő olvasás, szókinccs, nyelvi szerkezetek értése és használata, hangzó beszéd stb.) fejlettsége, ennek következtében a megismerő tevékenység és a teljes személyiség fejlődése is megváltozhat. A tanuló nyelvi kommunikációja intenzív fejlesztést igényel, mert ennek szintje nem feltétlenül korrelál életkorával, hallásállapotával.

A hallásfogyatékossg gyógypedagógiai szempontú felosztása:

A siket tanulónál súlyos fokú hallásveszteség áll fenn (a beszédhangok frekvenciatartományában mért hallásveszteség 90 dB-nél nagyobb). Ennek következménye a hangzó beszéd spontán kialakulásának képtelensége, elsajátításának súlyos fokú nehezítettsége, valamint a nyelvi kommunikáció általános akadályozottsága. A hallásveszteség mértékétől, felfedezésének, segédeszközzel való ellátásának idejétől, a környezeti hatásoktól és a szociokulturális háttértől függően módosulhat a megismerő tevékenység, a gondolkodás és a lelki élet egészének fejlődése.

A nagyothalló tanulónál (enyhe nagyothallás esetén a beszédhangok frekvenciatartományában mért hallásveszteség 30–45 dB közötti; közepes nagyothallás esetén a beszédhangok frekvenciatartományában mért hallásveszteség 46–65 dB közötti; súlyos nagyothallásnál a beszédhangok frekvenciatartományában mért hallásveszteség 66–90 dB közötti) a hallás csökkenése akadályozottságot jelenthet a hangzó beszéd elsajátításában és értésében. Ennek mértéke a súlyos kommunikációs zavartól a normál nyelvhasználat megközelítésének szintjéig terjedhet.

A hallásukat műtéti úton helyreállított (pl. cochleáris implantált) hallássérült tanulóknál – az egyik vagy mindkét oldalon végzett hallásjavító műtét után – fizikai értelemben közel ép beszédhallás mérhető. Fejleszhetőségük, fejlődési ütemük döntően függ intelligenciájuktól, illetve az esetleges pszichés fejlődési zavaruktól, valamint attól, hogy a gyermek milyen életkorú volt a műtét elvégzésekor. A nyelvi fejlődés gyorsabb, magasabb szintű elsajátítását a hallásjavító műtét előtti és utáni (gyógy)pedagógiai rehabilitációs és rehabilitációs, valamint az azzal párhuzamos pedoaudiológiai gondozás és az aktív szülői megsegítés eredményezi. A fejlesztés stratégiájának alapja döntően a beszédhallásra alapozott módszerek alkalmazása. A beszédértés, a hangzó beszéd fejlődése hasonlóságot mutat az ép hallású gyermekek beszédfejlődésével. A fejlesztés eredményes színtere a halló környezetben van szurdopedagógus jelenlétével, ugyanakkor az integrációra csak alapos pedagógiai diagnózis után kerülhet sor. Az érintett tanuló teljesítményét a befogadó intézmény szakmai felkészültsége, nyitottsága, a szülők együttműködő készsége, valamint a gyermek kognitív és pszichés jellemzői és az esetleges beszéd- és nyelvelsajátítási zavar (diszfázia) befolyásolja.

A hallássérültek „diszfázia típusú” társuló tanulási zavara a halmozott fogyatékoság egy speciális változata. Összetett tüneti képe súlyosabb fokú nyelvi és beszédfejlődési akadályozottságban, diszpraxiás és szenzomotoros integrációs zavarra utaló pszichomotoros jellemzőkben nyilvánul meg. A specifikus nyelvi zavar, valamint a kísérő pszichomotoros tünetek változatos formában, sajátos összetételben jelennek meg a hallási fogyatékoság enyhébb vagy súlyosabb mértéke mellett. A hallássérült tanulók populációjának napjainkra jellemző változása komoly gondot okoz a szakterületi intézmények gyógypedagógusainak, mivel a diszfázia (esetünkben a hallássérüléshez társuló neurogén eredetű nyelvi zavar) korábban nem alkalmazott módszertani eljárásokat és óraszervezési technikákat igényel. Javasolt a speciális módszertani és óraszervezési technikák alkalmazása. Más esetben a halmozottan fogyatékos hallássérült (siket, nagyothalló) tanulók hallásvesztéséhez mozgáskorlátozottság, látás-, értelmi fogyatékoság, tanulási vagy a fejlődés más zavarai társulhatnak. A halmozottan fogyatékos hallássérült tanulók nevelhetősége, oktathatósága a fentiek következtében súlyosan nehezített. Javasolt az óvodában és az alapozó szakaszban a fokozott egyéni és kiscsoportos fejlesztés, a gyógypedagógiai asszisztens vagy a kéttanáros modell alkalmazása.

A hangos beszéd kialakulása után hallássérültté vált tanulók személyisége az előző csoportokhoz viszonyítva még sérülékenyebb; nehezen dolgozhatják fel a hallás elvesztésével fellépő állapotváltozást, vagyis: a nehezített kommunikációt, a környezettel való kapcsolatuk beszűkülését. Ebben az esetben fokozott segítséget igényelnek a kompenzációs csatornák kialakításához

2.10.3.9 A beszéd fogyatékos (beszéd- és nyelvi fejlődési vagy szerzett zavarral küzdő) tanulók

Beszéd fogyatékosok csoportjába tartozik minden olyan tanuló, aki a beszéd és/vagy nyelv receptív folyamatainak (beszédfeldolgozás, beszédértés, nyelvi megértés) vagy expresszív folyamatainak (beszéd és nyelvi kifejezés, produkció) szerveződésében súlyos fejlődési eredetű vagy szerzett zavart mutat. Ez a zavar különböző klinikai képekben jelenik meg, és

életkor szerint is eltérő jelleget mutathat. A verbális kommunikáció súlyos zavara, valamint a verbális tanulási folyamatok atipikus alakulása, jelentős eltérése miatt az ilyen tanuló a társadalmi beilleszkedés szempontjából akadályozott.

A definíció jól mutatja az iskoláskorban a beszéd- és nyelvi zavarokra épülő verbális tanulási zavarokkal való természetes összefüggést, annak ellenére, hogy a jelenlegi törvényi szabályozás szerint a verbális tanulási zavarok az egyéb pszichés fejlődési zavar gyűjtőkategóriájába tartoznak

A beszéd- és nyelvi zavarok diagnosztikus kategóriái az iskolába lépéskor és az iskoláskorban jellemzően az alábbiak:

Beszédzavarok

- Hangképzési zavarok
- Rezonanciazavarok (hipernazalitás, hiponazalitás)
- Beszédfolyamatossági zavarok (dadogás, hadarás)
- Artikulációs zavarok (beszédhanghibák)
- Beszédmozgászavarok (verbális diszpraxia)

A beszéd atipikus fejlődésével küzdő gyermekek a feltűnő zavarjelenség miatt többnyire korán diagnosztizálásra kerülnek. Iskoláskorra általában letisztul, hogy átmeneti fejlődési nehézségről vagy súlyos fejlődési zavarról van szó. Az átmeneti nehézségeket a logopédiai alapellátás szakszolgálati keretben kezeli. A súlyos beszédzavart mutató óvodások/tanulók kapnak lehetőséget SNI-ellátásra. Ez biztosítható külön nevelést vagy inkluzív nevelést megvalósító intézményben is. Ezen tanulók tanulásban való részvételét vagy iskolai teljesítményét jelentősen befolyásolhatja beszédfejlődési vagy szerzett beszédbeli akadályozottságuk. Ezek között elsősorban a szóbeli kommunikációt jelentősen akadályozó rezonanciazavarok, a beszédfolyamatossági zavarok és a beszédmozgászavarok emelhetők ki. A beszédkiejtés és a beszédmozgászavarok egyes típusainál a nyelvi kifejezés zavara is fennáll. A hangképzés (hangadás) zavarai szintén ritkán kapnak SNI besorolást, csak akkor, ha a hangszalagok hibás működése folytán a szóbeli beszéd kivitelezése súlyosan akadályozott. A beszédfejlődési zavar jellegétől függően társulhat hozzá specifikus tanulási zavar is (pl. rezonanciazavarok, beszédmozgászavarok), mely a következő alfejezet részletező leírásában minden esetben külön jelzésre kerül.

Auditív feldolgozási zavarok

Az érintett tanulók a hallható jelek feldolgozásában mutatnak súlyos zavarokat, ez jellemzően a beszédfeldolgozásban, így a beszédértésben is komoly gondot okoz. Felderítésükre nem minden esetben kerül sor iskoláskorig, mivel az auditív információfeldolgozás zavara nem feltétlenül társul a kifejező beszéd zavarával, így a környezet számára kevésbé feltűnő az atipikus fejlődés. Jelentős számban csak a már kialakult tanulási zavar következtében, sokszor csak 2-3. osztályban kerülnek felismerésre az érintett tanulók beszédfeldolgozási zavarai.

Nyelvi zavarok

A nyelvfejlődési zavart mutató tanulók mindannyian küzdenek a nyelvi kifejezőkészség különböző nyelvi szinteken megjelenő zavarával (expresszív nyelvi zavarok). Ez a beszéd- és nyelvi kifejezészavar érintheti a nyelv hangrendszerét, a beszédhangejtést, az aktívan használt

szókincset, annak jelentését, a nyelvtani összefüggések kifejezését, a mondatalkotást, valamint a nyelvhasználatot (pragmatika). A nyelvi kifejezés zavara mellé társulhat a nyelvi feldolgozás, nyelvi megértés különböző nyelvi szinteken és különböző súlyosságban megmutató zavarai (receptív nyelvi zavarok) is.

A nyelvi feldolgozás, nyelvi megértés zavarai a különböző nyelvi szinteket külön-külön és együtt is érinthetik, így pl. a nyelv hangzórendszerét (fonológia), a szókincset (lexika), a nyelvtani szerkezeteket (morfológia, szintaktika), a nyelvi jelentést (szemantika) és a nyelv mindennapi helyzetekben való alkalmazását – pl. képes beszéd – (pragmatika). Leggyakrabban a szókincs és a grammatika feldolgozási zavarával találkozunk. A fonológiai zavarai pedig jelentős szerepet játszik az írott nyelvi zavarok egy formájának, a fejlődési diszlexiának a kialakulásában. A nyelvi feldolgozás, megértés zavarai minden esetben gyengébb nyelvi kifejezési lehetőséget is jelentenek, így általában expresszív zavarral is társulnak (ez nem mindig jelenik meg külön a diagnózisokban). A feldolgozási és kifejezési zavar társult jelenléte minden esetben súlyosbítja a tüneti képet.

A nyelvfejlődési zavar fent említett különböző formáit a következő diagnosztikus kategóriarendszer foglalja össze:

Expresszív nyelvi zavarok:

- expresszív fonológiai zavar,
- expresszív morfológiai zavar,
- expresszív szintaktikai zavar,
- expresszív szemantikai zavar,
- expresszív pragmatikai zavar.

Receptív nyelvi zavarok:

- receptív fonológiai zavar,
- receptív morfológiai zavar,
- receptív szintaktikai zavar,
- receptív szemantikai zavar,
- receptív pragmatikai zavar.

Beszéd fogyatékos SNI-besorolást csak azok a gyermekek/tanulók kaphatnak, akik elsődleges nyelvi zavarral küzdenek, vagyis expresszív és/vagy receptív nyelvfejlődési elmaradásuk hátterében sem intellektuális képességzavar, sem hallásfogyatékoság, sem autizmus spektrumzavar, sem mozgáskorlátozottság nem áll.

2.11 Tehetséggondozást, képességkibontakoztatást segítő tevékenységek

Pedagógiai tevékenységünk során figyelmet fordítunk a tehetségek felismerésére és fejlesztésére. Minden pedagógus feladata, hogy felhívja a figyelmet a tehetséges tanítványokra, hogy megfelelően gondoskodhassunk fejlesztésükről. E tevékenység kiterjed a tanórai és tanórán kívüli területekre egyaránt. Ez a legszorosabb együttműködést tételezi fel a családdal és a tehetségek fejlesztésével foglalkozó intézményekkel és szakemberekkel.

Alapfeladataink:

A tehetséggondozás és felzárkóztatás módszereiben célirányos tanulás-szervezési eljárások alkalmazása:

- differenciált tanulásszervezés
- kooperatív technikák
- projekt módszer
- tevékenységközpontú pedagógiák
- bizonyos területeken tehetséges tanulók célirányos fejlesztése.

A tehetségnevelés szinterei, feladatai:

Tanóra keretein belül:

- Tananyag differenciálása.
- Differenciált képességfejlesztés.
- Korszerű tanulásszervezés.
- Személyes biztatás, jutalmazás megfelelő formái.

Tanórán kívüli foglalkozások:

- Szakkörök.
- Személyes beszélgetések, a biztatás, a jutalmazás megfelelő formáinak megkeresése.
- Kiugró tehetségek szakemberhez való irányítása, aki gondoskodik megfelelő fejlesztésükről.

Felkészítés versenyekre, pályázatokon való részvételre:

- Komplex Tanulmányi Verseny
- Országos Szakmai Tanulmányi Verseny
- Sportversenyek különböző sportágakban
- „Felfénylő szavak”

A különböző szakköröket a magasabb szintű képzés igényével a tanulók érdeklődésétől függően indítja az intézmény. A szakköröket vezető pedagógusokat az intézményvezető bízta meg. A foglalkozások előre meghatározott tematika alapján történnek meg, amiről, valamint a látogatottságról szakköri naplót kell vezetni. A szakkörök vezetője felelős a szakkör működéséért.

Szakköröket az alábbi területeken szervezhetünk:

- tantárgyakhoz kötődő szakkörök
- tanulmányi, kulturális- és sportversenyekre való felkészítés
- művészeti nevelés területén: tánc, zene, képzőművészet, drámajáték

Versenyeztetés

A szervezett tanulmányi, művészeti és sportversenyek egyik célja, hogy kiemelje a tehetséges tanulókat, segítve ezzel kibontakozásukat, magasabb szintre jutásukat. Tudni kell, hogy a tehetség nem biztos, hogy utat tör magának, gyakran előfordul, hogy tehetséges tanulók elkallódnak, ezért szükséges a felismerés és támogatás. Segítsük őket abban, hogy kiemelkedő teljesítménybe fordíthassák átlag feletti képességeiket. Ösztönözzük őket arra, hogy fejlődjenek, gazdagodjanak, és erejüket gyakran mérjék össze másokkal.

A verseny tehát - akár spontán, akár szervezett - jó hatással lehet a tanulók fejlődésére, amennyiben figyelembe veszi az életkori sajátosságokat. Óvakodjunk azonban a túlzásoktól, ne engedjük, hogy a tanulóink erejükön felül vállaljanak ilyen megmérettetéseket.

Feladatunk, hogy megtaláljuk, hogy mi az, amiben leginkább ki tudják fejezni önmagukat, sikerélményhez juthatnak, s akár a versenyszituációkon keresztül is hozzá tudunk járulni pozitív önértékelésük fejlődéséhez.

A tehetséggondozás területét is fontos feladatnak tekintjük intézményünkben.

2.12 A tanulóknak az intézményi döntési folyamatban való részvételi jogai gyakorlásának rendje

A tanulót megilleti az a jog, hogy életkorának megfelelő mértékben részese legyen az őt érintő döntések meghozatalának. Ezt a jogát személyesen, illetve választott képviselőin, valamint szülőjén/gondviselőjén keresztül gyakorolhatja. Joga van megismerni az őt érintő döntés tartalmát, okát, következményeit. A döntési folyamat során joga van véleményét elmondani. A nevelési-oktatási intézmény a tanulóval kapcsolatos döntéseit – jogszabályban meghatározott esetben és formában – írásban közli a tanulóval, a szülővel. A tanuló ezen jogainak gyakorlását módját a házirend tartalmazza.

Az Intézmény tanulói által létrehozott érdekképviseleti szerv a diákönkormányzat, továbbiakban DÖK.

Tevékenységét az intézményi szabályzatokkal összhangban, demokratikus elvek alapján, éves munkaterv szerint végzi.

Az iskola, a kollégium tanulói a nevelés-oktatással összefüggő közös tevékenységük megszervezésére, a demokráciára, közéleti felelősségre nevelés érdekében - a házirendben meghatározottak szerint - diákköröket hozhatnak létre, amelyek létrejöttét és működését a nevelőtestület segíti.

A DÖK döntési jogkört gyakorol - a nevelőtestület véleménye meghallgatásával - saját közösségi életük tervezésében, szervezésében, valamint tisztségviselőik megválasztásában, és jogosultak képviseltetni magukat a diákönkormányzatban.

A diákönkormányzat munkáját e feladatra kijelölt, felsőfokú végzettségű és pedagógus szakképzettségű személy segíti, akit a diákönkormányzat javaslatára az intézményvezető bíz meg legfeljebb öt éves időtartamra.

A diákönkormányzat véleményét ki kell kérni:

- a) az iskolai SZMSZ jogszabályban meghatározott rendelkezéseinek elfogadása előtt,
- b) a tanulói szociális juttatások elosztási elveinek meghatározása előtt,
- c) az ifjúságpolitikai célokra biztosított pénzeszközök felhasználásakor,
- d) a házirend elfogadása előtt.

A tanulók tájékoztatásának formái:

- faliújság
- küldöttgyűlés
- választmányi ülés

Azokban az ügyekben, amelyekben a diákönkormányzat véleményének kikérése kötelező, a diákönkormányzat képviselőjét a tárgyalásra meg kell hívni, és az előterjesztést, valamint a meghívót – ha jogszabály másképp nem rendelkezik – a tárgyalás határnapját legalább tizenöt nappal megelőzően meg kell küldeni a diákönkormányzat részére.

A diákönkormányzat legfelsőbb döntéshozó fóruma a **Diákközgyűlés**, amelyen az iskola minden diákja részt vehet.

Az évi rendes diákközgyűlésen a diákönkormányzat és az intézmény képviselője beszámol az előző diákközgyűlés óta eltelt időszak munkájáról, különös tekintettel a gyermeki jogok, a tanulói jogok helyzetéről és érvényesüléséről. Itt kell lehetőséget biztosítani arra, hogy a diákok találkozhassanak az intézményegység-vezetőkkel, valamint az intézmény vezetőjével. Az intézményvezetőnek vagy megbízottjának tájékoztatnia kell a tanulókat az intézményi élet egészéről, az intézményi munkaterről, az intézményi házirendben meghatározottak végrehajtásának tapasztalatairól. A diákközgyűlésen a tanulók az intézmény életét érintő ügyekben kérdéseket intézhetnek a diákönkormányzat, illetve az intézmény vezetéséhez.

Az évi rendes diákközgyűlés összehívását a diákönkormányzat vezetője kezdeményezi, a tanév helyi rendjében meghatározott időben.

A diákközgyűlés napirendi pontjait a megrendezése előtt tizenöt nappal nyilvánosságra kell hozni.

A Diákközgyűlés továbbá rendkívüli ügyek megtárgyalására is összeül. A rendkívüli diákközgyűlés összehívását az iskolai diákönkormányzat vezetője vagy az intézmény vezetője kezdeményezheti.

A Diákközgyűlés választja a Küldöttgyűlés képviselőit.

A diákönkormányzat döntéshozatali fórumainak második szintje a **Küldöttgyűlés**. Tagjait az egyes osztályok és a kollégium delegálják. A megbízás egy tanévre szól. A Küldöttgyűlés a közgyűlés felhatalmazása alapján gyakorolja a diákönkormányzat döntési és véleményezési jogait.

A diákönkormányzat irányító szerve a **Választmány**. Az iskola vezetése előtt a diákönkormányzatot a Választmány képviseli. Javaslatokat dolgoz ki a Küldöttgyűlésnek. Irányítja a szabadidős tevékenységek szervezését, támogatja az iskolai rendezvényeket, a kulturális és a sportéletet. Éves munkatervet készít. A Választmányt a közgyűlés választja oly módon, hogy minden osztály és a kollégium legfeljebb 2 fővel képviseltethesse magát. Választmányi tag csak az lehet, aki tagja a Küldöttgyűlésnek. Minden küldöttgyűlési képviselő választható választmányi tagnak. A választmányi tagokat a Küldöttgyűlés egy évre választja meg.

A **diákönkormányzatot segítő személyt** az intézményvezető jóváhagyásával a diákönkormányzat választja. A diákönkormányzatot segítő személy minden választmányi ülésen jelen lehet tanácskozási joggal, amelyre a Választmány elnöke meghívja. Feladata, hogy közvetítsen a diákönkormányzat és az iskola vezetése között, valamint tanácsokkal lássa el a diákönkormányzatot. A diákönkormányzatot képviseli a tantestület előtt. Ellátja az elsődleges törvényességi felügyeletet a diákönkormányzat tevékenységével kapcsolatban. Támogatja a diákönkormányzat széleskörű jogérvényesítését. Beszámol saját tevékenységéről a diákönkormányzat előtt.

2.13 A szülő, a tanuló, a pedagógus és az intézmény partnerei kapcsolattartásának formái

Az iskolai nevelés-oktatás, a gyermeki személyiség harmonikus fejlesztésének elengedhetetlen feltétele a szülői ház és a pedagógus közösség együttműködése.

Ennek alapja a gyermek iránt érzett közös felelősség, amelynek feltétele a kölcsönös bizalom és tájékoztatás, az őszinteség. Megvalósulási formái a kölcsönös támogatás és a koordinált pedagógiai tevékenység. Eredménye a családi és az iskolai nevelés egysége, és ennek nyomán a gyermeki személyiség kedvező fejlődése.

Elvünk a szoros kapcsolattartás szorgalmazása, a szülő meggyőzése, bevonása iskolai célkitűzéseink megvalósításába, elveink elfogadtatásával. A tankötelezettség teljesítése érdekében a társintézmények bevonásával a szülők meggyőzésével élünk, de ha szükséges, szabálysértési eljárást kezdeményezünk. A passzív, közömbös szülőket egyéni megkeresés után az iskolai programokba való bekapcsolással igyekszünk megnyerni.

A szülők, tanulók és a pedagógusok együttműködésének lehetőségei:

- Fogadóórák.
- Szülői értekezletek.
- Nyílt tanítási órák, bemutatók szervezése.
- Ünnepek, közös programok.
- DÖK programok szervezése.
- Az Intézményi Tanács munkája.
- Gyermekvédelmi célzatú családlátogatások, esetmegbeszélések.

Intézményünk együttműködési formái:

1. A diákok és a pedagógusok együttműködésének formái:

A diákok személyét érintő problémákkal elsődlegesen az osztályfőnök és a szaktanárok foglalkoznak.

Az iskola egészének életéről, az iskolai munkatervről, az aktuális feladatokról az intézményvezető az iskolai diákönkormányzat vezetőségi ülésén és a diákközgyűlésen, illetve a diákönkormányzatot segítő nevelőn keresztül, az intézményegység-vezető az intézményvezető által átruházott jogkörben, az osztályfőnökök az osztályfőnöki órákon tájékoztatják a tanulókat.

A tanulók kérdéseiket, véleményüket, javaslataikat szóban vagy írásban, egyénileg vagy választott képviselőik, tisztségviselőik útján közölhetik az iskola intézmény- vezetőjével, a nevelőkkel, a nevelőtestülettel.

A tanulót és a tanuló szüleit a tanuló fejlődéséről, egyéni haladásáról a pedagógusok folyamatosan kötelesek a KRÉTA e-naplón keresztül tájékoztatni.

A tanulót értesíteni kell a személyével kapcsolatos büntető és jutalmazó intézkedésekről. Minden diákot megillet a jog, hogy a személyét érintő kérdésekről, döntésekről tájékoztatást kapjon.

Az intézmény vezetője legalább évente egyszer a diákközgyűlésen, valamint a diákönkormányzat vezetőségének ülésén, a diákönkormányzat vezetője havonta egyszer a

diákönkormányzat vezetőségének ülésén és faliújságon keresztül, az osztályfőnökök folyamatosan az osztályfőnöki órákon tájékoztatják a diákokat.

2. A szülőket az iskola egészének életéről, az iskolai munkatervről, az aktuális feladatokról az intézményvezető és az osztályfőnökök tájékoztatják:

- az osztályfőnökök folyamatosan az osztályok szülői értekezletein,
- az intézményvezető legalább félévente egyszer az Intézményi Tanács ülésén vagy az iskolai szintű szülői értekezleten.

A szülők és a pedagógusok együttműködésére az alábbi fórumok szolgálnak:

Egyéni megbeszélések: feladata a szülők tájékoztatása gyermekük iskolai életéről, magaviseletéről, tanulmányi eredményeiről; segítségnyújtás a szülőknek a gyermek neveléséhez; valamint az együttes, összehangolt pedagógiai tevékenység kialakítása a szülő és a pedagógus között.

Családlátogatás: feladata a gyermekek családi hátterének, körülményeinek megismerése, illetve tanácsadás a gyermek optimális fejlesztésének érdekében.

Szülői értekezletek: a szülők és a pedagógusok közötti folyamatos együttműködés kialakítása történik.

A szülők tájékoztatása:

- az iskola céljairól, feladatairól, lehetőségeiről,
- az országos és a helyi közoktatás-politika alakulásáról, változásairól, a helyi tanterv követelményeiről,
- az iskola és a szaktanárok értékelő munkájáról, saját gyermekének tanulmányi előmeneteléről, iskolai magatartásáról, a gyermek osztályának tanulmányi munkájáról, neveltségi szintjéről,
- az iskolai és az osztályközösség céljairól, feladatairól, eredményeiről, problémáiról, a szülők kérdéseinek, véleményének, javaslatainak összegyűjtése és továbbítása az iskola vezetősége felé.

Fogadó óra: feladata a szülők és a pedagógusok személyes találkozása, illetve ezen keresztül egy-egy tanuló egyéni fejlesztésének segítése konkrét tanácsokkal.

Nyílt tanítási órák: feladata, hogy a szülő betekintést nyerjen az iskolai nevelő és oktató munka mindennapjaiba, ismerje meg személyesen a tanítási órák lefolyását, tájékozódjon közvetlenül gyermeke és az osztályközösség iskolai életéről.

Írásbeli tájékoztató: feladata a szülők tájékoztatása a tanulók tanulmányaival vagy magatartásával összefüggő eseményekről, illetve a különféle iskolai vagy osztály szintű programokról.

3. A vezetők és a szülők közötti kapcsolattartás formája

Intézményünkben 2013/2014-es tanév elején megalakult az Intézményi Tanács. A Tanács megbízatása határozatlan időre szól. A Tanács tagjainak száma: 3 fő.

A Tanács üléseit a munkaprogramjában meghatározott időpontokban (rendes ülés) illetve szükség szerint (rendkívüli ülés), de legalább félévente tartja. A Tanács ülésén a tagok csak személyesen vehetnek részt. Indokolt esetben az elnök egyetértésével az akadályoztatott tag helyettesíthető, de a helyettes csak tanácskozási joggal jogosult az ülésen részt venni. A

póttagok csak az elnök személyes meghívása alapján, tanácskozási joggal vehetnek részt az ülésen.

A Tanács üléseit az elnök, akadályoztatása esetén az alelnök hívja össze.

Rendkívüli ülést kell összehívni minden olyan esetben, ha ezt

- az intézmény vezetője,
- a delegáló közösségek döntésre, illetve delegálásra jogosult szerve(i)
- a Tanács tagjai az ok megjelölésével írásban kezdeményezik.

Rendkívüli ülést kell összehívni, ha az elnök vagy az intézményvezető által megalapozottnak ítélt rendkívüli helyzet indokolja. Az iskolavezetéssel való konzultációs alkalmakon a Tanácsot az elnök képviseli. A Tanács üléseinek állandó meghívottja az intézmény vezetője. A Tanács elnöke az éves iskolai munkatervben és a Tanács munkaprogramjában foglaltaknak megfelelően vesz részt az iskolavezetés és a nevelőtestület egyes rendezvényein.

4. Kapcsolattartás intézményegységeinkkel

Az iskola és a kollégium kapcsolata

Rendszeres, napi szintű kapcsolat van a kollégium és az iskola között. A kapcsolattartás kiterjed a tanulók magatartására, tanulmányi eredményeire, szociális helyzetére. A gyerekekkel kapcsolatos ügyekben elsősorban az osztályfőnök és a kollégiumi csoportvezető jár el. A kollégiumi intézményegység aktív résztvevője az iskolai programoknak, rendezvényeknek. Tagjai az iskolai nevelőtestülethez tartoznak.

5. Egyes kiemelt intézményekkel, szervezetekkel való kapcsolattartás

Az intézmény szervezett és rendszeres kapcsolatot tart az alábbi intézményekkel:

- a fenntartásban résztvevő szervek: Zalaegerszegi Tankerületi Központ
- illetékes Pedagógiai Szakszolgálatok
- intézményt támogató alapítványok kuratóriumai,
- a tankerülethez tartozó más intézmények, iskolák
- az utazó gyógypedagógiai ellátást igénylő integráló intézmények
- Családsegítő és Gyermekjóléti Központok és Szolgálatok
- egészségügyi alapellátás intézményei
- szakiskolai gyakorlati képzőhelyek
- gyámhivatalok
- ZM Gyermekvédelmi Központ Szakértői és Elhelyezési csoportja
- támogató szolgálatok
- egyesületek
- megyei, regionális, országos gyógypedagógiai és gyermekvédelmi intézmények
- az iskolában hitoktatást végző egyházak, hitoktatók

6. Más köznevelési és gyermekvédelmi intézményekkel való kapcsolattartás

Az intézmény más köznevelési és gyermekvédelmi intézményekkel kapcsolatot alakíthat ki.

A kapcsolatok lehetnek: szakmai, kulturális, sport és egyéb jellegűek.

Formái: rendezvények, versenyek, konferenciák, értekezletek. Rendszeressége a kapcsolatok jellegétől függően alakulhat.

7. Az intézményt támogató szervezetekkel való kapcsolattartás

Az intézményt támogató szervezetekkel való kapcsolattartás csak a fenntartó bevonásával lehetséges, mivel az intézménynek nincs önálló költségvetése.

Az intézményvezető, valamint az egyes szakmai egységek vezetőinek feladata, hogy az intézmény számára minél több támogatót szerezzen, s azokat megtartsa.

8. A pedagógiai szakszolgálatokkal való kapcsolattartás

Tanulóink a pedagógiai szakszolgálat által kiállított gyógypedagógiai szakértői vélemény és iskolakijelölés alapján teljesíthetik tankötelezettségüket intézményünkben. A kapcsolattartás módjai a kötelező felülvizsgálatok esetén személyesen intézményünkben, egyébként írásban, telefonon.

A pedagógiai szakszolgálat az osztályfőnök jelzései nyomán elsősorban az intézményvezető-helyettes és az intézményvezető tart kapcsolatot.

A kapcsolattartás módjai:

- kötelező tanulói felülvizsgálatok
- rendkívüli tanulói felülvizsgálatok
- iskolakijelölés kérése
- szakmai tanácsadás
- utazási utalványok kiállítása

9. A gyermekjóléti és családsegítő szolgálattal való kapcsolattartás

Az intézmény kapcsolatot tart a gyermekek veszélyeztetettségének megelőzése és megszüntetése, az igazolatlan hiányzások visszaszorítása érdekében a gyermekjóléti és családsegítő szolgálattal.

Az intézmény segítséget kér a gyermekjóléti szolgálattól, ha a gyermeket veszélyeztető okokat pedagógiai eszközökkel nem tudja megszüntetni. Az intézmény a gyermekjóléti szolgálattal közvetlen kapcsolatot tart fenn.

A kapcsolattartás formái, lehetséges módjai:

- A gyermekjóléti szolgálat értesítése, ha az intézmény a szolgálat beavatkozását szükségesnek látja.
- Esetmegbeszélés - az intézmény részvételével - a szolgálat felkérésére.
- Családlátogatás a családgondozóval.
- A gyermekjóléti szolgálat címének és telefonszámának intézményben való kihelyezése, lehetővé téve a közvetlen elérhetőséget.
- Előadásokon, rendezvényeken való részvétel az intézmény kérésére.

10. Az egészségügyi szolgáltatóval való kapcsolattartás

A tanulók egészségi állapotának megóvása érdekében az iskola vezetősége rendszeres kapcsolatot tart fenn az iskola orvosával, védőnőjével és illetékes egészségügy dolgozóival, segítségükkel megszervezi a tanulók rendszeres egészségügyi vizsgálatát, az iskolafogászatot.

Az intézmény a gyermekek és felnőttek rendszeres egészségügyi felügyeletét az iskola-egészségügyi és a foglalkozás-egészségügyi szolgálat bevonásával oldja meg.

A foglalkozás-egészségügyi és iskola-egészségügyi szolgálattal az intézménynek folyamatos kapcsolata van.

2.14 Tanulmányok alatti vizsgák, és az alkalmassági vizsga szabályai

A 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet meghatározza a tanulmányok alatti vizsgák fajtáit, részeit, a vizsgák lebonyolításában részt vevők feladatait, meghatározza a vizsga egyes részeihez kapcsolódó ügyviteli feladatokat, az esetleges szabálytalanságok kezelésére vonatkozó rendelkezéseket, a hozzá kapcsolódó iratokat és azok kezelésének szabályait.

A vizsga a tudás szintjéről való tájékozódás egyik módja. A tanulmányok alatti vizsgák funkciójuk szerint szummatívák, tehát lezáró, minősítő értékelésnek tekinthetők. Ez szakmai következményeket von maga után a vizsgakövetelmények meghatározása és az értékelés tekintetében.

2.14.1 Javítóvizsga

Javítóvizsgát tehet a vizsgázó, ha

- A tanév végén – legfeljebb három tantárgyból – elégtelen osztályzatot kapott.
- Az osztályozó vizsgáról, a különbözeti vizsgáról számára felróható okból elkésik, távol marad, vagy a vizsgáról engedély nélkül eltávozik.
- A vizsgázó javítóvizsgát az iskola igazgatója által meghatározott időpontban, az augusztus 15-étől augusztus 31-éig terjedő időszakban tehet.
- Szakmai gyakorlatból akkor lehet javítóvizsgát tenni, ha a gyakorlati képzés szervezője azt engedélyezte.
- A tanulót a vizsgára a szülő készíti fel, az iskola a nyár folyamán két ízben konzultációs lehetőséget biztosíthat (június-augusztus).
- A javítóvizsgán elégséges osztályzatot kapott tanuló magasabb évfolyamba léphet

2.14.2 Osztályozó vizsga

Osztályozó vizsgát kell tennie a tanulónak a félévi és a tanév végi osztályzat megállapításához, ha

- A tanuló hiányzása adott évben meghaladja adott tantárgyból a 30%-ot.
- Ha a két félévben összesen lépi át a 30%-ot, a tantestület dönthet az osztályozóvizsgáról, vagy a jegyek alapján történő értékelésről, ha az elégséges számú.
- Szakképesítés megszerzésére felkészítő szakaszában az elméleti tanítási órák húsz százalékát meghaladó hiányzás esetén.
- Ha a hiányzás mértéke a tanévben meghaladja a 250 órát, és a tanév végén nem osztályozható, magasabb osztályba való lépése csak sikeres osztályozó vizsga tétele mellett lehetséges.
- Felmentették a tanórai foglalkozásokon való részvétele alól (egyéni munkarend).
- Engedélyezték, hogy egy vagy több tantárgy tanulmányi követelményének egy tanévben vagy az előírtnál rövidebb idő alatt tegyen eleget.

Egy osztályozó vizsga egy adott tantárgy, egy adott évfolyam követelményeinek teljesítésére vonatkozik. Az évfolyamonkénti elvárt követelményszintet minden tantárgy esetében a helyi tanterv tartalmazza.

A tanítási év lezárását szolgáló osztályozó vizsgát az adott tanítási évben kell megszervezni (június első két hete, illetve a javítóvizsga időpontja).

Osztályozó vizsgának számít a szakképző iskolában – a szakképzésre vonatkozó rendelkezések szerint - szervezett beszámoltató vizsga is.

2.14.3 Különbözeti vizsga

A tanulót, a jogszabály értelmében megilleti az a jog, hogy a választható tantárgyak esetében a május 20-i határnappal, a következő tanévre más választható tantárgyat válasszon. Ennek feltétele a sikeres különbözeti vizsga. A különbözeti vizsga a tantárgyi követelmények optimumát kéri számon. A vizsgára a szülő jelentkezteti és készíti fel a tanulót. Különbözeti vizsgát a tanuló abban az iskolában tehet, amelyben a tanulmányait folytatni kívánja. Iskolánkba felvett tanuló esetén különbözeti vizsgát kell tenni a nem teljesített tantárgyakból.

2.14.4 Pótló vizsga

Pótló vizsgát tehet a vizsgázó, ha a vizsgáról neki fel nem róható okból elkésik, távol marad, vagy a megkezdett vizsgáról engedéllyel eltávozik, mielőtt a válaszadást befejezné.

2.14.5 Vizsgaidőszakok

A tanulmányok alatti vizsgák időpontját az iskola saját hatáskörben a nevelési-oktatási intézmények működéséről szóló miniszteri rendelet előírásaira tekintettel határozza meg.

A vizsgaidőszakot az iskola éves munkaterve, a tanév helyi rendje rögzíti, és arról az intézmény vezetője tájékoztatja a tanulókat. A rendes vizsgaidőszakban bármely vizsgafajta letehető.

Pótló vizsga letételére az intézményvezető a tanév tetszőleges időszakában rendkívüli vizsgaidőszakot szervezhet.

A rendes vizsgaidőszakok a következők:

Félévi: A tanév I. félévét záró, az éves munkaterv által meghatározott félévi osztályozó értekezlet előtti 10 tanítási nap.

Év végi: A tanév végén, az éves munkaterv által meghatározott év végi osztályozó értekezlet előtti 10 tanítási nap.

Nyári: A nevelési év vége, augusztus hónap utolsó 15 munkanapja.

Vizsgaforma, vizsgarészek lehetnek:

- szóbeli vizsga
- írásbeli vizsga
- gyakorlati vizsga

2.14.6 A vizsgabizottság létszáma és megbízása

A tanulmányok alatti vizsgák előkészítéséhez tartozó feladat a vizsgabizottság elnökének és tagjainak megbízása.

Tanulmányok alatti vizsgát legalább háromtagú vizsgabizottság előtt kell tenni.

Amennyiben a nevelési-oktatási intézményben foglalkoztatottak végzettsége, szakképzettsége alapján erre lehetőség van, a vizsgabizottságba legalább két olyan pedagógust kell jelölni, aki jogosult az adott tantárgy tanítására.

A megbízás tartalmazza a vizsga helyszínét, időpontját, a megbízás időtartamát, az elvégzendő feladatokat, legfontosabb teendőket meghatározását, a vizsgáztató felelősségére való utalást.

2.14.7 A vizsgák követelménye, részei, az értékelés rendje

A vizsgák követelménye a kerettantervben, helyi tantervben szereplő, az adott tanévre vonatkozó tananyag. A szakmai munkaközösségek vagy a szaktanárok készítik el az iskolai vizsgakövetelményekre épülő vizsgatárgyak írásbeli feladatlapjait, továbbá a feladatok megoldásához szükséges segédanyagokat és a javítási, értékelési útmutatókat, valamint a szóbeli vizsga kérdéssorait.

Osztályozó vizsgán a tanuló minden tantárgyból beszámol tudásáról.

Vizsgatárgyak tanulásban akadályozott tanulók számára

1-4. évfolyamon:

- magyar nyelv és irodalom
- matematika
- környezetismeret
- technika, életvitel és gyakorlat/technika és tervezés
- etika/hit- és erkölcsstan
- ének-zene
- vizuális kultúra
- testnevelés és sport/testnevelés
- informatika (3. osztálytól)/Digitális kultúra

5-8. évfolyamon:

- magyar nyelv és irodalom
- történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek /történelem
- hon- és népismeret (5. osztály)
- természetismeret/természettudomány
- matematika
- informatika (3. osztálytól)/digitális kultúra
- földrajz (6. osztálytól)/természettudomány
- állampolgári ismeretek
- német nyelv (7. osztálytól)
- ének-zene
- vizuális kultúra
- etika/ hit- és erkölcsstan
- technika, életvitel és gyakorlat/technika és tervezés
- testnevelés és sport/testnevelés

9E. évfolyamon:

- magyar nyelv és irodalom
- német nyelv
- matematika
- állampolgári ismeretek
- természettudomány
- vizuális kultúra
- digitális kultúra

- pályaorientáció
- szakmai alapozó ismeretek (~~elmélet, gyakorlat~~)
- testnevelés

9-10. évfolyamon:

- magyar nyelv és irodalom
- matematika
- digitális kultúra
- etika
- testnevelés
- a szakiránynak megfelelő szakmai, elméleti ismeretek

2.14.8 Vizsgatárgyak értelmileg akadályozott tanulók számára

- kommunikáció (1-12.)
- olvasás-írás (1-8.)
- számolás-mérés (1-12.)
- társadalmi ismeretek (5-10.)
- állampolgári ismeretek (5-10)
- hon és népismeret (7)
- környezetismeret (5-8.)
- környezet- és egészségvédelem (9-12)
- technika, életvitel és gyakorlat/életvitel és gyakorlat
- játékra nevelés
- önkiszolgálás
- etika/hit- és erkölcstan/etika (2-4; 6-8)
- ének-zene
- ábrázolás-alkítás
- digitális kultúra/információs eszközök használata
- mozgásnevelés/testnevelés

A sajátos nevelési igényű vizsgázó számára biztosítani kell a hosszabb felkészülési időt,(az írásbeli feladatok megválaszolásához rendelkezésre álló időt legfeljebb harminc perccel meg kell növelni) az írásbeli beszámolón lehetővé kell tenni az iskolai tanulmányok során alkalmazott segédeszköz alkalmazását, szükség esetén az írásbeli beszámoló szóbeli beszámolóval vagy a szóbeli beszámoló írásbeli beszámolóval történő felváltását.

A vizsgabizottság tagjai a húzott témakörrel kapcsolatosan a vizsgázónak kérdéseket tehetnek fel.

Ha a vizsgázó a feleletet befejezte, a következő vizsgatantárgyból történő tételhúzás előtt legalább harminc perc pihenőidőt kell számára biztosítani, amely alatt a helyiséget elhagyhatja.

2.14.9 A tanulmányok alatti vizsga iratai

Tágabb értelemben a vizsga iratai közé tartoznak mindazok a dokumentumok, amelyek a vizsga előkészítése, lebonyolítása során keletkeznek.

Így:

- a jelentkezési lapok
- a vizgabizottság tagjainak megbízása
- igazolások mentesítésekről
- a törzslapok
- osztályozó ívek
- jegyzőkönyvek
- az írásbeli, a szóbeli és gyakorlati vizsgarész feladatlapjai
- a tanulók produktumai
- értékelés

2.14.10 Az alkalmassági vizsgák szabályai

A szakiskolába jelentkező tanulónál a beiskolázáskor iskolaorvosi vizsgálatot kell végezni, melynek feladata eldönteni, hogy a tanuló által választott szakma elsajátításának egészségügyi akadályja nincsen.

2.15 A felvétel és az átvétel helyi szabályai, valamint a szakképzésről szóló törvény felvételre, átvételre vonatkozó rendelkezései

2.15.1 Az általános iskola első évfolyamára jelentkezés feltételei

Felvételt nyer az iskola első évfolyamára minden olyan tanuló, aki:

- Tanköteles
- A gyógypedagógiai szakvélemény diagnózisa alapján sajátos nevelési igényű.
- Intézménykijelölésében intézményünk szerepel.

A szülő eleget tett a beíratási feltételeknek, azaz a jogszabály által előírt dokumentumokat bemutatta a beiratkozáskor.

2.15.2 A magasabb évfolyamokon történő intézménybe lépés feltételei

Magasabb évfolyamon felvételt nyer iskolánkba minden olyan tanuló, aki:

- Rendelkezik sajátos nevelési igényt megállapító szakértői véleménnyel.
- Intézménykijelölésében intézményünk szerepel.
- A szülő eleget tett a beíratási feltételeknek, azaz a jogszabály által előírt dokumentumokat bemutatta a beiratkozáskor.

2.15.3 Az iskola magasabb évfolyamába lépés feltételei

A tanulóknak a következő feltételrendszernek kell eleget tenniük:

- Az intézmény tanulója 2-8. osztályig magasabb évfolyamba akkor léphet, ha az előírt követelményeket minden tantárgyból legalább elégségesre teljesítette, vagy szóveges értékelése, ill. minősítése alapján tovább haladhat.
- Ha a tanuló tanév végén bármely tantárgyból elégtelen osztályzatot kapott, a nevelőtestület határozata alapján javítóvizsgát tehet jogszabályi keretek között.
- Az évfolyamot megismételni köteles/megismételheti az a tanuló, aki az adott tanévben a javítóvizsgán nem felelt meg.
- A magasabb évfolyamba lépés megállapítása a nevelőtestület jogkörébe tartozik.

- A tanuló a szokásostól eltérő továbbhaladásra is kaphat engedélyt. (Pl. 1 év alatt 2 év anyagát is elvégezheti.) Erre a munkaközösség javaslata alapján az iskolavezetés adhat engedélyt.
- A magasabb évfolyamba történő lépéshez, a tanév végi osztályzat megállapításához osztályozó vizsgát kell tennie annak a tanulónak, aki egyéni munkarendben teljesíti tankötelezettségét. Az egyéni munkarendben tanuló diáknak minden olyan tantárgyból vizsgáznia kell, amely számára kötelezően tanulandó.
- Az 1. évfolyamot megismételheti a tanuló szülői kérésre abban az esetben is, ha a tanuló az előírt tanulmányi követelményeket sikeresen teljesítette. Ebben az esetben csak a megismételt évfolyamról kap értékelést. A szülő május 31-ig írásban nyújtja be az iskola vezetőjének indokolt kérelmét. Az intézményvezető 8 napon belül írásban válaszol a kérelemre az osztályfőnök, szaktanár véleményének meghallgatásával. Döntése ellen a szülő 15 napon belül nyújthat be a fenntartónál jogorvoslatot.

2.15.4 Az általános iskolából a szakiskolába a továbbhaladás feltételei

- Az iskolai rendszerű szakképzés felvétellel, átvétellel vagy a szakképzési évfolyamra történő tovább haladással kezdődik.
- Amennyiben általános iskolánk tanulója a szakiskolánkban kívánja folytatni a tanulmányait, nem szükséges részt vennie a felvételi eljárásban. A szakiskolába léphet, ha eredményes bizonyítványa van 8. osztályról.
- Érvényes szakértői szakvéleménnyel rendelkezik.
- A szülők nyilatkoznak arról, hogy a gyermekük helyben kívánja folytatni tanulmányait.
- Szakiskola szakképző évfolyamára csak olyan tanulót lehet felvenni, aki az adott szakképesítésre a szakmai és vizsgakövetelményben előírt egészségügyi alkalmassági, továbbá a pályaalkalmassági követelményeknek megfelel, és ez alapján előreláthatóan nincs akadálya a szakmai vizsgára bocsátásnak.

A szakiskola tanulója folytathatja tanulmányait másik szakiskola megfelelő évfolyamán.

2.15.5 Az iskolaváltás, a tanulók átvételének szabályai

A 20/2012. EMMI rendelet értelmében az iskola pedagógiai programja – a szakképzés kivételével – meghatározza az iskolaváltás, valamint a tanuló átvételének szabályait, szükség esetén különbözeti vizsgával, egyéni segítségnyújtással, türelmi idő biztosításával vagy évfolyamismétléssel.

A sajátos nevelési igényű gyermeket a szülő az illetékes Pedagógiai Szakszolgálat által kiállított szakértői véleményben vagy a kormányhivatal jogerős határozatában megjelölt időpontig köteles beírni a kijelölt iskolába.

Amennyiben az iskolaváltásra a szülő kezdeményezésére kerül sor, úgy írásos kérelmet kell benyújtania az iskola vezetőjéhez. Az intézményvezető a felvételi eljárásban a felvételtől, átvételtől tanulói jogviszonyt létesítő, vagy a kérelmet elutasító döntést, határozatot hoz. Az intézményvezető köteles értesíteni a felvételi, átvételi kérelem elbírálásáról a szülőt a döntést megalapozó indokolással, a fellebbezésre vonatkozó tájékoztatással, továbbá átvétel esetén az előző iskola igazgatóját és az illetékes Pedagógiai Szakszolgálatot is. Az iskola igazgatója a felvételi, átvételi kérelem benyújtásával kapcsolatos ügyintézés során a köznevelés

rendszerében hozott döntésekkel kapcsolatos szabályok alapján jár el. A tanuló átvételére a tanítási év során bármikor lehetőség van.

Az iskolába felvett gyermeket, tanulót – beleértve az egyéni munkarendben tanulót is – az iskola tartja nyilván. Ha a tanköteles tanuló iskolát változtat, további nyilvántartása az átadó iskola értesítése alapján az átvevő iskola feladata. Az iskola nyilvántartásában marad az a tanköteles tanuló, aki iskolai tanulmányait külföldön folytatja.

Amennyiben a másik intézményből érkező tanuló más idegen nyelven tanult, úgy számára biztosítjuk a felzárkóztatást, és különbözeti vizsgát tehet.

2.16 Az elsősegélynyújtási alapismeretek elsajátításával kapcsolatos intézményi terv

Az elsősegélynyújtási alapismeretek elsajátításának célja, hogy a tanulók

- Megismerjék az elsősegélynyújtás fogalmát.
- Megismerjék az élettannal, anatómiával kapcsolatos legfontosabb alapfogalmakat.
- Felismerjék a vészhelyzeteket.
- Tudják a leggyakrabban előforduló sérülések élettani hátterét, várható következményeit.
- Sajátítsák el a legalapvetőbb elsősegélynyújtási módokat.
- Ismerkedjenek meg a mentőszolgálat felépítésével és működésével; sajátítsák el, mikor és hogyan kell mentőt hívni.

Az elsősegélynyújtási alapismeretek elsajátításával kapcsolatos kiemelt feladatok:

- A tanulók korszerű ismeretekkel és az azok gyakorlásához szükséges készségekkel és jártasságokkal rendelkezzenek az elsősegélynyújtási alapismeretek területén.
- A tanulóknak bemutatjuk és gyakoroltatjuk velük az elsősegélynyújtás alapismereteit.
- A tanulók az életkoruknak megfelelő szinten – a tanórai és a tanórán kívüli egyéb foglalkozások keretében – foglalkoznak az elsősegélynyújtással kapcsolatos legfontosabb alapismeretekkel.

Az elsősegélynyújtási alapismeretek elsajátításával kapcsolatos feladatok megvalósításának elősegítése érdekében:

- Az intézmény kapcsolatot épít ki az Országos Mentőszolgálattal és a Magyar Vöröskereszt helyi Alapszervezetével.

3 AZ INTÉZMÉNY HELYI TANTERVE

3.1 Választott kerettanterv megnevezése, jellemzői

3.1.1 Általános iskola

Jogsabályi háttér

- A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény,
- A Kormány 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelete a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet módosítása

Felhasznált kerettantervek

- Kerettanterv az enyhe értelmi fogyatékos tanulók számára 1-4. évfolyam
- Kerettanterv az enyhe értelmi fogyatékos tanulók számára 5-8. évfolyam
- Kerettanterv a közép súlyos értelmi fogyatékos tanulók számára 1-8. évfolyam

3.1.2 Szakiskola

Jogsabályi háttér

- A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény,
- 2019. évi LXXX. törvény a szakképzésről
- 12/2020. (II. 7.) Korm. rendelet a szakképzésről szóló törvény végrehajtásáról
- 150/2012. (VII. 6.) Korm. rendelet az Országos Képzési Jegyzékről és az Országos Képzési Jegyzék módosításának eljárásrendjéről

Felhasznált kerettantervek

- Speciális Kerettanterv a Szakácssegéd képzés szakiskolában történő oktatásához enyhe értelmi fogyatékos tanulók számára
- Speciális Kerettanterv a Kerti munkás részsakképesítés szakiskolában történő oktatásához tanulásban akadályozottak számára
- Az enyhe értelmi fogyatékos tanulók nevelő-oktató munkáját ellátó szakiskola kötelező 9/E előkészítő évfolyamának kerettanterve
- Az enyhe értelmi fogyatékos tanulók két évfolyamos szakiskolai szakmai oktatásához, képzéséhez alkalmazandó 9–10. évfolyamos közismereti kerettanterv

3.1.3 Készségfejlesztő iskola

Jogsabályi háttér

- A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény
- 53/2016. (XII. 29.) EMMI rendelet egyes oktatási tárgyú miniszteri rendeletek módosításáról (készségfejlesztő iskola közismereti képzés kifizető rendszerben. Kifutás ideje: 2022.08.31.)

Felhasznált kerettantervek

- Az enyhe értelmi fogyatékos tanulók nevelő-oktató munkáját ellátó készségfejlesztő iskola 9-10. évfolyamos közismereti kerettanterve
- Az enyhe értelmi fogyatékos tanulók nevelő-oktató munkáját ellátó készségfejlesztő iskola 11-12. évfolyamának közismereti kerettanterve
- A közép súlyos értelmi fogyatékos tanulók nevelő-oktató munkáját ellátó készségfejlesztő iskola 9-10. évfolyamának közismereti kerettanterve
- A közép súlyos értelmi fogyatékos tanulók nevelő-oktató munkáját ellátó készségfejlesztő iskola 11-12. évfolyamának közismereti kerettanterve
- Árufeltöltő készségfejlesztő kerettanterv

- Habilitációs célú munkavégzés integrált munkavégzésre nem képes tanulók részére készségfejlesztő kerettanterv
- Háztartástan - életvitel készségfejlesztő kerettanterv
- Irodatechnikai eszközök használata készségfejlesztő kerettanterv
- Kert- és parkápoló készségfejlesztő kerettanterv
- Kisegítő takarító készségfejlesztő kerettanterv
- Konyhai kisegítő készségfejlesztő kerettanterv
- Mézeskalács-sütő készségfejlesztő kerettanterv
- Mosodai kisegítő készségfejlesztő kerettanterv
- Udvaros készségfejlesztő kerettanterv

3.2 Kötelező tanórai foglalkozások óraszámai

A szabadon tervezhető órák beépítése megtörtént a kötelező tanórai foglalkozások óraszámába, amelyek a helyi óratervekben megjelennek.

Tanév/ évfolyam	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
2020/2021	HT202 0	<i>HT201</i> 3	<i>HT2013</i>	<i>HT2013</i>	HT202 0	<i>HT201</i> 3	<i>HT201</i> 3	<i>HT2013</i>
2021/2022	HT202 0	HT202 0	<i>HT2013</i>	<i>HT2013</i>	HT202 0	HT202 0	<i>HT201</i> 3	<i>HT2013</i>
2022/2023	HT202 0	HT202 0	HT2020	<i>HT2013</i>	HT202 0	HT202 0	HT202 0	<i>HT2013</i>
2023/2024	HT202 0	HT202 0	HT2020	HT2020	HT202 0	HT202 0	HT202 0	HT2020

3.2.1 Óraterv az általános iskolában

3.2.1.1 Kifutó rendszer 4. TANAK- Kifutás ideje: 2023.08.31

Óraterv 3 – 4. évfolyam (tanulásban akadályozott)				
Tantárgyak	1. évfolyam	2. évfolyam	3. évfolyam	4. évfolyam
Magyar nyelv és irodalom				7
Matematika				4+1
Etika/hit- és erkölcsstan				1
Környezetismeret				2
Ének-zene				2
Vizuális kultúra				2
Informatika				1
Technika, életvitel és gyakorlat				1+1
Testnevelés és sport				5
Összesen				27

3.2.1.2 Felmenő rendszer – 1-3. TANAK- 2020.09.01-től

Óraterv 1 – 2. évfolyam (tanulásban akadályozott)				
Tantárgyak	1. évfolyam	2. évfolyam	3. évfolyam	4. évfolyam
Magyar nyelv és irodalom	7	7	6+1	
Matematika	4+1	4+1	3+1	
Etika/hit- és erkölcsstan	1	1	1	
Környezetismeret	-	-	1	
Ének-zene	2	2	2	
Vizuális kultúra	2	2	2	
Digitális kultúra	-	-	1	
Technika és tervezés	1+1	1+1	1	
Testnevelés	5	5	5	
Összesen	24	24	24	

3.2.1.3 Kifutó rendszer – 8. TANAK -Kifutás ideje: 2023.08.31

Óraterv 7 – 8. évfolyam (tanulásban akadályozott)				
Tantárgyak	5. évfolyam	6. évfolyam	7. évfolyam	8. évfolyam
Magyar nyelv és irodalom				4
Német nyelv				2
Matematika				4
Etika/ hit- és erkölcsstan				1
Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek				2
Hon- és népismeret				-
Természetismeret				4
Földrajz				2
Ének-zene				1
Vizuális kultúra				1
Informatika				1
Technika, életvitel és gyakorlat				1+2
Testnevelés és sport				5
Osztályfőnöki óra				1
Összesen				31

Óraterv 5 – 6. évfolyam (tanulásban akadályozott)				
Tantárgyak	5. évfolyam	6. évfolyam	7. évfolyam	8. évfolyam
Magyar nyelv és irodalom	4 + 1	4 + 1	4+1	
Német nyelv	-	-	2	
Matematika	4 + 1	4	4	
Etika/ hit- és erkölcsstan	1	1	1	
Történelem	2	2	2	
Hon- és népismeret	1	-	-	
Természettudomány	2	3 + 1	5+1	
Állampolgári ismeretek	-	-	-	
Ének-zene	2	2	1	
Vizuális kultúra	2	2	1	
Digitális kultúra	1	1	1	
Technika és tervezés	1	1	1	
Testnevelés	5	5	5	
Osztályfőnöki óra	1	1	1	
Összesen	28	28	30	

Óraterv 3 – 8. évfolyam (értelmileg akadályozott)									
A nevelés- oktatás- fejlesztés területei	Tantárgy	1. évf.	2. évf.	3. évf.	4. évf.	5. évf.	6. évf.	7. évf.	8. évf.
Anyanyelv és kommunikáció	Kommunikáció				4				5
	Olvasás-írás				3+1				2+2
Társadalmi környezet	Számolás-mérés				2+1				3+1
	Játékra nevelés				2				-
	Társadalmi ismeretek				-				2
	Etika/hit- és erkölcstan				+1				+1
Életvitel és gyakorlat	Önkiszolgálás				-				-
	Technika, életvitel és gyakorlat				2+1				3
Természeti környezet	Környezetismeret				-				2
Művészetek	Ének-zene				2				2
	Ábrázolás-alkotás				2				2
Informatika	Információs eszközök használata				-				1
Testi nevelés	Mozgásnevelés				5				-
	Testnevelés				-				5
Összesen					26				31

3.2.1.6 Felmenő rendszer – 1-3. és 5-7. ÉRTAK - 2020.09.01-től

Óraterv 1 – 6. évfolyam (értelmileg akadályozott)									
Műveltségi terület	Tantárgy	1. évf.	2. évf.	3. évf.	4. évf.	5. évf.	6. évf.	7. évf.	8. évf.
Magyar nyelv és irodalom	Kommunikáció	4	4	4		4	4	5	
	Olvasás-írás	2+1	2+1	3		4	4	2+1	
Matematika	Számolás-mérés	2+1	2+1	2+1		3+2	3+2	3+1	
Történelem és állampolgári ismeretek	Állampolgári ismeretek	-	-	-		1	1	1	
	Hon- és népismeret	-	-	-		-	-	1	
	Etika	-	-	-		-	-	-	
Természettudomány és földrajz	Környezetismeret	-	-	-		1+1	1+1	2	
Művészetek	Ének-zene	2	2	2		2	2	2	
	Ábrázolás-alakítás	3	3	2+1		2	2	2	
Technológia	Digitális kultúra	-	-	-		-	-	1	
Testnevelés és egészségfejlesztés	Mozgásnevelés	5	5	5		5	5	-	
	Testnevelés	-	-	-		-	-	5	
	Osztályfőnöki	-	-	-		1	1	1	
Életvitel és gyakorlat	Önkiszolgálás	2	2	-		-	-	-	
	Életvitel és gyakorlat	-	-	2		2	2	3	
	Játékra nevelés	2	2	2		-	-	-	
Összesen		24	24	24		28	28	30	

3.2.2 Szakiskola óraterve

Tanév/ évfolyam	9/E	9.	10.
2020/2021.	HT2020	HT2020	<i>HT2013</i>
2021/2022.	HT2020	HT2020	HT2020
2022/2023	HT2020		HT2020

3.2.2.1 9/E(Előkészítő)

Óraterv 9/E. évfolyam			
Műveltségterület	Tantárgy	Heti óraszám	Éves óraszám
Magyar nyelv és irodalom	Magyar nyelv és irodalom	5	180
Idegen nyelv	Német nyelv	2	72
Matematika	Matematika	5	180
Történelem és állampolgári ismeretek	Állampolgári ismeretek	1+1	72
Természettudomány és földrajz	Természettudomány	3	108
Művészetek	Vizuális kultúra	2	72
Technológia	Digitális kultúra	2	72
Egyéb	Pályaorientáció	1	36
	Szakmai alapozó ismeretek	4 + 2	216
Testnevelés	Testnevelés	5	180
	Osztályfőnöki	1	36
Összesen		34	1224

3.2.2.2 Szakácssegéd

Óraterv 10. évfolyam			
Szakácssegéd részszakképesítés			
Műveltségi terület	Tantárgy neve	9. évfolyam	10. évfolyam
Magyar nyelv és irodalom	Magyar nyelv és irodalom		1+1
Matematika	Matematika		2
Technológia	Digitális kultúra		1
Testnevelés és egészségfejlesztés	Testnevelés		2
	Osztályfőnöki		1
Közismeret összesen:			8
Szakmai elmélet			
Általános élelmiszerismeret			1
Élelmiszerbiztonságról általában			-
Vendéglátás higiénája			1
Ételkészítési ismeretek alapjai elmélet			1,5+1,5
szakmai elmélet összesen:			5
Szakmai gyakorlat			
Ételkészítési ismeretek alapjai gyakorlat			17,5+0,5
szakmai gyakorlat összesen:			18
Összesen:			31
Összefüggő szakmai gyakorlat:			

3.2.2.3 Parkgondozó

Óraterv 10. évfolyam			
Kerti munkás részsakképesítés			
Műveltségi terület	Tantárgy neve	9. évfolyam	10. évfolyam
Magyar nyelv és irodalom	Magyar nyelv és irodalom		1+1
Matematika	Matematika		2
Technológia	Digitális kultúra		1
Testnevelés és egészségfejlesztés	Testnevelés		3
	Osztályfőnöki		1
Közismeret összesen:			9
Szakmai elmélet			
Növénytan			2+1
Termesztési ismeretek			1+1
Műszaki alapismeretek			-
Munkavállalói ismeretek			-
Növényismeret			2
Kertfenntartás			-
Kertfenntartás műszaki ismeretei			-
Szakmai elmélet összesen:			7
Szakmai gyakorlat			
Termesztési ismeretek gyakorlat			4
Műszaki alapismeretek gyakorlat			2
Növényismeret gyakorlat			4
Kertfenntartás gyakorlat			4
Kertfenntartás műszaki ismeretei gyakorlat			2
Szakmai gyakorlat összesen:			16
Összesen:			32
Összefüggő szakmai gyakorlat:			

Az éves óraszám megadásánál 10. évfolyamon 35 héttel számolunk.

3.2.3 A készségfejlesztő iskola óraterve

Tanév/ évfolyam	9. KF	10. KF	11. KF	12. KF
2020/2021.	HT2020	<i>HT2013</i>	<i>HT2013</i>	HT2013
2021/2022.	HT2020	HT2020	<i>HT2013</i>	<i>HT2013</i>
2022/2023.	HT2020	HT2020	HT2020	<i>HT2013</i>
2023/2024.	HT2020	HT2020	HT2020	HT2020

3.2.4 9-10. KF (enyhe értelmi fogyatékos)

Óraterv 9 – 10. évfolyam (enyhe értelmi fogyatékos)			
Műveltségterület	Tantárgy	Heti óraszám	
		9. évfolyam	10. évfolyam
Magyar nyelv és irodalom	Magyar nyelv és irodalom	5	5
Idegen nyelv	Német nyelv	2	2
Matematika	Matematika	5	5
Ember és társadalom	Etika	1	1
	Állampolgári ismeretek	1+1	1+1
Ember a természetben	Természetismeret	2,5 +1,5	2,5 +1,5
Művészetek	Műszaki rajz, vizuális nevelés	2	2
Informatika	Informatika	2	2
Életvitel és gyakorlati ismeretek	Pályaorientáció	1+1	1+1
	Szakmai alapozó ismeretek	4	4+1
Testnevelés és sport	Testnevelés és sport	5	5
	Osztályfőnöki óra	1	1
Összesen		35	36

3.2.5 11-12. KF (enyhe értelmi fogyatékos)

Óraterv 11 – 12. évfolyam (enyhe értelmi fogyatékos)			
Műveltségi terület	Tantárgy neve	Heti óraszám	
		11. évfolyam	12. évfolyam
Magyar nyelv és irodalom	Magyar nyelv és irodalom	1+1	1+1
Matematika	Matematika	2+1	2+1
Technológia	Digitális kultúra	1	1
Testnevelés és egészségfejlesztés	Testnevelés	5	5
	Osztályfőnöki óra	1	1
Összesen:		12	12

3.2.6 9-10. KF (középsúlyos értelmi fogyatékos)

Óraterv 9 – 10. évfolyam (középsúlyos értelmi fogyatékos)			
Műveltségi terület	Tantárgy	Heti óraszám	
		9. évfolyam	10. évfolyam
Magyar nyelv és irodalom	Kommunikáció	5	5
Matematika	Számolás-mérés	5	5
Történelem és állampolgári ismeretek	Állampolgári ismeretek	1+1	1+1
Természettudomány és földrajz	Környezet- és egészségvédelem	2	2
Művészetek	Ének-zene	2	2
	Ábrázolás-alkatás	2	2
Technológia	Digitális kultúra	2	2
Testnevelés és egészségfejlesztés	Testnevelés	5	5
	Osztályfőnöki óra	1	1
Egyéb	Életvitel és gyakorlat	4	4
	Gyakorlati képzés előkészítése	2+2	2+2
Összesen		34	34

3.2.7 Kifutó rendszer 11-12. (középsúlyos értelmi fogyatékos) - Kifutás ideje 2022.08.31.

Óraterv 11-12 évfolyam (középsúlyos értelmi fogyatékos)			
A nevelés- oktatás fejlesztési területei	Tantárgy	11 – 12. évfolyam	
		11. évfolyam	12. évfolyam
Anyanyelv és kommunikáció	Kommunikáció	2	2
Társadalmi környezet	Számolás-mérés	1,5+0,5	1,5+0,5
	Információs eszközök használata	1	1
	Etika	1	1
	Osztályfőnöki óra	1	1
Természeti környezet	Környezet- és egészségvédelem	1	1
Testnevelés	Testnevelés	5	5
Közismeret összesen		13	13
Gyakorlati tevékenység	Készségfejlesztő kerettantervek	20 óra/hét + 2 óra/hét	20 óra/hét + 2 óra/hét
Összesen:		35 óra	35 óra

Az alábbi képzési modulok közül kerül kiválasztásra - a tanulók sajátosságaihoz igazodva – a gyakorlati jellegű képzés.

Gyakorlati jellegű évfolyam 1. képzési modul

3.2.8 Kert és parkápoló készségfejlesztő kerettanterv

Tantárgy		11. – 12. évfolyam	
		11. évfolyam	12. évfolyam
1. Termesztési ismeretek		2	2
Témakörök:	Anyag- és eszközismeret	0,5+0,5	0,5+0,5
	Éghajlati ismeretek, tanulmányi séta	0,5	0,5
	Talajtani ismeretek	0,5	0,5
2. Kertfenntartási ismeretek		1	1
Témakörök:	A parkot, kertet alkotó növények és szaporításuk	0,5	0,5
	A parkot, kert, díszkertet alkotó növények ápolása	0,5	0,5
3. Munka és környezetvédelem		2	2
Témakörök:	Balesetmegelőzés az iskolában	0,25	0,25
	Balesetmegelőzés a gyakorlaton	0,25	0,25
	Teendők balesetek bekövetkezésekor	0,5	0,5
	Környezetünk védelme	0,5+0,5	0,5+0,5
4. Szakmai gyakorlat		9	9
Témakörök:	Gyakorlati anyag- és eszközismeret	0,5+0,5	0,5+0,5
	Park és kertfenntartási gyakorlatok	2	2
	Parkokat, kerteket, díszkertet alkotó növények ápolása gyakorlat	5	5
	A parkok, kertek műtárgyainak fenntartása	0,5+0,5	0,5+0,5
Összesen:		14	14

3.2.9 Udvaros készségfejlesztő kerettanterv

Tantárgy		11. – 12. évfolyam	
		11. évfolyam	12. évfolyam
1. Munka és környezetvédelem		1	1
Témakörök:	Munka-, egészség- és balesetvédelem	0,5	0,5
	Környezetvédelem	0,5	0,5
2. Anyag-eszközismeret		1	1
3. Szakmai elmélet		2	2
Témakörök:	Éghajlati ismeretek	0,5	0,5
	Talajtani ismeretek	1	1
	Munkavállalói ismeretek	0,5	0,5
Összesen:		4	4

3.2.10 Habitációs célú munkavégzés integrált munkavégzésre nem képes tanulók részére készségfejlesztő kerettanterv

Tantárgy		11. – 12. évfolyam	
		11. évfolyam	12. évfolyam
1. A munka világa		1	1
Témakörök:	A munka világa. Tanulás, tehetség. Pályaválasztás.	0,5	0,5
	A munkafolyamatokhoz tartozó anyag- és eszközismeretek.	0,5	0,5
2. Szakmai gyakorlat		3	3
Témakörök:	Gyakorlati munkavégzés	3	3
Összesen:		4	4

Gyakorlati jellegű évfolyam 2. képzési modul

3.2.11 Felmenő rendszer - 2020.09.01-től

Kisegítő takarító készségfejlesztő kerettanterv

Tantárgy	11. – 12. évfolyam	
	11. évfolyam	12. évfolyam
Kisegítő takarító elmélet	3	3
Kisegítő takarító - takarítás gyakorlat	5	5
Kisegítő takarító – mosás, vasalás gyakorlat	3	2
Kisegítő takarító - varrás gyakorlat	1	2
Kisegítő takarító-kertfenntartás gyakorlat	1	1
Összesen:	13	13

3.2.12 Háztartástan - Életvitel készségfejlesztő kerettanterv

Tantárgy	11. – 12. évfolyam	
	11. évfolyam	12. évfolyam
Háztartástan életvitel - elmélet	2	2
Háztartástan életvitel - háztartási gyakorlat	7	7
Összesen:	9	9

Gyakorlati jellegű évfolyam 3. képzési modul

Tantárgy		11. – 12. évfolyam	
		11. évfolyam	12. évfolyam
1. Munka- és környezetvédelem		2	2
Témakörök:	Munka-, tűz és balesetvédelmi ismeretek	1	1
	Egészségvédelmi és környezetvédelmi ismeretek	1	1
2. Szakmai elmélet		2	2
Témakörök:	Áruismeret - Tárolás	0,5+0,5	0,5+0,5
	Konyha gépei és berendezései	1	1
3. Szakmai gyakorlat		10	10
Témakörök:	Konyhai előkészítő eljárások	2,5+1,5	2,5+1,5
	Mosogatási tevékenységek	3	3
	Takarítási tevékenységek	3	3
Összesen:		14	14

3.2.13 Konyhai kisegítő készségfejlesztő kerettanterv

3.2.14 Mézeskalács-sütő készségfejlesztő kerettanterv

Tantárgy		11. – 12. évfolyam	
		11. évfolyam	12. évfolyam
1. Szakmai elmélet		1	3
Témakörök:	Anyag és eszközismeret	1	-
	Mézes puszedlik, mézes csemegék	-	3
2. Szakmai gyakorlat		7	5
Témakörök:	Mézeskalács készítés technikája	4	-
	Mézesbábok készítése	3	-
	Ütőfás mézeskalács készítése	-	3
	Térbeli mézeskalács tervezése, elkészítése	-	2
Összesen:		8	8

Gyakorlati jellegű évfolyam 4. képzési modul

Tantárgy		11. – 12. évfolyam	
		11. évfolyam	12. évfolyam
1. Szakmai elmélet		3	3
Témakörök:	Mosodai eszközök, berendezések, veszélyforrások, balesetvédelem	1	1
	A textíliák tulajdonságai, kezelésük	1	1
	Tisztítószeresek	1	1
2. Szakmai gyakorlat		5	5
Témakörök:	Tisztítási folyamatok (mosás, keményítés, szárítás, vasalás, hajtogatás)	4	4
	Takarítási munkafolyamatok	1	1
Összesen:		8	8

3.2.15 Mosodai kisegítő készségfejlesztő kerettanterv

3.2.16 Irodatechnikai eszközök használata készségfejlesztő kerettanterv

Tantárgy		11. – 12. évfolyam	
		11. évfolyam	12. évfolyam
1. Számítógép-kezelés		1	1
Témakörök:	Számítógép-kezelés	1	1
2. Számítógép-használat		4	4
Témakörök:	Irodatechnikai készülékek alkalmazása	1	1
	Dokumentumkészítés	1	1
	Játékprogramok	0,5+0,5	0,5+0,5
	Internethasználat	0,5+0,5	0,5+0,5
Összesen:		5	5

3.2.17 Habilitációs célú munkavégzés integrált munkavégzésre nem képes tanulók részére
készségfejlesztő kerettanterv

Tantárgy		11. – 12. évfolyam	
		11. évfolyam	12. évfolyam
1. A munka világa		1	1
Témakörök:	A munka világa. Tanulás, tehetség. Pályaválasztás.	0,5	0,5
	A munkafolyamatokhoz tartozó anyag- és eszközismeretek.	0,5	0,5
2. Szakmai gyakorlat		3	3
Témakörök:	Gyakorlati munkavégzés	3	3
Összesen:		4	4

3.2.18 Árufeltöltő készségfejlesztő kerettanterv

Tantárgy		11. – 12. évfolyam	
		11. évfolyam	12. évfolyam
1. Általános ismeretek		1	1
Témakörök:	Általános ismeretek	0,25	0,25
	Tájékozódás, árurendszerzés	0,25	0,25
	Munkavállalói ismeretek	0,25	0,25
	Munka-, baleset-, és környezetvédelmi ismeretek	0,25	0,25
2. Szakmai gyakorlat		4	4
Témakörök:	Áruismeret	1,5+0,5	1,5+0,5
	Árufeltöltési ismeretek	1,5+0,5	1,5+0,5
Összesen:		5	5

Az összevont osztályokra vonatkozó szabályok

Az iskolai nevelés-oktatás összevont osztályban történő megszervezésére az alábbi szabályok vonatkoznak:

- Az órarend kialakítása a magasabb évfolyam óraszámának figyelembevételével történik.

- Összevont osztály maximum 4 évfolyam, lehetőleg azonos fogyatékossgal élő tanulóiból szervezhető.
- Tanmenetet minden évfolyamra külön kell készíteni.

A haladási naplóban minden évfolyam órai anyagát rögzíteni kell. A közös és bontott órák aránya tantárgyanként és az osztály összetételétől függően változó lehet.

3.3 A nem kötelező tanórai foglalkozások

A szabadon tervezhető órák beépítésre kerültek a kötelező tanórai foglalkozások óraszámába.

A tanuló heti kötelező tanóráinak számát, beleértve a választható tanóráinak számát a köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény 6. melléklete határozza meg.

Az iskola a tanuló heti kötelező tanóráinak száma és az osztályok engedélyezett heti időkerete különbözetét egyéb foglalkozás megtartásához és osztálybontáshoz veheti igénybe.

A köznevelési intézmény köteles megszervezni a tanuló heti kötelező óraszámát és az osztályok engedélyezett heti időkeret különbözete terhére a tehetség kibontakoztatására, a hátrányos helyzetű tanulók felzárkóztatására, a beilleszkedési, tanulási nehézség, magatartási rendellenességgel diagnosztizált tanulók számára, továbbá az első–negyedik évfolyamra járó tanulók eredményes felkészítésére szolgáló, differenciált fejlesztést biztosító egyéni/kiscsoportos foglalkozásokat. Tehetséggondozásra és felzárkóztatásra osztályonként legalább további heti egy-egy óra biztosított az osztályok 6. mellékletben meghatározott időkerete felett.

A felzárkóztatás, fejlesztés, tehetséggondozás, konzultáció, speciális, illetve kiegészítő ismeretek átadása céljából a következő tevékenységeket javasoljuk:

- Matematikai felzárkóztatás, fejlesztés
- Magyar nyelvi felzárkóztatás, fejlesztés
- Iskolai sportkör
- Kiemelten fontos az önálló életvezetési technikák gyakorlása (háztartási ismeretek)
- Kiegészítő ismeretek: természetismeret, informatika, idegen nyelv stb.
- Speciális érdeklődés kielégítésére különböző szakkörök működtetése
- Tanulmányi, kulturális- és sportversenyekre való felkészítés, versenyeztetés
- Művészeti csoport létrehozása
- Dráma, tánc, zene

3.3.1 Napközi, tanulószoba fogalma, célja, feladata, elveink

A napközi (1-8 évfolyamon), illetve tanulószoba (8-12 évfolyamon) olyan tanórán kívüli foglalkozást jelent, ahol a tanulók a kötelező délelőtti oktatás után szervezett keretek között, pedagógus irányításával vesznek részt szabadidős foglalkozásokon, illetve délutáni tanórán.

Cél: A tanulók képességeinek differenciált fejlesztése, felkészítés az önálló munkára, feladatvégzésre, motiváció adása. Felkészítés a tanulmányi- és sportversenyekre.

Feladata

- A tanórákon új ismeretként *tanult anyag begyakorlása, ismételése, elmélyítése* (jártasság, vagy akár készség szinten).
- *A memoriterek kikérdezése* pl. verstanuláskor, idegen nyelv tanulásánál.
- Nem szó szerinti elméleti tananyag újra átbeszélése.
- Az elméleti anyag gyakorlati jelentőségének megvilágítása.
- *Tapasztalatok átbeszélése* egy-egy témával kapcsolatban.
- Témazáró dolgozatok, szóbeli számonkérések *előtti felkészülés segítése*.
- Írásbeli feladatok *ellenőrzése, hibák javítása*.

- Képesség-, készségfejlesztés.
- Önálló tanulás technikájának elsajátítása.
- Szabadidő hasznos eltöltése:
  - Közösségi programok szervezése.
  - *Hátrányos helyzet* kompenzálása, kiküszöbölése.
  - *Motiváció* erősítése sikerélmények biztosításával.
  - Kézügyesség fejlesztése.
  - Zenei ízlés, - érzék fejlesztése.
  - Egyéb képesség-, készségfejlesztés.

3.3.2 A délutáni tanóra

1-4. osztály: 1 óra időtartamú

5-8. osztály: 1 óra időtartamú

Tanulópárok, tanulócsoporthok kialakítása esetén a teljesítményt fokozni lehet, amennyiben jól választjuk meg az együtt dolgozni tudókat.

Osztálylétszámtól függően szomszédos évfolyamokon csoportösszevonás lehetséges.

Napközis nevelő feladatai:

- ellenőrizze, javítsa a hibákat,
- kérje számon a szóbeli feladatokat,
- gyakoroltasson,
- segítse a gyengébb tanulók felzárkóztatását,
- rendszeresen tájékoztassa a szülőket, tanárokat.

3.3.3 A sajátos nevelési igényű tanulók habilitációs, rehabilitációs célú ellátása

A rehabilitációs órákon cél a komplex gyógypedagógiai fejlesztés, a sajátos nevelési igényű tanulók szocializációja, fogyatékoságukból eredő hátrányuk csökkentése, a tanítás-tanulás folyamatában megmutatkozó fejletlen vagy sérült funkciók korrigálása, kompenzálása. A fejlesztő munka egyéni fejlesztési terv alapján történik, amelynek lényeges eleme a folyamatos, illetve szakaszos diagnosztizálás.

Alsó tagozat (1-4. oszt.)

- *Gondolkodási képesség fejlesztése*
- *Motoros képességek fejlesztése*
- *Tér- és időbeli tájékozódási képesség alakítása*
- *Kommunikációs képességek fejlesztése*
- *Szociális képességek fejlesztése*
- *Tanulási képességek fejlesztése*

A habilitációs, rehabilitációs tevékenységet meghatározó tényezők:

- A fogyatékoság típusa, súlyossága.
- A fogyatékoság kialakulásának, diagnosztizálásának és a speciális ellátás megkezdésének ideje.
- A tanuló életkora, pszichés és egészségi állapota, rehabilitációs műtétei, képességei, kialakult készségei, kognitív funkciói, meglévő ismeretei.

A sajátos nevelési igényű tanulók habilitációs, rehabilitációs ellátásának folyamata:

A habilitációs, rehabilitációs tevékenységet megelőzi egy olyan pedagógiai diagnosztikus mérés, amely pontos képet ad a gyermek ismereteiről, fejlettségi szintjéről.

A habilitáció és rehabilitáció kiemelt területei valamennyi fejlődési szakaszban:

- szociális érés elősegítése,
- tapasztalatok gyűjtése különböző élethelyzetekben,

- társas kapcsolatok fejlesztése,
- cselekvőképesség alakítása,
- művészeti terápia alkalmazása,
- személyiség kiteljesítése,
- önkifejezés, örömszerzés megteremtése,
- a relaxációs foglalkozásokon a tudatos pihenés elsajátítása.

A rehabilitáció egyéni és kiscsoportos formában történhet. A rehabilitációt logopédus, pszichológus, gyógypedagógus, konduktor végzi. Intézményünk pedagógusai a tanév elején egyéni fejlesztési tervet készítenek a szakvélemény, a pedagógusok megfigyelései, tapasztalatai alapján. Ezek alapján rögzítik a fejlesztendő területeket, s az ezekhez kapcsolódó rövid-, középtávú célokat, feladatokat, eszközöket és módszereket. A rehabilitációs foglalkozások tanügyi dokumentációja:

- Tü. 356. sz. Egészségügyi és pedagógiai célú habilitáció, rehabilitáció- egyéni fejlődési lap- Külív
- Tü.357. sz. Egészségügyi és pedagógiai célú habilitáció, rehabilitáció- egyéni fejlődési lap- Betétív

A Tü.356. és Tü.357. számú tanügyi dokumentáció vezetése helyett a KRÉTA rendszerben történik a rehabilitációs foglalkozások dokumentálása.

A fejlesztő órák, valamint a habilitációs és rehabilitációs órák alapelvei:

- egyéni szükségletek figyelembevétele,
- rendszeresség,
- játékosság elve,
- legyen bevezető és lezáró szakasz a foglalkozásokon,
- a tervezésnél vegyük figyelembe a gyermek életkorát, érdeklődését, a probléma jellegét, súlyosságát, a fejlődési folyamatot.

Képességfejlesztés 3 fő elve érvényesüljön:

1. Komplexitás elve:

- ráhatás mindig több funkcióra épül a normálfejlődés fázisainak, sorrendiségének figyelembevételével

2. Aktív tevékenység biztosításának elve:

- aktivizálás: a gyermek nemcsak reagál az ingerekre, keresi is azokat

3. Hármasszociáció elve:

- a három fő érzékelési, észlelési csatorna együttes működtetése:
„látom, hallom, csinálom”

Nevelőtestületi határozattal a szakiskolában a rehabilitációs órátömeg 50%-a felzárkóztatásra fordítható pedagógus/ok javaslata alapján, amelyet félévente felül kell vizsgálni.

3.4 Kötelező, kötelezően választandó vagy szabadon választható tanórai foglalkozások megnevezése, óraszámai

Az iskola bizonyos tantárgyak/tantárgycsoportok esetében választást kínálhat fel a tanulóknak. Ebben az esetben a tanuló, tanuló szülője az iskolába lépéskor a jelentkezéssel egy időben választ e tárgyak közül. Ez a választás a tanulmányi idő végéig tart.

Amennyiben valamilyen oknál fogva a szülő e választását felülbírálja és élni kíván változtatási jogával, úgy ezt írásban kell kezdeményeznie a megelőző tanév május 20-ig a törvényes előírások alapján. Az iskola vezetősége a tanulót nevelő-oktató pedagógusok véleményének kikérésével hozza meg döntését, melynek feltétele a különbözeti vizsga letétele. A különbözeti vizsga a követelmények optimum szintjét kéri számon.

A tanuló az iskola kínálatából egyéb foglalkozásokat is választhat. Ezekre a tantárgyválasztás szabályai vonatkoznak. Abban az esetben, ha a foglalkozáson való aktív részvétel előzetes ismeretekhez is köthető, úgy a változtatásnál előzetes ismeretek felmérése szükséges.

A tanuló abban az esetben választhat a pedagógusok közül, amennyiben a téma és képességek szerinti csoportalakítás során legalább két azonos csoport jön létre külön pedagógus vezetésével.

Pályaszocializáció

A szocializáció azon része, amelynek során azokat a viselkedési módokat, technikákat, értékeket, szerepeket, viszonyulási módokat sajátítjuk el, amelyekre az adott pálya gyakorlása során szükségünk van.

Pályaorientáció

A szakmai szocializáció négy főszakaszából az első szakasz. Ebben a szakaszban alakul ki az elköteleződés az adott pálya iránt. Tulajdonképpen azoknak a személyes kompetenciáknak, készségeknek a megszerzését jelenti, amelyek előkészítenek az ember – pálya – környezet megfeleltetésére. Ebből következik, hogy nem csupán a különböző szakmákról, de önmagunkról, és a minket körülvevő társadalmi környezetről szerzett ismereteket is magában foglalja. Így a pályaorientáció segít összhangba hozni az egyéni készségeket a társadalmi igényekkel és a választott szakmával. A pályaorientáció során a különböző szakmákkal kapcsolatos tájékozódás, keresgélés, a különböző szakmák közötti eligazodás történik.

Pályaorientáció folyamata *három nagy szakaszra bomlik:*

1. Az első *megismerő szakaszban* az egyén személyes tulajdonságait, mint érdeklődés, képesség, értékek stb. ismeri meg.
2. A második *fejlesztő szakaszban* azoknak a tulajdonságoknak a megerősítése, fejlesztése történik, amelyek a szakmai célok elérését segíthetik. Így olyan tevékenységek végzése, ami hasznos lehet a cél érdekében
3. A harmadik *szintetizáló szakaszban* történik egy olyan kép kialakítása önmagunkról, amely centrumában az elővételezett pályakép áll, és amihez a személynek a pályaorientáció során tudatosított valódi (rá ténylegesen is jellemző) tulajdonságai kapcsolódnak. Fontos megismerni a foglalkozások és a különböző személyiségtulajdonságok közti kapcsolatot, a tevékenység, anyag, eszköz jelentőségét a pályaválasztásban, tudni, hogy milyen lehetőségei vannak a pályaismeret bővítésének.

Cél

A pályaorientációs folyamat eredményének, a pályaválasztási érettségnek a kialakulása.

A fiatal képessé váljon olyan pálya választására, ami mind a személyiségének, mind az elhelyezkedési lehetőségeknek megfelelnek. **Az általános iskola után továbbtanulásra jelentkező fiatalok fontos döntést tudjanak hozni.** Felelősen át tudják gondolni mind a gyermekek, mind a szülők a továbbtanulást. **Meg tudják tenni az első lépést a szakmaszerzés irányába.** Ahhoz, hogy a tanulók a szüleikkel jó döntést hozhassanak ebben a fontos kérdésben, négy területen kell tevékenykedni az osztályfőnököknek a gyerekekkel.

Feladat

- A fiataloknak nagyjából reális képet kell kialakítani önmagunkról. Ebben különösen azoknak a tulajdonságoknak és képességeknek a feltérképezése fontos, melyek a későbbi pálya betöltéséhez szükségesek.
- Széleskörű ismereteket kell szerezniük a választható szakmákról: az egyes pályák tárgyi és személyi tényezőiről, lényeges és jellemző tulajdonságairól, legfontosabb követelményeiről.
- Meg kell ismerniük a munkaerő piaci környezetet. Nyilván érdemes figyelembe venni például azt, hogy milyen szintű a túlképzés, milyenek az elhelyezkedési lehetőségek az adott területen.
- Birtokába kell jutniuk a képzési lehetőségekre vonatkozó ismereteknek.

Módszerek

- felvilágosítás
- előadás
- filmvetítés
- pályaleírások bemutatása
- látogatások szervezése (üzemi, munkahelyi, intézményi, stb.)
- csoportos beszélgetés
- csoportfoglalkozás

Célcsoport

- A felső tagozat 5-8. osztályos tanulói.

antárgyi koncentráció

- Osztályfőnöki óra
- Informatika/Digitális kultúra
- Technika, életvitel és gyakorlat/Technika és tervezés
- Magyar nyelv és irodalom

A pályorientáció feladatai

Évfolyamfeladat	5.	6.	7.	8.
Reális kép kialakítása	http://eletpalya.munka.hu/kozepiskola Online kérdőívek - Iskolaválasztás <ul style="list-style-type: none"> ➤ Képességek, készségek - általános iskolás változat (rövid verzió) ➤ Tantárgyi érdeklődés - általános iskolás változat (rövid verzió) ➤ Családrajz ➤ Önarckép ➤ Külső és belső tulajdonságok ➤ Jó és rossz tulajdonságok 	http://eletpalya.munka.hu/kozepiskola Online kérdőívek - Iskolaválasztás <ul style="list-style-type: none"> ➤ Szabadidős érdeklődés - általános iskolás változat (rövid verzió) ➤ Értékkorientáció - általános iskolás változat (rövid verzió) 	http://eletpalya.munka.hu/kozepiskola Online kérdőívek - Iskolaválasztás <ul style="list-style-type: none"> ➤ Jellemző munkamód - általános iskolás változat (rövid verzió) ➤ Tanulási erőforrások - általános iskolás változat (rövid verzió) 	http://eletpalya.munka.hu/kozepiskola Online kérdőívek - Iskolaválasztás <ul style="list-style-type: none"> ➤ Pályaérettség - általános iskolás változat (rövid verzió) ➤ Önéletrajz írása
Ismeretek szerzése a szakmákról (A pályák ismerete)	Szülők, testvérek végzettsége, foglalkozása Munkavégzés az udvaron/kertben évszakokként Főzés, sütés a tankonyhában	Foglalkozások az iskolában Munkavégzés az udvaron/kertben évszakokként Főzés, sütés a tankonyhában	Szakmák, foglalkozások Munkavégzés az udvaron/kertben évszakokként Főzés, sütés a tankonyhában	Munkatevékenységek, munkaeszközök: <ul style="list-style-type: none"> ➤ tárgyak, szerszámok, gépek, ➤ nyersanyagok, ➤ követelmények ➤ Munkavégzés az udvaron/kertben évszakokként ➤ Főzés, sütés a tankonyhában
A munkaerő piaci környezet áttekintése	Szülők, testvérek munkahelye	Az iskola, mint munkahely	Képzőhelyeken látogatás	Végzett – foglalkoztatott – volt tanulókkal interjú
A képzési lehetőségek számbavétele	Szakképzés Zala megyében	A Móricz Zsigmond EGYMI szakmacsoportjai 9.E osztályos tanulókkal beszélgetés (testvérosztály)		Részvétel nyílt napon Motivációs levél írása

3.5 Az oktatásban alkalmazható tankönyvek, tanulmányi segédletek, taneszközök kiválasztásának elvei

A Móricz Zsigmond Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény nevelőtestülete az alábbi elvek szerint választja meg az iskolában használt tankönyveit:

- pedagógusaink a tankönyvválasztásnál hivatalos tankönyvjegyzékben szereplő tankönyvek köréből választanak;
- azokat a könyveket, segédkönyveket, amelyek nem szerepelnek a tankönyvjegyzékben az iskolai szülői szervezet és az iskolai diákönkormányzat egyetértésével lehet a tankönyvrendelésbe felvenni;
- a tankönyvrendelésbe a pedagógus csak olyan tankönyv felvételét javasolhatja, amely megfelel az alkalmazott tantervnek, és amelyet a tantárgy tanulása során a tanulók rendszeresen használnak.
- A tankönyvekhez lehetőleg feladatlap vagy munkafüzet tartozzon a megerősítés, a gyakorlás, a tanuló önálló munkáltatása, a tudás ellenőrzése érdekében.

A tankönyvrendelés előkészítését az iskolában működő szakmai munkaközösségek koordinálják.

Mindezek következtében néhány szempont a taneszközök és -segédletek kiválasztásához a fontossági sorrend figyelmen kívül hagyásával:

- alapul vesszük a kompetenciafejlesztést segítő taneszközöket,
- több éven át min. 4, lehetőleg 8 használható tankönyvcsomag legyen,
- tartalmazza azokat a nevelési, értékrendi elveket, melyek iskolánk számára meghatározó fontosságúak,
- könnyen kiegészíthető legyen az általunk szükségesnek tartott tananyaggal,
- tartalmazza mindazokat az elemeket, melyek a jogszabályi feltételeknek megfelelnek,
- mind a tanuló, mind a szülő, mind a pedagógus számára áttekinthető legyen,
- alkalmas legyen a gyenge képességű tanulók fejlesztésére is.

Az előbbieken felsorolt elvek és szempontok befolyásolják a kiválasztott és felhasznált taneszközök és segédletek kiválasztását.

3.6 A NAT-ban meghatározott pedagógiai feladatok helyi megvalósításának részletes szabályai

A Nemzeti alaptanterv (Nat) a sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának is alapdokumentuma, az abban meghatározott fejlesztési területek – nevelési célok, kulcskompetenciák, illetve a műveltségi területeken megfogalmazott célok, feladatok a sajátos nevelési igényű tanulóakra is érvényesek, de azok mélysége, kialakíthatóságuk időigénye, módja az egyéni sajátosságokhoz igazodóan módosul.

A Nat-ban megfogalmazott nevelési célok:

- A testi és lelki egészségre nevelés
- Az önismeret és a társas kultúra fejlesztése
- Felelősségvállalás másokért, önkéntesség, erkölcsi nevelés, családi életre nevelés
- Médiatudatosságra nevelés
- A tanulás tanítása, pályaeorientáció

- Nemzeti öntudat, hazafias nevelés
- Fenntarthatóság, környezettudatosság

A Nat-ban alapvető célként meghatározott kulcskompetenciák fejlesztése, az enyhe értelmi fogyatékos tanulók nevelési formáiban, fontos nevelési- oktatási elvárásként jelennek meg. Biztosítása elengedhetetlen a társadalmi integráció szempontjából és különös hangsúlyt kap az önálló életvezetés, a munka világába való beilleszkedés érdekében.

A műveltségi területek tartalmi segítenek abban, hogy a tanulói képességek mind magasabb szintre fejlődjenek az egyénileg meghatározott lehetőségek határain belül.

Műveltségi területek:

- magyar nyelv és irodalom
- idegen nyelvek
- matematika
- ember és társadalom/Történelem és állampolgári ismeretek
- ember és természet/Természettudomány és földrajz
- földünk és környezetünk/ Természettudomány és földrajz
- művészetek
- informatika/Technológia
- életvitel és gyakorlat/ Technológia
- testnevelés/Testnevelés és egészségfejlesztés

A feladatok, célok megvalósulásának lehetőségei intézményünkben:

- beépülnek az egyes műveltségi területek, tantárgyak fejlesztési követelményeibe, tartalmaiba
- a tantárgyak részterületeivé válnak
- önálló tantárgyként jelennek meg
- befolyásolja az intézményi nevelési munkát
- befolyásolja az osztályfőnöki órák témaköreit
- hatással lehetnek a nem tanórai keretben folyó iskolai foglalkozásokra.

3.7 Mindennapos testnevelés, testmozgás

3.7.1 Törvényi háttér, általános elvek és célok

A köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény (továbbiakban: Nkt.) 27. § (11) bekezdése értelmében az iskola a nappali rendszerű iskolai oktatásban azon osztályokban, ahol közismereti oktatás folyik, megszervezi a mindennapos testnevelést heti öt testnevelés óra keretében.

Az iskola mindennapos testnevelési órákról szóló programja a helyi lehetőségekből kiinduló, reális, fenntartható célkitűzés, mivel a program iskolánk minden tanulójának egész éven át lehetőséget ad a rendszeres mozgásra. A program figyelembe veszi a helyben felkínálható iskolán kívüli lehetőségeket is.

A mindennapos testnevelésben lehetőség van arra, hogy a tanuláshoz szükséges tulajdonságokat megerősítsük: legyen erős, kitartó, becsületos és szorgalmas, ne legyen fáradékony, bírja a tanulással járó idegi és fizikai terhelést.

Célunk:

- Tanulóinkban felkelteni a rendszeres testmozgás, az egészséges életmód iránti igényt, elsajátíttatni az ehhez szükséges elméleti és gyakorlati tudnivalókat, ismereteket.
- Tudatosítani a tanulóknál a saját szervezetük felépítésének és működésének alapfokú tudnivalóit.
- A testnevelés, sport segítségével kialakítani a tanulóknál a mindennapi élethez szükséges alapvető tulajdonságokat, készségeket: akaraterő, szorgalom, kitartás, becsületesség, szabályok betartása, a társak tisztelete, segítése, a csapatmunka szerepe, az idegi és fizikai állóképesség, az egészséges önbizalom, a céltudatosság stb.
- A mindennapos testnevelés tematikáját a testnevelés helyi tantárgyi programja tartalmazza.

Megszervezése:

- Nkt. 27.§ (11): „Az iskola a nappali rendszerű iskolai oktatásban azokban az osztályokban, amelyekben közismereti oktatás is folyik, azokon a tanítási napokon, amelyeken közismereti oktatás is folyik, megszervezi a mindennapos testnevelést legalább napi egy testnevelés óra keretében ...”
- 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet 141.§ (1): „A mindennapos testnevelést azokon a napokon, amikor közismereti oktatás folyik, a (2) bekezdésben foglalt kivétellel testnevelésóra megtartásával kell biztosítani.”

Lehetőségek a kiváltásra:

- Nkt. 27.§ (11): „(...) amelyből legfeljebb heti két óra
  - a) a kerettanterv testnevelés tantárgyra vonatkozó rendelkezéseiben meghatározott oktatásszervezési formákkal, műveltségterületi oktatással,
  - b) iskolai sportkörben való sportolással,
  - c) versenyszerűen sporttevékenységet folytató igazolt, egyesületi tagsággal rendelkező vagy amatőr sportolói sportszerződés alapján sportoló tanuló kérelme alapján a tanévre érvényes versenyengedélye és a sportszervezete által kiállított igazolás birtokában a sportszervezet keretei között szervezett edzéssel váltható ki.”

3.8 Komplex intézményi mozgásprogram

Az köznevelési törvénnyel összhangban szükségessé és szakmailag is indokoltá vált iskolánkban a testnevelés tanításának átgondolása és átstrukturálása. A fentiekben felsorolt alapelvek mellett fontos követelmény és elvárás, hogy:

- Valamennyi tanuló találjon olyan mozgásformát, melynek elemeit képes elsajátítani, s melynek végzésében örömet lel.
- Az alkalmazott mozgásforma feleljen meg az adott osztályfokon tanulóknak képességeinek.
- Iskolánk jelenlegi tárgyi feltételeit is figyelembe véve keressünk kevesebb felszerelést igénylő, de a gyermeki figyelemre inkább számot tartó mozgásformákat pl. zenére végzett gimnasztika.

- A foglalkozások kerüljenek át új környezetbe, legyen kiemelt jelentősége a játéknak, a versengésnek.
- Mozgás közben erősödjenek a pozitív személyiségjegyek, érzelmek kifejezése, indulat és energia levezetés történjen.

Célok:

- A helyes testtartás kialakítása.
- Az edzettség, a testi és lelki alkalmazkodás, a fizikai és lelki kondíció fejlesztése.
- Az egész életen át tartó tanulás fizikai és szellemi megalapozása.
- Az erkölcsi és akarati tulajdonságok alakítása.
- A szórakozást, örömkeltést, versenyzési vágy kiélését biztosítani kontrolált versenyhelyzetben való alkalmazása során.
- Napjainkban népszerű sportágak bemutatása, kipróbálása, népszerűsítése, gyerekek irányítása ezek rendszeres látogatására.

Feladatok:

- Egészséges életmód-tréningek épüljenek be a kötelező iskolai programokba (sport- és egészségnap, részvétel a különféle helyi szervezésű fittségi és más sportprogramokon).
- A mozgásos tevékenységek a tantárgyi jellegnek és az életkori sajátosságoknak megfelelően épüljenek be az óratervi órákba.
- Napközis és tanulószobai foglalkozásokon a foglalkozási programban (tervben) foglaltak szerint, míg a különféle szabadidős tevékenységekben azok időkeretének minimum 40 %-ában a testmozgás különféle formái domináljanak a tematikai-tárgyi jelleghez igazodóan.
- Az egyéb foglalkozásokon – a tantárgyfelosztás keretei között – változatos programok keretében képviseltesék magukat a sportfoglalkozások (tömegsport, sportszakkör, sportkör stb.).
- Az intézmény horizontális kapcsolatrendszerének keretében az iskolai sportegyesülettel, illetve a településen működő más sporttevékenységgel foglalkozó társadalmi szervezetekkel, továbbá az iskolai működést támogatni hivatott alapítvánnyal alakuljon ki stratégiai együttműködés az iskola tanulóinak mozgáskultúráját fejleszteni hivatott programok támogatása céljából.
- A tanulmányi kirándulások egyik központi eleme legyen a mozgás és az egészségtudatos életmódra nevelés.
- A felső tagozat osztályfőnöki foglalkozásain tematikus program kerüljön kidolgozásra a testmozgás propagálására, amely életvezetési tanácsokat is foglaljon magába.
- Az uniós és a központi költségvetési források kimerítésével, az ezekre épülő anyagi alapokra támaszkodva a legkülönbözőbb sportprogramok kerüljenek megszervezésre.
- A tanulók fizikai állapotának méréséből fakadó tapasztalatok értékelése alapján a szabadidős és sporttevékenységek terén a mozgásprogramok tartalmára készüljön minden tanévben javaslat.

Valamennyi testnevelés óra, sportfoglalkozás kiemelt feladata:

- Közepes intenzitással végzett aerob mozgás.

- A légző- és keringési rendszer fejlesztése.
- A vázizomzat, a tartórendszer, az ízületek fokozatos hozzászoktatása a terheléshez.
- Pozitív emóciók kiváltása.

Könnyített testnevelés, gyógytestnevelés:

A tanulót, amennyiben egészségi állapota indokolja, könnyített testnevelés- vagy gyógytestnevelés- órára kell beosztani. Az orvos által vizsgált tanulókról az iskola nyilvántartást vezet. A könnyített testnevelés-órát az iskolaorvosi, szakorvosi vélemény alapján a testnevelésóra vagy az iskola által megszervezett külön foglalkozás keretében úgy kell biztosítani, hogy a mindennapos testnevelés ezekben az esetekben is megvalósuljon. A **20/2012. (VIII. 31.) EMMI** rendelet 142.§ (3) bekezdése szerint: „Amennyiben a tanuló szakorvosi javaslat alapján a testnevelésórán is részt vehet, akkor számára is biztosítani kell a mindennapos testnevelésen való részvételt. Ebben az esetben a gyógytestnevelés- és a testnevelésórákon való részvételnek együttesen kell elérnie a heti öt órát, ezek arányára a szakorvos tesz javaslatot.”

Tehát a mindennapos testnevelés részben vagy akár teljes egészében gyógytestneveléssel is teljesíthető.

3.9 Választható tantárgyak, foglalkozások, a pedagógusválasztás szabályai

A kerettantervre épülő helyi tanterv, valamint a rehabilitációs célú foglalkozások magas száma, figyelembe véve tanulóink terhelhetőségét is, szabadon választható tantárgyak választását nem teszi lehetővé. Lehetőség nyílik azonban a szakkörökön és egyéb szabadidős tevékenységeken, valamint napközis és tanulószobai csoportfoglalkozásokon való részvételre. A foglalkozásokat egész tanév során látogatni kötelesek, így azokat a választást követően mulasztás tekintetében úgy kell tekinteni, mintha kötelező tanórai foglalkozás lenne.

2013/2014-es tanévtől a 2011. évi CXCV. nemzeti köznevelésről szóló törvény 35.§ értelmében bevezetésre került a kötelezően választható erkölcsstan, illetve a hit- és erkölcsstan (hittan) oktatás. Mindkettő az iskola órarendjébe illesztett tanóra.

A tanügyi dokumentumokban az „Erkölcstan/Hit- és erkölcsstan” elnevezés szerepel.

A különböző egyházak, vallási felekezetek bemutatkozása alapján a szülők szabadon választhatnak, hogy gyermekük számára melyik lehetőséget kívánják igénybe venni.

3.10 A tanulók tanulmányi munkájának írásban, szóban, gyakorlatban történő ellenőrzési és értékelési módja, diagnosztikus, szummatív, fejlesztő formái

3.10.1 Az iskola írásbeli, szóbeli, gyakorlati beszámoltatásának, az ellenőrzésnek, az ismeretek számonkérésének rendje

3.10.1.1 Az ellenőrzés

Az ellenőrzés során adatokat, tényeket tárunk fel, melyeket az értékelés után (mely az ellenőrzés eredményeinek elemzése) intézkedések követnek.

Az ellenőrzés módszerei:

- írásbeli és szóbeli beszámoltatás, kikérdezés,
- megfigyelés,

- teljesítménymérés,
- tanulók által készített munkák, produktumok,
- tanulói teljesítmények felmérése (mérés)
- dokumentumok elemzése

Az iskolai írásbeli beszámoltatások formái, rendje, korlátai, a tanulók tudásának értékelésében betöltött szerepe, súlya.

Formája, rendje	Korlátai	Szerepe
Tanév eleji diagnosztizáló	Százalékos kiértékelés	Állapotfelmérés
Félévi szummatív	Százalékos kiértékelés	Összefüggő témakörök egymásra épülésének ellenőrzése
Tanév végi szummatív	Százalékos kiértékelés	Adott tanév tananyagának beépülése
Témakörönkénti, formatív dolgozat	Százalékos kiértékelés	
Témazáró dolgozat	Százalékos kiértékelés	Egy témakör beépülésének kontrolálása
Írásbeli felelet		Rövidebb szakasz teljesítettségének ellenőrzése
Gyűjtőmunka	A munkaközösség által meghatározott módon értékelve	Az önállóság fejlődésének vizsgálata
Órai munka	Pontozásos módszerrel	Napi nyomon követés
Témahét, projekt	A tanórai és a házi felkészülés során végzett tevékenységek osztályozhatók, a kooperatív technikák során alkalmazott módszerek a mértékadóak.	A tanuló egyéni és csoportos teljesítményének és tudásának értékelése, továbbá a csoportban végzett munkában való részvétel, az együttműködés szintjének értékelése.
Írásbeli házi feladat	Az értékelés egyedi módja szerinti módszerrel	Az otthoni gyakorlás ellenőrzése, hibák javítása, szorgalom

3.10.1.2 Mérés

A nevelő-oktató munka iskolánkra vonatkozó mérés-értékelési rendszerének kialakításával az a célunk, hogy hatékonyan segítse a Nemzeti alaptantervben és a pedagógiai programunkban megfogalmazott nevelési-oktatási célok elérését, biztosítsa a pedagógiai munka eredményességét, hatékonyságát. Olyan eszközrendszert állítunk össze, amely segíti a megbízható információk gyűjtését a tanulói, pedagógusi és az intézményi teljesítményekről a fejlesztés érdekében.

A mérések és az azok elemzése során szerzett adatok az intézmény külső és belső kommunikációjának fontos eszközei.

A mérések szintjei lehetnek:

- Központi mérések
- Fenntartói szintű mérések
- Intézményi szintű mérések
- Partneri elégedettségvizsgálat- és igénymérés,
- Intézményi önértékelés-összehasonlító elemzés

A mérés tanévekre lebontott feladatait a munkaterv tartalmazza

Az értékelés formái

Az értékelés a tanítási-tanulási folyamat minden mozzanatára kihat. A pedagógusok értékelő magatartásának és a tanulók önértékelésének jellemzője a pozitívumokra való támaszkodás, az elért sikerek, eredmények megerősítése.

A pedagógiai program értékelési koncepciójának célja, hogy az értékelés:

- ne minősítsen, hanem fejlődési állapotról számoljon be;
- számba tudja venni, hogy a tanuló az előző szintjéhez, önmagához mérten mennyit fejlődött;
- jelenjék meg, hogy a tanuló saját lehetőségét mennyire használta ki.

Iskolai gyakorlatunkban háromféle értékelési módot különböztetünk meg:

- a minősítő értékelést (teljesítménymérést),
- a diagnosztikai értékelést és
- a fejlesztő értékelést.

Fejlesztő értékelést alkalmazunk a nevelési és oktatási céljaink eléréséhez:

A fejlesztő értékelés folyamatának során nem a tudás egészét, hanem a részfolyamatokat, a tudás bizonyos elemeit értékeljük. Értékelésünk a tanuló számára nyújt visszajelzést erősségeiről és hiányosságairól, fejlődésének lehetőségeiről, figyelembe véve egyéni haladását.

Diagnosztikus méréseket végzünk helyzetelemzésre év elején, év végén.

3.10.1.3 Értékelés

Formatív értékelés célja a nevelési-oktatási folyamat közben jelentkező tanulási nehézségek feltárása.

Így lehetőség nyílik azonnali korrekcióra. Megerősítő szerepe is van. Folyamatosan visszajelzést kapunk munkánk hatékonyságáról, a tanuló taníthatóságáról, tanulási képességeinek fejlődéséről.

Szummatív értékelést alkalmazunk egy-egy nagyobb témakör lezárásakor, félévkor, év végén. Funkciója az eredmények megállapítása, összevetése a kitűzött célokkal.

A **szöveges értékelés** képes árnyaltan leírni a gyermek fejlődését, pontosan megmutatni teljesítményét, értékeit, hiányosságait. Minden gyermekről egyedi, személyre szóló, segítő értékelést készítünk. Ezzel is segítjük a tanulók fejlődését, önismeretük erősödését, a továbblépés lehetőségének megmutatását.

Az értékelésnek ki kell terjednie az iskolai élet minden területére. Ennek megfelelően értékeljük minden tanuló esetében:

- tárgyi követelmények elsajátítását
  - napi szinten
  - témakörök szintjén
  - komplexen (iskolánk kidolgozott innovációja szerint)
- tanórán kívüli magatartását
- felszerelésének meglétét
- szabálytiszteletét, felelősségvállalását
- korábbi teljesítményéhez képest fejlődési törekvéseit.

Értékelésünknek a következő kritériumoknak kell megfelelnie:

- ösztönző hatású,
- folyamatos, rendszeres,
- segítő szándékú legyen,
- céljai és követelményei legyenek előre ismertek.

Hagyományosan tanulóink **kimagasló teljesítményeit** a tanévzáró ünnepélyeken értékeljük. Ennek formája bizonyítvány, oklevél, könyv, szóbeli dicséret. Itt tanulói közösségeket is kiemelhetünk.

Ennek szempontjai a tantestület döntése:

- tanulmányi munka
- sportteljesítmények
- közösségi munka
- kulturális és közéleti tevékenység

Példakép állításával is próbáljuk alakítani tanulóink személyiségfejlődését, mely szerint a végzős osztályos tanulók közül kiválaszthatunk egy-egy tanulót, akik az évek során folyamatos munkájukkal kiérdemelték az iskolaközösség elismerését. Ők könyvjutalmat kapnak.

3.10.1.4 A jutalmazás formái

Egyéni jutalmazási formák: Az iskolában elismerésként a következő írásos dicséretetek adhatók:

- szaktanári,
- osztályfőnöki,
- intézményvezetői,

- nevelőtestületi.

Az egész évben kiemelkedő munkát végzett tanulók, tantárgyi, szorgalmi és magatartási dicséretét a bizonyítványba kell bevezetni. Ezek a tanulók a tanév végén könyvvel, oklevéllel, emlékjelvényvel jutalmazhatók.

A jutalmak odaítéléséről - a pedagógusok és az osztályközösség javaslatának meghallgatása után - az osztályfőnök dönt.

Az a tanuló, akinek intézményi szinten is kiemelkedő a teljesítménye (tanulmányi és kulturális versenyek győztese, az év tanulója, az év sportolója, az iskoláért végzett kiemelkedő társadalmi munka részese), jutalmát a tanévzáró ünnepélyen az iskola közössége előtt nyilvánosan veszi át.

Csoportos jutalmazási formák: Jutalomkirándulás, kulturális hozzájárulás (színház, vagy kiállítás látogatáshoz).

3.10.1.5 A tanulók tudásának értékelése

A tantárgyi követelményeket a helyi tanterv határozza meg. Az értékelésnél figyelemmel kell lenni a tanuló általános állapotára, egyéni haladására, képességeire.

3.10.1.6 Szöveges értékelés

A vonatkozó jogszabályi előírások alapján szöveges értékelést alkalmazunk az első évfolyamon és a második évfolyam első félévében (1. negyedévben, félévkor, 3. negyedévben, év végén). A szöveges értékelés lehetőséget kínál arra, hogy a pozitívumok kiemelésével buzdítsa a tanulókat, valamint a lehetséges fejlesztési irányt is kijelöli.

Az értékelés elvei

- Alakítsa a helyes önértékelést, segítse a reális önismeretet.
- Nyitott legyen, ne ítéletet alkosson, hanem tükrözze a valódi teljesítményt.
- A gyerek lehessen aktív részese saját teljesítményének.
- A szülő és a pedagógus együtt tudjon működni a gyermek fejlődése érdekében.
- Minősítés-központúság helyett fejlesztőközpontúság jellemezze.
- Vegye figyelembe az életkori sajátosságokat, a sérültségből adódó jellemzőket és az önmagához mért fejlődés mértékét.
- Legyen összhang a Nat, a pedagógiai program, a helyi tantervi rendszer és a kimunkált értékelési koncepció között.
- Rendszeres, folyamatos, személyre szabott és ösztönző legyen.
- A tanítási-tanulási folyamat állandó kísérőjeként tudjon megerősítő, korrigáló, fejlesztő szerepet betölteni.
- Konkrét, egyénre szabott javaslatokkal jelölje meg a továbblépés útját és módját, nyelvi megformáltságában legyen közérthető mind a tanuló, mind a szülő számára.

A szöveges minősítés kategóriái:

Kiválóan megfelelt

A tantervi követelményeket megbízhatóan teljesíti.

Ismeretei biztosak, képes azokat az évfolyam követelményeinek megfelelő szinten alkalmazni. Szóban és írásban is képes gondolatai, véleménye és a tanultak pontos megfogalmazására.

Életkorának megfelelő szinten képes az összefüggések meglátására, alkotó módon tudja a megszerzett ismeretanyagot hasznosítani.

Jól megfelelt

A tantervi követelményeket általában jól teljesíti.

Ismeretanyaga jó, alkalmazásában kissé bizonytalan. Szóban és írásban kevés segítséget igényel feladatmegoldásai során. Kevés segítséget igényel az összefüggések meglátásában, ismereteit önállóan is képes alkalmazni.

Megfelelt

A tantervi követelményeket alapvető szinten teljesíti. Ismeretanyaga közepes szintű, alkalmazása során többször igényel segítséget. Szóban és írásban nehézkesen nyilvánul meg. Összefüggések meglátására csak segítséggel képes.

Felzárkóztatásra szorul

A tantervi követelményeket alacsony szinten teljesíti. Ismeretanyaga csekély, önálló alkalmazására is csak sok segítséggel képes. Szóban és írásban csak kérdések segítségével tud megnyilvánulni, fogalmakat nem ért, önállóan egyszerű összefüggéseket sem tud felismerni. Szükség esetén (pl. iskolaváltás) illetve szülő kérésére a szóveges értékelés érdemjegyre, osztályzatra való átváltása kötelező.

Az átváltás módja (a szóveges minősítés, értékelés alapján)

Kiválóan megfelelt

(a követelményeket maradéktalanul teljesítette) = 5

Jólmegefelelt

(a követelményeket túlnyomó többségben teljesítette) = 4

Megfelelt

(a követelményeket csak részben teljesítette) = 3

Felzárkóztatásra szorul

(a követelmények kisebb részét tudta teljesíteni) = 2

A tanulásban akadályozott tanulók értékelése a 2. évfolyam félévéig:

	Az értékelés módja, formája	Az értékelés rögzítése	Ki értékeli?
Év közben	nyomda, matrica, piros-, fekete pont, csillag, dicséret, folyamatos szóbeli értékelés, írásbeli szóveges értékelés	tanulói füzet, munkafüzet KRÉTA e-napló	osztályfőnök gyógypedagógus pedagógus
Félévkor	Szóveges értékelés	KRÉTA e-napló	osztályfőnök gyógypedagógus pedagógus
Év végén	Szóveges értékelés	bizonyítvány KRÉTA e-napló törzslap	osztályfőnök gyógypedagógus pedagógus

A tanulásban akadályozott tanulók értékelése a 2. évfolyam félévétől:

Év közben	nyomda, matrica, piros-, fekete pont, csillag, dicséret, folyamatos szóbeli értékelés, érdemjegy	tanulói füzet, munkafüzet KRÉTA e-napló	osztályfőnök gyógypedagógus pedagógus
Félévkor	osztályzat	KRÉTA e-napló	osztályfőnök gyógypedagógus pedagógus
Év végén	osztályzat	bizonyítvány KRÉTA e-napló törzslap	osztályfőnök gyógypedagógus pedagógus

3.10.1.7 Érdemjeggyel történő értékelés

Az érdemjeggyel történő értékelés a köznevelési törvény által meghatározott 5 fokozatú skálával történik (1, 2, 3, 4, 5).

A heti 1, 2 vagy 3 órás tantárgyak esetében félévente minimum 3 érdemjeggyel kell minősíteni a tanulók előrehaladását, míg a heti 3 óránál magasabb óraszámú tantárgyak esetében havi 1 érdemjegy a minimum elvárás.

Az érdemjegyek esetében nem állapítunk meg eltérő súlyozást attól függően, hogy mi volt a számonkérés módja.

Írásbeli feladatok értékelése:

Javaslat a teljesítményszázalékok érdemjegyben való kifejezéséhez:

100 %	90 %	5 (jeles)
89 %	75 %	4 (jó)
74 %	50 %	3 (közepes)
49 %	30 %	2 (elégséges)
29 %	0 %	1 (elégtelen)

Javaslat a teljesítményszázalékok érdemjegyben való kifejezéséhez a szakiskolában folyó kerti munkás-részsakképesítés szakmai elméleti tantárgyai esetében a 10. évfolyamon.

100 %	81 %	5 (jeles)
80 %	71 %	4 (jó)
70 %	61 %	3 (közepes)
60 %	51 %	2 (elégséges)
50 %	0 %	1 (elégtelen)

A szóbeli beszámoltatás formái, az értékelés módjai:

- Szóbeli felelet
- Önálló kiselőadás
- Tanórai munka
- Részvétel versenyeken

A tanév folyamán a tanuló előre haladásának értékelésénél figyelembe vesszük:

- a házi feladatok elkészítését, minőségét,

- a tanórai munkát,
- a gyakorlati feladatok megoldását,
- a szóbeli feleleteket,
- az írásbeli feladatokat,
- a témazáró dolgozatokat,
- az év eleji-, a félévi- és a tanév végi felmérések osztályzatait.

A tantárgyi érdemjegyek és osztályzatok kritériumai

Jeles

- A tantárgyi követelményeknek kifogástalanul megfelel.
- Ismeri, érti, önállóan képes alkalmazni a tananyagot.
- Szóban és írásban pontosan, szabatosan fogalmaz.
- Fogalmai pontosak, tiszták, összefüggésüket, rendszerüket átalakítja.
- A váratlan problémák nem riasztják vissza, hanem biztos ismeretei birtokában közelíteni képes a megoldáshoz.

Jó

- A tantervi követelményeket megbízhatóan teljesíti.
- Fogalmai tiszták, az önálló alkalmazásban kissé bizonytalan.
- Szóbeli és írásbeli fogalmazásában nem követ el értelemzavaró pontatlanságokat.
- Az alapvető összefüggéseket tudja, a begyakorolt módszerekkel biztosan dolgozik.

Közepes

- Csak az alapvető tantervi követelményeket teljesíti.
- Pontatlanul, nehézkesen nyilvánul meg szóban, írásban egyaránt.
- Fogalmai nem tiszták, az összefüggéseket csak segítséggel ismeri fel.

Elégséges

- A tantervi követelményekből csupán annyit képes elsajátítani, amennyi a tovább haladáshoz feltétlenül szükséges.
- Fogalmakat nem ért, önállóan egyszerű összefüggéseket sem tud felismerni.
- A legalapvetőbb feladatok megoldásához is tanári segítségre szorul.

Elégtelen

- A tantervi követelményeknek nevelői segítséggel sem tud eleget tenni.

Az egységes iskolai követelményrendszert minden pedagógus köteles betartani. A szaktanárok minden tanév első tantárgyi óráján ismertetik a tanulókkal (és az első szülői értekezleten, illetve a fogadóórákon a szülőkkel) a tantárgy követelmény- és értékelési rendszerét, a pótlási és javítási lehetőségeket.

A tanuló értékeléséről a szülő a KRÉTA e-naplón keresztül rendszeresen értesítést kap.

3.10.1.8 Az értelmileg akadályozott tanulók értékelése

A tanuló megfigyelése és diagnosztikus mérése alapján történik. Fontos, hogy ösztönző hatású legyen, segítse a pozitív személyiségjegyek továbbfejlődését.

Szemponjtjai:

- Magatartás, viselkedési szokások, társakhoz történő viszonyulás, szabályok betartása.

- Hozzáállás a tanuláshoz, munkához, érdeklődés, aktivitás.
- Tantárgyi követelmények teljesítése-önmagá képességeihez viszonyítva. Fejlődés üteme.
- A tanult ismeretek alkalmazása.
- A személyiség fejlődése.

Formái:

- szóbeli értékelés: gyakori és ösztönző hatású legyen, hassa át a mindennapokat
- szimbólumok, tárgyjutalmak: dicsérő kártyák, pontozás, matrica, stb.
- érdemjegy

évfolyam	év közben	félévkor	év végén
1.	szöveges értékelés/ szimbólum havonta	szöveges értékelés	szöveges értékelés
2.	szöveges értékelés	szöveges értékelés	szöveges értékelés / osztályzat
3.-12.	szöveges értékelés / érdemjegy	szöveges értékelés /osztályzat	

Az értelmileg akadályozott tanulók fejlődése a követelmények meghatározásával nem igazán szabályozható, a tanulók egyéni fejlődési üteme miatt. Az évfolyam befejezése után általában magasabb évfolyamba lépnek (Automatikus továbbhaladás). A személyiségfejlődés érdekében az osztályfőnök javaslatára, a nevelőtestület döntése alapján, illetve a szülő kérésére a tanuló megismételheti az évfolyamot akár többször is.

A 2. évfolyam félévétől áttérhetünk az **érdemjeggyel** való értékelésre. Az értékelés szempontja és viszonyítási alapja a helyi tantervben rögzített tantárgyi követelmények teljesítése, és a tanuló önmagához mért haladása.

Csak szöveges, személyre szabott értékelést kap továbbra is az a tanuló, aki nem képes a követelmények teljesítésére. Az értékelés során kiemelten figyelembe kell venni a tanuló önmagához képest mutatott fejlődését, a visszajelzés lehetőleg pozitív tartalmú legyen. Az automatikus továbbhaladás tényét, illetve a tanév megismétlésének indokát az értékelésben fel kell tüntetni.

Szükség esetén (pl. iskolaváltáskor), illetve szülő kérésére a szöveges értékelés, minősítés átváltható érdemjegyre.

Az átváltás módja

- Kiválóan megfelelt**(a követelményeket maradéktalanul teljesítette) =5
- Jól megfelelt**(a követelmények túlnyomó többségét teljesítette) =4
- Megfelelt**(a követelményeket csak részben teljesítette) =3
- Felzárkóztatásra szorul**(a követelményeket nem teljesítette) =2

3.10.1.9 *Nevelési eredményvizsgálatok*

Célja: megmutatja a tanulók neveltségi, fejlettségi állapotát, a nevelés hatékonyságának elemzésére ösztönöz, és mindezzel megalapozza a további nevelőmunka tudatos, célratörő irányítását, korrekcióját és továbbfejlesztését.

A személyiség neveltségének mutatói

- Az egyén tevékenysége.
- A tevékenység folyamatában kialakuló erkölcsi tudata.
- A tevékenységben kialakuló tulajdonságok, készségek, képességek, attitűdök.
- A tevékenységre ösztönző motívumok.
- Az egyén életmódja.

A közösség fejlettségi állapotának mutatói

- A közösség tevékenységrendszerének tartalma és kiterjedtsége.
- A közösség szerkezetének sajátosságai.
- Az önkormányzati tevékenység minősége.
- A közvélemény minősége.
- A közösség külső kapcsolatainak fejlettsége.

Eredményvizsgálati módszerek

- Megfigyelés.
- Beszélgetés.
- Kérdőíves felmérés.
- Pedagógiai helyzetteremtés.
- A tanulói produktumok elemzése.
- Az iskolai dokumentáció tanulmányozása.
- A végzett növendékek helytállásának vizsgálata.
- Az intézménybe érkező első osztályos tanulók neveltségi szintjének felmérése és a feladatok meghatározása.
- A negyedik osztályba történő átlépéskor a neveltségi, fejlettségi mutatók vizsgálata.
- Nevelési értekezletek témája (évente egyszer) valamelyik neveltségi szint széleskörű vizsgálata.
- A félévi és év végi osztályozó értekezleten részletes beszámoló az osztály neveltségi szintjéről, és a következő időszak feladatairól.
- Félévenkénti magatartás és szorgalom nevelőtestületi értékelése.

3.10.1.10 *Oktatási eredményvizsgálatok*

Diagnosztizáló tesztek értelmileg akadályozott tanulók részére:

Az értékelés formái

- **Fejlesztő értékelést** alkalmazunk a nevelési és oktatási céljaink eléréséhez. A fejlesztő értékelés folyamatának során nem a tudás egészét, hanem a részfolyamatokat, a tudás bizonyos elemeit értékeljük. Értékelésünk a tanuló számára nyújt visszajelzést erősségeiről és hiányosságairól, fejlődésének lehetőségeiről, figyelembe véve egyéni haladását.

- **Diagnosztikus mérés** segítségével megismerjük a tanuló fejlődését, tudásszintjét, képességeit, a követelményektől való eltérés mértékét.

A diagnosztikai ismeretek segítenek abban, hogy a tanítási órán, a fejlesztő foglalkozáson, a tanulási folyamatban reálisan tudjuk értékelni a gyermek fejlettségi állapotát, teljesítményeinek változását, viselkedését, reakcióját. Diagnosztikus méréseket végzünk helyzetelemzésre év elején, év végén.

Program lépései II.	Feladat	Pedagógus tevékenysége	Módszer	Erőforrás/igény
Tanulási kudarc Eredménytelen ség okainak feltárása	<p>1. Képességterületenként egyéni fejlettségi szint megállapítása, különös tekintettel</p> <ul style="list-style-type: none"> - vizuális- auditív figyelem, diszkrimináció differenciálás, memória - testséma, téri orientáció - mozgás (nagy- és finommozgás, beszédmotorika) - szem - kéz, - szem-láb koordináció - alakállandóság <p>2. A fejlődési szint megállapítása:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Önellátás 2.Finommotorika 3.Nagy- és finommozgás 4.Nyelv/beszéd 5.Gondolkodás/észlelés <p>a) Szociális felmérés: Önkiszolgálás Kommunikáció Tevékenység Szocializáció</p> <p>b) Személyiség-felmérés</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tanulási stílus megfigyelése - Tanulási motiválhatóság megfigyelése - Differenciált tanulásszervezés utáni teljesítmény rögzítése 	<p>Információgyűjtés Családlátogatás - Osztályértekezlet (osztályban tanító pedagógusok) A tanuló munkájának megfigyelése</p>	<p>Megfigyelés Ok-feltárás Elemzés</p>	<p>Közös időszáv biztosítása az osztályértekezlet összehívásához (Team munka)</p>
Fejlesztő program készítése, megvalósítás	<p>Az egyéni tanulási stílusnak megfelelő megerősítés</p> <ul style="list-style-type: none"> -Intermodális megerősítés -Egyénre jellemző motivációs bázis kiépítése -Differenciált tanulásszervezés -Kooperatív tanulásszervezés 	<ul style="list-style-type: none"> - Feladatok lebontása, ütemezése - Hiányzó tanári kompetenciák pótlása - Megerősítés, folyamatos pozitív visszacsatolás 	<p>Differenciálás Kooperáció Továbbképzés - házi belső - külső Beszélgető kör</p>	<p>Rendszeres könyvtárlátogatás Beszélgető kör időtartamának biztosítása Szakirodalom: -Differenciált tanulásszervezésről -Tanulói motivációról</p>

	megvalósítása (tanulás párban, csoportban)	- Elemi tanulási stratégiák alkalmazása		-Tanulási stílus sajátosságairól -Kooperatív tanulási technikákról
Nevelési eredményvizsgálat készítése (főként a beilleszkedési és magatartászavaros gyermek fejlesztéséhez)	A vizsgálat mutatóinak meghatározása: <i>Egyes tanulók vonatkozásában:</i> - családi, szociális helyzet - egészségi állapot - erkölcsi tudat, morális gondolkodás - mentálhigiéniai állapot -szociális képességek, attitűdök -az értékrend kiforrottsága, tartalma -külső, belső tulajdonságok - konfliktusok <i>Tanulócsoporthoz vonatkozásában:</i> - tanulócsoporthoz összetétele -pedagógiai értékelés alapján történő rétegződés - informális kapcsolatrendszer (baráti kapcsolatok, szociális szerepek, tekintélyhierarchia -nevelési problémák, konfliktus helyzetek	- Osztályfőnök, osztályban tanítók team munkában dolgoznak - A rendelkezésre álló módszertan megismerése, önképzés, hiányzó módszertani kultúra megszervezése - A módszerek kiválasztásánál az életkori tényezők figyelemmel kísérése	<i>Több szempontú szociometria felvétele:</i> - tanév elején - tanév végén Játéktevékenység megfigyelése - Célzott megfigyelés -Folyamatkövetés (pl.: Eseménynaplóval) <i>9-12. évfolyamon</i> - Fogalmazás vizsgálat célzott tartalommal - Értékvizsgálat - Egyéni interjú -Fókuszpontos interjú -Pedagógiai jellemzés A megfigyelések, elemzések, vizsgálatok rögzítése	Több szempontú szociometriai vizsgálat feldolgozását segítő PC program

Ez alapján történik az egyéni fejlesztési tervek összeállítása.

3.10.1.11 Alkalmazott diagnosztikus eljárások, tesztek

Az értelmileg akadályozott tanulók képességeinek felmérése, diagnosztikai eljárások alkalmazása elengedhetetlen a pedagógiai munkánkhoz. A Pedagógiai Szakszolgálat szakvéleménye mellett irányt mutat az egyéni fejlesztési terv elkészítéséhez, segít nyomon követni a fejlesztés eredményeit. Hozzácsatolható a tanuló szöveges értékeléséhez.

Diagnosztikai mérés és arra épülő fejlesztés az értelmileg akadályozott tanulók oktatásában, nevelésében:

Mozzanatok	Feladat	Pedagógus tevékenysége	Módszer
Diagnosztizálás	Egyénenkénti mérés. A fejlődési szint megállapítása: 1. Önellátás 2. Finommotorika 3. Nagymozgás 4. Nyelv/beszéd	Diagnosztikai mérőeszköz kiválasztása. Szintfelmérés	Mérés Megfigyelés

	5. Gondolkodás/észlelés a, Szociális felmérés: Önkiszolgálás Kommunikáció Tevékenység Szocializáció b, Személyiség-felmérés		
Helyzetelemzés tanulónként	A diagnosztizálás eredményeinek elemző kiértékelése Szakvélemény javaslatainak figyelembevétele	Feljegyzés, összegző elemzés készítése	Elemzés Rögzítés
Fejlesztési terv készítése	Egyéni fejlesztési tervek készítése a következő feladatok megjelölésével: - fejlesztendő terület - feladat, tevékenység - módszer	A fejlesztési terv egész tanévre történő elkészítése team munkában (gyógypedagógus, asszisztens, a tanulóval foglalkozó szakemberek)	Tervezés, dokumentumkészítés Határidő: november 15. (ill. a csoportba kerülés után 2 hónap)
Megvalósítás		Korrekciók, változások jelölése.	Felülvizsgálat, értékelés

3.11 A magatartás és szorgalom minősítésének elvei

3.11.1 Magatartás

A magatartás szöveges értékelésének szempontjai

- együttműködés a társakkal, tanárokkal,
- konfliktuskezelés,
- szabályok betartása,
- a közösségben, osztályban elfoglalt hely,
- felelősségtudat,
- kezdeményezőkézség,
- önbizalom,
- az érdekérvényesítés képessége,
- udvariassági szokások megtartása.

A magatartás értékelésének fokozatai

PÉLDÁS:

- Az a tanuló, aki a közösség alakítását, fejlődését munkájával, jó kezdeményezéseivel, véleményével, példás viselkedésével elősegíti, társait ösztönzi.
- Az iskolai feladatokból önként részt vállal, azokat teljesíti.
- A házirendet betartja, s ezzel társainak jó példát mutat.
- Felnőttekkel, társaival szemben udvarias, segítőkész, tisztelettudó, megértő, együttműködő és jóindulatú.

- Fegyelmező intézkedés nem volt vele szemben.
- Munkavégzése megbízható, pontos, lelkiismeretes.
- Megnyilvánulásaiban őszinte.

JÓ:

- Az a tanuló, akinek neveltségi szintjében, emberi kapcsolatiban apróbb hiányosságok tapasztalhatók, de törekszik a kijavításukra.
- Részt vesz a közösségi életben, a rábízott feladatokat elvégzi.
- A házirendet igyekszik betartani.
- Fegyelmezési problémák ritkán fordulnak elő, ezek kismértékűek.
- Fegyelmi fokozata: legfeljebb szóbeli osztályfőnöki figyelmeztetés.

VÁLTOZÓ:

- Az a tanuló, aki a közösségi munkában csak vonakodva vesz részt, alakítására nincs befolyása.
- Viselkedésével szemben kifogás merül fel.
- Többször vét a házirend és a közösségi magatartás szabályai ellen.
- Társaival szemben időnként durva, goromba, nem segítőkész.
- Önértékelése irreális, felelősségérzete, rendszeretete ingadozó.
- Fegyelmezési fokozata: írásbeli osztályfőnöki megrovás.
- Legsúlyosabb fegyelmező intézkedés vele szemben: igazgatói figyelmeztetés.

Egyéni esetekben nevelőtestületi határozattal az értékeléstől eltérésre van lehetőség.

ROSSZ:

- Az a tanuló, aki fegyelmezetlen magatartásával a közösség fejlődését hátráltatja, rossz példát mutat társainak, hibáit nem látja be, szándékosan árt a közösségnek.
- A nevelési ráhatásokat tudatosan elutasítja.
- A felnőttekkel szemben gyakran neveletlenül viselkedik, tiszteletlen, társaival durván beszél, verekedik.
- Legmagasabb fegyelmező intézkedés vele szemben, igazgatói intézés.

Egyéni esetekben nevelőtestületi határozattal az értékeléstől eltérésre van lehetőség.

3.12 Szorgalom

A szorgalom szöveges értékelésének szempontjai

- a munkavégzés rendezettsége,
- munkafegyelem,
- felszerelés,
- odafigyelés, összpontosítás,
- önállóság,
- segítségkérés és adás,
- együttműködés,
- érdeklődés, aktivitás,
- munkatempó,
- hatékonyság.

A szorgalom értékelésének fokozatai

PÉLDÁS:

- Annak a tanulónak a szorgalma, aki a tanulmányi munkában kitartó, egyéni képességeihez mért, a tőle telhető legjobb eredményre törekszik.
- Munkája pontos, megbízható, precíz, törekszik a hibátlan munkavégzésre.
- Többletfeladatokat vállal, feladatait maximális önállósággal és megbízhatóan végzi el.
- Kötelességtudata magas fokú, munkatempója állandó, lankadatlan, mindig készül, figyel, érdeklődő.
- Érdeklődése sokirányú, egyes tantárgyakban a tananyagon felül is produkál, ismeretanyaga a tananyagon kívülre is kiterjed.

JÓ:

- A tanuló szorgalma, ha figyel az órákon, a házi feladatot elvégzi, az órákra képességeihez mérten lelkiismeretesen készül, az órán megfelelően dolgozik, de többre nem törekszik.
- Ösztönző hatásokra rendszeresen dolgozik, és ellenőrzi munkáját, önmagát.
- Általában felkészül, de különösebb érdeklődést nem mutat, az órai aktivitása a munkához való viszonya a tőle elvárható szintű.
- Érdeklődése megmarad az iskolai tananyag keretein belül.

VÁLTOZÓ:

- Annak a tanulónak a szorgalma, akinek munkája ingadozó, hanyag és jó munkák váltogatják egymást.
- Önállótlan, csak utasításra kezd a munkához, nem ellenőrzi önmagát.
- Munkája változékony, gyakran dolgozik képességszintje alatt.
- Szétszórtság jellemzi, ritkán figyel valamire.

HANYAG:

- Tanuló szorgalma, ha fegyelmezetlenül dolgozik, megbízhatatlan, a munkáját nem végzi el.
- Képességeihez, a körülményeihez képest csak vonakodva és keveset tesz tanulmányi előrehaladása érdekében, munkavégzése megbízhatatlan, pontatlan.
- Gyakran mulasztja el kötelességeit, munkafegyelme rossz.
- Érdektelenség, teljes közömbösség jellemzi.

A tanulók jutalmazásának elvei

- Tanulmányi, magatartási és szorgalmi követelmények kiemelkedő teljesítése.
- Az iskola hírnevének erősítése (tanulmányi, sport, kulturális tevékenységgel).
- A jutalmazás nem csak a teljesítményre koncentráló, a teljesítmények mellett az egyéni adottságok, az egyén fejlődése, a közösség összetétele, külső körülmények és szubjektív lehetőségek figyelembevételével is történhet.
- A jutalmazás mindig közösség előtt, a példa nevelő erejének kihangsúlyozásával történik.

A tanulók jutalmazásának formái

Fajtája:	Kritériuma:	Ideje:	Adományozza:
Szaktanári dicséret	Kiemelkedő tantárgyi teljesítményért	A tanév folyamán, amikor a tanuló érdemes lesz rá	Szaktanár
Osztályfőnöki dicséret (szóbeli, írásbeli)	Kiemelkedő tanulmányi, sport és közösségi munkáért	A tanév folyamán, amikor a tanuló érdemes lesz rá	Osztályfőnök (szaktanárok, napközis nevelő javaslatára)
Intézményvezetői dicséret	Kimagasló tanulmányi, kulturális és sporteredményért	A tanév folyamán, amikor a tanuló érdemes lesz rá	Az osztályfőnök és szaktanár javaslatára az igazgató
Jutalomkönyv, jutalom tárgy	Kimagasló tanulmányi, kulturális és sporteredményért	A tanév végén	Osztályfőnök, szaktanár, napközis nevelő
Oklevél	Kitűnő tanulmányi eredményért	A tanév végén	Osztályfőnök
Móricz Zsigmond díj= nagyobb értékű jutalom tárgy	Kimagasló tanulmányi és/vagy közösségi munkáért	A tanév végén, egy végzős tanulónak	Nevelőtestület javaslata alapján „Esély Fogyatékos Gyermekéért” Alapítvány

Jutalmazásra javaslatot tehet

- osztályfőnök
- gyógypedagógusok
- pedagógusok
- nevelőtestület
- intézményvezető-helyettesek
- intézményvezető

3.12.1 A tanulók fegyelmezése

A tanulók fegyelmezésének elvei

- A tanulók iskolában és iskolán kívül tanúsított magatartásának és viselkedésének minősége.
- A megbízatások és a képességekhez viszonyított tanulmányi teljesítmény.
- Felszerelések, iskola épületének óvásához való hozzáállás,
- Közösségi magatartás, viselkedés normáinak betartása.

A fegyelmezés fokozatai

1. Szóbeli figyelmeztetés (szaktanári, osztályfőnöki)
2. Osztályfőnöki, szaktanári írásbeli figyelmeztetés
3. Osztályfőnöki intés
4. Intézményvezetői figyelmeztetés

5. Intézményvezetői intés
6. Intézményvezetői megrovás
7. Nevelőtestületi megrovás
8. Fegyelmi eljárás (rendkívüli esetben az Nkt. 58§ alapján)
9. Tanulói jogviszony megszüntetése vagy áthelyezés más intézménybe

Osztályfőnöki figyelmeztetést kap az a tanuló, aki

- Az iskola területén, kiránduláson, iskolai rendezvényeken fegyelmezetlen.
- Megbízását szándékosan elhanyagolja, nem teljesíti.
- Indokolatlanul elkésik, durva a játékban, mások testi épségét veszélyezteti.
- Közösségellenes magatartást tanúsít, hangneme durva, sértő, az iskola rendjét zavarja.
- Csavarog, az iskolából elszökik, a tanórákról távol marad.

Osztályfőnöki intést kap az a tanuló, aki

- Kötelességeinek elvégzését megtagadja.
- Durván, csúnyán beszél, megjegyzései sértőek.
- A tanórán és foglalkozásokon rendbontó.
- Szeszessitalt fogyaszt, dohányzik, lop.
- Verekszik, szándékosan balesetet okoz.
- Az iskola felszerelését szándékosan rongálja, kárt okoz.
- Többszöri osztályfőnöki figyelmeztetésben részesült.

Intézményvezetői figyelmeztetést, intést kap az a tanuló, aki

- A házirendet súlyosan megszegi.
- Többször részesült osztályfőnöki intésben.
- Eltulajdonítja társai, az iskola értékeit.
- Botrányt okoz, kisebb társait megfélemlíti, súlyos testi sértést okoz.
- Az iskola pedagógusát és nem pedagógus beosztású dolgozóját durván

megsérti.

3.13 A csoportbontások és az egyéb foglalkozások szervezésének elvei

3.13.1 Tanórák csoportbontásban

Iskolánkban a tanulásban akadályozott tanulók osztályaiban együtt nevelésben részt vehetnek az értelmileg akadályozott tanulók is. Csoportbontást alkalmazhatunk esetükben a hatékonyabb foglalkozás céljából. A kiscsoportok kialakításánál figyelembe vesszük a tanulók életkorát, tudás- és képességszintjét. A tanulók több osztályfokról érkezhetnek a csoportba. Csoportbontással élhetünk az összevont osztályok esetében, hogy a különböző osztályfokon tanulók az évfolyamukon teljesítendő követelményeket több segítséggel tudják elsajátítani

- szakmai előkészítés, alapozás elméleti, gyakorlati tantárgyakból, a választott szakmacsoportnak megfelelően,
- a szakiskolában szakmai elméleti tantárgyakból,
- a készségfejlesztő iskola összevont évfolyamain,
- magasabb osztálylétszámok esetén, ahol a tanulók optimális foglalkoztatása igényli.

3.14 A nemzetiséghez nem tartozó tanulók részére az iskola településén élő nemzetiségek kultúrájának megismertetésére szolgáló tananyag

A nemzetiséghez nem tartozó tanulók részére a településen élő nemzetiség kultúrájának megismerését szolgáló tananyag megismertetésének módjai:

Településünkön a következő nemzetiségek élnek: romák

A nemzetiséghez nem tartozó tanulók részére a településen élő nemzetiségek kultúrájának megismerését szolgáló tananyagot az iskola a következő tantárgyak helyi tantervébe építette be:

- 1-8. évfolyam történelem tantárgy
- 1-8. évfolyam hon- és népismeret tantárgy
- 5-8. évfolyam történelem tantárgy

3.14.1 A nemzetiségekről szóló oktatás színterei

- A következő tanítási órák: történelem, ének-zene, magyar nyelv és irodalom, dráma és tánc és osztályfőnöki.
- Szabadidős tevékenységek: projekt hetek, diákönkormányzati programok, vetélkedők, könyvtári programok.
- Lehetőség szerint a nemzetiségi önkormányzatok bevonása: ismertető, előadók kérése.

3.15 A tanulók fizikai állapotának méréséhez szükséges módszerek

A vonatkozó jogszabályok a tanulók fizikai állapotának mérését beemelték az országos mérések sorába. Ennek értelmében kell eljárni a mérésre felkészítés és a mérés elvégzése tekintetében. A mérésre előírt időintervallum adott év április-május hónap, tanévenkénti időzítéssel.

A megfelelő szintű fizikai erőnlét, edzettség elérése, majd megtartása nemcsak a sport, hanem az egészség, az általános jólét szempontjából is igen fontos tényező.

NETFIT (Nemzeti Egységes Tanulói Fittségi Teszt)

A 2014/2015 – ős tanévtől kezdődően az iskolánként eltérő teljesítménymérés gyakorlatát felváltotta a minden iskolában 5. osztálytól kötelezően bevezetendő NETFIT rendszer. Lényege, hogy minden iskolatípus valamennyi érintett tanulója esetében kötelező elvégezni, s ennek szervezeti keretét a mindennapos testnevelés órák biztosítják.

A rendszer tartalmi felépítése, illetve feladatai:

1. Testösszetétel és tápláltsági profil:
  - Testtömeg mérése – testtömeg-index (BMI)
  - Testmagasság mérése
  - Testzsírszázalék-mérése – testzsírszázalék
2. Aerob fittségi (állóképességi) profil:
  - Állóképességi ingafutás teszt (20 méter vagy 15 méter) – aerob kapacitás
3. Vázizomzat fittségi profil:
  - Ütemezett hasizom teszt – hasizomzat ereje és erő-állóképessége
  - Törzsemelés teszt – törzsfeszítő izmok ereje és nyújthatósága

- Ütemezett fekvőtámasz teszt – felsőtest izomereje
- Kézi szorítóerő mérése – kéz maximális szorító ereje
- Helyből távolugrás teszt – alsó végtag robbanékony ereje

4. Hajlékonysági profil:

- Hajlékonysági teszt – térdhajlítói izmok nyújthatósága, csípőízületi mozgásterjedelem

A mérést évente egy alkalommal kell elvégezni, és a mérés eredményeit online a központi adatbázisba kell továbbítani. A mért értékeket a rendszer tanulónként kiértékeli és megállapítja az átlagnak megfelelő, illetve a fejlesztendő területeket. Az értékelés eredményét diagramon is megjeleníti. A mérés nem történhet frontális osztálymunkában, helyette csoportos, páros, vagy forgószínpadszerű foglalkoztatási formában szervezhető meg. A mérés eredményeit a tanuló munkájának osztályközösségen belüli megítélésére, vagy érdemjegy adására felhasználni nem szabad.

Az online felület nem csupán a testnevelők számára elérhető, hanem a tanulók és szüleik is nyomon követhetik az egyéni teljesítményüket.

A vizsgálat megszervezése

- A vizsgálati érték a szigorú végrehajtáson és a tanártól kapott motiváción múlik.
- A vizsgálatot csak testnevelő tanár vezetheti, aki a tanulók testi nevelésével foglalkozik.
- A felmérést minden tanév elején, őszi időszakban kell végezni.
- A végrehajtási körülményeknek – helyszín, eszköz, hőmérséklet – hasonlónak kell lenniük minden diáknál.

A teszthez szükséges eszközök:

- hanganyag az ingafutás, hasprés, fekvőtámasz gyakorlatokhoz
- mérleg
- testmagasságmérő
- hajlékonyságmérő eszköz
- kézi szorítóerő – mérő
- 20 m – es szalag
- bioimpedancia – analizátor

A teszt általános szempontjai:

- Valamennyi tesztet sportfelszerelésben kell végrehajtani.
- A teszteket jól szellőző, nagy, világos teremben kell végrehajtani, amely csúszásmentes padozattal van ellátva.

A teszt haszna:

- Egyéni terhelés megválasztásának lehetősége.
- Rámutat az esetleges hiányosságokra.
- Folyamatosan visszajelzést ad a gyerek fizikális állapotáról.
- Felszínre kerülnek a kimagasló eredmények.
- Fejleszti a kitartást, akaraterőt.
- Folyamatos testedzésre sarkall.
- Egészségközpontúság.

- Kritériumorientált rendszer, amely a fizikai fittségi állapotot nemhez és életkorhoz igazodó külső kritériumértékekhez, egészségstenderdekhez viszonyítja.

Az értelmileg akadályozott tanulók fizikai teljesítményének felmérése a kognitív és motoros funkciók komplex vizsgálatával történik. Amennyiben valamelyik tanuló értelmi-, vagy mozgásos, egyéb képességei miatt nem tudja elvégezni a fittségmérés feladatsorát, lehetőség van egyes feladatok elvégzésére, illetve mentességre.

3.16 Egészségnevelési és környezeti nevelési elvek

A teljes körű egészségfejlesztés célja, hogy a nevelési-oktatási intézményben eltöltött időben minden tanuló részesüljön a teljes testi-lelki jóllétét, egészségét, egészségi állapotát hatékonyan fejlesztő, a nevelési-oktatási intézmény mindennapjaiban rendszerszerűen működő egészségfejlesztő tevékenységekben.

Kiemelt felelősséggel tartozik az iskola, mint olyan intézmény, amely a tanulók ismereteinek, képességeinek és viselkedéseinek fejlesztésére hivatott. Az egészséges életmódra nevelést már kisgyermekkorban el kell kezdeni és az életfordulókon /serdülőkor/ fokozottabban megerősíteni. A nevelési folyamatban nélkülözhetetlen - az alapvető értékek mellett – a testi-lelki-szociális egészség közvetítése, az egészség védelme.

Jelentős szerepet kap benne a szülő, a család, az ifjúságvédő, a civil közösségek, sport- és egyéb egyesületek, média stb.

Az egészségkultúráltság maga az életmód. Az egészségvédelem szoros kapcsolatban áll az erkölcsi értékekkel, magatartással.

Már korai gyermekkortól kezdve számos befolyás éri a gyermeknek az egészségről alkotott fogalmát, de számos hatás éri viselkedésüket, magatartásukat is. Sokszor nincsenek tisztában a befolyásokkal, amelyek érik őket. Ezért fontos része az egészségnevelési programnak az is, hogy segítsen a tanulóknak kialakítani olyan készségeket, amelyek lehetővé teszik saját magatartásuk kedvező irányú befolyásolását.

Mindennek legyen figyelemfelkeltő, tájékoztató, motiváló szerepe az egészség-érték tudatosításában. Ezek birtokában képesek lesznek egészségük megőrzésére, a betegségek megelőzésére, az egészséges személyiség kimunkálására, a helyes egészségmagatartás kialakítására.

A programba beépül a folyamatkövetés és az eredményvizsgálat. Ehhez idő kell, fontos a többszintűség, a célok, feladatok követhetősége.

Kiemelt figyelmet kell fordítani a gyermek, a tanuló egészséghez, biztonságához való jogai alapján a teljes körű egészségfejlesztéssel összefüggő feladatokra, amelyek különösen

- az egészséges táplálkozás,
- a mindennapos testnevelés, testmozgás,
- a testi és lelki egészség fejlesztése, a viselkedési függőségek, a szenvedélybetegségekhez vezető szerek fogyasztásának megelőzése,
- a bántalmazás és iskolai erőszak megelőzése,
- a baleset-megelőzés és elsősegélynyújtás,
- a személyi higiéné területére terjednek ki.

Az egészségvédő életvitelhez szükséges képességek kialakítása hosszú folyamat, ezért elválaszthatatlan a nevelési folyamat egészétől.

Alapelve, célja:

- az egészségkultúráltság emelése,
- olyan tulajdonságok kifejlesztése, amelyek hozzásegítenek a tudás hasznosításához,
- a tanulók segítése a testi és a lelki egészség harmóniájának megteremtésében, az egészséges életmód kialakításában és megtartásában,
- az életvezetési képességek fejlesztése,
- a tanulók felelősségérzetének fejlesztése egészségük megőrzéséért,
- a tanulók felkészítése a stressz-hatások feldolgozására,
- a környezeti- és egészség-tudatosság erősödésének előkészítése,
- a mindennapi testedzés megvalósítása a tanulók számára,
- a mentálhigiénés nevelésre való kiterjedése.

Ajánlott tevékenységek:

- Önismeret, tulajdonságaim, különbözőségek, képességek
- test tisztántartása, szokásrend elsajátítása irányítással
- helyes fogápolás
- helyes öltözködés
- környezetünk tisztasága, részvétel a környezet tisztántartásában, tapasztalatszerzés a tiszta és szennyezett környezettről
- helyes életmód, fogyasztás mennyiségéről tapasztalatok szerzése, játék, munka, alvás egyensúlya
- kapcsolatok, barát, osztálytárs, családtagok, - ragaszkodás, szeretet, segítőkészség, illemszabályok
- közlekedés fejlettség szerint
- felkészülés a felnőtt életre –minták, példák fontossága, -önértékelés, önkritika fontossága, elutasításra való képesség kialakítása
- egészséges életvitel, táplálkozási szokások tudatosítása,
- tisztaság a lakásunkban, konyha higiénája
- egészség, sport, - betegség, orvoshoz fordulás, segítségkérés,
- társas kapcsolatok

Környezettudatosságra nevelés

A helyi tanterv biztosítja, hogy a tanulók életkorához, az egyes tantárgyak sajátosságaihoz igazodva a tanulók elsajátíthassák a környezetvédelemmel összefüggő ismereteket és felkészüljenek azok gyakorlati alkalmazására. A tanulók ismeretsajátításában a természeti-környezeti világ elemi megismerésének lehetősége tűzhető ki célul. Kapcsolódjanak be a közvetlen környezetük értékeinek megőrzésébe, gyarapításába. Életmódjukban a természet tisztelete, a felelősség, a környezeti károkozás megelőzése váljék meghatározóvá. E területen szerzett műveltség fontos eszköze az egészséges életmóddal, életvitellel, környezettudatos viselkedéssel kapcsolatos szabályok elsajátításának is.

Célok

- Elősegíteni a természetnek, mint létező értéknek tiszteletét, annak környezetével, kultúrájával együtt.
- Hozzájárulni a természetes ökológiai folyamatok visszaállításához.
- Segíteni a biológiai sokféleség megőrzését.
- Elősegíteni a környezettudatos magatartás és életvitel kialakulását, kialakítani a környezet ismeretén és személyes felelősségen alapuló környezetkímélő magatartást, egyéni és közösségi szinten egyaránt.
- Érzékennyé tenni a tanulókat a környezet állapota iránt.

Kiemelt feladatok, tevékenységek

- otthonunk, környezetünk tisztasága,
- természeti értékeink,
- környezeti ártalmak,
- helyes és helytelen szokásaink,
- veszélyhelyzetek,
- változások a környezetünkben, otthonunkban, anyagokban,
- természeti és társadalmi környezet,
- gazdálkodás az energiával,
- fogyasztói, vásárlói szokások.

Témakörök

- időbeli tájékozódás, emberek, szokások a Földön
- rokonaink, őseink,
- fogyasztás
- itthon és a nagyvilágban
- együttműködés fejlesztése, empátiára való törekvés fejlesztése,
- önismeret, problémamegoldás, konfliktuskezelés, nyitottság, önbizalom, autonómia
- mérlegelés, döntés, többszempontú megközelítés, együttműködés, érdekképviselés.

Fontos cél, hogy a gyermekek alkalmassá váljanak a szociális szerepek kellő elsajátítására, hogy a személyiségük adta lehetőségek és korlátok között megtanuljanak önállóan eligazodni.

Alapelvek

- A környezeti nevelési az oktatás és nevelés valamennyi területén jelenjen meg!
- Erősítsük a tantárgyközi kapcsolatokat, hogy a tanulók egységben lássák az egy témához tartozó ismereteket!
- A helyi tantervben műveltségi területenként és a tanmenetekben is konkrétan jelöljük meg a feladatokat és az alkalmazni kívánt módszereket.
- A pedagógusok, a felnőtt dolgozók személyes példájukkal legyenek a környezettudatos életvitel hiteles terjesztői!
- Az iskola tisztaságának javítása, a szemét mennyiségének csökkentése.
- A tanulók ismerjék meg szűkebb környezetüket, lássák az értékeket, problémákat, ápolják a hagyományokat!
- Az egészség és a környezet összefüggései.

- Az esztétikus környezet és egészséges életmód iránti igény kialakítása tanulóinkban.
- A szelektív hulladékgyűjtés legyen természetes számukra.
- Ismerjék meg a szakmájuk veszélyes hulladékait és kezelésükre vonatkozó szabályokat.
- Törekedjenek a munkájuk során keletkező maradékok, hulladékok felhasználására, újrahasznosítására.
- Környezetbarát szemlélet, magatartás, viselkedés, életvitel kialakítása és megszilárdítása.

A környezeti nevelésben használható módszerek gyűjteménye

1. Játékok

- drámapedagógiai,
- szituációs,
- memóriafejlesztő,
- kombinációs,
- érzékelést fejlesztő,
- ráhangolást segítő,
- bizalomerősítő,
- kapcsolatteremtést segítő feladatok.

2. Modellelés

- működő modellek készítése, elemzése

3. Riportmódszer

- direkt riportok

4. Közösségépítés

- csoportszervezés a környezeti nevelés érdekében

5. Művészeti kifejezés

- népművészet
- vizuális művészet a környezeti nevelésben
- irodalmi alkotások,
- zeneművészet,
- esztétikai érzékenység és élmény fejlesztése
- a tanulók önkifejezése a művészetek nyelvén

6. Aktív, kreatív munka

- madárvédelmi feladatok,
- szelektív hulladékgyűjtés,
- rend- és tisztasági verseny.

3.17 A gyermekek, tanulók esélyegyenlőségét szolgáló intézkedések

Valamennyi **tanulónak** joga van képességei minél maradéktalanabb kibontakoztatására, személyiségfejlődésének támogatására. Külön figyelmet kell fordítani a valamilyen okból hátrányos helyzetbe került tanulóakra, akiknek olyan támogató környezetre van szükségük, mely biztosíthatja iskolai sikerességüket.

Iskolánk – többek között – az alábbi segítséget nyújtja számukra az esélyegyenlőség megteremtése érdekében:

- kulcskompetenciák fejlesztésében,
- az oktatásban használt információs, kommunikációs technológiák alkalmazásával, a digitális tananyagok felhasználásának elősegítésével,
- méltányos és egészséges tanulási környezet kialakításával,
- a pedagógusok módszertani kultúrájának fejlesztésével,
- tapasztalat-, élményszerzésen alapuló tanulóval,
- a differenciáló módszerek alkalmazásával,
- a mindennapos testedzés, a mozgás, sportolás biztosításával,
- környezettudatos szemléletű oktatás-neveléssel,
- egészségügyi, szociális támogató rendszer kialakításával,
- hatékony, új tanulási módszerek elsajátításával, és alkalmazásával a tanórákon,
- a tanulói aktivitás növelésével a tanítási órákon,
- a tanulási attitűd pozitív átformálásával,
- a továbbtanulás támogatásával,
- Integrált tanulócsoportok
- személyiségfejlesztéssel és közösségépítéssel,
- a szabadidő hasznos eltöltésének elősegítésével,
- partnerközpontú neveléssel.

A tanulók előképzettségében nem csak a megszerzett ismeretek, készségek terén mutatkoznak jelentős – a társaiktól lemaradók számára speciális segítség nélkül leküzdhetetlen hátrányt jelentő – különbségek, hanem a szocializáció fokában, a viselkedésmódban, a közösségi viselkedés szabályainak ismeretében és a higiénia terén is.

A tanulási kudarcnak kitett tanulók felzárkóztatását segítő tevékenység

Tanulási kudarcnak leginkább azok a tanulók vannak kitéve, akiket gátló tényezők - szociális hátrány, mikrokörnyezet, alapvető higiéniai szokások hiánya, iskolai hiányzás magas aránya, lelki-, pszichikai-, testi sérülés, érzékszervi zavar, magatartás- és figyelemzavar, részképesség zavar, egyedi sajátos nevelési igény - befolyásolnak egyéni képességeiknek megfelelő kibontakoztatásában, adottságaikhoz mért fejlődésükben.

Törekedni kell arra, hogy minél előbb kiszűrjük a tanulási kudarcnak kitett tanulókat. Ezt követően egyéni segítségnyújtást kell biztosítanunk a tanulóknak, s szüleiknek. A sajátos nevelési igényből fakadó többletsegítség biztosítása érdekében rehabilitációs, habilitációs foglalkozásokat tartunk tanulóinknak. A fejlesztés a tanítás-tanulás folyamatában megmutatkozó fejletlen, vagy sérült funkciók korrigálására, kompenzálására, a felzárkóztatásra, a tanulási technikák elsajátítására, a szociális képességek fejlesztésére, az önálló életvezetésre irányul.

Integrált tanulócsoportok

Egyénre szabott fejlesztő programok létrehozása: az egyéni haladási tempót és a fogyatékoság típusát, mértékét figyelembe véve a különböző fokban sérültek

együttnevelésére, oktatására, felzárkóztatásának biztosítására, az iskolai kudarcok megelőzésére kell törekednünk.

Az egyéni képességek felmérése után alakítjuk ki, és a tantárgyak tanmeneteibe építjük be, a tanórákon valósítjuk meg a fentiekben foglaltakat. Fontos a feltételek biztosítása, lehetőség szerint a gyógypedagógiai asszisztens munkája az adott osztály mindennapjaiban.

Gyermek - és ifjúságvédelemmel kapcsolatos feladatok

Felelős: osztályfőnökök

A nevelés alapvető színtere a család. Az iskola nem csorbíthatja a szülők jogait és nem vállalhatja át kötelességeiket, viszont kötelesek vagyunk felismerni a családi nevelés hiányosságaiból eredő hátrányokat és segíteni azok csökkentését. Az iskola oktat, és ezzel együtt nevel is. A nevelés hatása talán erősebben él a tanulóban, mint az a tananyag, amelyre oktatjuk. A kedvezőtlen hatások, az érték – és normavilág, a családokban érzékelhető folyamatos életvezetési problémák miatt növekszik a feszültség szintje és csökken a feszültségtűrő-képesség. A káros hatások a tanulók teljesítmény-, viselkedés-, és kapcsolatzavarainak formájában, gyakori igazolatlan hiányzásokban jelenhetnek meg.

Az iskolai gyermekvédelem jelzőrendszer kell, hogy legyen, hiszen a tanuló minden problémája (éhsége, agresszivitása, szorongása...) érzékelhető az iskolában. A gyermek és ifjúságvédelem az intézmény dolgozóinak együttes feladata, ami a gyermekek testi és szellemi fejlődését kívánja biztosítani, a gyermeki jogok érvényesítésével és a szocializáció elősegítésével. A gyermekvédelmi problémák feltárásának az a célja, hogy a gyermekek fejlődését veszélyeztető okokat az iskola a Gyermekjóléti Szolgálat segítségével minél hatékonyabban tudja kezelni, megelőzve ezzel a súlyosabbá válásukat.

Iskolánk alapvető feladatai a gyermek- és ifjúságvédelem területén:

- prevenció (alkohol, drog, agresszió...)
- a hátrányos helyzetű és a potenciálisan veszélyeztetett gyerekek feltérképezése
- segítségnyújtás, szükség esetén szakember segítségének igénybevétele
- szoros együttműködés és kapcsolattartás a Gyermekotthon vezetőjével, a nevelőkkel és a szülőkkel
- szükség esetén jelzés a Gyermekjóléti Szolgálat szakemberei felé

A szociális hátrányokat enyhítő tevékenységek

A szociálisan hátrányos helyzet olyan anyagi és kulturális életkörülmény, amely a tanulók egy részénél, az átlagosnál gyengébb iskolai teljesítményt vagy a tanúlással kapcsolatos motiváció hiányát eredményezheti. A szociálisan hátrányos helyzet veszélyezteti a gyermek személyiségfejlődését, ezért a hátrányok enyhítése, a prevenció rendkívül fontos.

A szociális hátrány enyhítését segítő tevékenységek:

- Kiemelt figyelem az iskolába lépő gyermekek, illetve családjaik tekintetében.
- A hátrányos helyzetű tanulók sokoldalú fejlesztése.
- Az egyéni fejlődésből és magatartásból eredő hátrányok csökkentése.
- Segítségnyújtás a pályaválasztás terén.
- Differenciált oktatás.
- Informatika, idegennyelv-tanulás

- Változó világunkban egyre nagyobb hangsúlyt kap a számítógép ismerete, a levelezés, feladatmegoldás, munkavállalás és információszerzés szempontjából. A számítógépes programok a képességfejlesztést, rehabilitációs tevékenységet is támogatják (Oktató programok, CD-ROM-ok).
- Az idegen nyelv alapjainak elsajátítása azon kívül, hogy érdekes és szórakoztató tevékenység, elengedhetetlen ismereteket nyújt a munkavállalás esélyeinek növelése szempontjából is. (Számítógépes programok, oktató CD készlet bővítése).
- Személyiségfejlesztés (osztályfőnöki óra, drámapedagógia, szakkörök).
- Kirándulások:
  - A programok a tanulók iskolai közérzetét, a mindennapi munkájukat pozitívan befolyásolják. Az életkori sajátosságokhoz igazodó programok jól kiegészítik a tananyagot, és erősítik a tanulók közötti kapcsolatot. Lehetőséget kapnak a gyerekek, hogy olyan tevékenységekben vegyenek részt, olyan élményeket szerezzenek, amire egyébként (a családban) nem lenne módjuk.

Mentálhigiénés programok, felvilágosító előadások (iskolavédőnő, gyermekorvos, pedagógus, ÁNTSZ):

- A személyi higiénia javításán, erősítésén kívül kiemelt feladatunk a dohányzás, deviancia visszaszorítása a tanulók körében. A környezet iránti rend és tisztaság igényének kialakítása, erősítése át kell, hogy hassa mindennapjainkat. Lehetőség szerint szervezzünk felvilágosító órákat külső szakember bevonásával.
- Napközi ellátás, tanulószobai ellátás biztosítása:
  - Szorgalmazzuk a napközit, mert a komplex pedagógiai folyamat szerves részének tekintjük.
- Könyvtár:
  - A tárgyi tudás kialakításának és kialakulásának a segítője, az ismeretszerzés alapvető, hagyományos eszköze. Fontos színhelye a szabadidő hasznos eltöltésének.
  - A DÖK színvonalas szabadidős programokkal kompenzálja a hátrányokat:
  - A személyiségfejlődés területén ez a tevékenységi forma nélkülözhetetlen, mert sok esetben nem tanultak meg játszani, nem ismerik a tevékenység örömét, nem tanultak meg szabályokat megfogalmazni, azokat alkalmazni, betartani. Nehézséget okoz az együtt játszás, a társhoz történő alkalmazkodás is. Kiemelt cél, hogy a szabadidő kulturált eltöltése a tanulók igényévé váljon.
- Különös figyelem fordítása a hátrányos helyzetű tanulók tehetséggondozására, felzárkóztatására.
- Reszocializációs feladatok vállalása.
- A hagyományok megünneplése közösségépítő, ünnepélyeinknek érték közvetítő szerepe nélkülözhetetlen. A szülők meghívásával, családok együtt ünneplésével szorosabbá válnak a kapcsolatok.

- Kulturális intézmények, múzeum, könyvtár, bábszínház, színház, mozi, kiállítás, hangverseny látogatásával juttatjuk olyan élményekhez tanulóinkat, melyet családjuk anyagiak híján nem képes biztosítani.
- Kollégiumi elhelyezést vehetnek igénybe a távolról utazó tanulóink.

A következő területeken kapnak még segítséget a családok:

- Segítséget nyújtunk igény esetén a hivatalos nyomtatványok értelmezésében, kitöltésében.
- Útmutatást adunk adott esetben, hogy hová, kihez forduljanak problémás ügyekben / pszichológus, orvos, ügyvéd, hivatal /.
- Tájékoztatót adunk az igénybe vehető kedvezményekről.
- Rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre való jogosultság esetén térítésmentes étkezés.
- Az „Esély” Fogyatékos Gyerekekért Alapítvány támogatja a tanulóink versenyekre való utaztatását, hozzájárul rendezvényeink finanszírozásához, tanulói táborozáshoz, kiránduláshoz.
- Vöröskereszt és magánszemélyek ruha és felszerelés adományozása.
- A Kolping Támogató Szolgálat OEP finanszírozással háztól-házig szállítja az önállóan utazni nem tudó gyermekeket, fiatalokat.
- Krízishelyzet esetén tanácsadás, elhelyezés segítése.

Kapcsolattartás

Széleskörű kapcsolat-rendszer fenntartása a szülőkkel, segítő szervezetekkel:

- A jól működtetett kapcsolatrendszer segíthet a hátrányos helyzetű tanulók esélyeinek javításában (pedagógiai szakszolgálat, óvodák, önkormányzatok, kisebbségi szervezetek, gyermekjóléti szolgálat, gyermekvédelem, egészségügyi hálózat, egyéb támogatók: pályázati lehetőséget biztosító szervezetek, egyéb csoportok, magánszemélyek.)
- Nyílt napok, szülői értekezletek, családlátogatások, közös ünnepek, programok szervezése. Szülői szervezet létrehozása. Cél, hogy a szülőknek legyen lehetőségük aktívan részt venni az iskola, a tanulók életében. A pedagógusokkal is tartalmasabb, bizalmasabb kapcsolat alakulhat ki ezáltal.

3.18 Az otthoni, napközis, tanulószobai felkészüléshez előírt írásbeli, szóbeli feladatok meghatározásának elvei

Az iskolai életben központi helyet foglal el a tanórai tanulás, valamint a másnapi tanórákra való felkészülés, aminek előkészítése nagy figyelmet, körültekintést kíván a tanároktól. A tanulók tanulási képessége eltérő, feladataikat nem végzik azonos intenzitással, különböző a munkavégzésük üteme, gondolkodásuk, emlékezőképességük, figyelemösszpontosításuk, fáradtságuk. Figyelemmel kell lenni a tanuló aznapi, másnapi terhelésére. Tekintetbe kell venni a tanuló képességeit, mentességeit, korlátait. A tanuló tanulásban való bármely

képességbeli akadályozottsága, az emiatti lassabb haladási tempója nem lehet ok az önálló tanulásra fordítható idő megnövelésének, sőt az szükség szerint csökkentendő.

A házi feladatok legfontosabb funkciója a tanórán feldolgozott tananyaghoz kapcsolódó gyakorlás, készség és képességfejlesztés, a tanult ismeretek megszilárdítása, felkészülés a következő tanórára. A házi feladat fontos eszköze az önálló munkára nevelésnek, az önálló ismeretszerzési technikák elsajátításának és a problémamegoldó képesség fejlesztésének. Visszajelzés a pedagógus számára az átadott ismeretek elsajátításának mértékéről.

Típusai:

- szóbeli feladatok
- írásbeli feladatok
- rajzos vagy gyakorlati feladatok

Az írásbeli és szóbeli feladatok meghatározásának korlátai:

Az írásbeli feladat:

- változatos legyen,
- előkészített legyen,
- az elmélyítést segítse,
- gyakoroltasson,
- szoktasson csoportos munkára,
- az összes házi feladat kevesebb, mint felét tegye ki.

A szóbeli feladat:

- fejlessze a szövegértést,
- fejlessze a beszédkésztséget,
- teremtsen lehetőséget együttműködésre,
- fejlessze a verbális memóriát,
- tegye eredményessé a csoportos/kooperatív órai munkát,
- az összes házi feladat több mint felét tegye ki.

Hétfővégre és az iskolai szünetekre csak annyi házi feladat adható fel, mint általában egyik tanóráról a másikra.

A feladatok elkészítésének színterei

- Napközis tanórai tanulás: pedagógus segítségével.
- Tanulósobai tanulás: pedagógus segítségével
- Otthoni tanulás: lehetőleg szülői, gondviselői ellenőrzéssel.

Sok esetben az otthonra adott házi feladat teljesítése kérdéses, ezért a napközi otthonnak kiemelt szerepe van a tanulók órán tanult ismereteinek elsajátításában, gyakoroltatásában, ismétlésében, házi feladatok megoldásában.

A nevelőnek fokozottan kell ügyelnie a napközi illetve a tanulószoba adta tanulási lehetőségek kihasználására.

A házi feladat típusai:

- szóbeli feladatok
- írásbeli feladatok
- rajzos vagy gyakorlati feladatok

A házi feladatok célja, hogy a tanulók:

- elkészítésükkel elmélyítsék az órán tanultakat,
- megtanulják önállóan alkalmazni az ismereteiket és
- segítsék a logikus gondolkodás kialakulását és fejlesztését.

Házi feladatok lehetnek:

- feladatgyűjteményből adott feladatok,
- tankönyvi kérdésekre adandó válaszok,
- vázlatkészítés,
- leíró vagy elemző munkák,
- házi dolgozat,
- gyűjtő- vagy kutatómunka, illetve
- számítógépes feladat.

A feladatok elkészítésnek elvei, szempontjai, korlátai

- A pedagógus feladata a tanulók felkészítése a házi feladat elvégzésére, a feladatok kijelölése, ellenőrzése, értékelése.
- A tanuló feladata, kötelessége a kijelölt feladat elvégzése, megtanulása, az elmaradások pótlása.
- A napközis tanórát, tanulószobát vezető pedagógus feladata a nyugodt tanulási körülmények megteremtése, a tanulás irányítása, szükség esetén segítségnyújtás, a megfelelő tanulási módok elsajátíttatása. Lehetősége van további feladatok kijelölésére is a tanulók számára.
- A napközis tanórát és a tanítási órákat vezető pedagógus rendszeresen konzultáljon a kapott feladatokról, a tanulók haladásáról, a napközis tanórai/tanulószobai tanulmányi munkáról.
- A tanítási órákon kapott feladatokat megbeszélés szerint a napközis vagy tanulószobát vezető pedagógus is értékelheti.
- A házi feladat kijelölésekor figyelembe kell venni a tanulók életkori sajátosságait és teljesítőképeségét. Ennek megfelelően kell alakítani a szóbeli és írásbeli feladatok arányát, ügyelve arra, hogy a munka mennyisége ne legyen túlzó.
- Lehetőleg legyen írásbeli házi feladat a sok gyakorlást igénylő tantárgyakból. (nyelvtan, matematika)
- Hétvégére, tanítási szünetre ne adjunk írásbeli házi feladatot. A 10. osztályban a vizsgákra való felkészülés indokolja a folyamatos tanulást, ezért adható házi feladat.
- Rendszeres ellenőrizni kell a házi feladatok elkészítését.
- Otthon tanuló diákjaink esetében olyan házi feladatot adjunk, melynek elvégzéséhez szükséges anyagok és eszközök otthonukban is elérhetőek.
- A házi feladat lehet személyre szabott, differenciált, esetenként a felzárkózás eszköze is
- Csak olyan feladatot adjunk, amely nem tartalmaz új ismeretet, a tanórán feldolgozott tananyaghoz kapcsolódik.

- A házi feladat a tanulók tankönyve, füzeté, munkafüzeté, és az általánosságban használt eszközökkel, felszerelésekkel elkészíthető legyen.
- Az önálló tanuláshoz a tanítási órákon gyakoroltatjuk a különböző tanulási technikákat, útmutatást adunk az otthoni tanulás megtervezéséhez, időbeosztáshoz.

A házi feladat a tanulók önálló, tanítási órák között végzett tevékenységén alapuló oktatási módszer. A tanulásra fordított idő az otthoni felkészülésben növeli az oktatás eredményességét, ezért rendszerességét fontosnak tartjuk.

- Iskolánkban munkanapokon az adott tananyaghoz kapcsolódó írásbeli és szóbeli házi feladat adható, amelyet a pedagógus körültekintően jelöl ki és elvégzését ellenőrzi, értékeli.
- Fontos, hogy ez a feladat sikeresen megoldható legyen a tanulók számára, ezért az önálló tanulási képességet tanórán fejlesztjük. Az elsajátítottak begyakorlását, és a következő tanóra előkészítését szolgálja. Ehhez felhasználjuk az egyedi tevékenységet irányító munkafüzeteket, illetve feladatlapokat, amelyek lehetőséget adnak a differenciálásra. (felzárkózást segítő, ill. tananyagon túlmutató)

Értékelése:

- A tanulókat előre tájékoztatjuk a házi feladat elkészítésének (írásbeli, szóbeli) szabályairól, ill. a mulasztás következményeiről
- A rendszeres elkészítést ellenőrizzük, értékeljük.
- Tantárgytól, feladattól függően az előre megbeszélt értékelési rendben és osztállyal minősíthető.

3.19 A tanuló magasabb évfolyamra lépésének feltételei

Az iskola magasabb évfolyamába léphet az a tanuló, aki a helyi tantervben előírt minimális, a tovább haladáshoz szükséges követelményeket teljesítette, beleértve a szükséges készségek meglétét és a minimálisan elvárt kimeneteli követelményeket valamennyi tantárgyból.

A tanulók magasabb évfolyamba lépésének megállapítása a nevelőtestület jogkörébe tartozik. Ha a tanuló tanév végén bármely tantárgyból elégtelen osztályzatot kapott, a nevelőtestület határozata alapján javítóvizsgát tehet a jogszabályban foglalt keretek között.

Magasabb évfolyamba történő lépéshez, a tanév végi osztályzat megállapításához, a tanulónak osztályozó vizsgát kell tennie, ha:

- az iskola igazgatója felmentette a tanórai foglalkozásokon való részvétel alól,
- az iskola igazgatója engedélyezte, hogy egy vagy több tantárgyból a tanulmányi követelményeket az előírtnál rövidebb idő alatt teljesítse,
- egy tanítási évben 250 tanítási óránál többet mulasztott,
- ha a tanuló mulasztása egy adott tantárgyból a tanítási órák 30 % -át meghaladja – és a nevelőtestület engedélyezi – júniusban, vagy pedig augusztus hónapban osztályozó vizsgát tehet,
- egyéni munkarend szerint tanul.

3.20 A nevelőtestület által szükségesnek tartott további elvek

3.20.1 A fogyasztóvédelemmel kapcsolatos ismeretek

3.20.1.1 Jogi meghatározottság

A fogyasztóvédelemről szóló irányadó jogszabályok rendelkeznek a fogyasztók oktatásáról. Vonatkozó hatályos jogunk írja elő a fogyasztók oktatásának szükségességét a fogyasztóvédelmi jogszabályok megismerése céljából. Eszerint a fogyasztók oktatása alapvetően állami feladat, amelyet az oktatásban részt vevő intézmények, az e feladatra törvényben kijelölt államigazgatási szervek és az érdekvédelmi szervezetek együttműködve teljesítenek.

Kiemelt fejlesztési feladat a NAT-ban a felkészülés a felnőtt életre, amelyben a fogyasztói kultúra kialakítása is nevelési-oktatási feladatként szerepel.

3.20.1.2 A fogyasztóvédelmi oktatás célja

„A fogyasztóvédelem célja a fogyasztói kultúra fejlesztése, és a tudatos kritikus fogyasztói magatartás kialakítása és fejlesztése a tanulóknál.” (NAT)

A cél elérését a fenntartható fogyasztás fogalmának tisztázása és kialakítása, a mindennapi életünkben fogyasztóként való képviselése jelenti.

A fogyasztóvédelmi oktatás tartalma:

- A szociális és társadalmi kompetenciák tudatos alakítása tanulóink megfelelő társadalmi beilleszkedése érdekében, a társadalmi és állampolgári kompetenciák fejlődésének elősegítése, a jogukat érvényesíteni képes fiatalok képzése fontos feladatunk.
- Iskolánkban a helyes értékrend kialakítására nagy hangsúlyt fektetünk.
- Az értékek meghatározásában a kívánság és szükséglet elkülönítésében, saját jogaik ismeretében, mások jogainak tiszteletben tartásában, a környezettudatosságban, a lehetőségek közötti tájékozódásban, a döntésben nagy szerepe van az oktatásnak.
- Fontos, hogy tanulóink képességeikhez mérten felismerjék a reklámok fogyasztásra serkentő hatását, a minőség és a biztonság szerepét, tisztában legyenek a tudatos fogyasztói magatartás fogalmával, a fogyasztóvédelemmel, a takarékoskodással, gazdaságossággal.
- Az egyes tantárgyak tananyagába beépíthetőek a fogyasztóvédelemmel kapcsolatos tartalmak:
  - Technika: áruismeret, anyagok
  - Matematika: mérések, mértékegységek, számítások, a pénz vásárlói értéke
  - Magyar: kommunikáció, hirdetések, reklámok
  - Földrajz: a különböző országban élők fogyasztási szokásai
  - Biológia: bio- és vegyszerezett növények, élelmiszerek
  - Informatika: elektronikus vásárlás, internetes fogyasztói veszélyforrások

3.20.1.3 A fogyasztóvédelmi oktatás szinterei az oktatásban

Az egyes tantárgyak tanórai foglalkozásai:

Vizuális kultúra:

- A közvetlen és rögzített kommunikáció.
- A tömegtájékoztatás formáinak megkülönböztetése.
- A reklámplakátok szerepe.
- A fotó és a reklám hatásrendszerének feltárása.

Földrajz:

- A fogyasztói kultúra fejlődése.
- Tudatos, kritikus fogyasztói magatartás.
- Az életmód és a fogyasztási szokások alakulása.
- Vásárlási, fogyasztási szokásaink.
- A család gazdálkodása.

Informatika:

- Az internet egyes kommunikációs szolgáltatásának használata.
- Vásárlás az interneten.
- Informatikai biztonság, az információ hitelessége, a szerzői jog fogalmának megismerése.

Magyar nyelv és irodalom:

- A különböző irodalmi művek, filmek elemzésének egyik szempontja.

További szinterek:

- Tanórán kívüli elemek (vetélkedők, versenyek, rendezvények stb.)

3.20.1.4 A fogyasztóvédelem módszertani elemei

A módszereknek tartalmaznia kell az egyén és társadalom viszonyáról szóló információgyűjtés, információfeldolgozás, a feldolgozott információk alapján való döntés és a döntés alapján eltervezett cselekvés végrehajtásának módszereit.

Fontos, hogy a diákok e módszereket minél többször valós helyi és globális problémákon és értékeken keresztül maguk alkalmazzák:

- Interjúk, felmérések készítése az emberek vásárlási szokásairól
- Adatgyűjtés, feldolgozás információrögzítés együttműködéssel
- Problémamegoldó gyakorlat ötletbörzével, értékeléssel
- Viták, szituációs játékok (eladói és vásárlói érdekek összehangolása, fogyasztói kosár készítése)
- Érvelési technikai gyakorlatok (hatékony érdekérvényesítés)

3.21 A társadalmi bűnmegelőzéssel, az áldozattá válással, az erőszakmentes konfliktuskezeléssel összefüggő ismeretek

3.21.1 Kriminológiai aspektusok

Célunk az iskolában tanulók jogkövető magatartásának elősegítése, esetleges bűnelkövető magatartásának megakadályozása, megelőzése, problémák, konfliktusok megfelelő kezelése. A tanulók elsősorban a családi környezeti mintákat követik. Mivel tanulóink nagyrészt nehéz anyagi körülmények közül, halmozottan hátrányos helyzetű családokból érkeznek, az otthoni értékek nem minden esetben tükrözik a társadalom elvárásainak megfelelő mintákat, a problémák fokozottan és halmozottan jelentkeznek.

Az iskolai nevelés-oktatásban szükséges a lélektani motívumokra, a helyes és követendő értékrend kialakítására, információgyűjtésre, figyelemmel kísérésre, a beilleszkedési problémák csökkentésére fektetni a hangsúlyt.

3.21.2 A bűnmegelőzés tartalmi elemek

Feladataink és lehetőségeink:

- A helyes értékrend átadása és kialakítása a tanulóknál osztályfőnöki keretben, az iskolai élet egészében.
- A tanulók iskolai és iskolán kívüli életének nyomon követésével a felmerülő helyzetek, konfliktusok, krízisek minél előbbi és hatékony, mintaértékű kezelése, megoldása.
- Információgyűjtés és - elemzés a hátrányos helyzetű és veszélyeztetett tanulókról a társszervezetek, partnerek által.
- Folyamatos figyelemmel kísérésük, jelzés az együttműködő segélyező szervezetek felé.
- Információgyűjtés a legális (cigaretta, alkohol stb.) és illegális (kábitószer) drogok használatának negatív hatásairól, következményeiről,
- A szabadidő hasznos és kulturált eltöltése. Drámapedagógiai játékok lehetőségének kiaknázása.
- Bűnmegelőzési előadások szervezése – együttműködés a helyi rendőrkapitánysággal.
- Hátránykompenzáció a különböző problémákkal küzdő tanulók esetében. Családsegítés.
- Az iskolai beilleszkedési problémák csökkentése, a pozitív társadalmi normák szerinti életvezetés elősegítése.

Jogok és kötelezettségek ismertetése, tisztázása. A joghátrányok és jogkövetkezmények

3.21.3 A bűnmegelőzés iskolai módszertanának elemei

- Mentálhigiéné, krízis, erőszak, drog és bűnelkövetési, illetve áldozattá válás elleni előadások segítő szakemberek közreműködésével
- Szoros és folyamatos együttműködés gyermekjóléti és családsegítő intézményekkel, szakszolgálatokkal, különböző civil szervezetekkel, alapítványokkal, hatósági szervekkel (rendőrség, ügyészség, bíróság)
- Személyiségfejlesztés
- Közösségfejlesztés

- Drámapedagógiai eszközök

3.22 A pedagógiai program mellékleteinek és függelékeinek rendje

3.22.1 A pedagógiai program mellékletei

1. sz. melléklet: Óvodai nevelés Programja, - fejlesztés 3-8 éves korú gyermekek részére
2. sz. melléklet: A fejlesztő nevelés-oktatás rehabilitációs pedagógiai programja
3. sz. melléklet: A szakiskola szakmai programja
4. sz. melléklet: Készségfejlesztő iskola programja
5. sz. melléklet: A kollégium pedagógiai programja
6. sz. melléklet: Utazó gyógypedagógia programja
7. sz. melléklet: Az általános iskola helyi tanterve
8. sz. melléklet: A szakiskola helyi tanterve
9. sz. melléklet: A készségfejlesztő iskola helyi tanterve
10. sz. melléklet: Tanulóink mérésére alkalmazott diagnosztikai eljárások részletesen

3.22.2 A pedagógiai program függelékei

1. sz. függelék Szakmai alapkokumentum
2. sz. függelék A pedagógiai program jogszabályi háttere

4 LEGITIMÁCIÓS ZÁRADÉK

4.1.1 Az intézményben működő egyeztető fórumok nyilatkozatai

A pedagógiai programot/módosítását az intézmény diákönkormányzata 2022.06.14. napján tartott ülésén véleményezte, melyet aláírással tanúsítok.

Kelt: 2022.06.14.

.....

Horváth Natália

diákönkormányzat képviselője

A pedagógiai programot/módosítását a szülői szervezet (közösség) 2022.06.14. napján tartott ülésén megtárgyalta. Aláírással tanúsítom, hogy a szülői szervezet (közösség) véleményezési jogát jelen pedagógiai program felülvizsgálata során, a jogszabályban előírtaknak megfelelően gyakorolta.

Kelt: Lenti, 2022.06.14.

.....

szülői szervezet (közösség) képviselője

A pedagógiai programot/módosítását az intézményi tanács 2022.06.14. napján tartott ülésén megtárgyalta. Aláírással tanúsítom, hogy az intézményi tanács véleményezési jogát jelen pedagógiai program felülvizsgálata során, a jogszabályban előírtaknak megfelelően gyakorolta.

Kelt: Lenti, 2022.06.14.

.....

Goór Tímea

intézményi tanács képviselője

4.1.2 A pedagógiai program elfogadásáról és jóváhagyásáról szóló záradék

A pedagógiai programot/módosítását az intézmény nevelőtestülete

2022.08.31. napján tartott értekezletén elfogadta.

Kelt: Lenti, 2022.....

.....
Györfi Lászlóné
hitelesítő nevelőtestületi tag
tag

P.H.

.....
Farkas Vera
hitelesítő nevelőtestületi

A pedagógiai programot jóváhagyom.

Kelt: Lenti, 2022.08.31.

.....
Kovácsné Rákos Eszter
mb. intézményvezető
P. H.

4.1.3 Fenntartói jóváhagyó nyilatkozat

Jelen pedagógiai program a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény 26. § (1) bekezdése értelmében a fenntartóra többletkötelezettséget nem telepít.

Aláírással tanúsítom, hogy a fenntartó döntésre jogosult vezetője a pedagógiai program fenti rendelkezéseivel egyetért, azokat jóváhagyja.

Kelt: Zalaegerszeg, ...

.....

Kajári Attila
tankerületi igazgató
fenntartó képviselője

5 ZÁRADÉKOK MÓDOSÍTÁSA

„Felvéve/átvéve (... számú határozattal áthelyezve) .... (dátum) a/az .... intézménybe a/az ... intézményből.”

„Mulasztása miatt nem osztályozható, a nevelőtestület határozata értelmében az évfolyamot meg kell ismételnie/megismételheti.”

„Az első évfolyamról iskolalátogatási bizonyítvány lett kiállítva.”

„Tanulmányait a fejlesztő nevelés-oktatásban folytatja.”

„Tanulmányait a fejlesztő nevelés-oktatás otthoni ellátás keretében folytatja ... (dátumtól).”

„A gyermek tanulmányait általános iskolában/fejlesztő nevelés-oktatásban kezdi meg.”

„A nevelőtestület határozata: szakmai vizsgát tehet.”

„Az összefüggő szakmai gyakorlatot nem teljesítette, évfolyamot ismételni köteles/ismételhet.”

„Iskolai tanulmányait befejezte.”

„Ezt a felvételi és mulasztási naplót ... (számmal), azaz ... (betűvel) beírt gyermekkel lezártam.

„Ezt a haladási naplót ... beírt héttel lezártam.”

„Ezt a mulasztási naplót ... (számmal), azaz ... (betűvel) beírt tanulóval/gyermekekkel lezártam.”

„Ezt a felvételi adatlapot tartalmazó naplót...(számmal), azaz ... (betűvel) beírt és értékelt tanulóval lezártam.”

„Ezt a csoportnaplót június (nap)-ával/ével lezártam”

„Ezt a csoportnaplót ... (számmal), azaz ... (betűvel) beírt tanulóval lezártam.”

„A tanuló értékelése és minősítése egyéni adottsága, fejlettsége miatt szöveges értékeléssel és minősítéssel történik”

„Az egyéni fejlődési lapot ... beírt foglalkozással lezártam.” Dátum, aláírás,

5.1.1 1. sz. függelék: Szakmai alapidokumentum

5.1.2 2. sz. függelék A pedagógiai program jogszabályi háttere

- A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény (a továbbiakban: Nkt.)
- A közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény
- A nemzetiségek jogairól szóló 2011. évi CLXXIX. törvény
- A munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény
- A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény
- Az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény
- A fogasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvény
- A nemzeti köznevelési törvény végrehajtásáról szóló 229/2012. (VIII. 28.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Nkt. Vhr.)
- A pedagógusok előmeneteli rendszeréről és a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény köznevelési intézményekben történő végrehajtásáról szóló 326/2013. (VIII.30.) Korm. rendelet
- A pedagógus-továbbképzésről, a pedagógus-szakvizsgáról, valamint a továbbképzésben résztvevők juttatásairól és kedvezményeiről szóló 277/1997. (XII. 22.) Korm. rendelet
- A Nemzeti Alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről, és alkalmazásáról szóló 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet
- A nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról szóló 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet (a továbbiakban: R.)
- A pedagógiai szakszolgálati intézmények működéséről szóló 15/2013. (II. 26) EMMI rendelet
- Az iskola-egészségügyi ellátásról szóló 26/1997. (IX. 3.) NM rendelet.